

Lagrådsremiss

Ett ställföreträdarskap att lita på

Regeringen överlämnar denna remiss till Lagrådet.

Stockholm den 6 november 2025

Johan Forssell

Erik Hällströmer
(Justitiedepartementet)

Lagrådsremissens huvudsakliga innehåll

Människor som är i behov av en god man eller förvaltare för att sköta sina ekonomiska eller personliga angelägenheter ska kunna lita på att de får den hjälp och det stöd som behövs. Detta förutsätter ett rättssäkert och modernt regelverk där den enskilde sätts i fokus. Regeringen föreslår ett flertal åtgärder som syftar till att stärka den enskildes ställning, höja ställföreträdarverksamhetens kvalitet och skapa bättre möjligheter för att rekrytera och behålla kompetenta ställföreträdare.

Det arbete som en god man eller förvaltare utför är ofta en förutsättning för att den enskilde ska kunna leva ett så självständigt liv som möjligt. Regeringen föreslår att ramarna för ställföreträdarens uppdrag blir tydligare med ett ökat hänsynstagande till den enskildes vilja och ett ökat fokus på den enskildes välbefinnande.

Vidare föreslår regeringen att en central statlig myndighet ges ett ansvar på ställföreträdarområdet. Myndigheten kommer att ge tillsynsvägledning och bl.a. kunna tillhandahålla information, meddela föreskrifter och se till att ställföreträdare får utbildning.

Regeringen föreslår också att det införs ett nationellt ställföreträdarregister. Registret kommer att underlätta tillsynen av gode män och förvaltare och göra det lättare för ställföreträdare att visa sin behörighet i kontakter med bl.a. myndigheter och banker.

Dessutom lämnas förslag för att förbättra överförmyndarnas verksamhet. Överförmyndarna ges också beslutanderätt i alla godmanskapsärenden som inte är tvistiga och möjligheten att utse en anställd ställföreträdare regleras i lag.

De flesta av lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 juli 2026.

Innehållsförteckning

1	Beslut	4
2	Lagtext	5
2.1	Förslag till lag om ändring i föräldrabalken	5
2.2	Förslag till lag om ändring i socialförsäkringsbalken.....	34
2.3	Förslag till lag om ändring i lagen (1904:26 s. 1) om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap och förmynderskap	35
2.4	Förslag till lag om ändring i socialavgiftslagen (2000:980)	38
2.5	Förslag till lag om ändring i lagen (2005:429) om god man för ensamkommande barn	39
2.6	Förslag till lag om ändring i aktiebolagslagen (2005:551)	41
2.7	Förslag till lag om ändring i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400)	42
2.8	Förslag till lag om ändring i läkemedelslagen (2015:315)	43
2.9	Förslag till lag om ändring i lagen (2017:310) om framtdsfullmakter	44
2.10	Förslag till lag om ändring i lagen (2021:600) med kompletterande bestämmelser till EU:s förordningar om medicintekniska produkter	45
3	Ärendet och dess beredning	46
4	Ökad trygghet för den som har en ställföreträdare.....	46
4.1	Ställföreträdarskapets funktion.....	46
4.2	En reform för ökad trygghet och självständighet	49
5	Statlig tillsyn och vägledning.....	50
6	Ett ställföreträdarregister.....	60
6.1	Ett nationellt ställföreträdarregister ska inrättas	60
6.2	Registrets innehåll och tillgången till registret	63
6.3	Överförmyndarnas register	67
7	Den enskildes ställning	68
7.1	Ett godmanskap ska inte anordnas om en mindre ingripande åtgärd är tillräcklig	68
7.2	Ökad möjlighet att få information och stöd från överförmyndaren	70
7.3	Ökat hänsynstagande till huvudmannens vilja	72
7.4	Ökad insyn för den enskilde i ställföreträdarens verksamhet	75
7.5	Skyddet för känsliga uppgifter om den enskilde	78
7.5.1	Stärkt skydd för uppgifter om den enskilde.....	78
7.5.2	Sekretess i ärenden enligt lagen om framtdsfullmakter	81
8	Ställföreträdarskapet	82

8.1	Tydligare ramar för ställföreträdarens uppdrag	82
8.2	Bättre information om uppdraget	84
8.3	Utbildning för ställföreträdare	86
8.4	När en ställföreträdare vill avsluta sitt uppdrag.....	89
8.5	Anställda ställföreträdare.....	91
9	En ökad beslutanderätt för överförmyndaren.....	95
10	Överförmyndarens verksamhet	99
10.1	Kompetens och kvalitet	99
10.2	Delegering av beslutanderätt	102
10.3	Tydligare krav på ställföreträdarens redovisning	105
10.4	Ersättning för småutgifter utan kvitto.....	108
10.5	Tydligare krav på överförmyndarens tillsyn.....	109
10.6	Ökade befogenheter för överförmyndaren.....	110
10.7	Anmälningssplikt vid misstanke om brott.....	112
10.8	Överförmyndarverksamhetens organisationsform.....	113
10.9	Övergång till överförmyndarnämnd under en mandatperiod	116
10.10	Digitalisering av överförmyndarverksamheten	117
10.11	Överförmyndarstatistiken ska ingå i den officiella statistiken.....	118
11	Ställföreträdare för ensamkommande barn	120
12	Digitala framtidsfullmakter	123
13	Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser.....	126
14	Konsekvenser	128
14.1	Konsekvenser för enskilda	128
14.2	Konsekvenser för staten	130
14.3	Konsekvenser för kommunerna.....	132
14.4	Övriga konsekvenser	134
15	Författningskommentar.....	135
15.1	Förslaget till lag om ändring i föräldrabalken	135
15.2	Förslaget till lag om ändring i lagen (2005:429) om god man för ensamkommande barn.....	172
15.3	Förslaget till lag om ändring i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400).....	173
15.4	Förslaget till lag om ändring i lagen (2017:310) om framtidsfullmakter.....	174
15.5	Övriga lagförslag	174
Bilaga 1	Sammanfattning av betänkandet Gode män och förvaltare – en översyn (SOU 2021:36).....	175
Bilaga 2	Betänkandets lagförslag.....	193
Bilaga 3	Förteckning över remissinstanserna	271

1 Beslut

Regeringen har beslutat att inhämta Lagrådets yttrande över förslag till

1. lag om ändring i föräldrabalken,
2. lag om ändring i socialförsäkringsbalken,
3. lag om ändring i lagen (1904:26 s. 1) om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap och förmynderskap,
4. lag om ändring i socialavgiftslagen (2000:980),
5. lag om ändring i lagen (2005:429) om god man för ensamkommande barn,
6. lag om ändring i aktiebolagslagen (2005:551),
7. lag om ändring i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400),
8. lag om ändring i läkemedelslagen (2015:315),
9. lag om ändring i lagen (2017:310) om framtidsfullmakter,
10. lag om ändring i lagen (2021:600) med kompletterande bestämmelser till EU:s förordningar om medicintekniska produkter.

2 Lagtext

Regeringen har följande förslag till lagtext.

2.1 Förslag till lag om ändring i föräldrabalken

Härigenom föreskrivs i fråga om föräldrabalken¹

dels att 19 kap. 19 § ska upphöra att gälla,

dels att 10 kap. 18 §, 11 kap. 4, 15–21, 23 och 27 §§, 12 kap. 2–4, 9 och 16 §§, 14 kap. 2, 15, 18, 19, 24 och 25 §§, 16 kap. 1, 3–5, 7, 8 och 10 a–14 §§, 19 kap. 13, 17, 18 och 20 §§ och 20 kap. 11 § och rubrikerna närmast före 16 kap. 3, 5 och 14 §§ ska ha följande lydelse,

dels att det ska införas ett nytt kapitel, 18 kap., tjugofem nya paragrafer, 11 kap. 4 a, 4 b, 12 a–12 c, 15 a, 16 a, 17 b, 17 c, 19 c och 23 a §§, 12 kap. 7 a, 9 a, 16 a och 16 b §§, 14 kap. 18 a §, 16 kap. 6 a, 8 a, 11 a och 11 b §§ och 19 kap. 3, 7 a, 14 a, 17 a och 18 a §§, och närmast före 11 kap. 4, 15, 18, 19, 23 och 27 §§, 16 kap. 6 a § och 19 kap. 3, 13, 17, 17 a, 18 och 20 §§ nya rubriker av följande lydelse,

dels att det närmast före 11 kap. 1 § ska införas en ny rubrik som ska lyda ”God man i förmyndares ställe”, närmast före 11 kap. 2 § en ny rubrik som ska lyda ”God man vid intressekonflikt”, närmast före 11 kap. 3 § en ny rubrik som ska lyda ”God man för bortavarande och andra”, närmast före 11 kap. 5 § en ny rubrik som ska lyda ”Den gode mannens behörighet och förhållandet till tredje man”, närmast före 11 kap. 7 § en ny rubrik som ska lyda ”När ett förvaltarskap ska anordnas”, närmast före 11 kap. 8 § en ny rubrik som ska lyda ”Den enskildes och förvaltarens behörighet”, närmast före 11 kap. 12 § en ny rubrik som ska lyda ”Kompetens- och lämplighetskrav”, närmast före 11 kap. 13 § en ny rubrik som ska lyda ”Flera gode män eller förvaltare”, närmast före 11 kap. 24 § en ny rubrik som ska lyda ”Ställföreträdarens yttrande”, närmast före 11 kap. 25 § en ny rubrik som ska lyda ”Behörig överförmyndare och domstol”, närmast före 19 kap. 1 § en ny rubrik som ska lyda ”Om överförmyndare och överförmyndarnämnd”, närmast före 19 kap. 5 § en ny rubrik som ska lyda ”Val av överförmyndare och ledamöter i överförmyndarnämnd”, närmast före 19 kap. 15 § en ny rubrik som ska lyda ”Ekonomiska förmåner” och närmast före 19 kap. 16 § en ny rubrik som ska lyda ”Kommunallagens tillämplighet”.

¹ Balken omtryckt 1995:974.

Senaste lydelse av 19 kap. 9 § 2014:886.

10 kap.

18 §

Ansökan om förordnande eller entledigande av en förmyndare får göras av överförmyndaren, förmyndare, vårdnadshavare, den underåriga själv, om han eller hon har fyllt sexton år, samt av hans eller hennes make eller sambo och närmaste släktingar. Frågor som avses i denna paragraf skall rätten också ta upp självmant, när det finns anledning till det.

I ett ärende som avses i första stycket skall rätten ge en underårig som fyllt sexton år tillfälle att yttra sig, om det kan ske.

En ansökan om att en förmyndare ska förordnas eller entledigas får göras av överförmyndaren, förmyndare, vårdnadshavare, den underåriga själv, om han eller hon har fyllt 16 år, samt av hans eller hennes sambo och närmaste släktingar. Rätten ska självmant ta upp en sådan fråga, när det finns anledning till det.

I ett ärende som avses i första stycket ska rätten ge en underårig som fyllt 16 år tillfälle att yttra sig, om det kan ske.

11 kap.

God man vid sjukdom och liknande förhållanden

4 §

Om någon på grund av sjukdom, psykisk störning, försvagat hälsotillstånd eller liknande förhållande behöver hjälp med att bevaka sin rätt, förvalta sin egendom eller sörja för sin person, skall rätten, om det behövs, besluta att anordna godmanskap för honom eller henne. Ett sådant beslut får inte meddelas utan samtycke av den för vilken godmanskap skall anordnas, om inte den enskildes tillstånd hindrar att hans eller hennes mening inhämtas.

När rätten meddelar ett beslut enligt första stycket, skall rätten samtidigt förordna en god man att utföra uppdraget. Om en god man i något annat fall skall förordnas på grund av ett beslut enligt första stycket, skall förordnandet meddelas av överförmyndaren.

Om någon på grund av sjukdom, psykisk störning, försvagat hälsotillstånd eller något liknande förhållande behöver hjälp med sina ekonomiska eller personliga angelägenheter, ska godmanskap anordnas för honom eller henne. Ett godmanskap ska dock inte anordnas om den enskilde kan antas få sitt hjälpbehov tillgodosett på ett mindre ingripande sätt.

För att ett godmanskap ska anordnas krävs att den enskilde samtycker till det. Samtycke krävs dock inte om den enskildes tillstånd hindrar att hans eller hennes mening hämtas in.

Ett godmanskap ska begränsas utifrån den enskildes behov.

4 a §

En fråga om att anordna ett godmanskap enligt 4 § prövas av överförmyndaren.

Om den enskilde, hans eller hennes förmyndare, make eller sambo eller närmaste släktingar eller en framtidsfullmakthavare motsätter sig att godmanskap anordnas ska överförmyndaren överlämna ärendet till rätten för prövning. Dessamma gäller om överförmyndaren bedömer att ett godmanskap inte bör anordnas.

Om en fråga enligt första stycket uppkommer i ett ärende om förvaltarskap, är rätten också behörig att pröva frågan.

4 b §

När överförmyndaren eller rätten anordnar ett godmanskap enligt 4 § ska samtidigt en god man förordnas att utföra uppdraget.

Om en god man i något annat fall ska förordnas på grund av ett godmanskap enligt 4 § görs det av överförmyndaren.

12 a §

Den som på grund av sin anställning tar sig an uppdrag som god man eller förvaltare får förordnas som sådan ställföreträdare, om det finns särskilda skäl.

12 b §

En person som förordnas till god man enligt 4 § eller förvaltare ska genomgå en utbildning om vad ett sådant ställföreträdarskap innebär. En sådan utbildning ska genomföras senast inom tre månader från dagen för förordnandet.

12 c §

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om lämplighetskontrollen och om utbildning

för gode män och förvaltare samt om undantag från utbildningskrav.

Handläggningen

15 §²

En ansökan om *förordnande av god man* enligt 1–4 §§ eller *förvaltare* får göras av förmyndare, av den som ansökan avser, om han eller hon har fyllt 16 år, och av hans eller hennes make eller sambo och närmaste släktingar. En ansökan om *anordnande av godmanskap* enligt 4 § eller *förvalterskap* får göras av en framtidsfullmaktshavare och av *överförmyndaren*.

En ansökan om *anordnande av förvalterskap* får också göras av en god man som avses i 4 §.

När det finns anledning till det ska rätten självant ta upp frågor om anordnande av godmanskap enligt 4 § eller förvalterskap. Överförmyndaren har samma skyldighet när det gäller förordnande av god man eller förvaltare.

En ansökan om *att förordna en god man* enligt 1–3 §§, *eller att anordna ett godmanskap* enligt 4 § eller *ett förvalterskap* får göras av en förmyndare, av den som ansökan avser, om han eller hon har fyllt 16 år, och av hans eller hennes make eller sambo och närmaste släktingar. En ansökan om *att anordna ett godmanskap* enligt 4 § eller *ett förvalterskap* får också göras av en framtidsfullmaktshavare.

En ansökan om *att anordna ett förvalterskap* får också göras av *överförmyndaren* eller en god man som avses i 4 §.

15 a §

När det finns anledning till det ska överförmyndaren självant pröva en fråga om att anordna ett godmanskap enligt 4 § eller att förordna en god man eller förvaltare.

Rätten ska, när det finns anledning till det, självant pröva en fråga om att anordna förvalterskap. Om rätten i ett annat fall än som avses i 4 a § tredje stycket anser att det finns behov av att anordna ett godmanskap enligt 4 §, ska den anmäla det till överförmyndaren.

I ärenden om förordnande av god man eller förvaltare för någon som har fyllt 16 år ska rätten eller överförmyndaren ge denna person tillfälle att yttra sig, om det kan ske.

I ärenden om anordnande av godmanskap enligt 4 § eller förvaltare ska rätten också inhämta yttranden från den enskildes make eller sambo, barn och framtidsfullmaktshavare, överförmyndaren och vårdinrättning, om det inte är obehövt. Yttranden ska också, om det behövs, inhämtas från andra närstående samt från den eller de kommunala nämnder som fullgör uppgifter inom socialtjänsten och den eller de nämnder som utövar regionens ledning av omsorgsverksamheten. Den som ansökan avser ska höras muntligen, om det kan ske utan skada för honom eller henne och det inte är uppenbart att han eller hon inte förstår vad saken gäller. Rätten får dock avstå från att höra den enskilde muntligen om han eller hon själv har gjort ansökan eller medgett förordnandet eller det annars finns särskilda skäl.

Andra stycket gäller även i ärenden hos överförmyndaren om förordnande av god man enligt 4 § eller förvaltare.

Myndigheter och inrättningar som anges i andra stycket är skyldiga att lämna sådana uppgifter som kan vara av betydelse i ärendet.

I ett ärende om att förordna en god man eller förvaltare eller att anordna godmanskap enligt 4 § eller förvaltare ska rätten också inhämta yttranden från den enskildes make eller sambo, barn, framtidsfullmaktshavare och vårdinrättningar ges tillfälle att yttra sig, om det inte är obehövt. Yttranden ska också, om det behövs, inhämtas från andra närstående samt från den eller de kommunala nämnder som fullgör uppgifter inom socialtjänsten och den eller de nämnder som utövar regionens ledning av omsorgsverksamheten. Rätten ska inhämta ett yttrande från överförmyndaren, om det inte är obehövt.

I ett ärende enligt första stycket ska även den enskildes make eller sambo, barn, framtidsfullmaktshavare och vårdinrättningar ges tillfälle att yttra sig, om det inte är obehövt. Yttranden ska också, om det behövs, inhämtas från andra närstående samt från den eller de kommunala nämnder som fullgör uppgifter inom socialtjänsten och den eller de nämnder som utövar regionens ledning av omsorgsverksamheten. Rätten ska inhämta ett yttrande från överförmyndaren, om det inte är obehövt.

16 a §

Den som en fråga om att anordna godmanskap eller förvaltare avser ska höras muntligen, om det kan ske utan skada för honom eller henne och det inte är uppenbart att han eller hon inte förstår vad saken gäller. Den enskilde behöver dock inte höras muntligen om han eller

³ Senaste lydelse 2019:838.

hon själv har gjort ansökan eller medgett att godmanskap eller förvaltarskap anordnas eller det annars finns särskilda skäl.

17 §

Innan rätten anordnar förvaltarskap skall den inhämta läkarintyg eller annan likvärdig utredning om den enskildes hälsotillstånd. Detta gäller även i ärenden om anordnande av godmanskap enligt 4 §, när den enskilde inte har lämnat sitt samtycke.

Innan rätten anordnar förvaltarskap ska den inhämta läkarintyg eller annan likvärdig utredning om den enskildes hälsotillstånd. Detsamma gäller överförmyndaren eller rätten i ett ärende om att anordna godmanskap enligt 4 §, när den enskilde inte har lämnat sitt samtycke.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela närmare föreskrifter om sådan utredning som avses i första stycket.

17 a §⁴

Rätten får uppdra åt överförmyndaren att inhämta yttranden enligt 16 § andra stycket och utredning enligt 17 §.

Om det hos överförmyndaren uppkommer en fråga om att anordna ett förvaltarskap, får överförmyndaren inhämta utredning enligt 17 §.

På begäran av rätten ska överförmyndaren lämna förslag på god man eller förvaltare, om det inte finns särskilda skäl mot det.

Om en fråga om anordnande av godmanskap enligt 4 § eller förvaltarskap uppkommer hos överförmyndaren, får överförmyndaren inhämta yttranden enligt 16 § andra stycket och utredning enligt 17 §. Om överförmyndaren ansöker om ett sådant anordnande, ska vad som inhämtats ges in till rätten tillsammans med ansökan. Överförmyndaren ska då också lämna förslag på god man eller förvaltare.

Om överförmyndaren ansöker hos rätten om att ett förvaltarskap ska anordnas, ska överförmyndaren tillsammans med ansökan ge in de yttranden och den utredning som hämtats in enligt 16 och 17 §§. Överförmyndaren ska också lämna förslag på förvaltare.

17 b §

Om överförmyndaren enligt 4 a § överlämnar ett ärende om godmanskap till rätten, ska överförmyndaren ge in de yttranden och den

utredning som hämtats in enligt 16 och 17 §§. Överförmyndaren ska också lämna förslag på god man, om inte överförmyndaren själv bedömer att ett godmanskap inte bör anordnas.

17 c §

I ett ärende om att anordna ett förvaltarskap, får rätten uppdra åt överförmyndaren att inhämta yttrandet enligt 16 § andra stycket och utredning enligt 17 §. Dessamma gäller i ett ärende om att anordna godmanskap enligt 4 § som handläggs av rätten.

På begäran av rätten ska överförmyndaren lämna förslag på god man eller förvaltare, om det inte finns särskilda skäl mot det.

Interimistiskt beslut

18 §

Kan ett slutligt beslut inte ges omedelbart i ett ärende om anordnande av godmanskap enligt 4 § eller förvaltarskap, får rätten besluta att anordna godmanskap eller förvaltarskap för tiden till dess ärendet slutligt avgörs, om den enskildes angelägenheter kräver omedelbar vård eller ett dröjsmål uppenbarligen skulle medföra fara för den enskildes person eller egendom. Ett sådant beslut kan meddelas även för den som är underårig att gälla från och med den dag då han eller hon fyller arton år.

Kan ett slutligt beslut inte ges omedelbart i ett ärende om förordnande av god man eller förvaltare, får överförmyndaren förordna god man eller förvaltare för tiden till dess ärendet slutligt avgörs, om

Om ett slutligt beslut inte kan meddelas omedelbart i ett ärende om att anordna ett godmanskap enligt 4 § eller ett förvaltarskap, får rätten besluta att anordna ett godmanskap eller ett förvaltarskap för tiden till dess ärendet slutligt avgörs, om den enskildes angelägenheter kräver omedelbar vård eller ett dröjsmål uppenbarligen skulle medföra fara för den enskildes person eller egendom. Ett sådant beslut om att anordna ett godmanskap enligt 4 § får under samma förutsättningar meddelas av överförmyndaren när den är behörig att besluta i frågan. Ett beslut enligt första eller andra meningen får meddelas även för den som är underårig att gälla från och med den dag då han eller hon fyller 18 år.

Om ett slutligt beslut inte kan meddelas omedelbart i ett ärende om att förordna en god man eller förvaltare, får överförmyndaren förordna en god man eller en förvaltare för tiden till dess ärendet slutligt avgörs, under samma förut-

ärendet brådskar av sådan anledning som anges i första stycket.

Innan beslut enligt första eller andra stycket meddelas *skall* den som *ansökningen avser* ha fått tillfälle att yttra sig, om det kan ske utan större tidsförlust och utan skada för honom eller henne.

Ett beslut enligt första stycket får när som helst ändras av rätten. Överförmyndaren får när som helst ändra ett beslut enligt andra stycket.

sättningar som anges i första stycket.

Innan *ett* beslut enligt första eller andra stycket meddelas *ska* den *enskilde* ha fått tillfälle att yttra sig, om det kan ske utan större tidsförlust och utan skada för honom eller henne.

Upphörande och entledigande

19 §⁵

Om en god man eller förvaltare inte längre behövs, ska godmanskapet eller förvalterskapet upphöra. *En god man som har förordnats enligt 3 § 1–5 ska entledigas så snart den som förordnandet avser begär det. När en god man eller förvaltare har slutfört sitt uppdrag, ska han eller hon genast anmäla det till överförmyndaren.*

En god man eller förvaltare har rätt att på begäran bli entledigad från sitt uppdrag. Om godmanskapet eller förvalterskapet ska fortsätta, är den gode mannen eller förvaltaren dock skyldig att kvarstå till dess en ny god man eller förvaltare har utsetts, om inte annat föreskrivs i 19 a §.

Om en god man eller förvaltare inte längre behövs, ska godmanskapet eller förvalterskapet upphöra. *Ett godmanskap enligt 4 § ska också upphöra om den enskilde inte samtycker till godmanskapet.*

En god man som har förordnats enligt 3 § 1–5 ska entledigas så snart den som förordnandet avser begär det. När en god man eller förvaltare har slutfört sitt uppdrag, ska han eller hon genast anmäla det till överförmyndaren.

En god man eller förvaltare har rätt att på begäran bli entledigad från sitt uppdrag. Om godmanskapet eller förvalterskapet ska fortsätta, är den gode mannen eller förvaltaren dock skyldig att kvarstå till dess en ny god man eller förvaltare har utsetts, om inte annat följer av 19 a §. En ny god man eller förvaltare ska förordnas så snart som möjligt.

19 a §⁶

Skyldigheten enligt 19 § *andra* stycket att kvarstå som god man eller förvaltare gäller inte om en god man som har förordnats enligt 4 § eller en förvaltare har skälig orsak att bli entledigad innan en ny god man eller förvaltare har utsetts.

Sker ett entledigande med stöd av första stycket, ska godmanskapet eller förvalterskapet upphöra, om överförmyndaren har vidtagit alla rimliga åtgärder för att finna någon annan som är lämplig och som vill åta sig uppdraget.

Skyldigheten enligt 19 § *tredje* stycket att kvarstå som god man eller förvaltare gäller inte om en god man som har förordnats enligt 4 § eller en förvaltare har skälig orsak att bli entledigad innan en ny god man eller förvaltare har utsetts.

19 b §⁷

Ett beslut om att ett *godmanskap* enligt 4 § eller ett förvalterskap ska upphöra och ett beslut om att *entlediga en god man eller förvaltare* med stöd av 19 a § fattas av rätten. I övriga fall fattar överförmyndaren beslut om upphörande av ett godmanskap och om entledigande av en god man eller förvaltare.

Ett beslut om att ett förvalterskap ska upphöra *meddelas* av rätten.

Ett beslut om att ett godmanskap ska upphöra meddelas av överförmyndaren. Om någon av de som anges i 4 a § andra stycket första meningen motsätter sig att ett godmanskap enligt 4 § upphör ska överförmyndaren dock överlämna ärendet till rätten för prövning. Detsamma gäller om överförmyndaren bedömer att ett sådant godmanskap inte bör upphöra. Rätten beslutar också om att ett godmanskap ska upphöra med stöd av 19 a § andra stycket.

Ett beslut om att entlediga en god man eller förvaltare med stöd av 19 a § första stycket meddelas av rätten. I övriga fall beslutar överförmyndaren om entledigande av en god man eller en förvaltare.

⁶ Senaste lydelse 2014:886.

⁷ Senaste lydelse 2017:311.

19 c §

*I ett ärende om att ett förvaltar-
ska upphöra, får rätten uppdra åt
överförmyndaren att inhämta ytt-
randen enligt 16 § andra stycket
och utredning enligt 17 §. Det-
samma gäller i ett ärende om upp-
hörande av ett godmanskap enligt
4 § som handläggs av rätten.*

20 §

En god man eller förvaltare som gör sig skyldig till missbruk eller försummelse vid utövandet av sitt uppdrag eller som kommer på ekonomiskt obestånd och på grund av detta är olämplig för uppdraget eller som av någon annan orsak inte längre är lämplig att inneha uppdraget, *skall* entledigas. *Beslut om entledigande fattas av överförmyndaren.*

Uppkommer en fråga om att enligt första stycket entlediga en god man eller förvaltare och kan slutligt beslut inte *ges* omedelbart, får överförmyndaren besluta att den gode mannen eller förvaltaren *skall* skiljas från sitt uppdrag för tiden till dess ärendet avgörs, om dröjsmål skulle medföra fara för den som godmanskapet eller förvaltarskapet avser.

En god man eller förvaltare som gör sig skyldig till missbruk eller försummelse vid utövandet av sitt uppdrag eller som kommer på ekonomiskt obestånd och på grund av detta är olämplig för uppdraget eller som av någon annan orsak inte längre är lämplig att inneha uppdraget, *ska* entledigas.

Uppkommer en fråga om att enligt första stycket entlediga en god man eller förvaltare och kan *ett* slutligt beslut inte *meddelas* omedelbart, får överförmyndaren besluta att den gode mannen eller förvaltaren *ska* skiljas från sitt uppdrag för tiden till dess ärendet avgörs, om *ett* dröjsmål skulle medföra fara för den som godmanskapet eller förvaltarskapet avser.

21 §

Ansökan om entledigande av en god man eller förvaltare och om upphörande av godmanskap eller förvaltarskap får göras av någon av dem som avses i 15 § första stycket eller av den gode mannen eller förvaltaren.

Rätten eller överförmyndaren får också självmant ta upp *frågor* som avses i första stycket och som de är behöriga att avgöra.

I ett ärende enligt denna paragraf *skall* rätten eller överförmyndaren

Ansökan om entledigande av en god man eller förvaltare och om upphörande av godmanskap eller förvaltarskap får göras av någon av dem som avses i 15 § första stycket, eller av den gode mannen eller förvaltaren. *En ansökan om upphörande av förvaltarskap får också göras av överförmyndaren.*

Rätten eller överförmyndaren får också självmant ta upp *en fråga* som avses i första stycket och som de *enligt 19 b §* är behöriga att avgöra.

I ett ärende enligt denna paragraf *ska* rätten eller överförmyndaren ge

ge den enskilde tillfälle att yttra sig, om det kan ske.

den enskilde tillfälle att yttra sig, om det kan ske.

Ändring av ett godmanskap eller förvaltarskap

23 §

Rätten är skyldig att pröva om omfattningen av ett godmanskap enligt 4 § eller ett förvaltarskap bör jämkas, om någon av dem som anges i 15 § första stycket eller den gode mannen eller förvaltaren ansöker om det. Rätten kan också utan ansökan göra en sådan prövning.

Innan rätten meddelar beslut enligt första stycket, skall den gode mannen eller förvaltaren samt överförmyndaren och den enskilde ges tillfälle att yttra sig.

Kan ett slutligt beslut inte ges omedelbart, får rätten meddela beslut i frågan för tiden till dess ärendet avgörs, om dröjsmål skulle medföra fara för den enskilde. I fråga om ett sådant beslut tillämpas bestämmelserna i 18 § tredje och fjärde styckena.

I fråga om godmanskap enligt 1–3 §§ skall överförmyndaren pröva om godmanskapets omfattning bör jämkas. Bestämmelserna i första–tredje styckena skall också tillämpas vid handläggningen hos överförmyndaren av frågor om sådan jämkning.

Rätten ska pröva om omfattningen av ett förvaltarskap bör ändras om någon av dem som anges i 15 § första stycket, överförmyndaren eller förvaltaren ansöker om det. Rätten får också utan ansökan göra en sådan prövning.

Överförmyndaren ska pröva om omfattningen av ett godmanskap bör ändras, om någon av de som anges i 15 § första stycket eller den gode mannen ansöker om det. Överförmyndaren får också utan ansökan göra en sådan prövning. I fråga om godmanskap enligt 4 § ska överförmyndaren dock överlämna ärendet till rätten för prövning om någon av de som anges i 4 a § andra stycket första meningen motsätter sig att godmanskapet ändras. Det samma gäller om överförmyndaren bedömer att ett godmanskap inte bör ändras.

Om en fråga enligt andra stycket uppkommer i ett ärende om förvaltarskap, är rätten också behörig att pröva frågan.

23 a §

Innan rätten eller överförmyndaren meddelar ett beslut enligt 23 §, ska den gode mannen eller förvaltaren och den enskilde ges tillfälle att yttra sig. Rätten ska även ge överförmyndaren tillfälle att yttra sig.

Kan ett slutligt beslut inte meddelas omedelbart, får rätten eller överförmyndaren, om överförmyndaren är behörig att besluta i ärendet, besluta i frågan för tiden till dess ärendet avgörs, om ett dröjsmål skulle medföra fara för den enskildes person eller egendom. I fråga om ett sådant beslut tillämpas 18 § tredje stycket.

*I ett ärende om att ett förvaltar-
skap ska ändras, får rätten uppdra
åt överförmyndaren att inhämta
yttranden enligt 16 § andra stycket
och utredning enligt 17 §. Det-
samma gäller i ett ärende om att
ändra ett godmanskap enligt 4 §
som handläggs av rätten.*

Kungörelse

27 §

Rätten *skall* genast kungöra beslut om anordnande eller upphörande av förvaltarskap i Post- och Inrikes Tidningar. *Sådan* kungörelse *skall* också ske av beslut om *jämkning* av förvaltarskaps omfattning enligt 23 §.

Rätten *ska* genast kungöra ett beslut om anordnande eller upphörande av förvaltarskap i Post- och Inrikes Tidningar. *En sådan* kungörelse *ska* också ske av beslut om *ändring* av ett förvaltarskaps omfattning enligt 23 § första stycket eller 23 a § andra stycket.

12 kap.

2 §⁸

Gode män och förvaltare ska, i den utsträckning det följer av deras förordnande, *bevaka rätten för de personer som de företräder, förvalta deras tillgångar och sörja för deras person.*

Även om det inte framgår av förordnandet, omfattar den gode

Gode män och förvaltare ska, i den utsträckning det följer av deras förordnande, *se till att den enskildes intressen i ekonomiska och personliga angelägenheter tas om hand och bevaka den enskildes rätt i dessa angelägenheter.*

Även om det inte framgår av förordnandet, omfattar den gode

mannens eller förvaltarens uppdrag inte sådana tillgångar som har ställts under särskild förvaltning. Är särskild förvaltning anordnad, ska den som utövar förvaltningen årligen lämna redovisning över förvaltningen till den gode mannen eller förvaltaren, om det faller inom ramen för den gode mannens eller förvaltarens uppdrag att ta emot en sådan redovisning.

Gode män och förvaltare är inte behöriga att företräda den enskilde i frågor om att ingå äktenskap, bekräfta faderskap, upprätta testamente eller liknande frågor av utpräglat personlig karaktär.

3 §

Förmyndare, gode män och förvaltare *skall* omsorgsfullt fullgöra sina skyldigheter och alltid handla på det sätt som bäst gagnar den enskilde.

Förmyndare, gode män och förvaltare *ska* omsorgsfullt fullgöra sina skyldigheter. *De ska beakta den enskildes vilja eller förmodade inställning när uppdraget utförs* och alltid handla på det sätt som bäst gagnar den enskilde.

4 §

Den enskildes medel *skall* i skälig omfattning användas för hans eller hennes uppehälle, utbildning *och* nytta i övrigt. De medel som inte används för sådana ändamål *skall* placeras *så att tillräcklig trygghet finns för deras bestånd* och så att de ger skälig avkastning.

Närmare bestämmelser om hur förvaltningen *skall* skötas finns i 13–15 kap.

Den enskildes medel *ska* i skälig omfattning användas för hans eller hennes uppehälle, utbildning *samt* nytta *och välbefinnande* i övrigt. De medel som inte används för sådana ändamål *ska* placeras *tryggt* och så att de ger skälig avkastning.

Närmare bestämmelser om hur förvaltningen *ska* skötas finns i 13–15 kap.

7 a §

Gode män och förvaltare ska löpande hålla den enskilde informerad om uppdraget, om det inte finns särskilda skäl mot det.

Förordnade förmyndare har motsvarande skyldighet i förhållande till omyndiga som har fyllt 16 år.

9 §

Förmyndares, gode mäns och förvaltares verksamhet står under överförmyndarens tillsyn.

Förmyndare, gode män och förvaltare är skyldiga att lämna överförmyndaren de upplysningar om sin verksamhet som överförmyndaren begär.

Förmyndare, gode män och förvaltare är skyldiga att lämna överförmyndaren de *handlingar och* upplysningar om sin verksamhet som överförmyndaren begär.

9 a §

Förordnade förmyndare, gode män och förvaltare ska senast den 1 mars varje år i en årsberättelse till överförmyndaren redogöra för utförandet av uppdraget under föregående år.

Om uppdraget har upphört, ska den avgående ställföreträdaren inom en månad från det att uppdraget upphörde lämna en slutberättelse för det löpande året fram till dess att ställföreträdarskapet upphörde.

Det som sägs i 14 kap. 19 och 20 §§ gäller även i fråga om årsberättelser och slutberättelser.

16 §⁹

Förordnade förmyndare, gode män och förvaltare har rätt till ett skäligt arvode för uppdraget och ersättning för de utgifter som har varit skäliga *på kallade* för uppdragets *fullgörande*.

Beslut om arvode och ersättning för utgifter fattas av överförmyndaren. Överförmyndaren bestämmer dessutom i vad mån arvode och ersättning för utgifter ska betalas med medel som tillhör den enskilde.

Om det inte finns särskilda skäl för något annat, ska arvode och ersättning för utgifter, inklusive de avgifter och skatter som utgår på dem, betalas med den enskildes medel i den mån hans eller hennes beräknade inkomst under det år när uppdraget utförs överstiger 2,65

Förordnade förmyndare, gode män och förvaltare har rätt till ett skäligt arvode för uppdraget och ersättning för de utgifter som har varit skäliga *motiverade* för att *fullgöra* uppdraget.

Ersättning för utgifter som varit skäliga motiverade får beviljas med ett belopp som per år motsvarar högst två procent av prisbasbeloppet enligt 2 kap. 6 och 7 §§ socialförsäkringsbalken utan att ställföreträdaren visar underlag.

gånger prisbasbeloppet enligt 2 kap. 6 och 7 §§ socialförsäkringsbalken eller hans eller hennes tillgångar under samma år överstiger två gånger prisbasbeloppet.

Arvode och ersättning för utgifter som avser vård av någons rätt i oskiftat dödsbo ska betalas med dödsboets medel, om inte särskilda skäl föranleder något annat.

Arvode och ersättning för utgifter som inte ska betalas med den enskildes eller dödsboets medel ska betalas av kommunen.

16 a §

Arvode och ersättning för utgifter, inklusive de avgifter och skatter som utgår på dem, ska betalas med den enskildes medel i den utsträckning som hans eller hennes beräknade inkomst under det år uppdraget utförs överstiger 2,65 gånger prisbasbeloppet enligt 2 kap. 6 och 7 §§ socialförsäkringsbalken eller hans eller hennes tillgångar under samma år överstiger två gånger prisbasbeloppet. Detta gäller dock inte om det finns särskilda skäl för något annat.

Arvode och ersättning för utgifter som avser vård av någons rätt i oskiftat dödsbo ska betalas med dödsboets medel, om det inte finns särskilda skäl för något annat.

Arvode och ersättning för utgifter som inte ska betalas med den enskildes eller dödsboets medel ska betalas av kommunen.

16 b §

Överförmyndaren beslutar om arvode och ersättning för utgifter till förordnade förmyndare, gode män och förvaltare. Överförmyndaren bestämmer dessutom i vilken utsträckning arvode och ersättning för utgifter ska betalas med medel som tillhör den enskilde.

14 kap.

2 §

Har rätten beslutat att utvidga omfattningen av en god mans eller förvaltares uppdrag, skall den gode mannen eller förvaltaren inom en månad från beslutet lämna en förteckning till överförmyndaren över den egendom som omfattas av det utvidgade uppdraget. Förteckningen skall avges på heder och samvete.

Om en god mans eller förvaltares uppdrag har utvidgats, ska den gode mannen eller förvaltaren inom en månad från beslutet lämna en förteckning till överförmyndaren över den egendom som omfattas av det utvidgade uppdraget. Förteckningen ska lämnas på heder och samvete.

15 §

Förordnade förmyndare, gode män och förvaltare *skall före* den 1 mars varje år i en årsräkning till överförmyndaren redogöra för förvaltningen under föregående år av egendom som har stått under ställföreträdarens förvaltning. Årsräkningen *skall avges* på heder och samvete.

I årsräkningen *skall* anges den enskildes tillgångar och skulder vid början och slutet av den tid som räkningen avser. Vidare *skall* en sammanställning göras av inkomster och utgifter under nämnda tid. Av årsräkningen *skall* särskilt framgå hur mycket som har använts för den enskildes uppehälle eller nytta i övrigt.

Förordnade förmyndare, gode män och förvaltare *ska senast* den 1 mars varje år i en årsräkning till överförmyndaren redogöra för förvaltningen under föregående år av den egendom som har stått under ställföreträdarens förvaltning. Årsräkningen *ska lämnas* på heder och samvete.

I årsräkningen *ska* anges den enskildes tillgångar och skulder vid början och slutet av den tid som räkningen avser. Vidare *ska* en sammanställning göras av inkomster och utgifter under *den* nämnda tiden. Av årsräkningen *ska* särskilt framgå hur mycket som har använts för den enskildes uppehälle eller nytta *och välbefinnande* i övrigt. *Om en ställföreträdare har begärt ersättning för utgifter utan att visa underlag enligt 12 kap. 16 § andra stycket ska detta redovisas särskilt i årsräkningen.*

18 §

Om en förordnad förmyndares, god mans eller förvaltares uppdrag har upphört, *skall* den som frånträder uppdraget inom en månad därefter lämna en sluträkning till överförmyndaren beträffande egendom som har stått under hans eller hennes förvaltning. Sluträkningen *skall* innehålla en redogörelse för förvaltningen under det löpande året fram till dess att ställföreträdar-

Om en förordnad förmyndares, god mans eller förvaltares uppdrag har upphört, *ska* den som frånträder uppdraget inom en månad därefter lämna en sluträkning till överförmyndaren beträffande *den* egendom som har stått under hans eller hennes förvaltning. Sluträkningen *ska* innehålla en redogörelse för förvaltningen under det löpande året fram till dess att ställföreträdar-

skapet upphörde. Räkningen *skall* avges på heder och samvete.

Vad som sägs om årsräkning i 15 § andra stycket gäller också i fråga om sluträkning.

Om *rätten har inskränkt* omfattningen av en god mans eller förvaltares uppdrag, *skall* sluträkning lämnas för den egendom som inte längre omfattas av uppdraget.

Om *ett godmanskap enligt 11 kap. 1 § upphör innan tiden för avgivande av årsräkning eller sluträkning som rör förmynderskapet för den omyndige inträffar*, får sluträkning rörande godmanskapet begränsas till att avse en redogörelse endast för de åtgärder som har vidtagits av den gode mannen. I övrigt *skall redogörelse för förvaltningen lämnas av förmyndaren även för den tid godmanskapet har varat*.

skapet upphörde. Räkningen *ska* lämnas på heder och samvete.

Det som sägs om årsräkning i 15 § andra stycket gäller också i fråga om sluträkning.

Om omfattningen av en god mans eller förvaltares uppdrag *har inskränkts*, *ska* en sluträkning lämnas för den egendom som inte längre omfattas av uppdraget.

18 a §

Om *ett godmanskap enligt 11 kap. 1 § upphör innan tiden för lämna en årsräkning eller sluträkning som rör förmynderskapet för den omyndige inträffar*, får sluträkningen rörande godmanskapet begränsas till att avse en redogörelse endast för de åtgärder som har vidtagits av den gode mannen. I övrigt *ska* en redogörelse för förvaltningen lämnas av förmyndaren även för den tid godmanskapet har pågått.

19 §

Om *det med hänsyn till ställföreträdarens och den enskildes förhållanden, tillgångarnas art eller värde eller omständigheterna i övrigt finns särskilda skäl*, får överförmyndaren befria ställföreträdaren från skyldigheten att lämna årsräkning eller sluträkning eller besluta att sådana räkningar får lämnas i förenklad form. I fråga om *årsräkning* får beslut meddelas för ett visst år eller tills vidare.

Överförmyndaren får besluta att en årsräkning eller sluträkning får lämnas i förenklad form, om det är tillräckligt med hänsyn till ställföreträdarens och den enskildes förhållanden, tillgångarnas art eller värde eller omständigheterna i övrigt. I fråga om *årsräkningen* får ett sådant beslut meddelas för ett visst år eller tills vidare.

24 §¹⁰

Om en förordnad förmyndare, god man eller förvaltare dör, ska dödsboet *svara* för att den enskildes egendom redovisas och åtgärder vid förvaltningens upphörande vidtas enligt detta kapitel. Om ställföreträdaren försätts i konkurs, ska konkursförvaltaren fullgöra dessa uppgifter.

Om det med hänsyn till dödsboets och den enskildes förhållanden, tillgångarnas art eller värde eller omständigheterna i övrigt finns särskilda skäl, får överförmyndaren befria dödsboet från skyldigheten att lämna årsräkning eller sluträkning eller besluta att sådana räkningar får lämnas i förenklad form.

Om en förordnad förmyndare, god man eller förvaltare dör, ska dödsboet *ansvara* för att den enskildes egendom redovisas och åtgärder vid förvaltningens upphörande vidtas enligt detta kapitel. Om ställföreträdaren försätts i konkurs, ska konkursförvaltaren fullgöra dessa uppgifter.

Överförmyndaren får befria dödsboet från skyldigheten att lämna årsräkning, årsberättelse, sluträkning, eller slutberättelse, eller besluta att sådana handlingar får lämnas i förenklad form, om det med hänsyn till dödsboets och den enskildes förhållanden, tillgångarnas art eller värde eller omständigheterna i övrigt finns särskilda skäl.

25 §¹¹

Dödsboet efter en förordnad förmyndare, god man eller förvaltare har rätt till ersättning för de utgifter som har varit skäligen *påkallade* för att fullgöra de uppgifter som anges i 24 §. För sådan ersättning gäller i övrigt vad som föreskrivs i 12 kap. 16 §.

Dödsboet efter en förordnad förmyndare, god man eller förvaltare har rätt till ersättning för de utgifter som har varit skäligen *motiverade* för att fullgöra de uppgifter som anges i 24 §. För sådan ersättning gäller i övrigt vad som föreskrivs i 12 kap. 16–16 b §§.

16 kap.

1 §

Överförmyndaren *skall enligt bestämmelserna i detta kapitel* utöva tillsyn över förmyndares, gode mäns och förvaltares verksamhet.

Vid tillsynen *skall* överförmyndaren *särskilt* se till att den enskildes tillgångar i skälig omfattning används för hans eller hennes nytta och att tillgångarna i övrigt är placerade *så att tillräcklig trygghet finns för deras bestånd* och så att de ger skälig avkastning.

Överförmyndaren *ska* utöva tillsyn över förmyndares, gode mäns och förvaltares verksamhet.

Vid tillsynen *ska* överförmyndaren se till att den enskildes tillgångar i skälig omfattning används för hans eller hennes nytta och *välbefinnande samt* att tillgångarna i övrigt är placerade *tryggt* och så att de ger skälig avkastning. *Överförmyndaren ska också se till att ställföreträdaren även i övrigt utövar*

¹⁰ Senaste lydelse 2014:886.

¹¹ Senaste lydelse 2014:886.

sitt uppdrag i enlighet med den enskildes bästa.

Bestämmelser om val av överförmyndare m.m. finns i 19 kap.

Granskning av förvaltningen

Överförmyndaren *skall* granska förmyndares, gode mäns och förvaltares verksamhet med ledning av de förteckningar, årsräkningar, sluträkningar samt andra handlingar och uppgifter angående *förvaltningen* som har lämnats.

Överförmyndaren eller den som överförmyndaren utser har rätt att gå igenom de räkenskaper och anteckningar som avses i 12 kap. 5 § samt de värdehandlingar som ställföreträdaren förvarar med anledning av sitt uppdrag. Ställföreträdaren *skall* hålla dessa handlingar tillgängliga på tid och plats som överförmyndaren bestämmer.

Överförmyndaren *skall göra anteckning om verkställd granskning* på förteckningar, årsräkningar, sluträkningar och handlingar enligt 15 kap. 3 och 8 §§.

Anmärkning mot förvaltningen

Om överförmyndaren vid granskningen eller annars finner anledning att rikta anmärkning mot *förvaltningen*, *skall* ställföreträdaren ges tillfälle att yttra sig inom den tid som överförmyndaren bestämmer.

Om ett yttrande inte lämnas inom *förelagd tid* eller om överförmyndaren anser att yttrandet inte är tillfredsställande, *skall* anteckning om anmärkningen göras *på den granskade handlingen*. Överförmyndaren *skall* även genast pröva om beslut

Granskning av verksamheten

3 §

Överförmyndaren *ska* granska förmyndares, gode mäns och förvaltares verksamhet med ledning av de förteckningar, *årsberättelser*, årsräkningar, *slutberättelser*, sluträkningar samt andra handlingar och uppgifter angående *verksamheten* som har lämnats.

Överförmyndaren eller den som överförmyndaren utser har rätt att gå igenom de räkenskaper och anteckningar som avses i 12 kap. 5 § samt de värdehandlingar som ställföreträdaren förvarar med anledning av sitt uppdrag. Ställföreträdaren *ska* hålla dessa handlingar tillgängliga på *den* tid och plats som överförmyndaren bestämmer.

4 §

Överförmyndaren *ska i akten anteckna att granskningen* av förteckningar, *årsberättelser*, årsräkningar, *slutberättelser*, sluträkningar och handlingar enligt 15 kap. 3 och 8 §§ är klar.

Anmärkning mot verksamheten

5 §

Om överförmyndaren vid granskningen eller annars finner anledning att rikta anmärkning mot *verksamheten*, *ska* ställföreträdaren ges tillfälle att yttra sig inom den tid som överförmyndaren bestämmer.

Om ett yttrande inte lämnas inom *den bestämda tiden* eller om överförmyndaren anser att yttrandet inte är tillfredsställande, *ska en* anteckning om anmärkningen göras *i akten*. Överförmyndaren *ska* även genast pröva om *ett* beslut enligt någon

enligt någon bestämmelse i 13 eller 14 kap. behöver meddelas eller om ställföreträdaren bör entledigas eller någon annan åtgärd vidtas. Ställföreträdaren *skall* underrättas om en sådan anteckning *och om vidtagen* åtgärd.

bestämmelse i 13 eller 14 kap. behöver meddelas eller om ställföreträdaren bör entledigas eller någon annan åtgärd vidtas. Ställföreträdaren *ska* underrättas om en sådan anteckning *eller* åtgärd.

Anmälan vid misstanke om brott

6 a §

Om överförmyndaren har anledning att anta att en förordnad förmyndare, god man eller förvaltare har begått ett brott mot den enskilde som har samband med verksamheten och för vilket fängelse är föreskrivet, ska överförmyndaren omedelbart anmäla det till Polismyndigheten eller åklagare.

Överförmyndaren ska inte underrätta ställföreträdaren eller den enskilde om att en anmälan har gjorts, om det är olämpligt.

7 §

En omyndig som har fyllt *sexton* år och den som har god man eller förvaltare har rätt att ta del av de handlingar som rör ställföreträdarskapet och som förvaras hos överförmyndaren. En sådan rätt har också den enskildes make eller sambo och närmaste släktingar.

En omyndig som har fyllt *16* år och den som har *en* god man eller förvaltare har rätt att ta del av de handlingar som rör ställföreträdarskapet och som förvaras hos överförmyndaren. En sådan rätt har också den enskildes make eller sambo och närmaste släktingar, *dock inte om det med hänsyn till den enskildes intressen finns särskilda skäl mot att en sådan person tar del av handlingen.*

8 §

Sedan överförmyndaren har granskat förmyndarens, gode mannens eller förvaltarens sluträkning, *skall räkningen* samt de förteckningar, årsräkningar och handlingar enligt 15 kap. 3 och 8 §§ som förvaras hos överförmyndaren lämnas över till den som är behörig att ta emot redovisning för *förvaltningen*.

Sedan överförmyndaren har granskat förmyndarens, gode mannens eller förvaltarens *slutberättelse och* sluträkning, *ska de handlingarna* samt de förteckningar, *årsberättelser*, årsräkningar och handlingar enligt 15 kap. 3 och 8 §§ som förvaras hos överförmyndaren lämnas över till den som är behörig att ta emot redovisning för *verksamheten*.

Om ställföreträdaren inte är skyldig att lämna sluträkning när ställföreträdarkapet upphör, skall överförmyndaren lämna över de övriga handlingar som anges i första stycket till den som är behörig att ta emot redovisning för förvaltningen, om denna person eller den avgående ställföreträdaren begär det eller överförmyndaren har gjort anteckning om anmärkning enligt 5 § på handlingen.

Om handlingar som avses i första eller andra stycket har lämnats till en ny ställföreträdare, *skall denne inom två månader därefter återlämna handlingarna till överförmyndaren. Överförmyndaren skall skriftligen upplysa ställföreträdaren om denna skyldighet när handlingarna lämnas ut.*

Om en ställföreträdares förvaltning har godkänts av den enskilde eller av en ny ställföreträdare innan han eller hon har fått del av de handlingar som avses i första eller andra stycket, är godkännandet utan verkan.

Om en förälder enligt 13 kap. 16 § inte är skyldig att lämna en sluträkning när förmynderskapet upphör, ska överförmyndaren lämna över de övriga handlingar som anges i första stycket till den som är behörig att ta emot redovisning för verksamheten, om han eller hon eller föräldern begär det eller överförmyndaren har gjort anteckning om en anmärkning enligt 5 §.

Om handlingar som avses i första eller andra stycket har lämnats till en ny ställföreträdare, *ska han eller hon inom två månader därefter återlämna handlingarna till överförmyndaren. Överförmyndaren ska skriftligen upplysa ställföreträdaren om denna skyldighet när handlingarna lämnas ut.*

8 a §

Om en ställföreträdares verksamhet har godkänts av den enskilde eller av en ny ställföreträdare innan han eller hon har fått del av de handlingar som avses i 8 § första eller andra stycket, är godkännandet utan verkan.

10 a §¹²

En bank är skyldig att på begäran lämna överförmyndaren de uppgifter som behövs för överförmyndarens tillsynsverksamhet.

Banker, kreditmarknadsföretag, värdepappersbolag, svenska värdepapperscentraler, kontoförande institut, fondbolag, AIF-förvaltare, förvaringsinstitut, försäkringsföretag och inkassoföretag är skyldiga att på begäran av överförmyndaren lämna de uppgifter som behövs för överförmyndarens tillsyn. Detsamma

¹² Senaste lydelse 2020:1027.

gäller för utländska företag som driver motsvarande verksamhet från en filial i Sverige.

Första stycket gäller också kreditmarknadsföretag, värdepappersbolag, svenska värdepapperscentraler, kontoförande institut, fondbolag, AIF-förvaltare, förvaringsinstitut och utländska företag som driver motsvarande verksamhet från en filial i Sverige.

11 §¹³

När en omyndig på grund av arv eller testamente har fått pengar till ett värde som överstiger ett prisbasbelopp enligt 2 kap. 6 och 7 §§ socialförsäkringsbalken eller med villkor om särskild överförmyndarkontroll, ska den som ombesörjer utbetalningen från dödsboet för den omyndiges räkning sätta in medlen hos bank eller kreditmarknadsföretag, med uppgift om att medlen inte får tas ut utan överförmyndarens tillstånd.

Vad som nu sagts om skyldighet att betala till bank eller kreditmarknadsföretag ska även gälla *Skyldigheten att sätta in medlen hos bank eller kreditmarknadsföretag gäller även*

1. försäkringsgivare vid utbetalning av försäkringsbelopp som den omyndige har rätt till,

2. pensionssparinstitut vid utbetalning enligt lagen (1993:931) om individuellt pensionssparande,

3. PEPP-sparinstitut vid utbetalning från sparande i en sådan PEPP-produkt som avses i Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2019/1238,

4. Brottsoffermyndigheten vid utbetalning av ersättning enligt brottsskadelagen (2014:322),

5. huvudman vid utbetalning av skadestånd enligt 6 kap. 12 § skollagen (2010:800), och

6. myndighet som betalar ut ersättning med anledning av skadeståndsanspråk mot staten.

Om betalningen avser en periodisk förmån, gäller skyldigheten att *betala till bank eller kreditmarknadsföretag* endast när den första utbetalningen görs.

När utbetalning enligt första eller andra stycket görs, ska den som ombesörjer utbetalningen genast göra anmälan till förmyndaren och överförmyndaren. En sådan anmälan ska också göras om en omyndig på grund av arv eller testamente har fått värdehandlingar till ett värde

Om betalningen avser en periodisk förmån, gäller skyldigheten att *sätta in medlen hos bank eller kreditmarknadsföretag* endast när den första utbetalningen görs.

När *en* utbetalning enligt första eller andra stycket görs, ska den som ombesörjer utbetalningen genast göra *en* anmälan till förmyndaren och överförmyndaren. En sådan anmälan ska också göras om en omyndig på grund av arv eller testamente har fått värdehandlingar

som överstiger det belopp som anges i första stycket eller med villkor om att värdehandlingarna ska stå under särskild överförmyndarkontroll.

Bestämmelserna i första–fjärde styckena gäller inte vid utbetalning av medel som den omyndige får förvalta själv. Andra–fjärde styckena gäller inte heller om utbetalning görs från försäkring som har tagits inom ramen för en rörelse.

Bestämmelserna i denna paragraf gäller också vid betalning eller utgivande av värdehandlingar till någon för vilken det har förordnats god man med uppgift att förvalta egendom eller för vilken det har förordnats förvaltare.

till ett värde som överstiger det belopp som anges i första stycket eller med villkor om att värdehandlingarna ska stå under särskild överförmyndarkontroll.

11 a §

Bestämmelserna i 11 § gäller inte vid utbetalning av medel som den omyndige får förvalta själv. Bestämmelserna i 11 § andra–fjärde styckena gäller inte heller om utbetalning görs från en försäkring som har tagits inom ramen för en rörelse.

11 b §

Bestämmelserna i 11 och 11 a §§ gäller också vid betalning eller utgivande av värdehandlingar till en enskild för vilken det har förordnats en god man med uppgift att se till att hans eller hennes ekonomiska angelägenheter tas om hand eller för vilken det har förordnats en förvaltare.

12 §

Överförmyndaren är skyldig att föra förteckningar och lägga upp akter samt expediera handlingar enligt föreskrifter som meddelas av regeringen.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om skyldighet för överförmyndaren att föra förteckningar och upprätta akter samt expediera handlingar.

13 §

Överförmyndaren får *vid vite* förelägga en förmyndare, god man eller förvaltare att fullgöra sina skyldigheter enligt 3 § andra stycket eller 8 § tredje stycket i detta kapitel eller enligt 12 kap. 13 §, 13 kap. 3, 14, 15 eller 18–21 §, 14 kap. 1, 2, 15, 16, 18 eller 21–23 § eller 15 kap. 3 eller 8 §. Innan vitesföreläggande beslutas, *skall* överförmyndaren skriftligen *erinra* ställföreträdaren om den skyldighet och de bestämmelser som finns och ge ställföreträdaren skälig tid att lämna en angiven handling eller rätta sig efter ett beslut.

Frågor om utdömande av vite prövas av tingsrätt. I fråga om föreläggande och utdömande av vite gäller i övrigt lagen (1985:206) om viten.

I anslutning till att *vite* döms ut får rätten *förelägga* nytt vite.

Överförmyndaren får förelägga en förmyndare, god man eller förvaltare att fullgöra sina skyldigheter enligt 3 § andra stycket eller 8 § tredje stycket i detta kapitel eller enligt 12 kap. 9, 9 a eller 13 §, 13 kap. 3, 14, 15 eller 18–21 §, 14 kap. 1, 2, 15, 16, 18, 18 a eller 21–23 § eller 15 kap. 3 eller 8 §. *Ett sådant föreläggande får förenas med vite.* Innan ett vitesföreläggande beslutas, *ska* överförmyndaren skriftligen *upplysa* ställföreträdaren om den skyldighet och de bestämmelser som finns och ge ställföreträdaren skälig tid att lämna en angiven handling eller rätta sig efter ett beslut.

I anslutning till att *ett vite* döms ut får rätten *besluta om ett nytt föreläggande förenat med vite.*

Utformning av förteckningar

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om den närmare utformningen av ställföreträdarens förteckningar, årsräkningar och sluträkningar samt handlingar som avses i 15 kap. 3 och 8 §§.

Tillsyn och utformning av handlingar

14 §

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om den närmare utformningen av ställföreträdarens förteckningar, årsräkningar, årsberättelser, sluträkningar, *slutberättelser och handlingar* som avses i 15 kap. 3 och 8 §§ *samt om överförmyndarens tillsyn över ställföreträdare.*

18 kap. Ställföreträdarregistret

Ett ställföreträdarregister

1 §¹⁴ Det ska föras ett ställföreträdarregister med uppgifter om förordnade förmyndare, gode män och förvaltare samt om dem som har en sådan ställföreträdare. Ställföreträdarregistret ska föras av den myndighet som regeringen bestämmer.

¹⁴ Tidigare 1 § upphävd genom 1988:1251.

Förhållandet till annan reglering

2 §¹⁵ Detta kapitel innehåller bestämmelser som kompletterar Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2016/679 av den 27 april 2016 om skydd för fysiska personer med avseende på behandling av personuppgifter och om det fria flödet av sådana uppgifter och om upphävande av direktiv 95/46/EG (allmän dataskyddsförordning), här benämnd EU:s dataskyddsförordning.

Vid behandlingen av personuppgifter enligt detta kapitel gäller lagen (2018:218) med kompletterande bestämmelser till EU:s dataskyddsförordning och föreskrifter som har meddelats i anslutning till den lagen, om inte annat följer av detta kapitel eller föreskrifter som har meddelats i anslutning till kapitlet.

Personuppgiftsansvar

3 §¹⁶ Registermyndigheten är personuppgiftsansvarig för den behandling av personuppgifter som görs i ställföreträdarregistret.

Ändamål

4 §¹⁷ Personuppgifter i ställföreträdarregistret får behandlas om det är nödvändigt för verksamhet som staten eller en kommun ansvarar för enligt lag eller annan författning och för att tillhandahålla uppgifter om innehållet i registret till den som begär sådana uppgifter.

Personuppgifter som får behandlas enligt första stycket får också behandlas för att fullgöra uppgiftslämnande som sker i överensstämmelse med lag eller förordning.

Registret får även användas för framställning av avidentifierad statistik och av registerutdrag.

Känsliga personuppgifter

5 §¹⁸ Personuppgifter som avses i artikel 9.1 i EU:s dataskyddsförordning får behandlas, om det är nödvändigt med hänsyn till ändamålet med behandlingen.

Sökbegränsningar

6 §¹⁹ Sökningar i syfte att få fram ett urval av personer grundat på uppgifter om personers hälsa eller på uppgifter om att personerna har en god man enligt 11 kap. 4 § eller förvaltare, får endast göras om det är nödvändigt för verksamhet som staten eller en kommun ansvarar för enligt lag eller annan författning.

¹⁵ Tidigare 2 § upphävd genom 1988:1251.

¹⁶ Tidigare 3 § upphävd genom 1988:1251.

¹⁷ Tidigare 4 § upphävd genom 1988:1251.

¹⁸ Tidigare 5 § upphävd genom 1988:1251.

¹⁹ Tidigare 6 § upphävd genom 1988:1251.

Elektroniskt utlämnande av personuppgifter

7 §²⁰ Personuppgifter får lämnas ut elektroniskt om det inte är olämpligt.

Upplysning om föreskrifter

8 §²¹ Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer kan med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen meddela ytterligare föreskrifter om registret och dess innehåll samt om tillgången till registret och registerutdrag.

19 kap.

Överförmyndarens verksamhet

3 §²²

Överförmyndarens verksamhet ska vara av god kvalitet. Kvaliteten i verksamheten ska systematiskt och fortlöpande följas upp, utvecklas och säkras.

Överförmyndaren ska se till att det finns rutiner för att förebygga, upptäcka och åtgärda risker och missförhållanden inom överförmyndarens verksamhetsområde.

7 a §

Kommunfullmäktige får återkalla uppdragen för överförmyndare och ersättare för överförmyndare vid sådana förändringar i kommunens organisation som innebär att det i stället för överförmyndare ska finnas en överförmyndarnämnd eller en gemensam överförmyndarnämnd.

Beslut av överförmyndaren och överförmyndarnämnden

13 §²³

Om det framkommer skiljaktiga meningar i en överförmyndarnämnd i ett ärende enligt denna balk, tillämpas föreskrifterna i 16 kap. rättegångsbalken om omröstning i tvistemål. I 30 § förvaltningslagen (2017:900) finns bestämmelser om rätt att få en avvikande mening antecknad.

För varje beslut av en överförmyndare eller en överförmyndar-

²⁰ Tidigare 7 § upphävd genom 1988:1251.

²¹ Tidigare 8 § upphävd genom 1988:1251.

²² Tidigare 3 § upphävd genom 1974:1038.

²³ Senaste lydelse 2018:777.

nämnd i ett ärende enligt denna balk ska det finnas en handling som visar vem som har fattat beslutet, vem som har varit föredragande samt beslutets dag och dess innehåll.

Ett protokoll hos överförmyndare eller överförmyndarnämnd i ett annat ärende än enligt denna balk behöver endast innehålla en förteckning över dem som har deltagit i handläggningen samt beslutet i ärendet.

14 a §

Överförmyndarnämnden får uppdra åt ordföranden eller en annan ledamot som nämnden har utsett att besluta på nämndens vägnar i ärenden som är så brådskande att nämndens avgörande inte kan avvaktas. Överförmyndaren får uppdra åt en kommunal tjänsteman med den kompetens som behövs att avgöra sådana ärenden på överförmyndarens vägnar.

Beslutet ska anmälas vid nämndens nästa sammanträde eller till överförmyndaren så snart det kan göras.

Länsstyrelsens tillsyn

17 §²⁴

Länsstyrelsen ska utöva tillsyn över överförmyndares och överförmyndarnämnders verksamhet.

Länsstyrelsen ska

– med råd stödja överförmyndarna och överförmyndarnämnderna i deras verksamhet och därvid främja en enhetlig rättstillämpning, och

– se till att utbildningen av överförmyndarna, ledamöterna i överförmyndarnämnderna och ersättare är tillfredsställande.

Tillsynsvägledning

17 a §

Den myndighet som regeringen bestämmer ska

– med råd stödja överförmyndarna och överförmyndarnämnderna i

²⁴ Senaste lydelse 2008:910.

deras verksamhet och främja en enhetlig rättstillämpning, och
– se till att utbildningen av överförmyndarna, ledamöterna i överförmyndarnämnderna och ersättare är tillfredsställande.

Överförmyndarens ansvar för utbildning och information

18 §²⁵

Överförmyndaren eller överförmyndarnämnden ansvarar för att gode män och förvaltare erbjuds den utbildning som behövs.

Överförmyndaren eller överförmyndarnämnden ansvarar för att en god man eller förvaltare genomgår introduktionsutbildning och annan utbildning som ställföreträdaren behöver med anledning av sitt uppdrag.

18 a §

Innan någon förordnas som förmyndare, god man eller förvaltare ska överförmyndaren informera honom eller henne om vilka uppgifter som kan förväntas ingå i uppdraget. Överförmyndaren ska dokumentera den information som har lämnats.

I samband med förordnandet ska överförmyndaren också lämna information om ställföreträdarskapet till den enskilde. Informationen ska till sättet och innehållet vara anpassad till den enskilde. Sådan information ska också finnas tillgänglig på kommunens webbplats.

Ansvariga länsstyrelser

20 §²⁶

Regeringen meddelar föreskrifter om vilken eller vilka länsstyrelser som ansvarar för uppgifter enligt detta kapitel. Regeringen meddelar även närmare föreskrifter om vilka uppgifter överförmyndaren eller överförmyndarnämnden ska lämna för att länsstyrelsen ska kunna föra

Den eller de länsstyrelser som regeringen bestämmer ansvarar för uppgifter enligt detta kapitel.

²⁵ Senaste lydelse 2014:886.

²⁶ Senaste lydelse 2014:886.

statistik och vilken statistik länsstyrelsen ska föra.

20 kap.

11 §²⁷

Beslut som tingsrätten har meddelat under rättegången i frågor som avses i 6 kap. 18 a § tredje stycket eller 20 §, 7 kap. 15 §, 10 kap. 16 eller 17 § eller 11 kap. 18 § eller 23 § tredje stycket ska överklagas särskilt.

Beslut som tingsrätten har meddelat under rättegången i frågor som avses i 6 kap. 18 a § tredje stycket eller 20 §, 7 kap. 15 §, 10 kap. 16 eller 17 § eller 11 kap. 18 § eller 23 a § andra stycket ska överklagas särskilt.

Ett beslut enligt 6 kap. 17 c § om att ta upp ett yrkande om vårdnad, boende eller umgänge till prövning trots att en förälder inte har deltagit i informationssamtal får inte överklagas.

1. Denna lag träder i kraft

a) den 1 januari 2028 i fråga om 11 kap. 12 b § och 18 kap.,

b) den 1 januari 2029 i fråga om 19 kap. 19 och 20 §§ och

c) i övrigt den 1 juli 2026.

2. Ärenden som har inletts vid tingsrätten före den 1 juli 2026 men ännu inte har avgjorts den dagen ska handläggas enligt äldre föreskrifter.

3. En god man eller förvaltare som har förordnats före den 1 januari 2028 ska genomgå den utbildning som anges i 11 kap. 12 b § senast den 31 december 2028.

4. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om uppbyggnaden av ställföreträdarregistret.

²⁷ Senaste lydelse 2021:528.

2.2 Förslag till lag om ändring i socialförsäkringsbalken

Härigenom föreskrivs att 25 kap. 13 § och 59 kap. 19 § socialförsäkringsbalken ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

25 kap.

13 §¹

Som inkomst av annat förvärvsarbete räknas ersättning för arbete om ersättningen betalas ut till en mottagare som inte är godkänd för F-skatt eller är godkänd för F-skatt med villkor enligt 9 kap. 2 § skatteförfarandelagen (2011:1244), om

1. utbetalaren är en fysisk person eller ett dödsbo,
2. ersättningen inte är en utgift i en näringsverksamhet som bedrivs av utbetalaren,
3. ersättningen tillsammans med annan ersättning för arbete från samma utbetalare under beskattningsåret kan antas bli mindre än 10 000 kronor,
4. utbetalaren och mottagaren inte har träffat en överenskommelse om att ersättningen ska anses som inkomst av anställning, och
5. det inte är fråga om sådan ersättning för arbete som avses i 12 kap. 16 § föräldrabalken.

5. det inte är fråga om sådan ersättning för arbete som avses i 12 kap. 16–16 b §§ föräldrabalken.

59 kap.

19 §²

Som inkomst av annat förvärvsarbete räknas ersättning för arbete som avses i 8–10 §§ om

1. utbetalaren var en fysisk person eller ett dödsbo,
2. den ersättning som betalats ut inte var en utgift i en näringsverksamhet som utbetalaren har bedrivit,
3. den sammanlagda ersättningen för arbete från samma utbetalare under beskattningsåret var mindre än 10 000 kronor,
4. utbetalaren och mottagaren inte hade träffat en överenskommelse om att ersättningen ska anses som inkomst av anställning, och
5. det inte var fråga om sådan ersättning som avses i 12 kap. 16 § föräldrabalken.

5. det inte var fråga om sådan ersättning som avses i 12 kap. 16–16 b §§ föräldrabalken.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2026.

¹ Senaste lydelse 2024:1135.

² Senaste lydelse 2011:1434.

2.3 Förslag till lag om ändring i lagen (1904:26 s. 1) om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap och förmynderskap

Härigenom föreskrivs att 4 kap. 1 § och 5 kap. 1 § lagen (1904:26 s. 1) om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap och förmynderskap ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

4 kap.

1 §¹

Vad i svensk lag är stadgat om förmynderskap för underårig skall äga tillämpning jämväl i avseende å underårig svensk undersåte, som ej har hemvist inom riket. Varder förmynderskap för sådan underårig anordnat i främmande stat, där han har hemvist, må dock rätten, såframt ej särskilda omständigheter påkalla, att förmynderskap är anordnat här i riket, besluta, att förmynderskap ej skall vara anordnat enligt svensk lag.

Regeringen äger beträffande förmynderskap för underåriga svenska undersåtar, som hava hemvist i främmande stat, meddela särskilda bestämmelser angående vården av underårigs värdehandlingar, så ock förordna svensk diplomatisk eller konsulär tjänsteman att vara överförmyndare. Regeringen prövar fråga om entledigande av sådan överförmyndare.

Ersättning till överförmyndare beträffande förmynderskap som avses i första stycket och som är anordnat enligt svensk lag utgår av statliga medel enligt bestämmelser som regeringen meddelar. Detsamma gäller ersättning till förmyndare i den mån ersättningen ej enligt 12 kap. 16 eller 17 § föräld-

Det som i svensk lag är föreskrivet om förmynderskap för underårig ska också tillämpas på en underårig svensk medborgare som inte har hemvist i landet. Om förmynderskap är anordnat för en sådan underårig i hans eller hennes hemvistland, får rätten dock besluta att förmynderskap inte ska vara anordnat enligt svensk lag. Detta gäller dock inte om särskilda skäl motiverar att förmynderskap är anordnat här i landet.

Regeringen får i enskilda fall för ett förmynderskap för underåriga svenska medborgare, som har hemvist i ett annat land än Sverige, meddela särskilda bestämmelser angående vården av den underåriges värdehandlingar och förordna en svensk diplomatisk eller konsulär tjänsteman att vara överförmyndare. Regeringen prövar en fråga om entledigande av en sådan överförmyndare.

Ersättning till en överförmyndare för ett förmynderskap som avses i första stycket och som är anordnat enligt svensk lag betalas med statliga medel. Detsamma gäller ersättning till förmyndare i den utsträckning ersättningen inte enligt 12 kap. 16, 16 a, 16 b eller 17 § föräldrabalken ska betalas med medel som tillhör den underårige.

¹ Senaste lydelse 1994:1436.

rabalken *skall utgå av den omyndiges medel.*

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer kan med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen meddela ytterligare föreskrifter om ersättning till överförmyndare.

5 kap.

1 §²

Vad i svensk lag är stadgat om förvaltarskap skall äga tillämpning jämväl i avseende å svensk undersåte, som ej har hemvist inom riket. Varder förmynderskap anordnat i främmande stat för svensk undersåte, som där har hemvist men som har förvaltare här i riket eller beträffande vilken ansökan om förordnande av förvaltare har gjorts, må dock rätten, såframt ej särskilda omständigheter påkalla, att förvaltarskap är anordnat här i riket, besluta, att förvaltarskap ej skall vara anordnat enligt svensk lag.

Regeringen äger beträffande förvaltarskap för svenska undersåtar, som hava hemvist i främmande stat, meddela särskilda bestämmelser angående vården av värdehandlingar, så ock förordna svensk diplomatisk eller konsulär tjänsteman att vara överförmyndare. Regeringen prövar fråga om entledigande av sådan överförmyndare.

Ersättning till överförmyndare beträffande förvaltarskap som avses i första stycket utgår av statliga medel enligt bestämmelser som regeringen meddelar. Detsamma gäller ersättning till förvaltare i den mån ersättningen ej enligt 12 kap. 16 § föräldrabalken skall utgå av den enskildes medel.

Det som i svensk lag är föreskrivet om förvaltarskap ska också tillämpas på en svensk medborgare som inte har hemvist i landet. Om förmynderskap är anordnat för en svensk medborgare i ett annat land än Sverige där han eller hon har hemvist och medborgaren har förvaltare här i landet eller en ansökan om förordnande av förvaltare för honom eller henne har gjorts, får rätten dock besluta att förvaltarskap inte ska vara anordnat enligt svensk lag. Detta gäller dock inte om särskilda skäl motiverar att förvaltarskap är anordnat här i landet.

Regeringen får i enskilda fall för ett förvaltarskap för svenska medborgare, som har hemvist i ett annat land än Sverige, meddela särskilda bestämmelser angående vården av värdehandlingar och förordna en svensk diplomatisk eller konsulär tjänsteman att vara överförmyndare. Regeringen prövar en fråga om entledigande av en sådan överförmyndare.

Ersättning till en överförmyndare för ett förvaltarskap som avses i första stycket betalas med statliga medel. Detsamma gäller ersättning till förvaltare i den utsträckning ersättningen inte enligt 12 kap. 16, 16 a eller 16 b § föräldrabalken ska betalas med medel som tillhör den enskilde.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer kan

*med stöd av 8 kap. 7 § regerings-
formen meddela ytterligare före-
skrifter om ersättning till över-
förmyndare.*

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2026.

2.4 Förslag till lag om ändring i socialavgiftslagen (2000:980)

Härigenom föreskrivs att 2 kap. 7 § socialavgiftslagen (2000:980) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 kap.

7 §¹

Bestämmelserna i 6 § gäller inte om den avgiftspliktiga ersättningen utgör

1. en utgift i en av utgivaren bedriven näringsverksamhet, eller	
2. sådan ersättning till en förmyndare, god man eller förvaltare som avses i 12 kap. 16 § föräldrabalken.	2. sådan ersättning till en förmyndare, god man eller förvaltare som avses i 12 kap. 16–16 b §§ föräldrabalken.

Bestämmelserna i 6 § gäller inte heller om utgivaren och mottagaren har kommit överens om att arbetsgivaravgifter ska betalas på ersättningen. En sådan överenskommelse gäller dock inte om mottagaren är godkänd för F-skatt utan sådant villkor som avses i 9 kap. 2 § skatteförfarandelagen (2011:1244).

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2026.

2.5 Förslag till lag om ändring i lagen (2005:429) om god man för ensamkommande barn

Härigenom föreskrivs att 2, 4, 10 och 12 §§ och rubrikerna närmast före 2, 10 och 12 §§ lagen (2005:429) om god man för ensamkommande barn ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

När en god man skall förordnas

När en god man ska utses

2 §

Om barnet vid ankomsten till Sverige är skilt från båda sina föräldrar eller från någon annan vuxen person som får anses ha trätt i föräldrarnas ställe, *skall* överförmyndaren förordna en god man att i vårdnadshavares och förmyndares ställe ansvara för barnets personliga förhållanden och sköta dess angelägenheter.

Om barnet vid ankomsten till Sverige är skilt från båda sina föräldrar eller från någon annan vuxen person som får anses ha trätt i föräldrarnas ställe, *ska* överförmyndaren förordna en god man att i vårdnadshavares och förmyndares ställe ansvara för barnets personliga förhållanden och sköta dess angelägenheter. *Detta gäller oavsett om barnet söker uppehållstillstånd i landet eller inte.*

God man skall också förordnas, om barnets föräldrar eller en annan vuxen person, som får anses ha trätt i föräldrarnas ställe, efter barnets ankomst till Sverige men innan barnet har fått uppehållstillstånd här *på grund av dödsfall eller sjukdom eller av någon annan orsak upphör att kunna utöva förmynderskapet eller vårdnaden.*

En god man ska också förordnas, om barnets föräldrar eller en annan vuxen person, som får anses ha trätt i föräldrarnas ställe, *på grund av dödsfall eller sjukdom eller av någon annan orsak upphör att kunna utöva förmynderskapet eller vårdnaden* efter barnets ankomst till Sverige men innan barnet har fått uppehållstillstånd här.

God man skall inte förordnas, om det är uppenbart obehövt.

En god man ska inte förordnas, om det är uppenbart obehövt.

4 §

I fråga om vem som kan utses till god man tillämpas 11 kap. 12 och 13 §§ föräldrabalken. Vid bedömningen av om den som utses är lämplig för uppdraget *skall* överförmyndaren fästa särskild vikt vid den utsatta situation som barnet befinner sig i.

I fråga om vem som kan utses till god man tillämpas 11 kap. 12, 12 a och 13 §§ föräldrabalken. Vid bedömningen av om den som utses är lämplig för uppdraget *ska* överförmyndaren fästa särskild vikt vid den utsatta situation som barnet befinner sig i.

När ansökan om särskilt förordnad vårdnadshavare *skall* göras

När ansökan om *en* särskilt förordnad vårdnadshavare *ska* göras

10 §

Beviljas barnet uppehållstillstånd, *skall* socialnämnden i den kommun där barnet vistas hos rätten väcka talan om eller anmäla behov av en särskilt förordnad vårdnadshavare enligt föräldrabalken, om inte särskilda skäl talar emot det. Överförmyndaren *skall* underrätta socialnämnden om att förutsättningar för en sådan talan eller anmälan *föreligger*.

När barnet *har fått* uppehållstillstånd, *ska* socialnämnden i den kommun där barnet vistas *skyndsamt* hos rätten väcka talan om eller anmäla behov av en särskilt förordnad vårdnadshavare enligt föräldrabalken, om inte särskilda skäl talar emot det. Överförmyndaren *ska* underrätta socialnämnden om att *det finns* förutsättningar för en sådan talan eller anmälan.

Allmänna bestämmelser, *tillsyn m.m.*

Allmänna bestämmelser

12 §

I frågor om god man enligt denna lag tillämpas 11 kap. 14 § samt 12, 14, 16 och 19–21 kap. föräldrabalken.

I frågor om god man enligt denna lag tillämpas 11 kap. *12 b och* 14 §§ samt 12, 14, 16 och 19–21 kap. föräldrabalken.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2026.

2.6 Förslag till lag om ändring i aktiebolagslagen (2005:551)

Härigenom föreskrivs att 4 kap. 41 § aktiebolagslagen (2005:551) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

4 kap.

41 §¹

Om den som har tagit emot värdepapper eller betalning enligt 38, 39 eller 40 § inte var rätt mottagare, ska bolaget ändå anses ha fullgjort sin skyldighet. Detta gäller dock inte om bolaget eller, i fråga om avstämningsbolag, värdepapperscentralen insett eller borde ha insett att det var fel mottagare. Det gäller inte heller om mottagaren var omyndig eller hade en förvaltare enligt föräldrabalken med uppdrag att förvalta hans eller hennes aktier.

Om den som har tagit emot värdepapper eller betalning enligt 38, 39 eller 40 § inte var rätt mottagare, ska bolaget ändå anses ha fullgjort sin skyldighet. Detta gäller dock inte om bolaget eller, i fråga om avstämningsbolag, värdepapperscentralen insett eller borde ha insett att det var fel mottagare. Det gäller inte heller om mottagaren var omyndig eller hade en förvaltare enligt föräldrabalken med *ett* uppdrag *som omfattade* att förvalta hans eller hennes aktier.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2026.

¹ Senaste lydelse 2016:60.

2.7 Förslag till lag om ändring i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400)

Härigenom föreskrivs att 32 kap. 4 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

32 kap.

4 §¹

Sekretess gäller hos överförmyndare eller överförmyndarnämnd i ärende enligt föräldrabalken *eller* lagen (2005:429) om god man för ensamkommande barn för uppgift om en enskilds personliga eller ekonomiska förhållanden, om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att den enskilde lider skada eller men.

Sekretess gäller hos överförmyndare eller överförmyndarnämnd i *ett* ärende enligt föräldrabalken, lagen (2005:429) om god man för ensamkommande barn *eller lagen* (2017:310) *om framtidsfullmakter* för uppgift om en enskilds personliga eller ekonomiska förhållanden, om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att den enskilde lider skada eller men.

För uppgift i en allmän handling gäller sekretessen i högst tjugo år.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2026.

2.8 Förslag till lag om ändring i läkemedelslagen (2015:315)

Härigenom föreskrivs att 7 kap. 3 § läkemedelslagen (2015:315) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

7 kap.

3 §¹

För en försöksperson som inte är beslutskompetent på grund av sjukdom, psykisk störning, försvagat hälsotillstånd eller något annat liknande förhållande är en god man eller förvaltare enligt 11 kap. 4 eller 7 § föräldrabalken, med behörighet att *sörja för den enskildes person*, den lagligen utsedda ställföreträdaren som får ge informerat samtycke till en klinisk läkemedelsprövning på försökspersonens vägnar.

För en försöksperson som inte är beslutskompetent på grund av sjukdom, psykisk störning, försvagat hälsotillstånd eller något annat liknande förhållande är en god man eller förvaltare enligt 11 kap. 4 eller 7 § föräldrabalken, med behörighet att *se till att den enskildes intressen i personliga angelägenheter tas om hand*, den lagligen utsedda ställföreträdaren som får ge informerat samtycke till en klinisk läkemedelsprövning på försökspersonens vägnar.

För en försöksperson som är underårig är vårdnadshavarna de lagligen utsedda ställföreträdare som får ge informerat samtycke till en klinisk läkemedelsprövning på försökspersonens vägnar. En underårig försöksperson som har fyllt 15 år ska också själv ge sitt informerade samtycke till att delta i den kliniska läkemedelsprövningen, under förutsättning att den underårige inser vad prövningen innebär för honom eller henne. Ett sådant informerat samtycke ska inhämtas i enlighet med vad som regleras om en försöksperson i artikel 29.1 i Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 536/2014.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2026.

¹ Senaste lydelse 2018:1272.

2.9 Förslag till lag om ändring i lagen (2017:310) om framtidsfullmakter

Härigenom föreskrivs att det i lagen (2017:310) om framtidsfullmakter ska införas en ny paragraf, 4 a §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

4 a §

Om framtidsfullmakten skrivs under av fullmaktsgivaren och vittnena elektroniskt, ska det göras med en sådan avancerad elektronisk underskrift som avses i artikel 3 i Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 910/2014 av den 23 juli 2014 om elektronisk identifiering och betrodda tjänster för elektroniska transaktioner på den inre marknaden och om upphävande av direktiv 1999/93/EG, i den ursprungliga lydelsen.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2026.

2.10 Förslag till lag om ändring i lagen (2021:600) med kompletterande bestämmelser till EU:s förordningar om medicintekniska produkter

Härigenom föreskrivs att 2 kap. 1 § lagen (2021:600) med kompletterande bestämmelser till EU:s förordningar om medicintekniska produkter¹ ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 kap.

1 §²

För en försöksperson som, på grund av sjukdom, psykisk störning, försvagat hälsotillstånd eller något annat liknande förhållande, inte är beslutskompetent, är en god man eller förvaltare enligt 11 kap. 4 eller 7 § föräldrabalken, med behörighet att *sörja för den enskildes person*, den lagligen utsedda ställföreträdare som får ge informerat samtycke till en klinisk prövning eller en prestandastudie på försökspersonens vägnar.

För en försöksperson som, på grund av sjukdom, psykisk störning, försvagat hälsotillstånd eller något annat liknande förhållande, inte är beslutskompetent, är en god man eller förvaltare enligt 11 kap. 4 eller 7 § föräldrabalken, med behörighet att *se till att den enskildes intressen i personliga angelägenheter tas om hand*, den lagligen utsedda ställföreträdare som får ge informerat samtycke till en klinisk prövning eller en prestandastudie på försökspersonens vägnar.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2026.

¹ Senaste lydelse av lagens rubrik 2021:602.

² Senaste lydelse 2021:602.

3 Ärendet och dess beredning

Regeringen gav i juli 2019 en särskild utredare i uppdrag att se över reglerna om gode män och förvaltare, bl.a. i syfte att förbättra tillsynen på området, skapa bättre förutsättningar för att kompetenta personer ska ställa upp som ställföreträdare och stärka enskildas ställning.

Ställföreträdarutredningen överlämnade i maj 2021 betänkandet *Gode män och förvaltare – en översyn* (SOU 2021:36). En sammanfattning av betänkandet finns i *bilaga 1*. Betänkandets lagförslag finns i *bilaga 2*.

Betänkandet har remissbehandlats. En förteckning över remissinstanserna finns i *bilaga 3*. Remissyttrandena finns tillgängliga på regeringens webbplats (regeringen.se) och i lagstiftningsärendet (Ju2021/01883).

Justitiedepartementet har under beredningen av ärendet haft ett flertal möten med berörda myndigheter och organisationer, såsom Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd, länsstyrelserna och Sveriges Kommuner och Regioner avseende bl.a. utformningen av den statliga styrningen på ställföreträdarområdet.

I lagrådsremissen behandlas de av utredningens lagförslag som regeringen avser att gå vidare med. Övriga förslag föranleder ingen åtgärd.

4 Ökad trygghet för den som har en ställföreträdare

4.1 Ställföreträdarskapets funktion

En utveckling mot ökat självbestämmande

Att en person som på grund av t.ex. sjukdom eller funktionsnedsättning inte kan sköta sina ekonomiska eller personliga angelägenheter får hjälp med det är en viktig del i det svenska välfärdssamhället. När sådan hjälp inte kan ges på ett mindre ingripande sätt, fyller gode män och förvaltare en viktig funktion som ställföreträdare för den enskilde. För den som har en ställföreträdare förordnad för sig är det avgörande att ställföreträdaren sköter sin uppgift på bästa möjliga sätt. Ställföreträdarens arbete är ofta en förutsättning för att den enskilde ska kunna leva ett så självständigt och gott liv som möjligt.

Reglerna om ställföreträdarskap har en lång historia i svensk rätt. Införandet av lagen (1924:320) om förmyndarskap hade stor betydelse för regelverkets utformning (se prop. 1924:53). Den lagen innehöll bl.a. regler om förmyndare, överförmyndare, omyndighetsförklaring och godman-skap. Reglerna kom sedan att tas in i föräldrabalken när den trädde i kraft 1950 (se prop. 1949:93).

Sedan föräldrabalkens tillkomst har det genomförts flera större förändringar av regelverket. Ofta har syftet varit att förbättra tillsynen på området eller att vidga enskildas utrymme för självbestämmande. Bland de större reformerna kan nämnas att grunderna för omyndighetsförklaring inskränktes och rättssäkerheten stärktes 1975 (se prop. 1974:142), att möjligheten till omyndighetsförklaring helt avskaffades och ersattes med en

möjlighet att anordna förvaltarskap 1988 (se prop. 1987/88:124) och att tillsynen över överförmyndarna flyttades från tingsrätten till länsstyrelsen 1995 (se prop. 1993/94:251). Under 2000-talet har bl.a. reglerna om tillsyn skärpts och åtgärder vidtagits för att förbättra förutsättningarna att rekrytera gode män och förvaltare (se prop. 2007/08:150 och prop. 2013/14:225).

Godmanskap

En god man får utses i ett antal olika situationer. Vanligast är godmanskap enligt 11 kap. 4 § föräldrabalken, som får anordnas för en enskild som på grund av sjukdom, psykisk störning, försvagat hälsotillstånd eller något annat liknande förhållande behöver hjälp med att bevaka sin rätt, förvalta sin egendom eller sörja för sin person. Godmanskap anordnas av allmän domstol. Det krävs i regel att den enskilde har lämnat sitt samtycke. Även utan samtycke kan dock ett godmanskap anordnas, om den enskildes tillstånd hindrar att hans eller hennes mening hämtas in. Vid godmanskap behåller den enskilde sin rättshandlingsförmåga och utgångspunkten är att han eller hon ska lämna sitt samtycke till rättshandlingar som den gode mannen vidtar.

En god man ska också utses vid vissa intressekonflikter mellan den enskilde och hans eller hennes företrädare, exempelvis en förmyndare (11 kap. 2 §). I vissa situationer som handlar om att bevaka en bortavarande eller okänd persons rätt ska också en god man utses, exempelvis om det vid ett dödsfall finns en arvinge som vistas på okänd ort (11 kap. 3 §). Det är överförmyndaren som utser en god man i dessa fall. Överförmyndaren ska dessutom utse en god man för ett ensamkommande barn om barnet är utländsk medborgare eller statslös och om det vid ankomsten till Sverige är skilt från båda sina föräldrar eller från någon annan vuxen som får anses ha trätt i föräldrarnas ställe, se lagen (2005:429) om god man för ensamkommande barn.

Förvaltarskap

Ett förvaltarskap kan ses som ett slags utvidgat godmanskap. Det får anordnas av domstol för en person som uppfyller kraven för att få en god man, men som dessutom är ur stånd att vårda sig eller sin egendom. Förvaltarskap får inte anordnas om det är tillräckligt att godmanskap anordnas eller att den enskilde får hjälp på något annat mindre ingripande sätt (11 kap. 7 § föräldrabalken). Ett förvaltarskap kräver inte samtycke från den enskilde och får alltså, till skillnad från godmanskap, anordnas med tvång. Inom ramen för sitt uppdrag har förvaltaren ensam rådighet över huvudmannens egendom och företräder honom eller henne i alla angelägenheter som omfattas av uppdraget. Den som har en förvaltare förlorar alltså sin rättshandlingsförmåga på de områden som förvaltarskapet avser. Trots förvaltarförordnandet får huvudmannen dock bl.a. ingå anställningsavtal och förfoga över sin lön (11 kap. 8 §) och förvaltare är liksom gode män inte behöriga att företräda huvudmannen vid vissa frågor av utpräglat personlig karaktär, som att exempelvis ingå äktenskap eller upprätta testamente (12 kap. 2 § tredje stycket). Den som har en förvaltare förlorar inte heller sin rösträtt, som var fallet vid omyndighetsförklaring.

Framtidsfullmakt

År 2017 infördes institutet framtidsfullmakt, som är avsett att vara ett komplement till ordinära fullmakter och ett alternativ till godmanskap och förvaltarskap (prop. 2016/17:30 s. 25–26). En framtidsfullmakt är en fullmakt som någon (framtidsgivaren) ger åt en fysisk person (framtidshavaren) att företräda fullmaktsgivaren vid en framtida tidpunkt när fullmaktsgivaren på grund av sjukdom, psykisk störning, försvagat hälsotillstånd eller liknande förhållande varaktigt och i huvudsak inte längre har förmåga att hantera de angelägenheter som fullmakten avser (1 § lagen [2017:310] om framtidsfullmakter).

En framtidsfullmakt får omfatta personliga och ekonomiska angelägenheter och fullmaktshavaren ska bevaka fullmaktsgivarens rätt i de angelägenheter som framtidsfullmakten omfattar (2 §). Framtidsgivaren ska vara skriftlig och fullmaktsgivaren ska skriva under handlingen i två vittnens samtida närvaro, alternativt intyga att han eller hon har skrivit under handlingen. Vittnena ska bekräfta handlingen med sina underskrifter (4 §). Det är fullmaktshavaren som bedömer om framtidsfullmakten har trätt i kraft. Det kan dock i fullmakten bestämmas att ikraftträdandet ska prövas av domstol och även fullmaktshavaren kan begära en sådan prövning (9 §).

Anhörigbehörighet

Även institutet anhörigbehörighet infördes 2017. Anhörigbehörighet inträder om det är uppenbart att en enskild som är över 18 år på grund av sjukdom, psykisk störning, försvagat hälsotillstånd eller liknande förhållande inte längre har förmåga att ha hand om sina ekonomiska angelägenheter. En anhörig är då behörig att för den enskilde vidta ordinära rättshandlingar med anknytning till den dagliga livsföringen. Det är den anhörige som avgör om behörigheten gäller (17 kap. 1 § föräldrabalken). Behörigheten inträder alltså utan fullmakt och utan beslut från överförmyndare eller domstol. Anhörigbehörighet gäller i tur och ordning för make eller sambo, barn, barnbarn, föräldrar, syskon och syskonbarn (17 kap. 2 §).

Rollfördelningen mellan domstolar och myndigheter

Allmän domstol anordnar godmanskap enligt 11 kap. 4 § föräldrabalken och förvaltarskap. Domstolen beslutar också i frågor om ändring (i hittillsvarande reglering benämnt jämkning) och upphörande av godmanskap och förvaltarskap. I domstolens uppgifter ingår att hämta in de yttranden och den utredning som behövs och ibland hålls ett muntligt sammanträde i ärendet (11 kap. 16 och 17 §§). Därutöver är det domstolens uppgift att pröva överklaganden av överförmyndarens beslut enligt föräldrabalken (20 kap. 6 §).

Överförmyndaren har en central roll på ställföreträdarområdet. I myndighetens uppgifter ingår att rekrytera lämpliga ställföreträdare och se till att de erbjuds den utbildning som behövs (19 kap. 18 §). Överförmyndaren får ansöka om att tingsrätten ska anordna godmanskap eller förvaltarskap och ska lämna förslag på en lämplig ställföreträdare samt bistå domstolen med utredning (11 kap. 15 § första stycket och 17 a §). Överförmyndaren har vidare i uppgift att utöva tillsyn över ställföreträdarens verksamhet och

besluta om entledigande och byte av ställföreträdare (16 kap. 1 § och 11 kap. 19 b §). Bland överförmyndarens uppgifter ingår också att besluta i frågor om god man enligt 11 kap. 1–3 §§ föräldrabalken och enligt lagen om god man för ensamkommande barn. Överförmyndaren har vidare en viktig funktion när det kommer till förmyndare för barn. Bland annat får överförmyndaren ansöka om att rätten ska förordna en förmyndare och myndigheten utövar tillsyn även över förmyndares verksamhet (10 kap. 18 § första stycket och 16 kap. 1 § föräldrabalken). Dessutom har överförmyndaren uppgifter när det kommer till granskningen av framtidsfullmaktshavares verksamhet (25 och 26 §§ lagen om framtidsfullmakter).

Överförmyndaren är en kommunal myndighet och det ska finnas en överförmyndare i varje kommun (19 kap. 1 § föräldrabalken). Kommunen får besluta att det i stället för en överförmyndare ska finnas en överförmyndarnämnd (19 kap. 2 §). Två eller flera kommuner får också besluta att de ska ha en gemensam överförmyndarnämnd (19 kap. 16 § andra stycket). Det finns över 200 överförmyndare och överförmyndarnämnder i landet.

Tillsynen över överförmyndares och överförmyndarnämnders verksamhet utövas av sex av landets 21 länsstyrelser (19 kap. 17 § första stycket föräldrabalken). Tillsynen sker bl.a. genom en årlig inspektion hos varje överförmyndare där länsstyrelsen granskar att handläggningen följer reglerna i föräldrabalken och förmynderskapsförordningen (1995:379) och även i övrigt sker på ett rättssäkert och lämpligt sätt (21 § förmynderskapsförordningen). Utöver tillsynen ska länsstyrelserna med råd stödja överförmyndare i deras verksamhet och främja en enhetlig rättstillämpning. Länsstyrelserna ska också se till att den utbildning som erbjuds överförmyndare, nämndledamöter och ersättare är tillfredsställande (19 kap. 17 § andra stycket föräldrabalken). Dessa funktioner brukar kallas tillsynsvägledning.

4.2 En reform för ökad trygghet och självständighet

I de allra flesta fall gör ställföreträdaren en värdefull insats för att stödja en medmänniska i en utsatt situation. Men det förekommer att ställföreträdare av okunskap, slarv eller i värsta fall ont uppsåt missköter sitt uppdrag. Det förekommer också brister i överförmyndarens tillsyn över ställföreträdare. Dessutom har det blivit vanligare att det tar lång tid att hitta någon att förordna som ställföreträdare.

Även om det löpande har gjorts förändringar i föräldrabalkens regler om gode män och förvaltare, är regelverket delvis detsamma som när föräldrabalken trädde i kraft 1950. Flera av reglerna går i sin tur tillbaka på 1924 års lag om förmynderskap. De är bitvis ålderdomliga och svårtolkade. I tillämpningen finns det också en brist på enhetlighet mellan olika överförmyndare, t.ex. när det gäller tillsynens omfattning och inriktning samt vilken utbildning som erbjuds till ställföreträdare. Det är vanligt att en ställföreträdare upplever att det är svårt att få den hjälp och det stöd som behövs.

Lagrådsmissen innehåller förslag som rör de enskilda huvudmännen, ställföreträdarna och berörda statliga och kommunala myndigheter. De

föreslagna åtgärderna syftar ytterst till att öka den enskildes självbestämmande och möjlighet att leva ett gott liv. För regeringen är det centralt att de människor i vårt samhälle som behöver hjälp ska känna sig trygga med att de också kommer att få det. Förslagen innebär bl.a. att den enskildes ställning stärks, kvaliteten i ställföreträdarverksamheten höjs och möjligheterna att rekrytera och behålla kompetenta ställföreträdare förbättras.

5 Statlig tillsyn och vägledning

Regeringens förslag

Den myndighet som regeringen bestämmer ska ansvara för att ge överförmyndarna tillsynsvägledning och för att se till att utbildningen av överförmyndare, ledamöter i överförmyndarnämnder och ersättare är tillfredsställande.

Regeringens bedömning

Länsstyrelserna bör även fortsättningsvis ansvara för den löpande tillsynen över överförmyndare.

Utredningens förslag och bedömning

Utredningens förslag och bedömning stämmer delvis överens med regeringens. Utredningen föreslår att det inrättas en ny statlig myndighet med ett övergripande ansvar på området och bedömer att länsstyrelserna bör behålla ansvaret för tillsynsvägledningen till överförmyndarna.

Remissinstanserna

Remissutfallet är blandat. Flera remissinstanser, däribland *Länsstyrelsen i Dalarnas län*, *Länsstyrelsen i Stockholms län*, *Länsstyrelsen i Västra Götalands län*, *Statskontoret*, *Ekonomistyrningsverket*, *Riksdagens ombudsmän (JO)* och *Malmö tingsrätt*, avstyrker förslaget om att en ny myndighet ska inrättas. *Svea hovrätt* ifrågasätter om det med hänsyn till en sådan myndighets begränsade uppgift och de kostnader som förslaget innebär är ändamålsenligt att inrätta en ny myndighet. *Socialstyrelsen* och *Försäkringskassan* anser att andra lösningar bör övervägs, såsom att lägga ansvaret på en befintlig myndighet. Även *Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd* lyfter som alternativ att huvudansvaret på ställföreträdarområdet centraliseras till en befintlig myndighet och pekar på myndighetens uppgifter på närliggande områden. *Sparbankernas riksförbund* anser att en ensam länsstyrelse bör få uppgiften. *Länsstyrelsen i Dalarnas län* och *Länsstyrelsen i Stockholms län* är villiga att ta på sig ett sådant ansvar. Flera andra remissinstanser, däribland *Sveriges kommuner och Regioner*, *Föreningen Sveriges socialchefer*, *Halmstads tingsrätt*, *Södertörns tingsrätt*, *Enköpings kommun*, *Uppsala kommun*, *Länsstyrelsen i Norrbottens län*, *Länsstyrelsen i Östergötlands län* och *Riksförbundet*

Gode Män och Förvaltare, tillstyrker förslaget om att en ny myndighet inrättas.

När det gäller tillsynsvägledning och utbildning delar de flesta av remissinstanserna utredningens bedömning eller har ingen invändning mot den. *Föreningen Sveriges Överförmyndare* och *Myndigheten för delaktighet* anser att den nya statlig myndighet som utredningen föreslår ensam bör ansvara för tillsynsvägledning till överförmyndarna. Några kommuner, däribland *Burlövs kommun*, *Växjö kommun* och *Älvsbyns kommun*, anser att länsstyrelsernas rådgivning till överförmyndarna inte är tillräcklig.

Skälen för regeringens förslag och bedömning

Länsstyrelsernas tillsyn över överförmyndarna

Överförmyndaren har en central roll för att säkerställa en hög kvalitet på ställföreträdarområdet. Överlag utför överförmyndarna sitt arbete på ett bra sätt. Det förekommer dock brister i verksamheten, både kopplat till bristande rutiner, en för låg kunskapsnivå och begränsade resurser. Hur arbetet bedrivs varierar över landet. En förbättrad statlig tillsyn och vägledning skulle kunna öka verksamhetens kvalitet och enhetlighet.

Ansaret för att utöva tillsyn över överförmyndares och överförmyndarnämnders verksamhet ligger på sex länsstyrelser (19 kap. 17 § första stycket föräldrabalken och 20 § förmynderskapsförordningen). Närmare bestämmelser om tillsynen finns i 21–24 §§ förmynderskapsförordningen. Som huvudregel ska länsstyrelsen inspektera överförmyndaren årligen. Länsstyrelsen får avstå från en inspektion, om det är uppenbart att den inte behövs. Om länsstyrelsen har avstått från inspektion ett år, ska en inspektion dock genomföras följande år. Vid inspektionen ska länsstyrelsen granska om överförmyndarens handläggning följer reglerna i föräldrabalken och förmynderskapsförordningen och i övrigt sker på ett rättssäkert och lämpligt sätt. Länsstyrelsen ska alltid granska dels överförmyndarens register, dels stickprovvis utvalda akter. Utöver den årliga inspektionen får länsstyrelsen också inspektera överförmyndaren om ett särskilt behov framkommer, exempelvis efter en anmälan till länsstyrelsen. Överförmyndaren ska lämna länsstyrelsen de upplysningar som den behöver för att kunna utöva sin tillsyn. Länsstyrelsen ska upprätta ett protokoll över inspektionen och av protokollet ska det framgå vilka akter som har granskats.

Länsstyrelsen har också ansvar för tillsynsvägledning till överförmyndare. Länsstyrelserna ska ge råd och stöd till överförmyndare i deras verksamhet för att främja en enhetlig rättstillämpning. Länsstyrelsen ska också se till att utbildningen av överförmyndare, nämndledamöter och ersättare är tillfredsställande (19 kap. 17 § andra stycket föräldrabalken). Tillsynsvägledningen ska bedrivas regelbundet och systematiskt och förmedlas på det sätt som bäst bidrar till att utveckla överförmyndarnas och överförmyndarnämndernas verksamhet (24 b § förmynderskapsförordningen).

Regeringen har gett flera uppdrag till länsstyrelserna med syfte att förbättra deras arbete på ställföreträdarområdet. Länsstyrelsen i Dalarnas län fick 2015 i uppdrag att utarbeta riktlinjer för utbildning av gode män och förvaltare. De ansvariga länsstyrelserna, med Länsstyrelsen i Västra Göta-

att förbättra tillsynen över och stödet till överförmyndare. Uppdraget redovisades till regeringen 2017. År 2018 gav regeringen de ansvariga länsstyrelserna i uppdrag att gemensamt ta fram riktlinjer för hur ställföreträdare bör redovisa sin förvaltning, hur överförmyndare bör granska förvaltningen och hur överförmyndare bör kontrollera en persons lämplighet som ställföreträdare. Länsstyrelsen i Stockholms län fick samordningsansvar för uppdraget, som redovisades i april 2019. Regeringen bedömer att mycket talar för att uppdragen har bidragit till att höja kvaliteten i arbetet på området.

Regeringen delar utredningens bedömning att flera skäl talar för att länsstyrelserna även fortsättningsvis bör utöva den löpande tillsynen över överförmyndare. Länsstyrelserna har under årens lopp skaffat sig både de sakkunskaper och den tillsynskompetens som krävs för att bedriva en löpande tillsyn. De tolkar reglerna i föräldrabalken och förmynderskapsförordningen på ett likartat sätt och har i huvudsak en samsyn på hur inspektionen av överförmyndarna ska utföras. Som Statskontoret framhåller i sin rapport En förbättrad samordning av tillsynen och tillsynsvägledningen inom överförmyndarområdet (2019:8) finns det även fördelar med en relativt decentraliserad tillsynsorganisation. Tillsynen kan bl.a. behöva anpassas efter regionala förhållanden och förutsättningar. Det är därmed lämpligt att länsstyrelserna även fortsättningsvis utövar den löpande tillsynen över överförmyndare.

Länsstyrelsernas tillsynsverktyg

Länsstyrelsen ska rikta anmärkning mot överförmyndaren, om länsstyrelsen vid granskningen finner anledning till det. Anmärkningen och skälen till den ska antecknas i inspektionsprotokollet. Länsstyrelsen får också besluta att överförmyndaren inom en viss tid ska underrätta länsstyrelsen om vilka åtgärder som har vidtagits med anledning av en anmärkning. Om länsstyrelsen anser att en överförmyndare, en ledamot i en överförmyndarnämnd eller en ersättare inte är lämplig, kan länsstyrelsen anmäla detta till tingsrätten. Tingsrätten kan då besluta att entlediga överförmyndaren, nämndledamoten eller ersättaren (19 kap. 9 § föräldrabalken).

Utredningen överväger om en möjlighet för länsstyrelsen att besluta om vitesföreläggande mot en överförmyndare bör införas. Ett sådant vitesföreläggande skulle kunna användas när brister har uppmärksamats och överförmyndaren inte rättar sig efter länsstyrelsens kritik. Ett vitesföreläggande skulle kunna vara ett mellansteg mellan en anmärkning och en begäran om att en förtroendevald ska entledigas. Flera länsstyrelser ifrågasätter dock enligt utredningen om ett vitesföreläggande är en effektiv och ändamålsenlig väg till förbättringar hos de överförmyndare där det finns problem. Enligt utredningen ligger lösningen på situationen i regel inte i en enskild åtgärd. I stället behöver verksamheten som helhet ses över och kommunen behöver öka verksamhetens resurser. Utredningen pekar också på att de överförmyndare som fått en anmärkning vanligen vidtar åtgärder för att komma till rätta med bristerna.

Inte heller bland remissinstanserna finns det stöd för slutsatsen att länsstyrelserna behöver fler tillsynsverktyg. Regeringen anser därför att det saknas tillräckliga skäl för att nu införa fler tillsynsverktyg för länsstyrelserna. Huvudinriktningen för förslagen i lagrådsremissen är i stället att ge

överförmyndarna och ställföreträdarna bättre förutsättningar för att kunna utföra sina uppdrag väl.

En central myndighet med ansvar för tillsynsvägledning

Att ansvaret för tillsynen över överförmyndarna delas av sex länsstyrelser innebär att det inte finns någon central myndighet som har ett övergripande ansvar på ställföreträdarområdet. Inom andra områden där länsstyrelsen utövar tillsyn ligger det nationella ansvaret på en central myndighet som ger tillsynsvägledning, utfärdar föreskrifter och i vissa fall även bedriver en egen tillsynsverksamhet. Exempel på sådana områden är miljö- och naturvård, livsmedelskontroll och plan- och byggverksamhet.

Det har i skilda sammanhang lyfts fram att ett centralt organ bör ges ansvar för ställföreträdarfrågor. Riksrevisionen riktar i sin rapport Tillsyn av ställföreträdare och överförmyndare – Statens bristande ansvar för samhällets mest utsatta (RiR 2017:33) kritik mot hur tillsynen över överförmyndare och ställföreträdare är organiserad. I rapporten anges även att råd, stöd och utbildning till överförmyndare framför allt ges av andra aktörer än länsstyrelserna och att länsstyrelserna saknar legitimitet på området. Riksrevisionen pekar på att en god man eller förvaltare utses av samhället för att bevaka enskilda personers personliga, ekonomiska och rättsliga intressen. Riksrevisionen anser att rättssäkerhetsskäl motiverar en stark nationell kontroll och tillsyn. Flertalet problem på området beror enligt Riksrevisionen på bristen på ett centralt ägarskap av frågorna. I rapporten rekommenderar Riksrevisionen att en central förvaltningsmyndighet inrättas, med ansvar för tillsynen på området. Bland uppgifterna bör ingå att följa utvecklingen, ta fram officiell statistik, samordna utbildningar och ge råd och stöd.

Även Statskontoret bedömer i rapporten En förbättrad samordning av tillsynen och tillsynsvägledningen inom överförmyndarområdet (2019:8) att samordningen av tillsynen och tillsynsvägledningen behöver förbättras. Länsstyrelserna ger, enligt rapporten, inte en särskilt aktiv tillsynsvägledning för överförmyndare. Statskontoret föreslår att en av de ansvariga länsstyrelserna ska vara samordningsmyndighet med uppdrag att inrätta en ny och bred samverkansgrupp med representanter för kommunerna och länsstyrelserna. Enligt förslaget ska samordningsmyndigheten vara huvudansvarig för att bl.a. följa upp, utvärdera och utveckla länsstyrelsernas tillsyn och tillsynsvägledning, utveckla metodstöd och utfärda föreskrifter för överförmyndarnas tillsyn.

Verksamheten på ställföreträdarområdet handlar ytterst om att säkerställa att människor som är i stort behov av samhällets skydd får den hjälp och det stöd de behöver. Verksamheten innefattar till stor del myndighetsutövning mot enskilda som själva inte kan framföra sin egen röst. Detta ställer höga krav på kvalitet, effektivitet och rättssäkerhet i tillsynsverksamheten. Området omfattar både länsstyrelsernas tillsyn över drygt 200 överförmyndare och överförmyndarnas tillsyn över ca 129 000 ställföreträdarskap (2024). Ställföreträdarna förvaltar sammantaget över 97 miljarder kronor för sina huvudmäns räkning. Tillsynsområdet är därmed omfattande.

Enligt regeringens mening är det tydligt att många av de problem som har identifierats på området hör samman med en brist på styrning, samord-

ning och kontroll. Det saknas bl.a. en nationell aktör med mandat att meddela föreskrifter, ta fram allmänna råd, rekommendationer och metodstöd och se till att ställföreträdare får den introduktion och den utbildning de behöver. Det finns inte heller någon med huvudansvar för att samordna insatser, utvärdera tillsyn och tillsynsvägledning och driva arbetet framåt. Det saknas dessutom en naturlig samtalspart för regeringen när förändringar behöver genomföras på området. Regeringen delar därmed utredningens bedömning att det krävs att den centrala styrningen stärks för att nödvändiga förbättringar ska kunna åstadkommas. Flera av de förslag som lämnas i lagrådsremissen är även beroende av att det utses en huvudansvarig myndighet. Till detta kommer att det pågår förhandlingar inom EU om en förordning om skydd för utsatta vuxna vid gränsöverskridande situationer (COM/2023/280) och ett rådsbeslut om att tillträda 2000 års Haagkonvention om internationellt skydd för vuxna (COM/2023/281). Om förslagen leder till lagstiftning kommer Sverige att behöva utse en centralmyndighet för de aktuella frågorna. Även detta talar för att en central statlig myndighet får ett ansvar på området.

En uppgift som myndigheten skulle kunna ansvara för är tillsynsvägledning. Till skillnad från vad som gäller i fråga om tillsyn bedriver länsstyrelserna varken var för sig eller tillsammans något strukturerat arbete med att kartlägga vilka behov överförmyndare har när det kommer till råd och stöd. I stället arbetar varje länsstyrelse på egen hand med att ge råd och stöd till överförmyndarna. Länsstyrelserna har själva till utredningen lyft att deras ansvar är otydligt när det gäller tillsynsvägledning. Flera länsstyrelser har även fört fram att de inte tycker sig ha tillräckliga resurser för att samordna och strukturera tillsynsvägledningen. Utredningen anser att det finns behov av ytterligare råd och stöd. Många överförmyndare har till utredningen fört fram att länsstyrelserna inte kan ge dem det stöd och den rådgivning som de har behov av. Även flera av remissinstanserna, däribland *Burlövs kommun*, *Växjö kommun* och *Älvsbyns kommun*, anser att länsstyrelserna inte tillhandahåller tillräckligt med råd till överförmyndare. Enligt regeringens mening finns det behov av en förbättrad och mer strukturerad tillsynsvägledning.

Utredningen bedömer att ansvaret för tillsynsvägledningen kan ligga kvar på länsstyrelserna. Regeringen anser dock att det finns skäl som talar mot att länsstyrelserna ansvarar för både tillsyn och tillsynsvägledning. *Föreningen Sveriges Överförmyndare* och *Myndigheten för delaktighet* anser att den nya statliga myndigheten, som utredningen föreslår, ensam bör ansvara för tillsynsvägledningen. Som nämns ovan ligger det ett nationellt ansvar på en central myndighet som ger tillsynsvägledning och utfärdar föreskrifter m.m. inom flera andra områden där länsstyrelserna utövar tillsyn. Det finns enligt regeringens mening en risk för att en länsstyrelses tillsyn över överförmyndares verksamhet blir otydlig och kan ifrågasättas om myndigheten samtidigt ger råd till den som tillsynen avser.

En ordning där en central statlig myndighet ensam ansvarar för tillsynsvägledningen kan även bidra till att tillsynsvägledningen till överförmyndare i högre grad blir enhetlig och kvalitetssäkras. I stället för den hittillsvarande regleringen som lägger ansvaret på länsstyrelsen bör regeringen därför bemyndigas att bestämma vilken myndighet som ska ansvara för att ge överförmyndarna tillsynsvägledning och för att se till att utbild-

ningen av överförmyndare, ledamöter i överförmyndarnämnder och ersättare är tillfredsställande.

Den myndighet regeringen väljer kan också ges ansvar för att meddela föreskrifter när det gäller exempelvis ställföreträdares redovisning och överförmyndares tillsyn, se avsnitt 10.3 och 10.5. Därutöver kan det även finnas behov av allmänna råd som komplement till föreskrifterna. Sådana råd kan bidra till en ökad tydlighet, enhetlighet och rättssäkerhet på området och kan också förenkla verksamheten för både ställföreträdare och överförmyndare.

En annan uppgift som med fördel kan ligga på myndigheten är att ta fram metodstöd för överförmyndare och ställföreträdare. Uppgiften skulle bl.a. kunna gå ut på att se till att det på myndighetens webbplats finns material och en sammanställning med frågor och svar som kan vara till hjälp för både överförmyndare och ställföreträdare i deras dagliga verksamhet. På samma sätt kan myndigheten tillhandahålla standardmallar, checklistor och liknande stöd som också underlättar för överförmyndare och ställföreträdare i deras verksamhet och gör verksamheten mer rättssäker. Informationen skulle bl.a. kunna omfatta en sådan beskrivning av vad ställföreträderskapet innebär som överförmyndarna i avsnitt 7.2 föreslås ge till de enskilda som får en ställföreträdare. Vidare skulle myndigheten kunna ansvara för introduktionsutbildning och fördjupad utbildning för ställföreträdare. Som anges i avsnitt 8.3 bör det vara obligatoriskt för ställföreträdare att genomgå en utbildning och i vissa fall ska de erbjudas fördjupad utbildning. Myndighetens ansvar kan gå ut på att enhetliga utbildningar tas fram och kvalitetssäkras.

Alternativet att inrätta en ny statlig myndighet

En ny statlig myndighet med ansvar för ställföreträdarfrågor skulle bidra till att dessa frågor lyfts fram och att statens ansvar för frågorna tydliggörs. Det är viktigt att verksamheten prioriteras då det ytterst handlar om att säkerställa att människor i stort behov av samhällets skydd får den hjälp och det stöd de behöver. Flera remissinstanser är även positiva till utredningens förslag om att inrätta en ny myndighet. Som alternativ till att inrätta en ny myndighet överväger utredningen att lägga ansvaret på en länsstyrelse eller på en befintlig förvaltningsmyndighet. Bland annat för att komplettera underlaget i denna del har Justitiedepartementet under beredningen av ärendet haft ett flertal möten med berörda myndigheter och organisationer, såsom Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd, länsstyrelserna och Sveriges Kommuner och Regioner.

För att en ny myndighet ska inrättas behöver det vara nödvändigt och ändamålsenligt att inrätta en sådan. Regeringen konstaterar att en ny myndighet på ställföreträdområdet skulle ha en förhållandevis begränsad uppgift och vara en liten myndighet med få anställda. Antalet årsarbetskrafter hos myndigheten skulle sannolikt inte vara tillräckligt stort för att myndigheten skulle kunna upprätthålla kompetens inom kärnverksamheten. I förlängningen skulle det riskera att göra myndigheten sårbar och beroende av nyckelkompetens. Det skulle i sin tur kunna äventyra syftet med inrättandet av en sådan myndighet. Denna bild delas av *Statskontoret*.

Till det kommer att inrättandet av en ny myndighet skulle vara förenat med stora kostnader. Regeringen anser, i likhet med *Svea hovrätt*, att det

är tveksamt om det med hänsyn till en sådan myndighets förhållandevis begränsade uppgift är nödvändigt och ändamålsenligt att inrätta en ny myndighet. *Ekonomistyrningsverket* lyfter att det finns andra, mer kostnadseffektiva, sätt att uppnå den samhällsnytta som en ny myndighet ger.

För att överväga att inrätta en ny myndighet krävs vidare ett gediget underlag. Flera remissinstanser, bl.a. *Riksdagens ombudsmän*, Statskontoret, *Försäkringskassan* och *Malmö tingsrätt*, invänder att utredningens analys inte är tillräckligt underbyggd och att andra alternativ inte har belysts tillräckligt.

Även utredningen lyfter flera nackdelar med att inrätta en ny myndighet. Myndigheten kommer enligt utredningen att ha ett brett uppdrag på området, med många olika uppgifter. Det medför att myndigheten behöver rekrytera personal med flera olika kompetenser, vilket tar tid och är kopplat till stora kostnader. Det kommer troligen också att ta tid innan myndigheten hittat sina former och kan verka fullt ut. Regeringen delar denna bedömning. Många av de fördelar som finns med en ny statlig myndighet skulle enligt regeringens mening också kunna uppnås genom att ansvaret läggs på en befintlig myndighet. Även en befintlig myndighet skulle kunna få regeringsuppdrag och bli en naturlig samtalspart för regeringen i dessa frågor. Att ge en befintlig myndighet ett sådant ansvar skulle också leda till att frågorna får ett lyft och kunna öka intresset för ställföreträdarfrågor. I likhet med vad som gäller för en ny statlig myndighet skulle den statliga styrningen stärkas även genom att ansvaret läggs på en befintlig myndighet.

Inte heller risken för att frågorna prioriteras ned i en myndighet som också ansvarar för andra frågor talar enligt regeringens mening med någon styrka för att inrätta en ny myndighet. Som *Ekonomistyrningsverket* anför går det att vid behov styra detta på andra sätt, t.ex. genom att villkora anslagsposten för uppgiften eller ange i myndighetens instruktion att det ska finnas en viss organisation för en uppgift. I sammanhanget kan det även nämnas att både Finland, Norge och Danmark har lagt ansvar för ställföreträdarskapsfrågor på myndigheter som också ansvarar för andra frågor.

Sammantaget finns det enligt regeringens mening inte tillräckliga skäl för att inrätta en ny myndighet. Regeringen avser därför inte att göra det. Det finns då i praktiken tre alternativ för regeringen att välja mellan, som också identifieras av utredningen: en länsstyrelse, Socialstyrelsen och Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd.

Alternativet att lägga ansvaret på en länsstyrelse

Som alternativ till att inrätta en ny myndighet överväger utredningen att lägga ansvaret på en länsstyrelse. Ett sådant alternativ förordas av Statskontoret som i rapporten *En förbättrad samordning av tillsynen och tillsynsvägledningen inom överförmyndarområdet (2019:8)* föreslår att en av de ansvariga länsstyrelserna ska få i uppdrag att vara samordningsmyndighet, med uppdrag att inrätta en ny och bred samverkansgrupp med representanter för kommunerna och länsstyrelserna.

Statskontoret baserar sin bedömning på i huvudsak tre faktorer. För det första har en länsstyrelse bättre förutsättningar än någon annan myndighet att samordna länsstyrelsernas arbete, för det andra föredrar flera av läns-

styrelserna att en länsstyrelse får ett centralt samordningsansvar och för det tredje finns det enligt Statskontoret ingen central förvaltningsmyndighet med nära koppling till området. Statskontoret anser att en centralt ansvarig länsstyrelse kan förtydliga tillsynen och tillsynsvägledningen och samtidigt ta till vara fördelarna med en relativt decentraliserad tillsynsorganisation.

Även flera av remissinstanserna, däribland *Länsstyrelsen i Dalarnas län*, *Länsstyrelsen i Stockholms län*, *Länsstyrelsen i Västra Götalands län* och *Sparbankernas riksförbund*, anser att de tänkta arbetsuppgifterna för den nya statliga myndigheten kan hanteras av en ansvarig länsstyrelse.

Regeringen instämmer i att det finns skäl som talar för att ge en länsstyrelse uppdraget att vara en central aktör på området, varav det starkaste är att länsstyrelserna redan utövar tillsyn samt har sakkunskap och erfarenhet på området. Att det pågående arbetet i länsstyrelsernas samverkansgrupp medfört en ökad enhetlighet i tillsynen och att samverkansgruppen tidigare fått och utfört regeringsuppdrag på området talar i samma riktning. I och med att länsstyrelserna har en upparbetad organisation och sakkunskap på plats skulle även startsträckan för att komma i gång med arbetet kunna vara kortare och mindre kostsam jämfört med att lägga uppgifterna på en myndighet som inte tidigare har arbetat med frågorna.

Men det finns också starka skäl som talar mot att en länsstyrelse får ett huvudansvar på området. Utredningen pekar på att det finns tveksamheter kring hur utförandet av arbetsuppgifterna skulle kunna organiseras hos den länsstyrelse som ges huvudansvaret. Om frågorna ska hanteras av en länsstyrelse kan ett sätt att lösa uppgiften vara att den utpekade länsstyrelsen inrättar en särskild avdelning för ställföreträdarfrågor och att avdelningen tilldelas de resurser som det nya uppdraget kräver. I och med att det hos länsstyrelserna inte arbetar fler än sammanlagt cirka tio årsarbetskrafter med tillsyn och tillsynsvägledning på området skulle en förhållandevis stor resursökning behövas. Många av arbetsuppgifterna skulle också vara helt nya och skilja sig från uppgifterna i länsstyrelsernas nuvarande verksamhet på ställföreträdarområdet.

Den centrala myndighetens uppdrag kommer bl.a. att kunna omfatta att ta fram föreskrifter, allmänna råd och metodstöd. Uppdraget kommer också att omfatta att ansvara för ett nationellt ställföreträdarregister (se avsnitt 6.1). Det är tveksamt om en ordning där en länsstyrelse ges ett huvudansvar för dessa uppgifter skulle innebära ett sådant utökat och tydligt ansvar som införandet av en central myndighet syftar till. Länsstyrelserna är självständiga myndigheter med ett tydligt fokus på regionala frågor. Det vanliga är att de ansvarar för den statliga förvaltningen i sitt län, om inte någon annan myndighet ansvarar för uppgiften. En länsstyrelse ansvarar alltså för att t.ex. besluta om föreskrifter inom sitt eget geografiska ansvarsområde. Den länsstyrelse som ges ett huvudansvar på ställföreträdarområdet skulle därmed behöva samverka med de andra ansvariga länsstyrelserna.

Några av länsstyrelserna, däribland *Länsstyrelsen i Dalarnas län*, *Länsstyrelsen i Stockholms län* och *Länsstyrelsen i Västra Götalands län*, påpekar att länsstyrelserna i andra ärendeslag har arbetat med en ansvarig länsstyrelse. Bland annat var Länsstyrelsen i Stockholm län och Länsstyrelsen i Dalarnas län samordnande i vissa frågor under covid-19-pandemin. De anser även att betydelsen av beslutsmandat i aktuella frågor inte ska

förstoras och pekar på att behovet av samverkan mellan länsstyrelserna kommer att kvarstå, även om en annan myndighet ges uppgifter på området.

Enligt regeringens mening är jämförelsen med det samordningsansvar som fanns under pandemin inte helt träffande, bl.a. eftersom det var en lösning som präglades av att den behövde införas skyndsamt och hela tiden var avsedd att vara tillfällig. Ordningen med en central myndighet på ställföreträdarområdet är avsedd att vara långvarig. En ordning där en av länsstyrelserna i praktiken beslutar över de andra länsstyrelsernas verksamhet på ställföreträdarområdet framstår också som en nackdel, bl.a. då länsstyrelserna som utgångspunkt inte arbetar på det sättet. Med hänsyn till uppgifternas omfattning och karaktär samt behovet av centralisering anser regeringen att det inte är en ändamålsenlig lösning att lägga uppgifterna på en länsstyrelse.

Alternativet att lägga ansvaret på en befintlig förvaltningsmyndighet

Socialstyrelsen och Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd är de förvaltningsmyndigheter som bedriver verksamhet som har närmast anknytning till ställföreträdarområdet.

När det gäller Socialstyrelsen är det myndighetens koppling till frågor inom hälso- och sjukvården och socialtjänsten som ligger närmast de frågor som aktualiseras inom ställföreträdarområdet. Samtidigt anför *Socialstyrelsen* att de civilrättsliga frågor som ställföreträdarskapet för med sig inte har någon naturlig koppling till myndighetens verksamhet. Socialstyrelsen anser bl.a. därför att det inte är lämpligt att myndigheten får ett övergripande ansvar på det föreslagna området.

Det är i och för sig korrekt att detta skulle vara ett nytt ansvarsområde för Socialstyrelsen. Oavsett vilken förvaltningsmyndighet som utses kommer dock ställföreträdarfrågor att vara en ny uppgift för den myndigheten, givet att det inte finns någon myndighet som har ett ansvar för dessa frågor. Däremot har Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd, till skillnad från Socialstyrelsen, en närmare koppling till civilrättsliga frågor. *Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd* pekar på att myndigheten har i uppgift att bedriva och främja ett kunskapsbaserat arbete och ansvara för kunskapsförmedling inom närliggande områden. Detta omfattar bl.a. frågor som rör socialnämndernas familjerättsliga ärenden om barns vårdnad, boende och umgänge, fastställande av faderskap och föräldraskap, samarbetssamtal och internationell adoption.

Utöver kopplingen till ställföreträdarområdet behöver den myndighet som ges ansvaret även ha de kunskaper och den erfarenhet som krävs för att kunna utföra uppgifterna väl. Socialstyrelsen har erfarenhet av och kunskap om flera av de uppgifter som skulle kunna vara aktuella, bl.a. att ta fram föreskrifter och metodstöd samt att ta fram och utveckla register och statistik. Socialstyrelsen har också erfarenhet av att arbeta internationellt, vilket är en fördel om myndigheten i framtiden skulle utses till centralmyndighet för EU-samarbetet om ställföreträdarfrågor. De erfarenheter och den storlek som Socialstyrelsen har talar för att Socialstyrelsen i och för sig skulle ha goda förutsättningar för att hantera de nya frågorna.

Mot detta talar att Socialstyrelsen redan har ett mycket brett ansvarsområde, som enligt regeringens mening inte bör utökas utan starka skäl. Stats-

kontoret presenterade i april 2025 sin slutrapport om en myndighetsanalys av Socialstyrelsen (2025:9). I det uppdrag som regeringen gav Statskontoret ingick att ompröva relevanta delar av myndighetens uppgifter samt att i de fall som det bedöms relevant föreslå att uppgifter flyttas till en annan myndighet. Statskontorets analys visar att Socialstyrelsen i grunden är en välfungerande myndighet med högt förtroende hos sina målgrupper. Socialstyrelsen har dock svårt att klara av vissa av sina instruktionsenliga uppgifter som inte omfattas av regeringsuppdrag. Socialstyrelsen har också haft svårt att prioritera ett långsiktigt utvecklingsarbete, som är en förutsättning för att kunna säkra ett gott resultat inom hela verksamheten på längre sikt. För att Socialstyrelsen ska kunna stärka sina resultat bedömer Statskontoret att regeringen behöver minska sin detaljstyrning. Socialstyrelsen behöver också samordna sig bättre internt och i större utsträckning följa upp genomslaget av kunskapsstyrningen.

Bland annat utifrån den analys som Statskontoret gjort av Socialstyrelsens verksamhet framstår det inte som ändamålsenligt att nu utöka myndighetens verksamhet med ett helt nytt sakområde.

Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd är en mindre myndighet än Socialstyrelsen och har ett smalare uppdrag. Hos Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd skulle därmed ställföreträdarfrågorna bli en större del av verksamheten än hos Socialstyrelsen, vilket skulle kunna bidra till att frågorna synliggörs på ett bättre sätt. Den risk som utredningen lyfter för att frågorna inte skulle få den uppmärksamhet som de förtjänar om de läggs på Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd är enligt regeringens mening begränsad. Myndigheten har redan erfarenhet och kunskap som kommer att vara användbar i de uppgifter som den centrala myndigheten kan komma att få, bl.a. i fråga om föreskriftsrätt och statistik. Även Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd skulle dock behöva bygga upp kompetens och sakkunskap i ställföreträdarfrågor, vilket förutsätter en ökning av förvaltningsanslaget. En sådan lösning bedöms dock bli mindre kostsam än inrättandet av en helt ny myndighet.

Regeringen anser sammantaget att Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöds kompetens och erfarenhet, kopplingen till myndighetens nuvarande ansvarsområden och det synliggörande av frågorna som ställföreträdarverksamheten skulle få där utgör goda skäl för att lägga ansvaret på den myndigheten. Regeringen avser därför att i förordning ge Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd de aktuella uppgifterna.

6 Ett ställföreträdarregister

6.1 Ett nationellt ställföreträdarregister ska inrättas

Regeringens förslag

Det ska införas ett nationellt ställföreträdarregister. Registret ska föras av den myndighet som regeringen bestämmer.

Utredningens förslag

Utredningens förslag stämmer i huvudsak överens med regeringens. Utredningen föreslår att registret ska föras av den nya myndighet som utredningen föreslår ska inrättas.

Remissinstanserna

De flesta av remissinstanserna tillstyrker förslagen eller har ingen invändning mot dem. Flera myndigheter, däribland *Kronofogdemyndigheten*, *Domstolsverket* och *Migrationsverket*, uppger att ett register skulle underlätta för dem att göra kontroller. *Enköpings kommun* och *Uppsala kommun* pekar på att frånvaron av ett nationellt register skapar praktiska problem bl.a. då vissa banker inte accepterar det registerutdrag som ställföreträdaren visar upp. Flera andra remissinstanser, bl.a. *Pensionsmyndigheten*, *Myndigheten för digital utveckling* och *Svenska Bankföreningen*, lyfter fram att ett register kan främja en ökad digitalisering på området. *Klippans kommun* invänder att det blir svårt att hantera sekretessen om ett nationellt register inrättas. Några av länsstyrelserna, däribland *Länsstyrelsen i Västernorrlands län* och *Länsstyrelsen i Norrbottens län*, anser att Skatteverket ska vara registeransvarig myndighet.

Skälen för regeringens förslag

Ett ställföreträdarregister på nationell nivå

Enligt den hittillsvarande regleringen ska alla överförmyndare föra ett register över ställföreträdarskap som avser förordnade förmyndare, gode män och förvaltare och över de föräldraförvaltningar där vissa kontrollåtgärder förekommer (se 16 kap. 12 § föräldrabalken, 9–11 §§ förmynderskapsförordningen och bilaga 2 till den förordningen). Överförmyndarnas register är inte sammankopplade med varandra, vilket i praktiken innebär att överförmyndare som behöver få information från andra överförmyndares register måste vända sig till varje överförmyndare separat. Så är t.ex. fallet när en överförmyndare inom ramen för lämplighetsprövningen av en tilltänkt ställföreträdare behöver kontrollera att ställföreträdaren inte har så många uppdrag att det är olämpligt att han eller hon åtar sig ytterligare ett. Denna hantering är tidskrävande och orsakar ibland ett omfattande merarbete för överförmyndarna. Justitieombudsmannen har även uppmärksammat brister i kontrollen av hur många uppdrag en ställföreträdare har (se JO:s beslut den 12 december 2025 i dnr 8841-2024 och JO:s protokoll från inspektion den 22–24 oktober 2024 i dnr 8311-2024). Ett nat-

ionellt ställföreträdarregister kan minska både arbetsbördan och kostnaderna för överförmyndarna att få del av dessa uppgifter. Lämplighetskontrollerna kan med ett sådant register bli effektivare och säkrare, vilket i sin tur också ger ett stärkt skydd för de enskilda. Dessutom skulle registret underlätta tillsynen och kontrollen av ställföreträdare.

Genom ett register skulle även en ställföreträdare enklare kunna visa sin behörighet att företräda sin huvudman. Ställföreträdare använder vanligtvis ett registerutdrag utfärdat av överförmyndaren för att visa sin behörighet. *Enköpings kommun* och *Uppsala kommun* pekar på att detta innebär problem i praktiken bl.a. då vissa banker och andra aktörer inte accepterar ett registerutdrag som är över ett år gammalt. Att olika aktörer ställer olika krav på registerutdraget försvårar för ställföreträdare när de utför sina uppdrag. En lösning där myndigheter och banker genom ett register enkelt och smidigt kan göra en tillförlitlig kontroll av ställföreträdarens behörighet skulle kraftigt förenkla ställföreträdarens arbete. Risken för att huvudmannen lider rättsförlust minskar också. Som ett exempel på detta anger *Svensk Inkasso* att det inte är ovanligt att inkassoföretag saknar tillräckliga eller aktuella uppgifter om eventuella ställföreträdare och därför skickar kravbrev till enskilda som rätteligen borde ha ställts till den enskildes förvaltare. Det finns också risk för att inkassoföretag vidtar rättsliga åtgärder med anledning av fordringar som inkassoföretaget inte hade vidtagit om det hade känt till att ett förvaltarskap anordnats.

Ett nationellt ställföreträdarregister skulle även underlätta för myndigheter och banker när de utför sitt arbete. *Kronofogdemyndigheten* anför att ett nationellt ställföreträdarregister kan bidra till en effektivare och mer rättssäker ärendehantering. Enligt *Domstolsverket* kan ett sådant register medföra nytta för domstolarna bl.a. genom förbättrade möjligheter att med hög säkerhet kontrollera en ställföreträdarens behörighet. Även *Försäkringskassan* uppger att ett nationellt ställföreträdarregister skulle underlätta för myndigheten att göra nödvändiga kontroller. Vidare förespråkar *Migrationsverket* ett register och uppger att myndigheten har ett behov av att via direktåtkomst få del av uppgifter från registret, exempelvis när en sökande har ett aktuellt ärende på myndigheten och företräds av en ställföreträdare.

Ett ställföreträdarregister kan dessutom möjliggöra för enskilda och deras ställföreträdare att få ta del av de möjligheter som digitaliseringen för med sig och främja utvecklingen av anpassade digitala tjänster för dem. Som bl.a. *Pensionsmyndigheten* och *Myndigheten för digital utveckling* anför är registret en förutsättning och ett viktigt första steg för att myndigheter och andra aktörer ska kunna gå vidare med att ta fram anpassade digitala tjänster för gode män och förvaltare.

En ökad tillgång till digitala tjänster är alltså starkt efterfrågad och det är enligt regeringens mening självklart att även ställföreträdare på ett effektivt och smidigt sätt ska kunna hantera myndighetskontakter och bankärenden digitalt. *Svenska Bankföreningen* uppger att det är troligt att ett nationellt ställföreträdarregister skulle kunna möjliggöra för banker att erbjuda ännu fler digitala tjänster till ställföreträdare och huvudmän. Även *Svensk Försäkring* uppger att ett nationellt ställföreträdarregister är en förutsättning för att lösningar ska växa fram för att ge såväl enskilda som deras ställföreträdare möjlighet att få tillgång till digitala tjänster med e-legitimation. En möjlighet för ställföreträdare att hantera ärenden digitalt

skulle kunna göra det lättare för närstående som bor på annan ort än den enskilde att åta sig ett ställföreträdaruppdrag.

De syften som finns med dagens register hos överförmyndarna kan uppfyllas även med ett nationellt register. Överförmyndaren får bl.a. använda dagens register i sina besluts- och tillsynsuppgifter enligt föräldrabalken och för planering och uppföljning av verksamheten. Överförmyndarna skulle genom ett nationellt register även fortsättningsvis kunna få tillgång till de uppgifter som behövs i verksamheten.

I och med att uppgifterna redan registreras skulle införandet av ett nationellt ställföreträdarregister inte innebära någon ändring i fråga om registreringen av uppgifter. Däremot skulle ett nationellt ställföreträdarregister medföra att uppgifterna får större spridning. En ökad spridning av uppgifterna har betydelse vid bedömningen av vilket integritetsintrång som personuppgiftsbehandlingen medför. Samtidigt är det just den ökade spridningen av uppgifter som är efterfrågad, även av enskilda. Det gäller naturligtvis under förutsättning att endast den som har ett berättigat intresse får ta del av uppgifterna. Skyddet för den enskildes integritet bedöms kunna tillgodose genom andra åtgärder, t.ex. genom en begränsning av vilka uppgifter som registreras och av vem som får direkt tillgång till uppgifterna. Regeringen återkommer till denna fråga i avsnitt 6.2.

Att inrätta och driva ett nationellt ställföreträdarregister är givetvis förenat med kostnader. Med hänsyn till de fördelar som ett register för med sig i fråga om bl.a. rättssäkerhet, arbetsbesparing och förenkling för både enskilda och myndigheter bedömer regeringen dock att nyttan med ett register överstiger kostnaderna.

Sammanfattningsvis skulle ett nationellt ställföreträdarregister enligt regeringens mening innebära en påtaglig förbättring för såväl huvudmän som ställföreträdare, myndigheter och företag. Ett nationellt ställföreträdarregister bör därför införas.

Registeransvarig myndighet

En central fråga är vilken myndighet som ska föra det nationella ställföreträdarregistret och ansvara för personuppgifter. Till skillnad från utredningen föreslår regeringen inte att det ska inrättas någon ny myndighet på ställföreträdarområdet, varför det inte är möjligt att lägga ansvaret för registret på en sådan myndighet. Några av länsstyrelserna, däribland *Länsstyrelsen i Västernorrlands län* och *Länsstyrelsen i Norrbottens län*, anser att Skatteverket bör vara registeransvarig myndighet. Som framgår av avsnitt 5 föreslår regeringen att regeringen ska bemyndigas att bestämma vilken myndighet som ska ansvara för tillsynsvägledning m.m. på ställföreträdarområdet. Av det avsnittet framgår också att regeringen avser att ge ansvaret för dessa uppgifter till Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd. Det är vanligt att statliga myndigheter ansvarar för registren inom sina verksamhetsområden. Enligt regeringens mening finns det goda skäl för att alla centrala uppgifter på området samlas hos samma myndighet. Detta tydliggör myndighetens centrala funktion och ansvar och ligger i linje med intentionerna att skapa en sammanhållen ordning för ställföreträdarfrågorna. Regeringen bör därför även bemyndigas att bestämma vilken myndighet som ska ansvara för registret och vara personuppgiftsansvarig för den behandling av personuppgifter som görs i

registret. Regeringen avser att använda de föreslagna bemyndigandena på så sätt att Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd ges även dessa uppgifter.

6.2 Registrets innehåll och tillgången till registret

Regeringens förslag

Ställföreträdarregistret ska innehålla uppgifter om gode män, förvaltare och förordnade förmyndare. Registret ska också innehålla uppgifter om de enskilda som har en sådan ställföreträdare.

En reglering som kompletterar EU:s dataskyddsförordning med specifika regler om personuppgiftsbehandlingen i registret ska tas in i föräldrabalken.

Utredningens förslag

Utredningens förslag stämmer i huvudsak överens med regeringens. Utredningen föreslår att regler om registrets innehåll och personuppgiftsbehandling ska tas in i förordning.

Remissinstanserna

De flesta av remissinstanserna tillstyrker förslagen eller har ingen invändning mot dem. *Försäkringskassan* och *Stockholms kommun* anser att behovet av sekretess bör övervägas. *Migrationsverket* ifrågasätter om det är lämpligt att uppgifter om enskilda som exempelvis har sökt uppehållstillstånd av skyddsskäl görs tillgängliga. *Integritetsskyddsmyndigheten* anser att det i utredningen bl.a. saknas en tydlig beskrivning av hur direktåtkomsten ska utformas samt en analys av behovet av direktåtkomst och närmare överväganden avseende förslagets inverkan på enskildas personliga integritet.

Skälen för regeringens förslag

Det register som överförmyndarna får få enligt 15 § förmynderskapsförordningen innehålla ett antal personuppgifter som anges i en bilaga till förordningen. Det är fråga om uppgifter som gäller den enskilde, däribland namn, personnummer, kontaktuppgifter, uppgifter om anhöriga, anledningen till att en ställföreträdare har förordnats, hänvisningar till vårdinrättningar eller sjukhus och ekonomiska förhållanden. Även uppgifter om ställföreträdaren får finnas med i registret, däribland kontaktuppgifter, uppgifter om att ett vitesföreläggande har utfärdats och att vite dömts ut och anledningen till att ställföreträdaren har entledigats. Registret får föras med hjälp av automatisk databehandling och varje överförmyndare är registeransvarig för sitt register (12 och 13 §§ förmynderskapsförordningen).

Även ett nationellt ställföreträdarregister kommer att medföra behandling av personuppgifter. Personuppgiftsbehandlingen i registret kommer att vara automatiserad och bl.a. avse registrering av uppgifter som de som

omfattas av registret inte har lämnat ett uttryckligt samtycke till. Det är bl.a. mot denna bakgrund viktigt att personuppgiftsbehandlingen inte blir mer omfattande än nödvändigt. Personuppgifter i ställföreträdarregistret bör få behandlas om det är nödvändigt för verksamhet som staten eller en kommun ansvarar för enligt lag eller annan författning. Exempel på sådan verksamhet är den verksamhet som registermyndigheten, överförmyndarna och länsstyrelserna bedriver. Det kan t.ex. handla om upplysningar som behövs för att utöva tillsyn eller för att ta reda på hur många olika ställföreträdaruppdrag som en viss person har. Personuppgifterna bör också få behandlas för att fullgöra uppgiftslämnande som sker i överensstämmelse med lag eller förordning. Personuppgifter i ställföreträdarregistret bör även få behandlas för att tillhandahålla uppgifter om innehållet i registret till den som begär sådana uppgifter. En sådan begäran kan t.ex. avse vem som är förordnad förmyndare, god man eller förvaltare för en enskild och vilken behörighet som ställföreträdaren har. Sådana uppgifter kan t.ex. komma att begäras ut av myndigheter, banker, försäkringsföretag, kreditupplysningsföretag och inkassoföretag. Registret bör även få användas för framställning av avidentifierad statistik och av registerutdrag. Genom en sådan reglering begränsas personuppgiftsbehandlingen till det som är nödvändigt för att uppnå syftet med registret.

Ställföreträdarregistret bör innehålla uppgifter om förordnade förmyndare, gode män och förvaltare samt om dem som har en sådan ställföreträdare. Det innebär till att börja med att registret bör innehålla uppgifter om den enskildes personnummer och namn och ställföreträdarens personnummer, namn och kontaktuppgifter. Som *Migrationsverket* anger kommer det att förekomma att det endast finns ett samordningsnummer eller att det saknas fullständiga uppgifter. I sådana fall bör de uppgifter som finns tillgängliga kunna registreras i stället. Därutöver finns det som *Sveriges Kommuner och Regioner* anför ställföreträdarskap enligt 11 kap. 3 § föräldrabalken där merparten av de uppgifter som rör den enskilde inte är kända eftersom ett sådant godmanskap ofta avser en okänd person, men där de tillgängliga uppgifterna ändå bör tillföras det nationella registret.

Exempel på andra uppgifter som registret skulle kunna innehålla är på vilken grund ställföreträdarskapet vilar, vilken behörighet som ställföreträdaren har och om en god man eller förvaltare har genomgått utbildning. Uppgifter om registrets närmare innehåll bör kunna meddelas i förordning.

Integritetsskyddsmyndigheten bedömer att uppgifter om att en person på grund av sjukdom, psykisk störning, försvagat hälsotillstånd eller liknande förhållanden behöver hjälp med att bevaka sin rätt, förvalta sin egendom eller sörja för sin person kan utgöra uppgifter om hälsa enligt artikel 9.1 i Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2016/679 av den 27 april 2016 om skydd för fysiska personer med avseende på behandling av personuppgifter och om det fria flödet av sådana uppgifter och om upphävande av direktiv 95/46/EG (allmän dataskyddsförordning). Regeringen delar denna bedömning. Redan uppgiften om att någon har en förvaltare kan vara en känslig uppgift då det utifrån den uppgiften går att dra slutsatser om personens hälsotillstånd (se prop. 2023/24:23 s. 129–132). Det nationella ställföreträdarregistret kommer alltså att innehålla känsliga uppgifter om enskildas hälsa. Det kan inte uteslutas att även andra känsliga uppgifter kan komma att behandlas. För att syftet med registret ska kunna uppfyllas bedömer regeringen att det finns behov av att registrera dessa uppgifter.

Behandlingen är nödvändig med hänsyn till det viktiga allmänna intresse den fyller. I sammanhanget kan nämnas att överförmyndarnas registerutdrag redan innehåller uppgift om grunden för t.ex. ett godmanskap. I överförmyndarnas register registreras också bl.a. anledningen till att ställföreträdare har förordnats och anledningen till att den enskilde inte har kunnat yttra sig personligen i ärendet. Även uppgifter om hälsa och andra känsliga personuppgifter som avses i artikel 9.1 i EU:s dataskyddsförordning bör därför få behandlas, om det är nödvändigt med hänsyn till ändamålet med behandlingen.

Försäkringskassan anser att det bör övervägas om det föreslagna registret bör omfattas av en särskild sekretessbestämmelse. Även *Stockholms kommun* och *Migrationsverket* tar upp frågor kopplade till sekretess för uppgifter i registret. I ärenden enligt föräldrabalken eller lagen om god man för ensamkommande barn gäller sekretess hos överförmyndaren för en uppgift om en enskilds personliga eller ekonomiska förhållanden, om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att den enskilde lider skada eller men (32 kap. 4 § offentlighets- och sekretesslagen [2009:400]). I 5 § finns en sekretessbrytande bestämmelse som anger att sekretessen enligt 4 § inte hindrar att uppgift lämnas till en enskild enligt vad som föreskrivs i föräldrabalken. I avsnitt 7.5.2 föreslår regeringen att motsvarande sekretess också ska gälla för uppgifter i ärenden enligt lagen om framtidsfullmakter.

Det starka skyddet för uppgifter hos överförmyndarna talar för att det införs en sekretessbestämmelse även för uppgifter i ställföreträdarregistret. De uppgifter som föreslås ingå i det nationella registret finns dock i stor utsträckning redan intagna i offentliga domstols- eller överförmyndarbeslut som lämnas ut till den som begär det. Rätten ska även kungöra beslut om förvaltarskap i Post- och Inrikes Tidningar (11 kap. 27 § föräldrabalken). Syftet med detta är att tredje man ska få kännedom om såväl förvaltarförordnanden som den huvudsakliga omfattningen av ett förordnande (prop. 1987/88:124 s. 148). Lagstiftningen utgår med andra ord från att det är väsentligt för tredje man att kunna få kännedom om dessa uppgifter, trots att de kan innefatta hälsouppgifter. Regeringen anser därför att dessa uppgifter inte bör omfattas av sekretess i registret. Inte heller när det gäller de uppgifter som kommer att vara nya för det nationella registret, t.ex. om antalet uppdrag, anser regeringen att de är av sådan karaktär att de bör omfattas av sekretess. De uppgifter som registermyndigheten får in kommer därmed i regel att kunna lämnas vidare till den som begär det. Registret kan dock komma att innehålla uppgifter som är sekretessbelagda enligt befintliga sekretessbestämmelser, t.ex. kan en enskild ha skyddad bostadsadress enligt 21 kap. 3 § offentlighets- och sekretesslagen. Sådana uppgifter bör omfattas av sekretess även i registret.

Vidare bör den som vill ha uppgifter om ett ställföreträdarskap precisera vem det är som avses med förfrågan. Det bör enligt regeringens mening inte vara tillåtet att göra sökningar som skapar en lista med personer grundat på uppgifter om hälsa i andra fall än då det är nödvändigt för verksamhet som staten eller en kommun ansvarar för.

Registermyndigheten bör för ändamålet med personuppgiftsbehandlingen även få ge direktåtkomst till registret. *Integritetsskyddsmyndigheten* anser att det i utredningen saknas en tydlig beskrivning av hur direktåtkomsten ska utformas samt en analys av behovet av direktåtkomst och när-

mare överväganden avseende förslagens inverkan på enskildas personliga integritet.

Utredningen föreslår att den registeransvariga myndigheten för registrets ändamål ska få ge direktåtkomst till registret. Som framgår av avsnitt 6.1 anför många remissinstanser att de har ett behov av direktåtkomst till uppgifter i ett nationellt ställföreträdarregister för att på ett smidigare och rättssäkrare sätt kunna fullgöra sina uppgifter. Den som har direktåtkomst till registret kommer att på egen hand kunna söka efter uppgifter men utan att kunna påverka innehållet. Direktåtkomst är behäftat med integritetsrisker. Genom direktåtkomst uppstår överskottsinformation, vilket ökar risken för integritetsintrång och annan spridning av känsliga uppgifter. Som *Sveriges Kommuner och Regioner* anför är det viktigt att direktåtkomsten regleras tydligt och att en prövning görs i varje enskilt fall i syfte att skydda enskilda. Vid utlämnande av information från registret genom direktåtkomst bör registermyndigheten göra en prövning av om direktåtkomsten är förenlig med registrets ändamål. Ytterst är det alltså upp till registermyndigheten att avgöra vem som bör få tillgång till registret genom direktåtkomst eller genom elektroniskt utlämnande på något annat sätt. Förutom genom direktåtkomst skulle uppgifter t.ex. kunna lämnas ut genom en så kallad fråga-svar-lösning. Aktörer som skulle kunna vara i behov av ett elektroniskt utlämnande av personuppgifter är t.ex. överförmyndare, andra myndigheter och banker. Att sådana aktörer ges tillgång till uppgifter bidrar till att det blir enklare för ställföreträdaren att rättshandla för den enskildes räkning, vilket också ligger i den enskildes intresse. Tillgång till uppgifter bör dock inte ges på ett sådant sätt att sekretessbelagda uppgifter om t.ex. en enskilds bostadsadress obehörigen röjs. Det blir dock upp till registermyndigheten att bedöma om det är lämpligt. Direktåtkomst bör inte ges om det är olämpligt, vilket exempelvis är fallet när det gäller direktåtkomst för privatpersoner.

Den personuppgiftsbehandling som aktualiseras för registermyndigheten kan utföras med stöd av artikel 6.1.c (rättslig förpliktelse) och 6.1.e (uppgift av allmänt intresse eller myndighetsutövning) i EU:s dataskyddsförordning. Givet omfattningen, sammanhanget och ändamålet med personuppgiftsbehandlingen är den enligt regeringens mening proportionerlig i förhållande till den enskildes intresse av skydd för sin personliga integritet. Uppgifterna är offentliga och registreras redan. En behandling av personuppgifter för de angivna ändamålen medför även att rättssäkerheten för enskilda stärks och underlättar för ställföreträdare, myndigheter och företag. Genom att de uppgifter som omfattas av registret begränsas till de viktigaste bedöms det intrång som sker i den enskildes privata sfär även vara befogat och inte större än nödvändigt. Regeringen bedömer även att regleringen uppfyller kraven i EU:s dataskyddsförordning på tydlighet, precision och förutsebarhet för den registrerade. Av betydelse i sammanhanget är även att personuppgifterna redan i dagsläget behandlas i de register som förs i varje överförmyndarverksamhet för sig.

Regeringen anser att det bör övervägas om ställföreträdarregistret ska regleras i lag, och inte i förordning såsom utredningen föreslår. Även *Integritetsskyddsmyndigheten* anser att detta bör övervägas. Enligt den hittillsvarande regleringen förs överförmyndarnas register över ställföreträdare i huvudsak med stöd av förordning. Lagstiftarens uppfattning har således varit att den personuppgiftsbehandling som förekommer i de

registren inte kräver någon omfattande reglering i lag. När det nu föreslås att det skapas ett nytt nationellt register finns det anledning att se annorlunda på frågan. I ställföreträdarregistret kommer uppgifterna att få viss spridning och behandlingen av uppgifterna kommer att göras utan samtycke. Registret kommer att innefatta indirekta uppgifter om hälsa, även om det inte kommer att finnas några uppgifter om t.ex. diagnostiserade sjukdomar och liknande. Regeringen bedömer mot denna bakgrund att det finns skäl för att ta in de centrala delarna av regleringen i lag. Detta gäller trots att regeringen inte bedömer att det är fråga om en sådan situation som avses i 2 kap. 6 § andra stycket regeringsformen. I lag bör det också införas bestämmelser som tydliggör hur regleringen förhåller sig till EU:s dataskyddsförordning och lagen (2018:218) med kompletterande bestämmelser till EU:s dataskyddsförordning.

Ytterligare föreskrifter om registret och dess innehåll samt om tillgången till registret och registerutdrag kan meddelas av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen.

6.3 Överförmyndarnas register

Regeringens bedömning

Skyldigheten för överförmyndare att föra egna register och lämna ut registerutdrag ska tas bort.

Utredningens bedömning

Utredningens bedömning stämmer inte överens med regeringens. Utredningen bedömer att skyldigheten för överförmyndare att föra egna register bör vara kvar.

Remissinstanserna

De flesta av remissinstanserna delar bedömningen eller har ingen invändning mot den. *Klippans kommun* invänder att bedömningen att respektive överförmyndare ska ha kvar sitt eget register kommer att medföra dubbelregistrering och därmed ökade kostnader.

Skälen för regeringens bedömning

Om överförmyndarnas register behålls kommer uppgifter om t.ex. den enskilde och ställföreträdaren förekomma i två register samtidigt. Som *Klippans kommun* påpekar skulle förslaget om att respektive överförmyndare ska ha kvar sitt eget register vid sidan om det nationella registret alltså medföra en dubbelregistrering. Detta framstår inte som nödvändigt. Enligt regeringens bedömning är det därför tillräckligt att de uppgifter som ska registreras i det nationella registret endast finns i det registret. Det innebär att överförmyndarna inte längre ska behöva registrera dessa uppgifter i sina egna register. I sammanhanget kan noteras att överförmyndarna kommer att kunna ges direktåtkomst till det nationella ställföreträdarregistret och att de därmed på ett enkelt och smidigt sätt även fortsatt kommer att

ha tillgång till uppgifterna. Om överförmyndaren har behov av ytterligare uppgifter om ställföreträdarskap finns det inte heller något som hindrar att överförmyndaren behandlar uppgifterna i enlighet med EU:s dataskyddsförordning.

Det finns inte skäl att ändra överförmyndarnas skyldighet att föra register över vissa föräldraförvaltningar enligt 9 § första stycket förmynderskapsförordningen.

I och med införandet av det nationella ställföreträdarregistret finns det inte något behov av de registerutdrag som överförmyndarna är skyldiga att lämna enligt den hittillsvarande regleringen. Överförmyndarna bör därför inte längre vara skyldiga att lämna registerutdrag. I stället bör motsvarande upplysningar tillhandahållas genom utdrag från det nationella registret.

7 Den enskildes ställning

7.1 Ett godmanskap ska inte anordnas om en mindre ingripande åtgärd är tillräcklig

Regeringens förslag

Det ska tydliggöras att ett godmanskap inte ska anordnas om den enskilde bedöms kunna få tillräcklig hjälp genom mindre ingripande åtgärder.

Utredningens förslag

Utredningens förslag stämmer i huvudsak överens med regeringens. Utredningen föreslår att det i föräldrabalken ska tas in exempel på mindre ingripande åtgärder som ska övervägas innan ett godmanskap anordnas.

Remissinstanserna

De flesta av remissinstanserna tillstyrker förslaget eller har ingen invändning mot det. *Uppsala universitet* och *Optio AB* motsätter sig förslaget och anser att det kan leda till att personer som behöver en god man inte kommer att få det.

Skälen för regeringens förslag

Reglerna om godmanskap bygger på tanken att den som behöver hjälp med att klara sina ekonomiska och andra angelägenheter inte ska utsättas för mer ingripande åtgärder än vad som är nödvändigt. Detta kommer till uttryck i 11 kap. 4 § föräldrabalken på så sätt att godmanskap endast ska anordnas om åtgärden i rättslig mening behövs. Om den enskilde kan få sina angelägenheter tillfredsställande skötta på ett mindre ingripande sätt, t.ex. genom anhöriga, vänner eller professionella aktörer, kan det betyda att ett godmanskap inte behövs (jfr Högsta domstolens beslut den 29 juli 2025 i ärende nr Å 1813-24).

När det gäller frågan om vilka mindre ingripande åtgärder som bör övervägas innan ett godmanskap anordnas kan det konstateras att det finns ett flertal insatser och åtgärder inom socialtjänsten eller verksamhet enligt lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade som i vissa fall helt eller delvis kan användas i stället för godmanskap, och som är mindre ingripande för den enskilde. I vissa fall kan den enskilde ha behov av en ställföreträdare även när han eller hon kan få insatser inom socialtjänsten. Det kan exempelvis behövas en ställföreträdare som tar ett helhetsansvar för den enskildes situation, ansöker om relevanta insatser, följer upp att insatserna håller förväntad kvalitet och överklagar beslut som framstår som felaktiga. Innan en god man förordnas bör det dock alltid övervägas om den enskilde kan få tillräcklig hjälp genom insatser inom socialtjänsten. Även en framtidsfullmakt som har trätt i kraft kan fungera som ett alternativ till godmanskap. Detsamma kan gälla om den enskilde har en anhörig som får vidta ordinära rättshandlingar för den enskildes räkning enligt reglerna om anhörigbehörighet i 17 kap. föräldrabalken, låt vara att anhörigbehörigheten inte omfattar alla de rättshandlingar som en god man får genomföra.

En annan möjlighet som ibland kan vara tillräcklig är att den enskilde ställer ut en vanlig fullmakt till en närstående och därigenom får hjälp med att sköta sina angelägenheter i nödvändig omfattning. I vissa fall kan den enskilde också få tillräcklig hjälp från anhöriga, vänner eller från civilsamhället utan ett formellt mandat. Om den enskilde har ett tillfälligt och avgränsat behov av hjälp kan det ibland vara tillräckligt att han eller hon anlitar exempelvis juridisk expertis. Som Högsta domstolen uttalar i det ovan nämnda beslutet ska bedömningen av om det finns ett behov av att ordna godmanskap för en person alltid göras med utgångspunkt i vad som är bäst för den enskilde.

Enligt utredningen anordnas emellertid godmanskap inte sällan trots att den enskildes hjälpbehov skulle kunna tillgodoses på ett mindre ingripande sätt. Förutom att detta innebär ett onödigt ingrepp i den enskildes självbestämmande kan det också medföra att det blir svårare att rekrytera gode män till de personer som verkligen behöver en sådan ställföreträdare. Det är också relativt vanligt att den enskildes behov av en god man överhuvudtaget inte ifrågasätts när det är han eller hon själv som har begärt att få en sådan ställföreträdare, eller om han eller hon har samtyckt till godmanskapet.

Enligt regeringens mening bör det i föräldrabalken tydliggöras att ett godmanskap ska anordnas endast om den enskilde inte kan antas få tillräcklig hjälp genom en mindre ingripande åtgärd. Syftet är främst att tydliggöra de överväganden som ska göras redan enligt de hittillsvarande reglerna och motverka att det vidtas mer ingripande åtgärder än vad som är nödvändigt. Bland de åtgärder som bör övervägas finns de som nämns ovan, dvs. stöd som kan lämnas enligt reglerna om anhörigas behörighet att rättshandla i vissa fall, en framtidsfullmakt eller insatser inom socialtjänsten. Till skillnad från utredningen anser regeringen att vinsten av att uttryckligen nämna dessa åtgärder i lagtexten är begränsad. Det finns också en risk för att det skulle ta fokus från att en bedömning alltid ska göras i det enskilda fallet. En uppräkningslista av åtgärder skulle dessutom kunna bli styrande för tillämpningen på så sätt att beredskapen för att

överbäga även andra åtgärder än de nämnda skulle minska. En sådan uppräkninö av åtgärder bör därför inte tas in i föräldrabalken.

Förslaget innebär att ett godmanskap ska anordnas om ett hjälpbehov konstateras och detta inte kan tillgodoses på något annat sätt. Förslaget bör därför inte, som några remissinstanser befarar, innebära att enskilda som är i behov av en god man i högre utsträckning än hittills kommer att stå utan ställföreträdare.

7.2 Ökad möjlighet att få information och stöd från överförmyndaren

Regeringens förslag

I samband med att en ställföreträdare utses ska överförmyndaren lämna anpassad information till den enskilde. Information ska också finnas tillgänglig på kommunens webbplats.

Utredningens förslag

Utredningens förslag stämmer överens med regeringens.

Remissinstanserna

De flesta av remissinstanserna tillstyrker förslaget eller har ingen invändning mot det. *Älvsbyns kommun* anser att det i det fortsatta arbetet bör belysas vad som menas med tydlig och anpassad information och i vilken form som informationen ska lämnas. *Länsstyrelsen i Norrbottens län* och *Länsstyrelsen i Dalarnas län* framhåller att det är av vikt att informationen lämnas innan ett anordnande av ställföreträdarskap. *Norrköpings kommun* och *Länsstyrelsen i Västra Götaland* invänder att det är svårt att informera om vad ett ställföreträdarskap innebär innan uppdraget påbörjas samt att det saknas behov av en reglering om detta. Även *Skövde kommun* motsätter sig förslaget och framför att det är onödigt att författningsreglera skyldigheten för överförmyndaren att lämna information samt att överförmyndarens roll som tillsynsmyndighet riskerar att påverkas av förslaget.

Skälen för regeringens förslag

Enligt utredningen varierar den enskildes möjligheter att få information och stöd utifrån vilken kommun som han eller hon är bosatt i. Många kommuner har en väl fungerande överförmyndarverksamhet med hög tillgänglighet och kompetens att möta enskilda med olika slags problematik. I andra kommuner kan det i stället vara svårt att få tag på överförmyndaren eller förekomma att myndigheten inte lämnar information som är anpassad efter enskildas olika förutsättningar. Enligt utredningen förekommer det att den enskilde inte alls får någon information om t.ex. vad ställföreträdarskapet innebär. Detta gäller även i fall där den enskilde har förmåga att ta till sig sådan information. Som utredningen framhåller har intresseföreningarna en viktig roll när det kommer till att erbjuda information och stöd, men trots insatserna från dessa organisationer är det många

som inte får den information och det stöd som de behöver för att kunna ta till vara sina intressen.

Överförmyndaren har ett ansvar att ge information och stöd till enskilda inom ramen för allmänna förvaltningsrättsliga regler om myndigheters serviceskyldighet. Skyldigheten innebär att överförmyndaren ska se till att kontakterna med enskilda blir smidiga och enkla, lämna sådan hjälp till enskilda att de kan ta till vara sina intressen och vara tillgänglig för kontakter (6 och 7 §§ förvaltningslagen [2017:900]).

Enligt regeringens mening bör det vara så enkelt som möjligt för den enskilde att komma i kontakt med överförmyndaren. Det är därför angeläget att överförmyndaren beaktar att olika personer har varierad funktionsförmåga och anpassar kommunikationen och bemötandet därefter, särskilt sett i ljuset av kraven på tillgänglig information till personer med funktionsnedsättning i Förenta nationernas konvention den 13 december 2006 om rättigheter för personer med funktionsnedsättning (funktionsrättskonventionen) (artikel 4 punkt 1 h).

Även när överförmyndaren håller en hög nivå av service och tillgänglighet är det långt ifrån alla enskilda som vänder sig dit. En del vill inte eller kan inte ta kontakt med överförmyndaren. Enligt utredningens undersökningar har det återkommande förts fram att det finns en stor grupp enskilda som överförmyndaren aldrig kommer i kontakt med. Det är angeläget att alla enskilda, även de i denna grupp, så långt det är möjligt får allmän information i frågor om vad ställföreträdarskapet innebär, vad den enskilde kan förvänta sig av sin ställföreträdare och vilken överförmyndarens roll är. Regeringen anser därför att det i föräldrabalken bör införas en skyldighet för överförmyndaren att lämna sådan allmän information till den enskilde. Eftersom det rör sig om just allmän information om vad som följer av det gällande regelverket bedömer regeringen, till skillnad mot vad *Skövde kommun* anför, att risken för att överförmyndarens roll som tillsynsmyndighet påverkas negativt är mycket liten.

Bland remissinstanserna finns det olika uppfattning om när informationen helst bör lämnas. *Länsstyrelsen i Norrbottens län* och *Länsstyrelsen i Dalarnas län* framför att informationen bör lämnas innan ett ställföreträdarskap anordnas, medan *Norrköpings kommun* och *Länsstyrelsen i Västra Götaland* menar att det kan vara svårt att ge information om vad ett ställföreträdarskap innebär innan uppdraget påbörjas. Eftersom syftet med en reglering om att information ska lämnas är att alla enskilda ska få grundläggande kunskap om vad ett potentiellt ställföreträdarskap innebär och vilka roller som olika aktörer har, bör informationen enligt regeringens mening ges i ett så tidigt skede som möjligt och senast i samband med att den enskilde får en ställföreträdare. Inget hindrar dock att överförmyndaren ger kompletterande information till den enskilde i ett senare skede om det bedöms att ett sådant behov finns.

Den information som lämnas ska till både innehåll och form vara anpassad efter den enskildes förutsättningar. Detta kan innebära att informationen ibland bör lämnas muntligt och ibland skriftligt. Någon närmare vägledning om vad kravet på anpassning till den enskildes förmåga innebär i det enskilda fallet, som *Älvsbyns kommun* efterfrågar, är svår att lämna. Det får överlåtas till tillämparna att göra den bedömningen.

Det är också viktigt att information om vad ett ställföreträdarskap i allmänhet innebär finns på kommunens webbplats, antingen genom att informationen anges där eller genom hänvisning till relevant information på webbplatsen hos den myndighet som bemyndigas på området, se avsnitt 5. Ett krav på att sådan information lämnas bör därför införas.

7.3 Ökat hänsynstagande till huvudmannens vilja

Regeringens förslag

Det ska framgå av föräldrabalken att en förmyndare, god man eller förvaltare ska beakta huvudmannens vilja eller förmodade inställning när uppdraget utförs.

Huvudmannens medel ska i skäligen omfattning även användas för hans eller hennes välbefinnande.

Det ska tydliggöras att ett godmanskap ska upphöra om huvudmannen inte längre samtycker till godmanskapet.

Utredningens förslag

Utredningens förslag stämmer överens med regeringens.

Remissinstanserna

De flesta av remissinstanserna tillstyrker förslagen eller har ingen invändning mot dem. Några remissinstanser, däribland *Sveriges Kommuner och Regioner* och *Klippans kommun*, anser att förslagen inte tydliggör hur den enskildes förmodade vilja ska tolkas i de fall där han eller hon inte själv kan ge uttryck för den. *Uppsala universitet* och *Göteborgs universitet (Juridiska institutionen)* menar att förslagen inte når tillräckligt långt för att Sverige ska leva upp till kraven i funktionsrättskonventionen, eftersom ställföreträdarens egen bedömning av vad som är bäst för huvudmannen även fortsättningsvis kan komma att bli avgörande.

Skälen för regeringens förslag

Ställföreträdaren ska beakta huvudmannens vilja eller förmodade inställning

Utgångspunkten vid godmanskap är att huvudmannens samtycke krävs för de åtgärder som den gode mannen vidtar inom ramen för sitt uppdrag. Samtycke krävs dock inte om huvudmannen är ur stånd att ge uttryck för sin mening eller meningen av någon annan orsak inte kan hämtas in. Något uttryckligt samtycke krävs inte heller för åtgärder som gäller huvudmannens dagliga hushållning. I de fallen anses det finnas samtycke till åtgärderna (11 kap. 5 § föräldrabalken). Vid förvalterskap krävs inte huvudmannens samtycke till åtgärder som förvaltaren vidtar inom ramen för sitt förordnande. Både vid godmanskap och förvalterskap gäller dock att ställföreträdaren i viktiga frågor ska höra huvudmannen och hans eller hennes make eller sambo, om det lämpligen kan ske (12 kap. 7 § andra stycket). I sammanhanget bör det nämnas att den som har anhörigbehörighet

enligt 17 kap. 4 § ska handla i enlighet med den enskildes intressen och då beakta den enskildes vilja eller förmodade inställning.

Även om godmanskap bygger på samtycke förekommer det enligt utredningen att en ställföreträdare inte alltid tar hänsyn till huvudmannens inställning eller anstränger sig för att ta reda på vad huvudmannen vill. Av 12 kap. 3 § följer att en ställföreträdare alltid ska handla på det sätt som bäst gagnar huvudmannen. Det finns dock ingen bestämmelse som tydligt säger att en ställföreträdare ska beakta huvudmannens vilja eller inställning när uppdraget utförs. Av 11 kap. 5 § framgår att rättshandlingar som en god man företar för den enskildes räkning utan samtycke som huvudregel inte blir bindande för den enskilde. Paragrafen syftar dock främst till att ange ramarna för den gode mannens behörighet, inte till att vara ett handlingsdirektiv för honom eller henne.

Ett modernt och rättssäkert ställföreträdarskap med den enskildes bästa för ögonen bör alltid utövas med beaktande av hans eller hennes egen vilja. I funktionsrättskonventionen finns en allmän princip om individuell självbestämmande och frihet att göra egna val. FN-kommittén för rättigheter för personer med funktionsnedsättning har vid sin granskning av Sverige under våren 2024 bl.a. uttryckt oro över att åtgärder inte har vidtagits för att ersätta system med ställföreträdande beslutsfattande med mekanismer för stödjande beslutsfattande (CRPD/C/SWE/CO/2-3). Ett förtydligande om att ställföreträdare ska beakta huvudmannens vilja eller förmodade inställning när uppdraget utförs är ett steg mot att ta ytterligare hänsyn till personers självbestämmande, vilja och önskemål. Det blir därigenom också tydligare att Sverige arbetar för att uppnå det nationella målet för funktionshinderpolitiken, som har funktionsrättskonventionen som utgångspunkt.

Mot denna bakgrund finns det därför skäl för att komplettera föräldrabalken med en bestämmelse som innebär att även gode män och förvaltare ska beakta huvudmannens vilja eller förmodade inställning när uppdraget utförs. Även om regleringen bedöms få störst betydelse för gode män och förvaltare bör den också omfatta förmyndare i deras roll som förvaltare av omyndigas tillgångar och företrädare för dem i angelägenheter som rör tillgångarna (jfr 12 kap. 1 §).

Som några remissinstanser, däribland *Sveriges Kommuner och Regioner* och *Klippans kommun*, påpekar kan det ibland vara svårt eller omöjligt för den enskilde att ge uttryck för sin vilja och det kan vara svårt för ställföreträdaren att förstå vad huvudmannen vill. Även med detta i åtanke bör det ankomma på ställföreträdaren att så långt som möjligt försöka sätta sig in i vilken den enskildes egen vilja eller inställning är.

En närliggande problematik består i att den enskildes vilja inte alltid är förenlig med hans eller hennes bästa. Den enskildes vilja bör därför inte vara ensamt utslagsgivande, utan ställföreträdaren bör liksom hittills alltid handla på det sätt som vid en samlad bedömning bäst gagnar huvudmannen.

Den enskildes medel ska i skäligen omfattning användas för hans eller hennes välbefinnande

Den enskildes medel ska i skäligen omfattning användas för hans eller hennes uppehälle, utbildning och nytta i övrigt (12 kap. 4 § föräldra-

balken). Med nytta i övrigt avses bl.a. sådant som vård och rekreation (se prop. 1993/94:251 s. 212).

Enligt utredningen förekommer det att ställföreträdare ibland strävar efter att huvudmannen ska spara så mycket pengar som möjligt och inte vill använda huvudmannens medel till sådant som skulle främja huvudmannens välbefinnande. Det är självfallet viktigt att en ställföreträdare vill säkerställa att den enskilde har en stabil ekonomisk situation. I ett gott liv bör det emellertid även finnas utrymme för sådant som inte är till omedelbar ekonomisk nytta. Enligt regeringens mening är det viktigt att en ställföreträdare överväger vad som kan öka huvudmannens trivsel i livet och ibland lägger huvudmannens pengar på det, om det finns utrymme för det i hans eller hennes ekonomi. Mot bakgrund av den enskildes rätt till självbestämmande och frihet att göra egna val är det angeläget att den enskildes pengar inte mot hans eller hennes vilja läggs på hög, utan i skälig utsträckning spenderas som han eller hon vill. Det bör därför bli tydligare i lagstiftningen att den enskildes medel får användas för sådant som han eller hon kan ha glädje av och som ger mervärde i livet, även om det är fråga om sådant som inte i objektiv mening kan anses tillföra praktisk nytta för honom eller henne. Även om värdet av ett sådant självbestämmande möjligen inte går att mäta på samma sätt som uppehälle, utbildning och nytta i övrigt finns det enligt regeringens mening starka skäl för att den enskildes välbefinnande ska ha en plats bland de olika ändamål som hans eller hennes medel får användas för.

Ett godmanskap ska upphöra om den enskilde inte längre samtycker

Av 11 kap. 4 § första stycket föräldrabalken framgår att ett godmanskap enligt huvudregeln inte kan anordnas utan den enskildes samtycke och av 11 kap. 19 § första stycket följer att godmanskapet ska upphöra om det inte längre behövs. I praktiken är det inte alltid självklart att ett godmanskap upphör om den enskilde tar tillbaka sitt samtycke. Enligt utredningen förekommer det t.ex. att den enskilde uttrycker sig i tal eller skrift på ett sätt som gör att överförmyndaren borde undersöka om samtycket kvarstår, men att detta inte sker. Godmanskapet får då stå kvar trots att det är osäkert om samtycke fortfarande finns.

Enligt regeringens uppfattning borde det redan av det hittillsvarande regelverket vara tydligt att ett godmanskap som bygger på samtycke ska upphöra om samtycket tas tillbaka. I rättspraxis har det också klargjorts att det i en sådan situation saknas laglig grund för godmanskapet (se rättsfallet RH 1990:67). Saken uttrycks emellertid inte särskilt tydligt i lagstiftningen. Denna otydlighet kan sannolikt vara en anledning till att tillämpningen skiftar.

Att ett godmanskap ska upphöra om samtycket tas tillbaka är grundläggande, även om det ibland måste undersökas om ett återkallande av samtycket verkligen är allvarligt menat. I ett sådant fall kan det behöva inhämtas ett läkarintyg eller annan utredning, exempelvis yttranden från anhöriga. Ytterst är det dock upp till överförmyndaren eller domstolen som prövar om ett godmanskap ska upphöra att bestämma vilken utredning som krävs. För att säkerställa hög rättssäkerhet för den enskilde och för att tydliggöra att hans eller hennes egen vilja i frågan är avgörande bör föräldrabalken kompletteras med en bestämmelse om att godmanskapet

ska upphöra om den enskilde efter att godmanskapet anordnats uttrycker att han eller hon inte samtycker till det.

7.4 Ökad insyn för den enskilde i ställföreträdarens verksamhet

Regeringens förslag

Gode män och förvaltare ska löpande hålla huvudmannen informerad om uppdraget, om det inte finns särskilda skäl mot det. Även förordnade förmyndare ska ha en sådan skyldighet i förhållande till barn som har fyllt 16 år. Att ställföreträdaren har fullgjort sin informationsskyldighet ska redovisas i årsberättelsen.

Utredningens förslag

Utredningens förslag stämmer överens med regeringens.

Remissinstanserna

De flesta av remissinstanserna tillstyrker förslagen eller har ingen invändning mot dem. *Jönköpings kommun* avstyrker förslagen och ifrågasätter hur överförmyndaren ska utöva tillsyn över att informations-skyldigheten följs. Även *Gotlands kommun* avstyrker förslagen och menar att de riskerar att försvåra rekryteringen av ställföreträdare. *Östersunds kommun* anser att det bör framgå vilka åtgärder som bör vidtas om en ställföreträdare brister i sin informationsskyldighet. Flera remissinstanser, däribland *Föreningen Sveriges Överförmyndare*, *Sveriges Kommuner och Regioner*, *Älvsbyns kommun* och *Växjö kommun*, anser att det bör förtydligas vad som kan utgöra särskilda skäl mot att informera huvudmannen. Sveriges Kommuner och Regioner anser också att den föreslagna åldersgränsen för när informationsskyldigheten för förordnade förmyndare träder in är motsägelsefull i förhållande till FN:s konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen). Även *Rädda Barnen* anser att informationsskyldigheten bör träda in när barnets ålder och mognad talar för det. *Skövde kommun* anser att löpande information endast bör lämnas om det kan vara till nytta för huvudmannen.

Skälen för regeringens förslag

En ställföreträdare ska löpande informera huvudmannen

En god man eller förvaltare genomför ett stort antal rättshandlingar för sin huvudmans räkning, disponerar hans eller hennes pengar och agerar också på andra sätt för huvudmannens räkning. Ställföreträdarskapet innebär många gånger att den enskilde får minskat inflytande över sin ekonomi och sina personliga och rättsliga angelägenheter. Det är därför viktigt att de huvudmän som vill och kan har möjlighet att engagera sig i och kontrollera hur ställföreträdaren sköter sitt uppdrag. Detta kräver att huvudmannen har insyn i ställföreträdarens arbete. Att huvudmannen har insyn och info-

reras om sådant som rör honom eller henne ligger också i linje med funktionsrättskonventionens allmänna princip om fullständigt och faktiskt deltagande och inkludering i samhället (artikel 3 c) och krav om att personer med funktionsnedsättning ska ha tillgång till det stöd de behöver för att utöva sin rättskapacitet (artikel 12.3).

Redan med den hittillsvarande regleringen har ställföreträdaren en viss skyldighet att involvera sin huvudman i uppdraget och ge honom eller henne information. En ställföreträdare ska enligt 12 kap. 3 § föräldrabalken alltid handla på det sätt som bäst gagnar huvudmannen och kan sägas ha en lojalitetsplikt gentemot honom eller henne. Denna lojalitetsplikt stärks genom förslaget i lagrådsremissen om att ställföreträdaren i sitt uppdrag ska beakta huvudmannens vilja eller förmodade inställning (se avsnitt 7.3). Vidare är gode män som huvudregel skyldiga att begära sin huvudmans samtycke till åtgärder som vidtas och både gode män och förvaltare ska i regel höra sina huvudmän i viktiga frågor (11 kap. 5 § och 12 kap. 7 § andra stycket). Detta kan sägas innebära en skyldighet att lämna huvudmannen sådan information som han eller hon behöver för att kunna ta ställning i frågan. Huvudmannen har dessutom rätt att få del av handlingar som finns hos överförmyndaren (16 kap. 7 §). De handlingar som förvaras där gäller dock oftast endast tidigare förvaltningsår. Handlingar och annan information som gäller det innevarande förvaltningsåret finns i stället typiskt sett hos ställföreträdaren.

För många ställföreträdare är det självklart att låta huvudmannen få insyn genom att exempelvis visa kontoutdrag, föra dialog om åtgärder som ska vidtas eller vidarebefordra relevant information. Enligt utredningen är det dock relativt vanligt att huvudmannen har mycket liten eller ingen insyn i ställföreträdarens verksamhet och i sina egna angelägenheter. Det förekommer att en huvudman inte har annan insyn i ställföreträdarens uppdrag än att han eller hon årligen får ett beslut från överförmyndaren om arvode till ställföreträdaren. Utredningen redogör för att detta är ett vanligt problem som lyfts fram av flera olika aktörer på området.

Mot denna bakgrund är det enligt regeringens mening tydligt att huvudmannens möjligheter till insyn och information behöver förbättras genom en uttalad skyldighet för ställföreträdaren att hålla honom eller henne informerad. Denna skyldighet bör omfatta att löpande informera huvudmannen om uppdraget, lämpligen i anslutning till de regelbundna kontakter med honom eller henne som ställföreträdaren förväntas ha. Eftersom skyldigheten är en central del av ställföreträdarens uppdrag bör den anges i föräldrabalken.

I vissa fall kan det, som *Skövde kommun* påpekar, vara i strid med huvudmannens bästa att ge löpande information till honom eller henne. Det bör därför finnas ett utrymme för att vid särskilda skäl frångå informationsskyldigheten. Så bör dock enbart kunna ske undantagsvis, exempelvis när huvudmannen saknar förmåga att ta till sig av informationen eller när han eller hon på något sätt skulle ta skada av det. Eftersom det kan röra sig om mycket skilda situationer är det inte möjligt att i lag närmare ange i vilka konkreta fall som undantaget bör kunna tillämpas, något som efterfrågas av några remissinstanser.

Det ligger på överförmyndaren att inom ramen för sin tillsyn kontrollera att en ställföreträdare efterlever sin informationsskyldighet. Ett sätt att göra det är att kräva att ställföreträdaren i den årsberättelse som ska lämnas

till överförmyndaren enligt förslaget i avsnitt 10.3 redogör för om informationsskyldigheten har uppfyllts och på vilket sätt. Om ställföreträdaren inte har lämnat information till huvudmannen bör ställföreträdaren vara skyldig att förklara varför och överförmyndaren kan då behöva vidta åtgärder för att säkerställa huvudmannens rätt till information.

Jönköpings kommun och *Östersunds kommun* efterfrågar en närmare beskrivning av vilka åtgärder som ska vidtas om en ställföreträdare brister i sin informationsskyldighet. I avsnitt 10.5 och 10.6 föreslås det att överförmyndarna ska få ökade befogenheter i sin tillsyn, bl.a. genom en rätt att förelägga ställföreträdare att lämna upplysningar om sin verksamhet. Genom förslagen förtydligas även att överförmyndaren vid tillsynen ska se till att ställföreträdaren utövar sitt uppdrag i enlighet med huvudmannens bästa. Vilken eller vilka konkreta åtgärder som kan komma i fråga om en ställföreträdare brister i sin informationsskyldighet, trots påpekanden från överförmyndaren, bör vara upp till överförmyndaren att avgöra i samband med sin tillsyn. Ytterst kan en ställföreträdare som missköter sin informationsskyldighet behöva bytas ut.

Gotlands kommun invänder att förslaget riskerar att försvåra rekryteringen av ställföreträdare. Som redogörs för ovan gäller redan en skyldighet för ställföreträdaren att involvera och ge information till huvudmannen om uppdraget. Att kravet nu utökas i det aktuella avseendet bör enligt regeringens mening inte innebära en alltför stor ökad arbetsbörda för ställföreträdaren. Risker för att förslaget medför att det blir svårare att rekrytera ställföreträdare bör därför inte överdrivas.

Förordnade förmyndare bör ha motsvarande informationsskyldighet i förhållande till barn

Flera grundläggande bestämmelser som avser ställföreträdarens skyldigheter gäller inte bara för gode män och förvaltare utan även för förmyndare. Detta gäller exempelvis bestämmelsen i 12 kap. 3 § föräldrabalken om att handla på det sätt som bäst gagnar huvudmannen. En förmyndare är vidare skyldig att höra ett barn som har fyllt 16 år i viktiga frågor, om det lämpligen kan ske, på samma sätt som en god man eller förvaltare är skyldig att höra sin huvudman (12 kap. 7 §). I praktiken liknar de uppgifter som en förordnad förmyndare har i stor utsträckning de uppgifter som åligger en god man eller förvaltare. Det framstår som naturligt och väl förenligt med barnets bästa att den förordnade förmyndaren löpande informerar om åtgärder som vidtas inom uppdraget, när barnet har uppnått viss ålder och mognad. Den informationsskyldighet som föreslås ovan för gode män och förvaltare bör därför gälla även för förordnade förmyndare. Förmyndare som inte är förordnade, dvs. i regel barnets föräldrar, omfattas inte av förslaget.

Både *Sveriges Kommuner och Regioner* och *Rädda Barnen* anser att den föreslagna åldersgränsen bör ändras för att bättre stämma överens med barnkonventionen. Frågan berörs i Barnkonventionsutredningens betänkande Barnkonventionen och svensk rätt (SOU 2020:63 s. 561–572). I betänkandet tas 12 kap. 7 § föräldrabalken upp i anslutning till konventionens artikel 12, som handlar om att barn ska tillförsäkras en rätt att uttrycka åsikter och få dem beaktade och att barnets åsikter ska tillmätas betydelse i förhållande till barnets ålder och mognad. Barnkonventions-

utredningen bedömer att bestämmelsen inte är oförenlig med barnkonventionens krav enligt artikel 12 eller med konventionen i övrigt, men att bestämmelsen skulle vinna på en formulering som omfattar även yngre barn.

Som utredningen konstaterar kräver frågan om vilka åldersgränser som bör gälla i föräldrabalken både ett helhetsgrepp och noggranna överväganden med utgångspunkt i barnrättsperspektivet. Förmynderskapsrättens åldersgränser bör lämpligen behandlas i ett sammanhang där just förmynderskap är i fokus eller där samtliga åldersgränser i föräldrabalken tas upp. Det saknas förutsättningar för att inom ramen för detta lagstiftningsarbete överväga denna fråga. Den föreslagna informationsskyldigheten bör därför inträda när barnet fyller 16 år (jfr 9 kap. 4 §, 10 kap. 18 § och 13 kap. 13 § föräldrabalken).

Barnkonventionen är sedan den 1 januari 2020 svensk lag. Vid ärenden som rör barn ska i första hand beaktas vad som bedöms vara till barnets bästa i enlighet med artikel 3. Rättigheterna i konventionen ska ses som en helhet och barnets bästa kan inte frikopplas från övriga rättigheter. De är odelbara och ömsesidigt förstärkande. Enligt artikel 12 ska konventionsstaterna tillförsäkra det barn som är i stånd att bilda egna åsikter rätten att fritt uttrycka dessa i alla frågor som rör barnet. Barnets åsikter ska, som nämnts, tillmätas betydelse i förhållande till barnets ålder och mognad. Det bör därför framhållas att förmyndaren även ska informera ett yngre barn, om det bedöms vara till barnets bästa.

7.5 Skyddet för känsliga uppgifter om den enskilde

7.5.1 Stärkt skydd för uppgifter om den enskilde

Regeringens förslag

Rätten för den enskildes make eller sambo och närmaste släktingar att ta del av handlingar hos överförmyndaren som rör ställföreträdarskapet ska begränsas. En anhörig ska inte få ta del av en handling om det med hänsyn till den enskildes intressen finns särskilda skäl mot det.

Regeringens bedömning

Den enskildes anhöriga bör inte få ökad rätt till insyn i ställföreträdarens verksamhet.

Utredningens förslag och bedömning

Utredningens förslag och bedömning stämmer överens med regeringens.

Remissinstanserna

De flesta av remissinstanserna tillstyrker förslaget och delar bedömningen eller har ingen invändning mot dem. *Solna tingsrätt* motsätter sig förslaget och invänder att behovet av insyn väger tungt och att de anförda skälen inte motiverar en inskränkning i anhörigas insynsrätt. Av samma skäl är även *Riksföreningen JAG* tveksam till förslaget. *Skövde kommun* anser att

reglerna om rätt att ta del av handlingar i 16 kap. 7 § föräldrabalken bör avskaffas helt, eller att den enskilde i vart fall bör få vetorätt mot utlämnande av handlingar. Även *Borgholms kommun* menar att reglerna bör avskaffas helt. *Södertälje kommun* anser att kravet på särskilda skäl behöver förtydligas.

Skälen för regeringens förslag och bedömning

Skyddet bör stärkas för känsliga uppgifter om den enskilde hos överförmyndaren

I överförmyndarens akt finns handlingar som gäller den enskildes ekonomiska och personliga förhållanden, såsom årsräkningar och andra redovisningshandlingar, läkarintyg och socialutredningar. Det kan alltså finnas mycket integritetskänsliga uppgifter i akten. Den enskilde och hans eller hennes make eller sambo och närmaste släktingar rätt att ta del av de handlingar som rör ställföreträdarskapet som förvaras hos överförmyndaren (16 kap. 7 § föräldrabalken). Enligt förarbetena omfattar begreppet närmaste släktingar barn, föräldrar och syskon men kretsen kan också sträckas ut vidare (prop. 1987/88:124 s. 175). Personkretsen är densamma i ärenden som gäller god man för ensamkommande barn (12 § lagen om god man för ensamkommande barn). Denna reglering innebär att den enskildes make eller sambo och närmaste släktingar har full insyn i de handlingar om den enskilde som finns i överförmyndarens akt, även de som omfattas av sekretess.

Enligt offentlighetsprincipen ska en handling så långt som möjligt vara offentlig. Ett av de viktigaste skälen bakom principen är att den möjliggör en kritisk granskning av myndigheters verksamhet. Undantag från offentlighet följer bl.a. av sekretessbestämmelser som avser att skydda integritetskänsliga uppgifter om enskilda. Hos överförmyndaren gäller en presumtion för sekretess när det gäller uppgifter om den enskildes ekonomiska och personliga förhållanden (32 kap. 4 § offentlighets- och sekretesslagen). Den enskilde har dock en möjlighet att helt eller delvis efterge sekretessen enligt den allmänna bestämmelsen i 12 kap. 2 § offentlighets- och sekretesslagen. Föräldrabalkens särreglering för make, sambo och närmaste släktingar innebär alltså ett undantag från offentlighets- och sekretesslagens regler till skydd för enskildas integritet. En följd av undantaget är att anhöriga har större insyn i uppgifter som finns hos överförmyndaren än i domstolsärenden som gäller godmanskap och förvaltarskap, trots att de sekretessregler som gäller i domstol annars typiskt sett innebär ett större mått av öppenhet (jfr 36 kap. 1 § första stycket 3–5 offentlighets- och sekretesslagen).

Enligt regeringens mening bör det övervägas om skyddet för uppgifter om den enskilde som finns hos överförmyndaren ska stärkas även i förhållande till hans eller hennes make, sambo och nära släktingar. Det är inte ovanligt att det finns starka intressebaserade motstånd mellan den enskilde och en anhörig. Utredningen pekar på att det finns exempel på att känsliga uppgifter om den enskilde har lämnats ut till anhöriga i dessa situationer, i strid med hans eller hennes intressen. Ibland kan ett utlämnande av en handling innebära en konkret risk för den enskilde, exempelvis om han eller hon lever under hedersförtryck och en familjemedlem får tillgång till uppgifter i en socialutredning. Enligt utredningen förekommer det också

att personer i behov av en god man avstår från att ansöka om godmanskap på grund av rädsla för att känsliga uppgifter kan lämnas ut till anhöriga. Mot denna bakgrund anser regeringen att skyddet för den enskildes personliga integritet behöver stärkas och att skälen för detta väger tyngre än det behov av insyn för anhöriga som bl.a. *Solna tingsrätt* pekar på. Rätten för den enskildes make eller sambo och närmaste släktingar att ta del av handlingar som rör ställföreträdarskapet som finns hos överförmyndaren bör därför begränsas.

När det gäller hur begränsningen av rätten till insyn för anhöriga ska utformas finns ett antal alternativ att överväga. Ett sådant, som *Skövde kommun* och *Borgholms kommun* lyfter fram, är att helt ta bort den särreglering i förhållande till anhöriga som 16 kap. 7 § föräldrabalken innebär. En sådan ordning skulle få till följd att en presumtion för sekretess gäller för uppgifter om den enskilde, även i förhållanden till maken eller sambon och de närmaste släktingarna. Detta skulle försvåra för de många anhöriga som, i enlighet med den enskildes intressen, är aktiva när det kommer till uppföljningen av hur ställföreträdaren sköter sitt uppdrag. Enligt utredningen är det ofta anhöriga som upptäcker och larmar om missförhållanden i ställföreträdarens arbete. Att helt ta bort särregleringen är därför att ta saken för långt.

En annan möjlighet är att låta de regler som gäller i domstol och som innebär en presumtion för offentlighet, gälla hos överförmyndaren och då även i förhållande till den enskildes make eller sambo och nära släktingar. Detta skulle dock innebära ett svagare skydd för uppgifter om den enskilde i förhållande till personer som inte är hans eller hennes make, sambo eller närmaste släktingar, vilket kan få konsekvenser som inte är önskvärda. Lösningen framstår därför inte som lämplig. En tredje möjlighet är att låta handlingar som gäller ställföreträdarens redovisning vara tillgängliga för den enskildes make eller sambo och närmaste släktingar men att låta övriga handlingar omfattas av sekretess. Utredningen pekar dock på att även redovisningen kan innehålla uppgifter som är känsliga och som det inte är lämpligt att anhöriga tar del av samtidigt som det ibland är motiverat att anhöriga har insyn i sådana handlingar som inte hör till redovisningen. Inte heller den lösningen framstår därför som lämplig.

I likhet med utredningen anser regeringen att en rimlig avvägning är att maken eller sambon och de närmaste släktingarna som utgångspunkt ska ha rätt att ta del av handlingar hos överförmyndaren, men att det införs en möjlighet att neka den anhörige att ta del av en handling, om det med hänsyn till den enskildes intresse finns särskilda skäl mot att handlingen lämnas ut. I författningskommentaren beskrivs hur regleringen är avsedd att tillämpas (se avsnitt 15.1).

Den enskildes anhöriga bör inte få ökad rätt till insyn i uppdraget

Det är vanligt att den enskildes anhöriga är angelägna om att ha insyn i den enskildes ekonomi eller andra förhållanden som rör honom eller henne. Många gånger är detta befogat. En anhörig med insyn i ställföreträdarens uppdrag kan ofta hjälpa till vid kommunikationen mellan den enskilde och ställföreträdaren. Ofta är det en anhörig som hjälper den enskilde att förstå information som kommer från ställföreträdaren och som hjälper ställföreträdaren att förstå vad den enskilde vill. Frågan är därför om det

vore lämpligt att ge den enskildes anhöriga en lagstadgad rätt till ökad insyn. Utredningen bedömer att så inte är fallet.

Redan med det hittillsvarande regelverket har anhöriga möjlighet till insyn i ställföreträdarens verksamhet. Ställföreträdaren är skyldig att höra den enskildes make eller sambo i viktiga frågor, om det är lämpligt (12 kap. 7 § andra stycket föräldrabalken). Maken, sambon och de närmaste släktingarna har också rätt att ta del av de handlingar hos överförmyndaren som rör ställföreträdarskapet (16 kap. 7 §, se vidare avsnitt ovan). Vidare innebär ställföreträdarens skyldighet enligt 12 kap. 3 § att alltid handla på det sätt som bäst gagnar den enskilde att ställföreträdaren i många situationer bör ge en anhörig insyn i verksamheten, om detta bedöms vara det bästa för den enskilde. Hänsynen till den enskildes bästa innebär emellertid också att det i vissa situationer kan vara motiverat att inte låta en anhörig få insyn.

Det finns ett antal risker med att ge anhöriga ökad insyn i ställföreträdarens verksamhet. Utredningen för fram att det förekommer att anhöriga månar om sina egna intressen snarare än den enskildes. Det förekommer enligt utredningen också att han eller hon inte vill att den anhörige ska ha någon insyn. En starkt rätt till insyn för de anhöriga kan därför vara problematisk i förhållande till den enskildes rätt till sin personliga integritet. Det finns vidare fall när anhörigas insyn kan vara direkt skadlig för den enskilde, exempelvis om han eller hon har utsatts för våld i en nära relation. En ytterligare omständighet att beakta är att ställföreträdarens uppdrag kan bli alltför betungande om anhöriga i större utsträckning än hittills måste ges insyn i verksamheten. Mot den bakgrunden bedömer regeringen därför att det inte är lämpligt att öka den lagstadgade rätten till insyn för anhöriga.

7.5.2 Sekretess i ärenden enligt lagen om framtidsfullmakter

Regeringens förslag

Uppgifter om en enskilds personliga eller ekonomiska förhållanden i ärenden enligt lagen om framtidsfullmakter ska omfattas av sekretess hos överförmyndaren om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att den enskilde lider skada eller men.

Utredningens förslag

Utredningens förslag stämmer överens med regeringens.

Remissinstanserna

Remissinstanserna tillstyrker förslaget eller har ingen invändning mot det.

Skälen för regeringens förslag

Hos överförmyndaren gäller sekretess om en enskilds personliga eller ekonomiska förhållanden i ärenden enligt föräldrabalken och lagen om

god man för ensamkommande barn. Utredningen uppmärksammar att även uppgifter i ärenden enligt lagen om framtidsfullmakter kan behöva omfattas av sekretess. Någon sekretessbestämmelse som omfattar dessa ärenden hos överförmyndaren finns inte. Överförmyndaren har vissa ansvarsområden enligt lagen, bl.a. att pröva om en framtidsfullmakt helt eller delvis inte längre ska få brukas av en fullmaktshavare som när uppdraget fullgörs har gjort sig skyldig till missbruk eller allvarlig försummelse eller annars visat sig vara oförmögen att ta till vara fullmaktsgivarens intressen (26 § lagen om framtidsfullmakter). Det kan ur integritetssynpunkt förekomma mycket känsliga uppgifter i ärenden enligt lagen. En framtidsfullmakt träder i kraft när fullmaktsgivaren på grund av sjukdom, psykisk störning, försvagat hälsotillstånd eller något liknande förhållande varaktigt och i huvudsak inte längre har förmåga att ha hand om de angelägenheter som fullmakten avser (se 1 och 9 §§ lagen om framtidsfullmakter). I ett ärende enligt lagen kan det därför bl.a. finnas känsliga uppgifter om fullmaktsgivarens hälsa. Behovet av sekretess för dessa uppgifter väger enligt regeringen tyngre än intresset av insyn. Uppgifterna är vidare av samma karaktär som de som redan omfattas av sekretess enligt 32 kap. 4 § offentlighets- och sekretesslagen. Samma regler om sekretess bör enligt regeringens uppfattning därför gälla i dessa ärenden som i de ärenden överförmyndaren handlägger enligt föräldrabalken och lagen om god man för ensamkommande barn. Sekretess bör därmed gälla hos överförmyndaren i ärenden enligt lagen om framtidsfullmakter för en uppgift om en enskilds personliga eller ekonomiska förhållanden, om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att den enskilde lider skada eller men.

8 Ställföreträdarskapet

8.1 Tydligare ramar för ställföreträdarens uppdrag

Regeringens förslag

Uppdraget som god man eller förvaltare ska avse att inom ramen för förordnandet se till att huvudmannens intressen i ekonomiska eller personliga angelägenheter tas om hand. I ställföreträdarens uppdrag ska ingå att bevaka huvudmannens rätt i de angelägenheter som uppdraget omfattar.

Utredningens förslag

Utredningens förslag stämmer överens med regeringens.

Remissinstanserna

De flesta av remissinstanserna tillstyrker förslaget eller har ingen invändning mot det. *Riksdagens ombudsmän (JO)* är inte övertygad om att det finns tillräckligt starka skäl för att ändra de uttryck som används för att

avgränsa ställföreträdarens uppdrag. Några remissinstanser, däribland *Lunds universitet* och *Stockholms kommun*, kritiserar förslaget och anför bl.a. att det enligt deras uppfattning finns en risk för att uttrycken ges en vidare innebörd än de hittillsvarande. De ifrågasätter om förslaget kommer att göra innebörden av regleringen tydligare. Flera remissinstanser betonar vikten av tydlighet.

Skälen för regeringens förslag

En god mans eller förvaltares uppdrag ska enligt den hittillsvarande regleringen bestå i att bevaka huvudmannens rätt, förvalta hans eller hennes egendom eller sörja för hans eller hennes person (11 kap. 4 och 7 §§ föräldrabalken). Uppdraget kan omfatta att ha hand om alla dessa delar eller enbart en eller två av delarna. Enligt utredningen är det ofta osäkert vad en ställföreträdare får eller inte får göra inom ramen för sin behörighet. Uppdragen att bevaka rätt, förvalta egendom och sörja för person kan uppfattas som oklara och språkbruket som omodernt.

Ofta är det uppdraget att sörja för person som är svårt att förstå. Uttrycket sörja för person kan enligt utredningen uppfattas som mer långtgående än vad som är avsett och det finns en utbredd, men felaktig, uppfattning att ställföreträdaren ska ta en direkt del i den dagliga omsorgen om huvudmannen. Även de båda andra uttrycken framstår emellertid som problematiska. Förvalta egendom kan kritiseras för att det språkligt inte täcker alla uppgifter som kan bli aktuella på det ekonomiska planet, exempelvis att ingå avtal, ansöka om bidrag eller förhandla om en avbetalningsplan. Bevaka rätt kan hävdas vara något som främst är ett inslag i de två andra delarna. En tydligare beskrivning av uppdraget skulle vara till fördel för både huvudmannen och ställföreträdaren, men också för anhöriga, boendepersonal, socialnämnder och andra som kommer i kontakt med gode män och förvaltare.

En modern förebild för regleringen finns i lagen om framtidsfullmakter. Där används uttrycket ekonomiska och personliga angelägenheter för att ange ramarna för vad en framtidsfullmakt får omfatta. Fullmaktshavaren ska bevaka fullmaktsgivarens rätt i de angelägenheter som framtidsfullmakten avser (se 2 § lagen om framtidsfullmakter). Enligt förarbetena ger ekonomiska och personliga angelägenheter en tydlig bild av vad som kan ingå i framtidsfullmaktshavarens uppdrag och uttrycket avser att omfatta samma förhållanden som kan omfattas av ett ställföreträdarskap enligt 11 kap. 4 eller 7 § föräldrabalken (se prop. 2016/17:30 s. 28–29). Även när det gäller anhörigbehörighet används uttrycket ekonomiska angelägenheter (17 kap. 1 § föräldrabalken). Institutet framtidsfullmakt och anhörigbehörighet är avsedda att vara alternativ till godmanskap och förvaltarskap. Det skulle därför finnas betydande fördelar med en likalydande terminologi.

Som några remissinstanser påpekar är dock inte heller uttrycket ekonomiska och personliga angelägenheter helt oproblematiskt. Det går exempelvis inte att dra en skarp gräns mellan vad som är en ekonomisk angelägenhet och vad som är en personlig (jfr prop. 2016/17:30 s. 29). Vidare skulle ett uppdrag att hjälpa någon med hans eller hennes personliga angelägenheter kunna uppfattas som mer långtgående än vad som är avsett, på motsvarande sätt som förekommer när det gäller ett uppdrag

att sörja för någons person. Enligt regeringens mening är ändå den terminologi som används i lagen om framtidsfullmakter att föredra framför den som används i föräldrabalken. I likhet med utredningen anser regeringen att uttrycken ekonomiska och personliga angelägenheter beskriver ställföreträdaruppdragets innehåll och ramar på ett tydligare och mer modernt sätt än de hittillsvarande uttrycken. Starka skäl talar för att de uttrycken bör användas för att ange ställföreträdaruppdragets innehåll och ramar. Regleringen bör utformas så att den gode mannens eller förvaltarens uppdrag ska gå ut på att, i den utsträckning det följer av förordnandet, se till att den enskildes intressen i ekonomiska och personliga angelägenheter tas om hand och bevaka huvudmannens rätt i dessa angelägenheter. I författningskommentaren beskrivs närmare hur regleringen är avsedd att tillämpas (avsnitt 15.1).

Med den information som överförmyndaren enligt regeringens förslag i avsnitt 8.2 ska lämna till ställföreträdaren när uppdraget inleds kan risken för oklarheter om uppdragets omfattning minimeras.

8.2 Bättre information om uppdraget

Regeringens förslag

Innan en god man, förvaltare eller förmyndare förordnas ska överförmyndaren informera honom eller henne om vad som förväntas ingå i uppdraget. Överförmyndaren ska dokumentera den information som har lämnats.

Utredningens förslag

Utredningens förslag stämmer överens med regeringens.

Remissinstanserna

De flesta av remissinstanserna tillstyrker förslaget eller har ingen invändning mot det. Några remissinstanser, däribland *Länsstyrelsen i Norrbottens län*, *Länsstyrelsen i Dalarnas län*, *Stockholms kommun* och *Jönköpings kommun*, är kritiska till förslaget och anser bl.a. att det finns en risk för att felaktig information ges om uppdraget. De ifrågasätter behovet av att införa en lagstadgad informationsskyldighet. *Sveriges Kommuner och Regioner* och *Växjö kommun* motsätter sig förslaget och anför att kraven på en ställföreträdare redan framgår av 11 kap. 12 § föräldrabalken samt att det inte är tillåtet för överförmyndaren att instruera en ny ställföreträdare om vilka åtgärder som bör vidtas.

Skälen för regeringens förslag

Ett ställföreträdaruppdrag kan omfatta att vidta en rad åtgärder av olika karaktär för huvudmannens räkning och uppdragen skiljer sig mycket från varandra. Enligt utredningen tar ställföreträdare ibland sig an uppdrag utan att ha en tydlig uppfattning om vad som ingår i det enskilda uppdraget och vad de förväntas göra för att hjälpa huvudmannen. Att ett uppdrag ibland

blir svårare och mer tidskrävande än vad ställföreträdaren hade förväntat sig tas av utredningen upp som en anledning till att det är svårt att rekrytera ställföreträdare. Utredningen lyfter även fram att överförmyndaren ibland utser en ställföreträdare som inte har den kompetens eller erfarenhet som uppdraget kräver, även om ställföreträdaren på ett generellt plan kan sägas vara lämplig för ställföreträdaruppdrag.

Det är angeläget att den som tar sig an ett ställföreträdaruppdrag har en tydlig uppfattning om vad som ingår i just det individuella uppdraget. Inte minst är detta viktigt för att han eller hon ska ha en möjlighet att tacka nej till ett uppdrag som av ett eller annat skäl inte passar honom eller henne. Som några remissinstanser påpekar kan det visserligen ibland vara svårt för överförmyndaren att i förväg ge en tydlig och heltäckande beskrivning av vilka uppgifter som kan komma att ingå i ett enskilt uppdrag. Uppgifterna kan dessutom komma att förändras över tid. Överförmyndaren får dock anses vara väl skickad att göra den typen av bedömningar. Ett stöd för både överförmyndaren och ställföreträdaren kommer dessutom att finnas i det informationsmaterial som tas fram av den myndighet som bemyndigas på området, se vidare avsnitt 5.

Det finns enligt regeringens mening stora fördelar med att överförmyndaren gör en bedömning av vad som förväntas ingå i uppdraget och delar med sig av den informationen till den tilltänkta ställföreträdaren. Sådan information bör ges utifrån det som inför förordnandet är känt i det enskilda ärendet. Det kan handla om både allmän information om vad ett uppdrag som ställföreträdare innebär och specifik information om förutsättningarna i det enskilda uppdraget. Några bindande instruktioner från överförmyndaren bör däremot inte lämnas. Till skillnad mot vad *Sveriges Kommuner och Regioner* och *Växjö kommun* befarar bedömer regeringen att överförmyndarna kommer att kunna upprätthålla den gränsdragningen. Ett exempel då tydlig information innan förordnandet är särskilt viktig är då en ny ställföreträdare kan ställas inför att han eller hon behöver vidta åtgärder för att säkra huvudmannens rätt till ersättning från en tidigare ställföreträdare.

Kravet på att information av detta slag ska lämnas är inte bara till fördel för ställföreträdaren. När informationen lämnas skapas också ett bra tillfälle för överförmyndaren att i dialog med den tilltänkta ställföreträdaren bedöma om han eller hon är lämplig för det individuella uppdraget. Regeringen anser mot denna bakgrund att det i föräldrabalken bör anges att överförmyndaren före ett förordnande ska informera den tilltänkta ställföreträdaren om vad uppdraget förväntas innebära.

Det bör dokumenteras vilken information som ges till ställföreträdaren. Inte minst kan sådan dokumentation vara viktig för överförmyndarens tillsyn. Dokumentationen kan också ha ett värde om huvudmannen eller hans eller hennes närstående behöver bilda sig en uppfattning om vad som ingår i ställföreträdarens uppdrag.

Motsvarande krav på information och dokumentation bör införas även avseende förordnade förmyndare.

8.3 Utbildning för ställföreträdare

Regeringens förslag

Gode män enligt 11 kap. 4 § föräldrabalken eller lagen om ensamkommande barn och förvaltare ska inom tre månader från dagen för förordnandet genomföra en introduktionsutbildning för uppdraget. Överförmyndaren ska ansvara för att introduktionsutbildningen genomförs.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer ska få meddela föreskrifter om lämplighetsprövning, om utbildning och om undantag från utbildningskravet.

Utredningens förslag

Utredningens förslag stämmer delvis överens med regeringens. Utredningens förslag omfattar inte gode män enligt lagen om god man för ensamkommande barn. Vidare föreslår utredningen att introduktionsutbildningen ska genomföras innan en ställföreträdare förordnas men att överförmyndaren eller rätten ska kunna medge att introduktionsutbildningen genomförs vid ett senare tillfälle, dock inte senare än tre månader från dagen för förordnandet.

Remissinstanserna

De flesta av remissinstanserna tillstyrker förslagen eller har ingen invändning mot dem. Några remissinstanser, däribland *Östersunds kommun*, *Helsingborgs kommun* och *Länsstyrelsen i Dalarnas län*, efterfrågar förtydliganden om konsekvenserna av utebliven utbildning och om hur redan förordnade ställföreträdare ska hanteras. *Umeå kommun*, som visserligen tillstyrker förslagen, är tveksam till att tvinga ställföreträdare att genomgå en introduktionsutbildning. *Göteborgs universitet (Juridiska institutionen)*, som i övrigt tillstyrker förslagen, avstyrker att överförmyndaren ska ansvara för att ställföreträdarna genomgår utbildningen. *Södertälje kommun* avstyrker förslagen och menar att det måste bli tydligare hur utbildningskravet ska tillämpas. *Rädda barnen* och *Länsstyrelsen i Värmlands län* menar att kravet på genomförd utbildning även bör omfatta gode män för ensamkommande barn.

Skälen för regeringens förslag

En introduktionsutbildning och en fördjupad utbildning bör tas fram nationellt

Den som utses till god man eller förvaltare ska vara en rättrådig, erfaren och i övrigt lämplig person. Innan någon förordnas som god man eller förvaltare ska hans eller hennes lämplighet kontrolleras i den utsträckning som behövs (11 kap. 12 § föräldrabalken). Förutom att vara allmänt lämplig ska ställföreträdaren också bedömas vara lämplig för det aktuella uppdraget. Hur omfattande lämplighetskontrollen ska vara avgörs från fall till fall, bl.a. med beaktande av vilken kännedom överförmyndaren har om personen sedan tidigare.

För att de som har en god man eller förvaltare ska få den hjälp de behöver är det nödvändigt att deras ställföreträdare har goda kunskaper om vad uppdraget som ställföreträdare innebär och hur de kan utföra uppdraget på bästa sätt. Överförmyndaren ansvarar enligt 19 kap. 18 § för att gode män och förvaltare erbjuds den utbildning som behövs. Någon skyldighet för ställföreträdare att genomgå den utbildning som erbjuds finns dock inte.

Skyldigheten att erbjuda utbildning infördes 2015 för att öka ställföreträdares generella kompetens. Enligt förarbetena bör utbildningsinsatserna omfatta introduktion för nya ställföreträdare så att de får de grundläggande kunskaper som krävs för uppdraget, bl.a. avseende innehållet i relevant lagstiftning, hur räkenskaper ska föras och hur en årsräkning ska utformas, liksom annan praktisk information. Skyldigheten att erbjuda utbildning bör enligt förarbetena också omfatta viss påbyggnadsutbildning som ger ställföreträdaren möjlighet att skaffa sig djupare kunskaper inom ett speciellt område (prop. 2013/14:225 s. 49–50).

Även om överförmyndaren alltså har en skyldighet att erbjuda ställföreträdares utbildning är det enligt utredningen långt ifrån alla som får den utbildning de behöver. Vissa överförmyndare erbjuder utbildning av hög kvalitet medan utbildningen på andra håll är bristfällig. Enligt utredningen får bristerna till följd att ställföreträdares kunskapsnivå varierar beroende på vilken kommun som de har uppdrag i och att nivån ibland är för låg, vilket riskerar att gå ut över de enskilda. Som utredningen föreslår och flera remissinstanser tillstyrker bör det därför tas fram en introduktionsutbildning på nationell nivå för alla ställföreträdare. En sådan introduktionsutbildning skulle öka kunskapsnivån i hela landet och ge ställföreträdares bättre förutsättningar att utföra sina uppdrag, vilket i sin tur kan leda till ökad trygghet och säkerhet för huvudmännen. En introduktionsutbildning av hög kvalitet kan dessutom minska arbetsbelastningen för överförmyndarna och förbättra deras möjligheter att rekrytera nya ställföreträdare. I likhet med utredningen bedömer regeringen också att en introduktionsutbildning som tas fram nationellt leder till effektivitetsvinster jämfört med när utbildningar tas fram på lokal nivå i varje överförmyndarverksamhet för sig. Sammantaget kan en nationell introduktionsutbildning för alla ställföreträdare få stora positiva effekter. Det är därför angeläget att en sådan tas fram.

Att ta fram en introduktionsutbildning av hög kvalitet för ställföreträdare bör i likhet med vad utredningen föreslår vara en statlig angelägenhet som den centrala myndigheten på ställföreträdarområdet ansvarar för (jfr avsnitt 5). För att säkra hög kvalitet och ta tillvara den kompetens som finns på området bör utbildningen tas fram efter samråd med kommunerna samt med berörda myndigheter och intresseorganisationer. Introduktionsutbildningen bör omfatta grundläggande kunskaper för utförandet av ställföreträdaruppdraget. Detta innefattar bl.a. kunskaper om ställföreträdares roll och ansvar, uppdragets ramar, vanliga förvaltningsåtgärder och i vilka fall huvudmannens eller överförmyndarens samtycke krävs. Utbildningen bör även omfatta de skyldigheter som ställföreträdares har gentemot huvudmannen, bl.a. sådana skyldigheter som tas upp i avsnitt 7.3 och den informationsskyldighet som föreslås i avsnitt 7.4. Även kunskaper om hur räkenskaper ska föras och hur redovisningen ska göras bör ingå i utbildningen. Det är också angeläget att utbildningen omfattar frågor om relationen till huvudmannen och hur huvudmän med olika typer av

problematik bör involveras och bemötas. Utbildningen bör även omfatta frågor av praktisk natur, exempelvis hur ett uppdrag inleds och avslutas och vilka åtgärder som kan behöva vidtas för huvudmannens räkning i olika typfall.

Utöver introduktionsutbildningen är det många ställföreträdaruppdrag som kräver fördjupad utbildning. Det kan exempelvis handla om att ställföreträdaren behöver lära sig mer om en viss förvaltningsåtgärd eller om hur man bäst hjälper huvudmän med demens, kognitiva funktionsnedsättningar eller missbruk. Även när det gäller möjligheterna till fördjupad utbildning ser det enligt utredningen olika ut i landet. Det är enligt regeringens uppfattning angeläget att redan befintliga utbildningar tillgängliggörs och att det tas fram fördjupade utbildningar på områden där sådana saknas.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer bör bemyndigas att meddela föreskrifter om introduktionsutbildningen och den fördjupade utbildningen samt om undantag från krav på utbildning. Detsamma gäller för den lämplighetsprövning som överförmyndaren ska göra.

Introduktionsutbildningen ska vara obligatorisk

Regeringen anser att det är angeläget att alla ställföreträdare genomför en introduktionsutbildning. Detta gäller särskilt nya ställföreträdare, men även erfarna gode män och förvaltare kan i vissa fall sakna grundläggande kunskaper om vad deras uppdrag innebär. En relevant fråga som lyfts av utredningen är dock om en obligatorisk utbildning skulle kunna göra rekryteringen av ställföreträdare svårare. Enligt regeringens bedömning är det dock knappast troligt att ett krav på att genomföra t.ex. en webbaserad introduktionsutbildning, som är lättillgänglig och som går att återkomma till, avskräcker den som vill ta sig an det viktiga uppdraget som god man eller förvaltare. Ställföreträdare och intresseföreningar har enligt utredningen tvärtom lyft fram att bättre introduktion och tydligare krav kan göra att fler lämpliga och kvalificerade personer intresserar sig för ställföreträdaruppdraget. Dessutom har många framhållit att en fördel med en obligatorisk introduktionsutbildning är att personer som inte är lämpliga för uppdraget sällas bort. Regeringen anser mot denna bakgrund, trots de invändningar som förs fram av några remissinstanser, att introduktionsutbildningen ska vara obligatorisk. Som *Rädda barnen* och *Länsstyrelsen i Värmlands län* föreslår bör utbildningskravet inte enbart omfatta gode män enligt 11 kap. 4 § föräldrabalken utan även gode män för ensamkommande barn. Sådana uppdrag ställer nämligen särskilda krav på den gode mannen.

Utredningen anser att utbildningen i regel bör genomföras före förordnandet, för att säkerställa att en ställföreträdare har nödvändiga kunskaper när han eller hon går in i sitt uppdrag. Även om det finns goda skäl för en sådan reglering, finns det en risk för att ett krav på utbildning före förordnandet leder till att den enskilde i fler fall står utan en ställföreträdare under en lång tid i avvaktan på att den tilltänkta ställföreträdaren genomför utbildningen. Det kan finnas flera legitima skäl till att utbildningen inte hinns med före förordnandet. Så kan exempelvis vara fallet om utbildningstillfällen har ställts in eller om den tilltänkta

ställföreträdaren blir sjuk. Utredningens förslag om en möjlighet för överförmyndaren att i det enskilda fallet medge att utbildningen genomförs senare om det finns särskilda skäl för det, kan av dessa skäl i praktiken komma att bli en huvudregel snarare än ett undantag. Regeringen anser därför att en bättre och mer lättillämpad ordning är att uppställa ett krav på att introduktionsutbildningen genomförs senast inom tre månader från dagen för förordnandet.

Regeringen instämmer i utredningens bedömning att skyldigheten att genomgå introduktionsutbildning är så central att den bör författningsregleras. Eftersom ansvaret för att ställföreträdare erbjuds utbildning redan vilar på överförmyndaren, anser regeringen, till skillnad från *Göteborgs universitet*, att det är naturligt att även ansvaret för att en ställföreträdare faktiskt genomgår utbildningen läggs på överförmyndaren. Det bör förtydligas, vilket *Södertälje kommun* efterfrågar, att det ansvar som staten får genom förslaget är att ta fram utbildningar och tillgängliggöra dessa (se ovan). Ytterst är det, liksom hittills, överförmyndarens ansvar att se till att de ställföreträdare som förordnas är lämpliga och har de kvalifikationer som uppdraget kräver.

Ett antal remissinstanser, däribland *Länsstyrelsen i Dalarnas län* och *Helsingborgs kommun*, efterfrågar förtydliganden kring konsekvenserna av utebliven utbildning och hur redan förordnade ställföreträdare ska hanteras. Om en ställföreträdare utan giltigt skäl låter bli att genomgå den obligatoriska introduktionsutbildningen, trots uppmaningar från överförmyndaren, blir det ytterst en fråga för överförmyndaren att hantera inom tillsynen. Beroende på omständigheterna i det enskilda fallet får överförmyndaren bedöma vilka åtgärder som kan aktualiseras. Frågan om hur utbildningskravet ska gälla för redan förordnade ställföreträdare behandlas i avsnitt 13.

8.4 När en ställföreträdare vill avsluta sitt uppdrag

Regeringens förslag

När en god man enligt 11 kap. 4 § föräldrabalken eller en förvaltare begär sitt entledigande ska överförmyndaren förordna en ny ställföreträdare så snart som möjligt, om ställföreträdarskapet ska fortsätta.

Utredningens förslag

Utredningens förslag stämmer överens med regeringens.

Remissinstanserna

De flesta av remissinstanserna tillstyrker förslaget eller har ingen invändning mot det. *Skövde kommun* motsätter sig förslaget och invänder att det redan finns ett allmänt skyndsamhetskrav i förvaltningslagen. *Mjölby kommun* och *Riksförbundet frivilliga samhällsarbetare* anser att kravet på att en ställföreträdarens dödsbo ska upprätta en sluträkning bör tas bort.

Skälen för regeringens förslag

När ställföreträdaren vill avsluta uppdraget ska överförmyndaren agera

En ställföreträdare som begär att få avsluta sitt uppdrag är som huvudregel skyldig att ha kvar uppdraget till dess att en ny ställföreträdare har utsetts, om ställföreträdarskapet ska fortsätta. Sedan 2015 finns en lagstadgad möjlighet för ställföreträdare att avsluta sina uppdrag innan en ny ställföreträdare har utsetts (se prop. 2013/14:225). Detta kräver att ställföreträdaren har skälig orsak att entledigas och att ställföreträdaren vänder sig till domstol med sin begäran om entledigande (11 kap. 19 a § första stycket och 19 b § föräldrabalken). Trots denna möjlighet är det enligt utredningen vanligt att en ställföreträdare får vänta länge innan han eller hon entledigas, ibland upp emot ett år. Det förefaller inte vara vanligt att ställföreträdare vänder sig till domstol med en begäran om entledigande, bl.a. eftersom de många gånger inte känner till att möjligheten finns.

Enligt regeringens mening är det angeläget att en ställföreträdare kan avsluta sitt uppdrag inom en rimlig tid. Det gäller inte minst eftersom uppdraget typiskt sett har en ideell karaktär med relativt begränsad ersättning. Att det ibland tar lång tid att lämna ett uppdrag medverkar sannolikt till att det är svårt att rekrytera ställföreträdare och det är tydligt att problemet bidrar till en negativ bild av uppdraget som god man och förvaltare. Det är inte heller till huvudmannens bästa att ha en ställföreträdare som har begärt att få lämna sitt uppdrag, men som är tvungen att stanna kvar. Å andra sidan är det angeläget att en huvudman som är i behov av en god man eller förvaltare inte ställs utan en sådan ställföreträdare utan goda skäl för det. Den avvägning mellan huvudmannens och ställföreträdarens intressen som kommer till uttryck i den hittillsvarande regleringen är därför rimlig. Det finns dock anledning att överväga hur det kan säkerställas att en ställföreträdare som begär sitt entledigande byts ut så snart som möjligt.

Som *Skövde kommun* påpekar finns det ett allmänt krav på skyndsamhet vid handläggning av ärenden i 9 § förvaltningslagen. Trots detta finns det enligt regeringens mening skäl för en särskild reglering i föräldrabalken som tydliggör att det inte får gå för lång tid innan en ställföreträdare som har begärt sitt entledigande ersätts. Inte minst understryker en sådan regel att överförmyndaren ska vidta åtgärder för att hitta en ny ställföreträdare och, om det behövs, överväga att ge uppdraget till en anställd ställföreträdare (se avsnitt 8.5). I likhet med utredningen bedömer regeringen att en regel om att ställföreträdaren ska entledigas senast efter en viss tid skulle kunna uppfattas som att det är godtagbart att ställföreträdaren kvarstår under den tiden. Det är därför lämpligare med en bestämmelse som förtydligar att en ställföreträdare ska utses så snart som möjligt.

Dödsboets ansvar vid ställföreträdarens död

Om en ställföreträdare dör ska hans eller hennes dödsbo ansvara för att sluträkning ges in och för att andra åtgärder vid förvaltningens slut vidtas (14 kap. 24 § första stycket föräldrabalken). Dödsboet kan också behöva ge in en årsräkning. Sedan 2015 gäller vissa lättnader i dödsbons skyldighet att redovisa en avliden ställföreträdarens uppdrag på så sätt att överförmyndaren under vissa förhållanden får befria dödsboet från skyldigheten

att lämna sluträkning eller årsräkning eller besluta att sådana räkningar får lämnas i förenklad form (se prop. 2013/14:225). Dödsbon kan också få ersättning för utgifter för att anlita hjälp (14 kap. 25 §). Enligt utredningen upplevs skyldigheten, även med dessa förändringar, ofta som betungande av de efterlevande. Att de på detta sätt får ta över ställföreträdarens skyldigheter bidrar vidare till att uppdraget som god man eller förvaltare uppfattas som omodernt och har framhållits som ett skäl till att det kan vara svårt att rekrytera ställföreträdare. Ett par remissinstanser anser också att kravet på sluträkning bör slopas.

Som utredningen beskriver skulle en möjlig lösning vara att införa en regel som möjliggör för ett dödsbo att i stället för att lämna in sluträkning eller årsräkning lämna in de handlingar och upplysningar som överförmyndaren behöver vid granskningen. En risk med en sådan möjlighet är dock att överförmyndaren inte får det underlag som behövs för att kunna göra en fullgod granskning av den avlidne ställföreträdarens verksamhet. Detta talar för att behålla kravet på sluträkning. Dessutom har de ovan nämnda lätnaderna för dödsbon ännu enbart gällt en relativt kort tid. I likhet med utredningen anser regeringen därför att kravet tills vidare inte bör tas bort. Regeringen avser dock att följa frågan noggrant.

8.5 Anställda ställföreträdare

Regeringens förslag

Den som på grund av sin anställning tar sig an uppdrag som god man eller förvaltare ska få förordnas som sådan ställföreträdare om det finns särskilda skäl.

Utredningens förslag

Utredningens förslag stämmer delvis överens med regeringens. Utredningen föreslår att en anställd ställföreträdare endast ska få förordnas om det är nödvändigt på grund av uppdragets svårighetsgrad eller om det annars finns särskilda skäl med hänsyn till den enskildes intressen. Utredningen föreslår också en särskild lagregel om att en sådan ställföreträdare ska kunna förordnas interimistiskt.

Remissinstanserna

De flesta av remissinstanserna tillstyrker förslaget eller har ingen invändning mot det. Några remissinstanser, däribland *Sveriges Kommuner och Regioner*, *Växjö kommun*, *Älvsbyns kommun* och *Klippans kommun*, anser att enbart skäl kopplade till behovet av en ställföreträdare bör kunna beaktas för att förordna en anställd ställföreträdare. Flera av länsstyrelserna, däribland *Länsstyrelsen Skåne*, *Länsstyrelsen i Stockholms län* och *Länsstyrelsen i Dalarnas län*, anför att det måste klargöras hur inkomna handlingar ska hanteras hos kommunala förvaltarenheter, så att skyddet för enskilda säkerställs. *Riksföreningen JAG* och *Riksförbundet Frivilliga Samhällsarbetare* anser att förslaget lämnar alltför stort handlingsutrymme åt kommunerna att bestämma när anställda ställföre-

trädare ska förordnas. *Föreningen Sveriges Överförmyndare och Jönköpings kommun* framhåller tvärtom att det bör lämnas ett stort utrymme åt kommunerna att själva avgöra vad som utgör särskilda skäl i ett ärende. *Skövde kommun* framför liknande synpunkter.

Skälen för regeringens förslag

Anställda ställföreträdare behövs i vissa fall

Systemet med gode män och förvaltare bygger på människors ideella engagemang, dvs. att det finns personer som på sin fritid och mot en relativt låg ersättning ställer upp med att ta hand om en annan persons ekonomiska och personliga angelägenheter. Det här ideella engagemanget är enligt regeringens mening en styrka för samhället och viktigt att bevara.

Bland de som behöver en god man eller förvaltare finns det dock personer med ett stort hjälpbehov som får vänta länge på att en ställföreträdare förordnas. Det förekommer även att överförmyndaren inte alls kan hitta en lämplig ställföreträdare för den som behöver hjälp. Även om den enskilde i dessa fall ofta har andra hjälp- och stödinsatser från det allmänna kan bristen på den samlade intressebevakning som ett ställföreträdarskap innebär medföra stora problem. Exempelvis kan den enskilde stå utan någon som ser till att hans eller hennes räkningar blir betalda, ansöker om de insatser som han eller hon har behov av eller följer upp att beslutade insatser fungerar som förväntat. Sedan några år tillbaka finns det ett antal privata företag som tillhandahåller ställföreträdare. För att möta behovet av ställföreträdare i komplicerade ärenden har även vissa kommuner inrättat en så kallad förvaltarenhet. Justitieombudsmannen har i olika sammanhang uppmärksammat att kommunala förvaltarenheter kan fylla en funktion när det hos en överförmyndare råder brist på ställföreträdare som är beredda att åta sig nya och särskilt krävande uppdrag (se JO:s beslut den 20 december 2023 i dnr 7680-2022 och 30 april 2025 i dnr 581-2024 samt protokoll från inspektion 25-27 april 2023 i dnr 2868-2023).

Enligt utredningen är det särskilt svårt för överförmyndare att rekrytera lämpliga ställföreträdare i omfattande och komplicerade ärenden. Så kan exempelvis vara fallet i ärenden där den enskilde lider av en psykiatrisk problematik, har grava funktionsnedsättningar eller ett svårt missbruk. Det kan också handla om ärenden där den enskilde har stora samarbets-svårigheter eller är våldsam. I vissa fall är det svårt att hitta en lämplig ställföreträdare när den enskildes anhöriga är hotfulla eller utåtagerande. Utredningen redogör för att mycket tyder på att antalet omfattande och komplicerade ärenden har ökat och fortsätter att göra det, och att det därför i praktiken har skett en viss nödvändig professionalisering för att alla som är i behov av en god man eller förvaltare ska få den hjälp de behöver.

Det finns flera skäl för att införa en särskild lagregel om när anställda ställföreträdare ska få förordnas. Det starkaste är att det enligt utredningen finns olika uppfattning bland kommunerna om huruvida ställföreträdare som är anställda i förvaltarenheter eller privata företag överhuvudtaget får förordnas inom ramen för föräldrabalkens regler, vilket leder till en brist på enhetlighet över landet. En lagregel som tydliggör att detta är möjligt skulle göra det lättare att hitta ställföreträdare till de som behöver det, oavsett var i landet den enskilde bor. Samtidigt är den här typen av ställföreträdarskap så professionaliserade att de skiljer sig avsevärt från

traditionella ställföreträdarskap, som bygger på ett ideellt engagemang. Avsaknaden av en reglering kan på sikt leda till att ställföreträdaruppdrag ges till anställda ställföreträdare i sådan utsträckning att det ideella inslaget går förlorat. En reglering bör därför enligt regeringens mening införas.

När anställda ställföreträdare ska få förordnas

För många huvudmän är det värdefullt att den gode mannen eller förvaltaren är en lekman med ett ideellt uppdrag. För att värna det ideella inslaget finns det därför anledning att vara något återhållsam när det gäller i vilka fall det ska vara möjligt att förordna en anställd ställföreträdare. Det bör alltså enligt regeringens mening inte vara helt fritt för överförmyndaren att välja att en anställd ställföreträdare ska förordnas, något som bl.a. *Skövde kommun* förespråkar. Det är dock viktigt att regleringen inte blir för stelbent eller onödigt restriktiv.

Utredningen föreslår att en anställd ställföreträdare endast ska få förordnas om det är nödvändigt på grund av uppdragets svårighetsgrad eller om det annars finns särskilda skäl med hänsyn till den enskildes intressen. Som utredningen redogör för kan det finnas flera olika skäl till att det ibland är svårt att rekrytera en lämplig ställföreträdare. Även om det sannolikt är vanligast att anställda ställföreträdare förordnas i de mest omfattande och komplicerade ärendena kan det förekomma att det är svårt att hitta en lämplig ställföreträdare också av andra orsaker.

Några remissinstanser, däribland *Sveriges Kommuner och Regioner* och *Växjö kommun*, menar att skäl som att den enskilde har stor skuldsättning eller inte behärskar svenska inte bör medföra att en anställd ställföreträdare förordnas. Om ett sådant skäl är anledningen till att det i det enskilda ärendet är svårt att hitta en ställföreträdare och ett förordnande dröjer, bör det dock enligt regeringens mening inte vara uteslutet att förordna en anställd ställföreträdare. Huvudsyftet med möjligheten att förordna en anställd ställföreträdare är att se till att en enskild inte ska behöva vänta på att få sitt hjälpbehov tillgodosett endast på grund av avsaknaden av en ställföreträdare.

Enligt regeringens mening riskerar utredningens förslag att leda till en något för restriktiv tillämpning av möjligheten att förordna en anställd ställföreträdare. Förslagets uppdelning mellan skäl som gör det nödvändigt på grund av uppdragets svårighetsgrad och särskilda skäl kopplade till den enskildes intressen framstår också som onödigt komplicerad. Enligt regeringens mening bör förutsättningen för att förordna en anställd ställföreträdare vara att det finns särskilda skäl för det.

Liksom vid förordnande av god man eller förvaltare i andra fall grundar sig ställföreträdarskapet i dessa fall på den enskildes hjälpbehov enligt 11 kap. 4 eller 7 § föräldrabalken. Som *Föreningen Sveriges Överförmyndare* och *Jönköpings kommun* anför bör det ankomma på överförmyndaren att i det enskilda fallet avgöra om det finns särskilda skäl. Regleringen bör omfatta samtliga ställföreträdare som tar sig an uppdrag på grund av sin anställning, även den som tar sig an ett uppdrag som god man för ensamkommande barn.

Några remissinstanser invänder mot förslaget och anser att det finns en risk för att möjligheten att förordna anställda ställföreträdare överutnyttjas av överförmyndarna så att det ideella inslaget minskar. Enligt regeringens

bedömning bör denna risk inte överdrivas. Även med regeringens förslag är det ideella engagemanget grunden för systemet med gode män och förvaltare. Möjligheten att anlita en anställd ställföreträdare kan dock bli ett viktigt komplement för uppdrag där det av någon anledning gått lång tid utan att överförmyndaren har funnit en ställföreträdare för uppdraget.

Anställda ställföreträdare i brådskande situationer

I ett brådskande ärende där den enskilde har ett omedelbart behov av hjälp skulle det kunna vara motiverat att förordna en anställd ställföreträdare, trots att det på sikt är både lämpligt och möjligt för huvudmannen att få en ställföreträdare som inte är anställd. I de fall ett slutligt beslut om godmanskap eller förvalterskap inte kan meddelas omedelbart får ett ställföreträdarskap anordnas interimistiskt, dvs. för tiden till dess att ärendet avgörs slutligt. Ett sådant beslut får endast fattas om den enskildes angelägenheter kräver omedelbar vård eller ett dröjsmål uppenbarligen skulle medföra fara för den enskildes person eller egendom (11 kap. 18 § första stycket föräldrabalken). I likhet med vad som gäller i övrigt vid anordnande av godmanskap enligt 11 kap. 4 § bör en anställd ställföreträdare kunna förordnas under den interimistiska perioden, under förutsättning att det finns skäl för en sådan ställföreträdare enligt vad som sägs ovan. Överförmyndaren bör dock ha handlingsutrymme att förordna en annan ställföreträdare i samband med det slutliga beslutet, som kan vara antingen en anställd eller en ideell ställföreträdare. Att en anställd ställföreträdare kan förordnas interimistiskt följer av 11 kap. 18 § och behöver inte, som utredningen föreslår, förtydligas ytterligare i lagen.

De anställda ställföreträdarnas uppdrag

En person som får ett uppdrag som ställföreträdare på grund av sin anställning är bunden av samma regler som andra ställföreträdare. Detta innebär bl.a. att uppdraget är personligt och att ställföreträdaren har en lojalitetsplikt gentemot sin huvudman. Det är alltså inte personens arbetsgivare som får uppdraget som ställföreträdare, oavsett om arbetsgivaren är ett privat företag eller en kommunal förvaltarenhet. Inte heller har arbetsgivaren möjlighet att styra hur ställföreträdaren utför sitt uppdrag inom ramen för sitt förordnande.

Överförmyndaren ska precis som i andra fall se till att den som förordnas som ställföreträdare är lämplig och tillräckligt kvalificerad, inte bara för ställföreträdaruppdrag i allmänhet utan även för det individuella uppdraget. På samma sätt som överförmyndaren är skyldig att granska andra ställföreträdarens verksamhet ska överförmyndaren granska hur en anställd ställföreträdare sköter sitt uppdrag. Som några av länsstyrelserna lyfter omfattar den sekretess som gäller för uppgifter hos överförmyndaren enligt 32 kap. 4 § offentlighets- och sekretesslagen inte uppgifter som hanteras på en annan kommunal förvaltning. En kommun som väljer att inrätta en särskild förvaltarenhet har därför ett stort ansvar att vara noggrann med hanteringen av känsliga uppgifter så att de inte hanteras på ett sätt som gör att sekretesskyddet bryts när det kan vara till skada för den enskilde. Eftersom uppdraget som ställföreträdare är personligt även för en person som är anställd på en kommunal förvaltarenhet – och alltså inte utförs inom ramen för myndighetens verksamhet – kan han eller hon

emellertid hantera uppgifter på samma sätt som en annan ställföreträdare, utan att de anses finnas hos förvaltareheten.

9 En ökad beslutanderätt för överförmyndaren

Regeringens förslag

En fråga om att anordna ett godmanskap enligt 11 kap. 4 § föräldrabalken ska som utgångspunkt prövas av överförmyndaren. Detsamma ska gälla en fråga om att ett sådant godmanskap ska ändras eller upphöra. Om den enskilde, hans eller hennes förmyndare, make eller sambo eller närmaste släktingar eller en framtidsfullmakthavare motsätter sig att ett godmanskap anordnas, ändras respektive upphör, ska överförmyndaren överlämna ärendet till tingsrätten för prövning. Detsamma ska gälla om överförmyndaren bedömer att ett godmanskap inte ska anordnas, ändras eller upphöra. I ärenden där överförmyndaren är behörig att besluta om att godmanskap ska anordnas eller ändras ska myndigheten få besluta interimistiskt i frågorna och vara skyldig att i vissa fall inhämta läkarintyg och annan likvärdig utredning om den enskildes hälsotillstånd. Överförmyndarens beslut ska kunna överklagas till tingsrätten.

Rätten ska alltid vara behörig att som första instans pröva en fråga om att anordna eller ändra godmanskap som uppkommer i ett ärende om förvaltarekap.

Utredningens förslag

Utredningen förslag stämmer i huvudsak överens med regeringens. Utredningen lämnar inget förslag om att rätten ska vara behörig att pröva en fråga om att anordna eller ändra ett godmanskap som uppkommer i ett ärende om förvaltarekap.

Remissinstanserna

De flesta av remissinstanserna tillstyrker förslagen eller har ingen invändning mot dem. Bland dem kan nämnas *Domstolsverket*, *Hovrätten för Västra Sverige*, *Svea hovrätt*, *Göteborgs tingsrätt*, *Halmstads tingsrätt*, *Länsstyrelsen i Stockholms län*, *Sveriges Kommuner och Regioner*, *Östersunds kommun*, *Lidingö kommun* och *Gotlands kommun*. Några remissinstanser, däribland *Örebro tingsrätt*, *Solna tingsrätt*, *Södertörns tingsrätt* och *Föreningen Sveriges Överförmyndare*, tillstyrker förslagen men anser att det krävs förtydliganden bl.a. om i vilka fall ett överlämnande från överförmyndaren till domstol ska ske. Bland andra *Svea hovrätt*, *Malmö tingsrätt* och *Skövde kommun* anser att frågan om hur många instanser ett beslut kan överklagas till behöver övervägas närmare. *Länsstyrelsen i Östergötlands län* och *Länsstyrelsen Skåne* tillstyrker

förslagen under förutsättning att överförmyndarnämnd blir den obligatoriska organisationsformen.

Några remissinstanser invänder mot förslagen. *Riksdagens ombudsmän (JO)* och *Jönköpings kommun* anser inte att det finns stöd i utredningen för att det är lämpligt att anförtro överförmyndaren beslutanderätt i de aktuella ärendena om godmanskap. *Riksförbundet JAG* ifrågasätter om överförmyndarna har den kompetens som krävs och anser att förslagen skulle leda till minskad rättssäkerhet. *Uppsala universitet* befarar att förslagen kan leda till att personer som behöver en god man inte får det.

Skälen för regeringens förslag

Allmän domstol och överförmyndaren kan sägas ha en delad beslutskompetens när det kommer till frågor om ställföreträdarskap. Det är domstolen som beslutar i ärenden om att anordna godmanskap enligt 11 kap. 4 § föräldrabalken och förvaltarskap enligt 11 kap. 7 § föräldrabalken. Det är också domstolen som, på förslag från överförmyndaren, förordnar en lämplig ställföreträdare i dessa fall. Överförmyndaren beslutar bl.a. själv om att förordna en god man enligt 11 kap. 1–3 §§ och enligt lagen om god man för ensamkommande barn. Det är också överförmyndaren som prövar om omfattningen av ett sådant godmanskap bör ändras (11 kap. 23 § fjärde stycket). Överförmyndaren får i vissa brådskande fall interimistiskt förordna en god man eller förvaltare även i de fall beslutanderätten ligger på domstolen (11 kap. 18 § andra stycket). Redan med den hittillsvarande regleringen medverkar överförmyndaren aktivt i flertalet ärenden om godmanskap enligt 11 kap. 4 § och förvaltarskap som handläggs och beslutas av domstolarna. Överförmyndaren har bl.a. en skyldighet att ge in yttranden och annan utredning till tingsrätten och lämnar i regel förslag på en lämplig ställföreträdare. Vidare beslutar överförmyndaren om arvode till ställföreträdare och samtycke till vissa förvaltningsåtgärder.

Frågan om vem som ska besluta om godmanskap och förvaltarskap har varit föremål för överväganden vid flera tillfällen, men någon ändring har inte genomförts (se bl.a. prop. 1993/94:251 s. 151–159 och prop. 2010/11:119 s. 65–68). Utredningen föreslår att överförmyndaren ges behörighet att själv anordna, ändra och upphäva godmanskap enligt 11 kap. 4 § i otvistiga fall.

Det har under en längre tid bedrivits ett arbete med att renodla domstolarnas dömande verksamhet i möjligaste mån. Vissa frågor är sådana att de typiskt sett bör handläggas i domstol. Det gäller särskilt rättskipning men även t.ex. frågor som kräver bevisupptagning eller är av särskilt stor betydelse för den enskildes rättsliga status. En del av de ärenden som handläggs av domstol som första instans är dock varken tvistiga eller inrymmer motstående intressen. I sådana ärenden saknas typiskt sett behov av muntlig handläggning eller bevisupptagning. I dessa ärenden ska domstolen i allmänhet inte heller göra någon kvalificerad rättslig bedömning. Sådana ärenden bör därför flyttas från domstol till förvaltningsmyndighet, under förutsättning att myndigheten har tillräcklig kompetens att handlägga ärendetypen (se bl.a. prop. 2010/11:119 s. 37 och prop. 2024/25:135 s. 77).

De allra flesta av remissinstanserna delar utredningens bedömning att överförmyndaren kan besluta i otvistiga ärenden om godmanskap. Några remissinstanser anser emellertid att det av rättssäkerhetsskäl fortsatt bör krävas en domstolsprövning i alla ärenden om godmanskap. Reglerna i 11 kap. 4 § innebär dock att det saknas möjlighet att anordna godmanskap mot den enskildes vilja. Det krävs att den enskilde samtycker till godmanskapet, om inte hans eller hennes tillstånd hindrar att samtycke hämtas in. Som utredningen lyfter fram saknas det i allmänhet behov av att göra några kvalificerade juridiska bedömningar i dessa ärenden. Det är framför allt tingsnotarier och notariemeriterade beredningsjurister som handlägger ärenden om anordnande av godmanskap. Domstolens prövning koncentreras till om de rättsliga förutsättningarna för godmanskap är uppfyllda och till att förordna en god man som är lämplig för uppdraget. I allmänhet är det inte motiverat att hålla ett muntligt sammanträde och det finns sällan behov av bevisning. När den enskilde inte har lämnat sitt samtycke ska det finnas ett läkarintyg eller annan likvärdig utredning som styrker personens hjälpbehov. I de fallen blir det i regel inte heller fråga om bevisvärdering i egentlig mening eller någon kvalificerad juridisk bedömning. Av dessa skäl anser regeringen sammantaget att det i allmänhet inte krävs någon domstolsprövning i ärenden om att anordna godmanskap. Denna bedömning gäller även beträffande ärenden om ändring och upphörande av godmanskap.

Annorlunda förhåller det sig när den enskilde eller någon nära anhörig till honom eller henne som kan initiera ett ärende om godmanskap motsätter sig att ett godmanskap anordnas, ändras eller upphör. I en sådan situation talar hänsynen till den enskildes rättssäkerhet starkare för att förutsättningarna för ett godmanskap bör få en domstolsprövning. Det kan krävas både bevisvärdering och muntlig förhandling, och det kan finnas intresse motsättningar i ärendet. Sådana ärenden bör därför även fortsättningsvis prövas i tingsrätten som första instans. Detsamma gäller om det är överförmyndaren som i ett ärende bedömer att ett godmanskap inte bör anordnas, ändras eller upphöra.

De remissinstanser som invänder mot förslaget lyfter framför allt fram att det kan ifrågasättas om överförmyndaren har den kompetens som krävs för att prövningen i ärenden om godmanskap ska vara rättssäker. Det är också oro för bristande kompetens hos överförmyndaren som varit utslagsgivande när regeringen tidigare har bedömt att prövningen bör ligga kvar i domstol (se t.ex. prop. 2010/11:119 s. 65–68). När överförmyndaren 2015 fick ett utökat ansvar att bistå domstolen med utredningen i ställföreträdarskapsärenden uttalade regeringen att det kunde ses som ett led i den nödvändiga kompetenshöjningen för att överförmyndaren på sikt ska kunna fatta beslut i vissa godmanskapsärenden (prop. 2013/14:225 s. 18).

Som utredningen framhåller har det på senare år vidtagits flera åtgärder för att höja kompetensen i överförmyndarverksamheterna. Bland annat infördes 2009 en skyldighet för länsstyrelsen att se till att utbildningen av överförmyndare, nämndemän och ersättare är tillfredsställande (19 kap. 17 § andra stycket). Överförmyndarnas uppgift att förordna god man för ensamkommande barn har enligt utredningen fallit väl ut och kompetensnivån i verksamheterna tycks ha höjts i samband med den höga belastningen runt 2015. Vidare har länsstyrelsernas tillsyn på området förbättrats och blivit mer enhetlig. Bland annat har länsstyrelserna på regeringens

uppdrag tagit fram nationella riktlinjer för överförmyndare, vilket bidragit till ökad enhetlighet och samsyn i tillsynen. Regeringen bedömer sammantaget att överförmyndarna numera har den kompetens som krävs för att prövningen i första instans av ärenden om godmanskap som utgångspunkt ska kunna göras av överförmyndaren i stället för av tingsrätten. De förslag som regeringen lämnar i lagrådsremissen kommer att bidra till att kompetensen höjs ännu mer. Vidare anser regeringen, till skillnad från *Länsstyrelsen i Östergötlands län* och *Länsstyrelsen Skåne*, att en överföring av arbetsuppgifter från tingsrätten till överförmyndaren inte förutsätter att överförmyndarnämnd blir den obligatoriska organisationsformen för överförmyndarverksamheten. Som framgår av avsnitt 10.8 innebär inte nämndformen i sig nödvändigtvis att handläggningen blir mer rättssäker.

Ärenden om att förvaltarskap ska anordnas, ändras eller upphöra bör även fortsättningsvis prövas i domstol i första instans. Detsamma gäller ärenden om entledigande av en ställföreträdare som begär att få lämna uppdraget innan en ny god man eller förvaltare har utsetts. När det gäller förmynderskap för barn föreslås inte heller några ändringar.

Regeringens förslag innebär alltså att överförmyndaren – i stället för tingsrätten – som utgångspunkt ska pröva ärenden om att godmanskap ska anordnas, ändras eller upphöra. Om den enskilde eller någon av de närstående som har möjlighet att initiera ett ärende om godmanskap motsätter sig detta bör överförmyndaren överlämna ärendet till tingsrätten för prövning. Detsamma bör gälla om överförmyndaren bedömer att ett godmanskap inte ska anordnas, ändras eller upphöra. Överförmyndaren bör även få fatta interimistiska beslut i de ärenden där myndigheten har beslutanderätt. Detta innebär att handläggningen av ärenden om godmanskap enligt 11 kap. 4 § alltid kommer att inledas hos överförmyndaren. Som bl.a. *Örebro tingsrätt* tar upp bör tingsrätten dock även fortsättningsvis vara behörig att som första instans pröva en fråga om att anordna eller ändra ett godmanskap som uppkommer i ett ärende om förvaltarskap. Tingsrätten bör alltså inte överlämna ett sådant ärende till överförmyndaren.

Flera remissinstanser efterfrågar förtydliganden om när en fråga ska anses tvistig och därmed ska överlämnas till tingsrätten för prövning. Regeringen återkommer till den frågan i författningskommentaren.

Några remissinstanser, bl.a. *Svea hovrätt*, efterfrågar förtydliganden om hur många instanser som ett beslut ska kunna överklagas till. Regeringen föreslår inga särskilda regler om överklagande för överförmyndarens beslut i frågor om godmanskap. Det innebär att de kan överklagas till tingsrätten på samma sätt som andra beslut som myndigheten meddelar enligt föräldrabalken. Tingsrättens beslut i ett överklagat ärende kan överklagas till hovrätten som sista instans (se 20 kap. 12 §). Ett ärende som har inletts hos överförmyndaren och sedan överlämnats till tingsrätten för vidare handläggning, dvs. utan att överförmyndaren har avgjort ärendet i sak, kan överklagas på samma sätt som andra ärenden där tingsrätten beslutar som första instans.

Enlig den hittillsvarande regleringen ska rätten innan den anordnar ett godmanskap i ett ärende där den enskilde inte har lämnat sitt samtycke inhämta läkarintyg eller annan likvärdig utredning om den enskildes hälsotillstånd. Eftersom regeringens förslag innebär att ärenden om anord-

nande av godmanskap alltid ska inledas hos överförmyndaren bör överförmyndaren också vara skyldig att inhämta denna utredning.

10 Överförmyndarens verksamhet

10.1 Kompetens och kvalitet

Regeringens förslag

Överförmyndarens verksamhet ska bedrivas med god kvalitet. Kvaliteten i verksamheten ska systematiskt och fortlöpande utvecklas och säkras. Överförmyndaren ska se till att det finns rutiner för att förebygga, upptäcka och åtgärda risker och missförhållanden inom verksamhetsområdet.

Regeringens bedömning

Det bör inte anges i lag att den som utses som ledamot eller ersättare i en överförmyndarnämnd ska vara lämplig för uppdraget. Det bör inte heller ställas krav i lag på att en sådan person ska ha en viss formell kompetens eller ska genomgå en introduktion inför uppdraget.

Utredningens förslag och bedömning

Utredningens förslag och bedömning stämmer delvis överens med regeringens. Utredningen föreslår att det ska tydliggöras i lag att den som utses som ledamot i en överförmyndarnämnd eller ersättare för en sådan ledamot ska vara lämplig för uppdraget och att personen ska genomgå en introduktionsutbildning.

Remissinstanserna

De flesta av remissinstanserna tillstyrker förslagen och delar bedömningen eller har ingen invändning mot dem. *Riksförbundet FUB* anser att det är nödvändigt att införa nationella kompetenskrav för överförmyndarna. *Föreningen Sveriges Överförmyndare* är positiva till krav på kompetens i överförmyndarverksamheten men avstyrker förslaget om en obligatorisk introduktion inför uppdraget. Även flera andra remissinstanser, däribland *Sveriges Kommuner och Regioner*, *Burlövs kommun*, *Skövde kommun*, *Södertälje kommun*, *Växjö kommun* och *Östersunds kommun*, motsätter sig förslaget om en obligatorisk introduktionsutbildning och menar att ett sådant krav på förtroendevalda vore systemfrämmande och ett omotiverat ingrepp i den kommunala självstyrelsen. Samma remissinstanser avstyrker också förslaget om ett krav på lämplighet och invänder bl.a. att ett sådant lagkrav kan komma i konflikt både med den fria nomineringsrätten och det kommunalrättsliga överprövningssystemet. Även *Stockholms kommun* ifrågasätter förslaget om introduktionsutbildning.

Skälen för regeringens förslag och bedömning

Kompetens hos överförmyndare, nämndledamöter och ersättare

Överförmyndarverksamheten är i hög grad författningsreglerad och avser till övervägande del myndighetsutövning mot enskilda. Uppgifterna kräver kunskap om bl.a. förvaltningsrätt och civilrätt. Huvudmännen är ofta människor som befinner sig i mycket utsatta situationer och som inte själva kan hantera sina angelägenheter eller bevaka sina intressen.

Det finns inget formellt krav på att överförmyndare, ledamöter i överförmyndarnämnder eller ersättare för sådana ledamöter ska ha några särskilda kvalifikationer. Men vissa grundläggande krav ställs ändå upp. Det krävs således att de är folkbokförda i den aktuella kommunen och har rösträtt vid val till kommunfullmäktige. Den som är i konkurs eller har en förvaltare får inte ha ett sådant uppdrag (19 kap. 8 § första stycket föräldrabalken). Om det senare visar sig att en överförmyndare, nämndledamot eller ersättare inte är lämplig för sitt uppdrag, kan han eller hon entledigas av tingsrätten efter anmälan från länsstyrelsen (19 kap. 9 §). En tjänsteman som får i uppdrag att fatta beslut på överförmyndarens eller nämndens vägnar ska ha den kompetens som behövs (19 kap. 14 § första stycket).

I syfte att förbättra de förtroendevaldas kompetens infördes 2009 ett krav på att länsstyrelserna ska se till att utbildningen av överförmyndare, ledamöter i överförmyndarnämnder och ersättare är tillfredsställande (19 kap. 17 § andra stycket). Enligt förarbetena bör länsstyrelserna vid den årliga inspektionen informera sig om vilka utbildningsinsatser som görs för de förtroendevalda. Syftet med bestämmelsen är att länsstyrelserna ska förvissa sig om att de personer som utför uppdragen har nödvändig kompetens (se prop. 2007/08:150 s. 72).

Utredningen överväger om ytterligare kompetenskrav eller liknande bör införas för att höja kvaliteten i verksamheten. En första fråga som uppkommer i det sammanhanget är om det bör krävas att överförmyndare, nämndledamöter och ersättare, var för sig eller tillsammans, ska ha viss särskild kompetens. Som utredningen konstaterar talar dock flera skäl mot ett sådant formellt kompetenskrav. För det första finns det principiella invändningar mot att kretsen personer som kan väljas till ett politiskt förtroendeuppdrag inskränks, eftersom det svenska demokratiska systemet bygger på fri valbarhet till sådana uppdrag. För det andra skulle ett formellt kompetenskrav bli svårt att genomföra i praktiken på grund av utmaningen att hitta tillräckligt många förtroendevalda med sådan särskild kompetens. Till detta kommer att flertalet överförmyndarverksamheter bärs upp av professionella tjänstemannaorganisationer. Det framstår därmed som viktigare att säkerställa en hög kompetensnivå inom organisationen som helhet än hos en enskild förtroendevald. Regeringen bedömer därför att ett särskilt kompetenskrav varken är lämpligt eller praktiskt genomförbart.

I stället för ett kompetenskrav föreslår utredningen, med stöd från *Riksförbundet FUB* och *Föreningen Sveriges Överförmyndare*, att ett tydligare lämplighetskrav tas in i föräldrabalken. Ett sådant krav skulle kunna ta sikte på att den som väljs som överförmyndare, ledamot i en överförmyndarnämnd eller ersättare är lämplig för ett sådant uppdrag.

Regeringen instämmer i att det är viktigt att de personer som ska ansvara för överförmyndarverksamheten är lämpliga för uppdraget och uppfyller grundläggande krav på omdöme, erfarenhet och redbarhet. Flera

remissinstanser, däribland *Sveriges Kommuner och Regioner*, är dock kritiska till utredningens förslag i den här delen och anför bl.a. att ett uttryckligt krav i lagtext skulle komma i konflikt med den fria nomineringsrätten. Detta är en grundläggande princip i det svenska valsystemet och innebär bl.a. att det är de folkvalda som ansvarar för att utse företrädare inom kommunens politiska organisation. Därmed får det också förutsättas att det är de folkvalda som bäst kan avgöra frågor om lämplighet i det enskilda fallet. Ett sådant lämplighetskrav saknas dessutom för andra politiskt tillsatta kommunala nämnder. Mot denna bakgrund bedömer regeringen att det inte bör tydliggöras i lagstiftningen att den som utses som ledamot i en överförmyndarnämnd eller ersättare ska vara lämplig för uppdraget.

En tredje fråga att överväga är om överförmyndare, ledamöter i överförmyndarnämnder och ersättare bör genomgå en obligatorisk introduktionsutbildning inför sina uppdrag. Enligt utredningen tar många förtroendevalda personer del av introduktionsutbildningar och fortbildningar som tillhandahålls av *Sveriges Kommuner och Regioner*, Föreningen *Sveriges Överförmyndare* och andra aktörer, men det är inte alla förtroendevalda som genomgår en sådan utbildning. För att säkerställa en grundläggande kompetensnivå hos de förtroendevalda i landets alla överförmyndarverksamheter föreslår därför utredningen en obligatorisk introduktion till uppdraget. Utredningen framhåller även att det sedan 2015 är obligatoriskt för vissa nämndemän i domstol, som också är förtroendevalda, att genomgå både introduktionsutbildning och repetitionsutbildning.

Flera remissinstanser, däribland *Sveriges Kommuner och Regioner*, motsätter sig starkt ett krav på att de förtroendevalda ska genomgå en introduktion. *Sveriges Kommuner och Regioner* invänder att en sådan ordning inte utgör en motiverad inskränkning av det kommunala självstyret, och att den dessutom innebär ett indirekt hinder mot valbarhet. Regeringen delar denna bedömning. Det måste vara upp till varje kommun att avgöra vilken typ av introduktion eller utbildning som ska erbjudas i respektive verksamhet. Dessutom ställs det inte krav på obligatorisk utbildning inom andra politiskt tillsatta nämnder för att en förtroendevald ska få utöva sitt uppdrag, och det saknas skäl att särbehandla överförmyndare i detta avseende. Det utbildningskrav som ställs på nämndemän som tjänstgör i domstol innebär en kortare utbildning inom domstolens verksamhet där nämndemännen tjänstgör, och alltså inte inom den kommunala verksamheten som är fallet för överförmyndare. I motsats till utredningen anser regeringen därför att det inte bör införas ett lagkrav på att överförmyndare, nämndledamöter och ersättare ska genomgå en introduktionsutbildning inför uppdraget. Vikten av att överförmyndarna är lämpliga för uppdraget och att de har den kompetens som krävs ska dock framhållas. Kommunerna har ett stort ansvar att säkerställa att så är fallet.

Krav på överförmyndarverksamheten

Även om det är överförmyndaren eller överförmyndarnämnden som ansvarar för verksamheten är det i regel en professionell tjänstemannaorganisation som beslutar i ett flertal av ärendena. Det är också dessa tjänstemän som handlägger ärendena och som tillhandahåller underlag för

de förtroendevalda i deras beslutsfattande. Hög kvalitet i verksamheten är därför inte enbart en fråga om att de förtroendevalda ska vara lämpliga och ha tillräckliga kunskaper. Minst lika viktigt är att verksamheten i stort bedrivs med högt ställda krav på kompetens, kvalitet och rättssäkerhet. Kompetent och erfaren personal samt ett fortlöpande kvalitetsarbete och rutiner är grundläggande aspekter i sammanhanget. Lagstiftningen innehåller inga uttryckliga krav i dessa avseenden, utöver att de som får i uppdrag att fatta beslut på överförmyndarens vägnar ska ha den kompetens som behövs (19 kap. 14 § första stycket). På socialtjänstens område ställs däremot uttryckliga krav på hur verksamheten ska bedrivas. Enligt 5 kap. 1–3 §§ socialtjänstlagen (2025:400) ska verksamhet inom socialtjänsten vara av god kvalitet. För utförande av uppgifter inom socialtjänsten ska det finnas personal med lämplig utbildning och erfarenhet. Kvaliteten i verksamheten ska systematiskt och fortlöpande följas upp, utvecklas och säkras. Socialnämnden ansvarar för att det finns rutiner för att förebygga, upptäcka och åtgärda risker och missförhållanden inom socialtjänstens verksamhet (27 kap. 1 §).

På samma sätt som det ställs krav på annan kommunal verksamhet bör det ställas tydliga krav på överförmyndarverksamheten. Det kan enligt regeringens bedömning bidra till att överförmyndaren får en synligare roll i kommunen och tillförsäkras nödvändiga resurser. Regeringen anser därför i likhet med utredningen att det bör införas ett grundläggande krav på överförmyndarverksamheten. Bestämmelserna kan utformas med socialtjänstlagen som förebild. Det bör därmed anges att verksamheten ska bedrivas med god kvalitet och att kvaliteten fortlöpande ska utvecklas och säkras. Vidare bör det framgå att uppgifterna i verksamheten ska utföras av personer med lämplig utbildning och erfarenhet samt att det ska finnas rutiner för att förebygga, upptäcka och åtgärda risker och missförhållanden inom verksamhetsområdet. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer kan med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen meddela verkställighetsföreskrifter om kvaliteten i överförmyndares verksamhet och om de nämnda rutinerna.

10.2 Delegering av beslutanderätt

Regeringens förslag

Det ska finnas en generell möjlighet för en överförmyndarnämnd att delegera beslutanderätt i brådskande fall. Nämnden ska få uppdra åt ordföranden eller en annan ledamot att besluta på nämndens vägnar i ärenden som är så brådskande att nämndens avgörande inte kan avvaktas. En överförmyndare ska få uppdra åt en kommunal tjänsteman med den kompetens som behövs att avgöra sådana ärenden på överförmyndarens vägnar.

Ett beslut som fattats på delegation ska anmälas vid nämndens nästa sammanträde respektive till överförmyndaren så snart det kan ske.

Utredningens förslag

Utredningens förslag stämmer i huvudsak överens med regeringens. Eftersom utredningen föreslår att överförmyndarnämnd ska vara den obligatoriska organisationsformen lämnar utredningen inget förslag som rör överförmyndarens möjlighet till delegation.

Remissinstanserna

Remissinstanserna tillstyrker förslaget eller har ingen invändning mot det.

Skälen för regeringens förslag

Möjligheterna till delegering på överförmyndarområdet

Reglerna på överförmyndarområdet bygger på att det är överförmyndaren, eller överförmyndarnämnden kollektivt, som beslutar och som har ett ansvar för verksamheten. I 19 kap. 14 § föräldrabalken finns det bestämmelser om möjligheten till delegering av beslutanderätten, dvs. möjligheten att överlämna rätten att fatta beslut på överförmyndarens eller nämndens vägnar. Denna möjlighet är relativt långtgående på överförmyndarområdet. En överförmyndarnämnd får uppdra åt en ledamot, en ersättare som tjänstgör eller en kommunal tjänsteman med den kompetens som behövs att avgöra vissa grupper av ärenden. På motsvarande sätt får överförmyndaren delegera beslutanderätten till en kommunal tjänsteman med den kompetens som behövs (19 kap. 14 § första stycket). Kompetenskravet innebär enligt förarbetena att tjänstemannen ska ha en sådan bakgrund och befattning i kommunen att överförmyndarfrågorna kan förväntas bli tillfredställande handlagda och bedömda (se prop. 1993/94:251 s. 291). Bestämmelsen tillåter att beslutanderätten delegeras till en tjänsteman i en annan kommun. Detta möjliggör sådan samverkan på kanslinivå som är vanligt förekommande, exempelvis att flera överförmyndarverksamheter inrättar ett gemensamt kansli.

Vissa beslut får inte delegeras. Det gäller bl.a. framställningar eller yttranden till kommunfullmäktige, beslut enligt 11 kap. 20 § att entlediga eller skilja en god man eller förvaltare från uppdraget och beslut om att förelägga vite (19 kap. 14 § andra stycket). I vissa fall ska den som beslutanderätt har delegerats till hänskjuta ärendet till överförmyndaren eller nämnden. Detta gäller ärenden där ett avslagsbeslut bör meddelas eller om frågan är tveksam – om saken gäller samtycke, tillstånd, förordnande, upphörande eller entledigande. Ett beslut som har meddelats efter delegation behöver inte anmälas för nämnden eller överförmyndaren (19 kap. 14 § tredje stycket).

Delegationsmöjligheterna i annan kommunal verksamhet

Generella regler om delegering av beslutanderätt på det kommunala området finns i kommunallagen (2017:725). En kommunal nämnd har som utgångspunkt stor frihet att avgöra vilka beslut som ska kunna delegeras. Den grundläggande regeln finns i 6 kap. 37 § kommunallagen, enligt vilken en nämnd får uppdra åt presidiet, ett utskott, en ledamot eller en ersättare att besluta på nämndens vägnar i ett visst ärende eller en viss grupp av ärenden. En nämnd får även uppdra åt en anställd att besluta på

nämndens vägnar i ett visst ärende eller en viss grupp av ärenden. Nämnden kan också överlåta till förvaltningschefen att delegera sin beslutanderätt vidare till andra anställda och det är möjligt att ställa upp vissa villkor för delegeringen (7 kap. 5–8 §§).

Kommunallagens delegationsmöjligheter begränsas av reglerna i 6 kap. 38 §. Enligt dem får vissa typer av beslut inte delegeras, däribland ärenden som avser verksamhetens mål, inriktning, omfattning eller kvalitet. Inte heller får ärenden som gäller myndighetsutövning mot enskilda delegeras, om de är av principiell beskaffenhet eller annars av större vikt.

I kommunallagen finns det en särskild reglering som gäller brådskande ärenden. Denna innebär att en nämnd får uppdra åt ordföranden eller en annan ledamot att besluta på nämndens vägnar i ärenden som är så brådskande att nämndens avgörande inte kan avvaktas (6 kap. 39 §). Någon begränsning av möjligheterna att delegera med hänsyn till ärendenas art finns inte och även en anställd som har delegerats beslutanderätt kan fatta sådana brådskande beslut (7 kap. 5 §). Ett brådskande beslut enligt 6 kap. 39 § ska anmälas vid nämndens nästa sammanträde (6 kap. 40 § andra stycket).

På socialtjänstens område finns det särskilda begränsningar i fråga om vilka av en socialnämnds beslut som får delegeras. Vissa beslut får enligt socialtjänstlagen endast delegeras till ett utskott som består av förtroendevalda, inte till tjänstemän. Detta gäller bl.a. beslut om placering av barn i familjehem, ansökan om tvångsvård och andra beslut av mycket ingripande karaktär (30 kap. 6 §). Socialnämndens möjligheter att delegera uppgifter enligt föräldrabalken är också begränsade (30 kap. 10 §).

Någon allmän bestämmelse om s.k. ordförandebeslut har inte tagits in i socialtjänstlagen. När det gäller vissa ärenden enligt lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall (LVM) och lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU) kan ett beslut som inte kan avvaktas dock fattas av ordföranden eller en annan ledamot som socialnämnden har förordnat. Exempel på detta är beslut om omedelbara omhändertaganden. Sådana beslut ska anmälas vid nämndens nästa sammanträde (13 § andra stycket LVM och 6 § andra stycket LVU).

En möjlighet för överförmyndarnämnder och överförmyndare att delegera beslutanderätt i brådskande fall

Enligt regeringens bedömning finns det flera situationer då det skulle vara värdefullt med en möjlighet att delegera brådskande beslut även på överförmyndarområdet. Ett exempel gäller entledigande av en ställföreträdare enligt 11 kap. 20 § föräldrabalken. Denna reglering innebär att överförmyndaren ska entlediga en god man eller förvaltare som gör sig skyldig till missbruk eller försummelse i sitt uppdrag. Detsamma gäller om ställföreträdaren kommer på ekonomiskt obestånd och på grund av detta är olämplig för uppdraget, eller om han eller hon av någon annan orsak inte längre är lämplig. Det är möjligt att entlediga en ställföreträdare interimistiskt i brådskande fall, dvs. för tiden till dess att ärendet slutligt kan avgöras. I denna typ av situationer kan beslut behöva fattas skyndsamt, för att säkra den enskildes intressen. Med den hittillsvarande regleringen är det dock inte möjligt att delegera beslutet till en enskild nämndledamot

eller en tjänsteman. Enligt utredningen sammanträder många överförmyndarnämnder mer sällan än en gång i månaden och har ofta ett längre uppehåll över sommaren, och det kan därför förekomma fall där ett brådskande beslut drar ut på tiden. Även i andra frågor än entledigande på grund av misskötsamhet kan hänsyn till den enskildes intressen kräva ett skyndsamt beslut. En generell möjlighet för överförmyndarnämnder att delegera brådskande beslut till ordföranden eller en annan ledamot, på det sätt som finns på det kommunala området i övrigt enligt 6 kap. 39 och 40 §§ kommunallagen, skulle innebära ett större mått av smidighet i överförmyndarnämnder och en ökad trygghet för den enskilde. Regeringen anser därför att en sådan möjlighet till delegation bör införas. Motsvarande möjlighet bör införas för en överförmyndare att uppdra åt en kommunal tjänsteman med den kompetens som behövs att avgöra sådana ärenden på överförmyndarens vägnar. På samma sätt som gäller enligt kommunallagen bör beslutet anmälas vid nämndens nästa sammanträde respektive till överförmyndaren så snart det kan ske.

10.3 Tydligare krav på ställföreträdarens redovisning

Regeringens förslag

Förordnade förmyndare, gode män och förvaltare ska i en årsberättelse som ges in till överförmyndaren redogöra för vad som har skett under året beträffande huvudmannens personliga och ekonomiska angelägenheter. Vid uppdragets slut ska en slutberättelse med motsvarande innehåll lämnas. Om en års- eller slutberättelse inte lämnas in, ska överförmyndaren kunna förelägga ställföreträdaren vid vite att ge in den.

Möjligheten att befria en ställföreträdare från skyldigheten att lämna en årsräkning eller sluträkning ska tas bort. Samtidigt ska möjligheten att besluta om en förenklad årsräkning eller sluträkning utvidgas något. Överförmyndaren ska också kunna besluta om en förenklad års- eller slutberättelse.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer ska få meddela föreskrifter om ställföreträdarens redovisning.

Utredningens förslag

Utredningens förslag stämmer i huvudsak överens med regeringens. Utredningen föreslår att årsberättelsen och slutberättelsen ska lämnas på heder och samvete.

Remissinstanserna

De flesta av remissinstanserna tillstyrker förslagen eller har ingen invändning mot dem. *Gotlands kommun* avstyrker förslagen med hänvisning till att ett obligatoriskt krav på årsberättelse skulle bli betungande för ställföreträdarna. *Umeå kommun* framför liknande synpunkter när det gäller årsberättelsen. Bland andra *Föreningen Sveriges Överförmyndare*

och Bergslagens överförmyndarnämnd anser att det även fortsättningsvis bör vara möjligt att befria en ställföreträdare från redovisningsskyldighet, om det finns särskilda skäl.

Skälen för regeringens förslag

Ställföreträdare ska redogöra för sin verksamhet i en årsberättelse

En ställföreträdare vars uppdrag omfattar att förvalta egendom är skyldig att redovisa sin förvaltning till överförmyndaren genom att ge in en förteckning, en årsräkning och en sluträkning. För ställföreträdare vars uppdrag endast omfattar att bevaka rätt eller sörja för person finns det ingen motsvarande redovisningsskyldighet. Enligt utredningen kräver de flesta överförmyndare en årlig redogörelse av ställföreträdaren, som ska ges in i samband med årsräkningen. I redogörelsen ska ställföreträdaren i allmänhet uppge vilka åtgärder han eller hon har vidtagit under året inom ramen för sitt uppdrag. Huvudsyftet med redogörelsen, som alltså inte är författningsreglerad, tycks vara att ge överförmyndaren ett underlag för att bestämma arvode. Enligt utredningen är det ovanligt att uppgifterna i redogörelsen kontrolleras i någon närmare utsträckning.

Granskningen av att ställföreträdaren sköter förvaltningen av huvudmannens ekonomi på ett bra sätt är en viktig del av överförmyndarens tillsyn. Det är också centralt att ställföreträdaren tar hand om huvudmannens övriga angelägenheter i enlighet med huvudmannens intressen. Att ställföreträdaren verkar för att huvudmannen får tillgång till nödvändiga eller meningsskapande insatser och att ställföreträdarskapet i stort fungerar på ett bra sätt är exempel på sådant som inte bör undgå överförmyndarens tillsyn. Det är därför angeläget att säkerställa att överförmyndaren får ett bra underlag för att kunna ta sitt tillsynsansvar även i de delar som inte täcks av den ekonomiska redovisningen.

Några remissinstanser menar att en skyldighet för ställföreträdare att lämna in en årsberättelse kan bli alltför betungande. Som nämnts är det dock inte ovanligt att överförmyndare redan utifrån den hittillsvarande regleringen begär in liknande uppgifter. Ett lagstadgat krav bör därför enligt regeringens bedömning inte innebära någon större arbetsbörda för en ställföreträdare. Regeringen anser därför att en förordnad förmyndare, god man eller förvaltare bör vara skyldig att årligen redogöra för sin verksamhet i en årsberättelse till överförmyndaren. På motsvarande sätt bör ställföreträdaren vid uppdragets slut vara skyldig att lämna in en slutberättelse. Årsberättelsen ges lämpligen in till överförmyndaren samtidigt som årsräkningen, dvs. senast den 1 mars varje år.

Utredningen föreslår också att årsberättelsen och slutberättelsen ska lämnas på heder och samvete. Detta skulle innebära att en osann uppgift kan bedömas som osann försäkran enligt 15 kap. 10 § brottsbalken. Till skillnad från en årsräkning, som ska innehålla uppgifter om förvaltningen av den enskildes egendom, bör en årsberättelse innehålla en mer allmän redogörelse av ställföreträdarens uppdrag. Vilka uppgifter som bör tas med i en sådan berättelse kan skilja sig åt beroende på ställföreträdarskapets omfattning och karaktär. Det kommer att vara fråga om uppgifter av sådan allmän karaktär att det inte lämpar sig för ett intygande på heder och samvete. Regeringen anser därför att det inte bör uppställas ett sådant krav.

*Ställföreträdare ska inte kunna befrias från redovisningsskyldighet –
men möjligheten till förenklad redovisning ska utvidgas*

Överförmyndaren får under vissa förutsättningar befria en ställföreträdare från skyldigheten att lämna in årsräkning eller sluträkning, eller besluta att sådana räkningar får lämnas i förenklad form (14 kap. 19 § föräldrabalken). För att det ska vara möjligt krävs det att det med hänsyn till ställföreträdarens och den enskildes förhållanden, tillgångarnas art eller värde eller omständigheterna i övrigt finns särskilda skäl. I fråga om årsräkningar får ett sådant beslut meddelas för ett visst år eller tills vidare. Enligt utredningen är det inte ovanligt att ställföreträdare befrias från redovisningsskyldighet och att detta får till följd att det år efter år saknas handlingar att granska i överförmyndarens akt.

Utredningen pekar på att det kan inträffa händelser och ske förändringar som överförmyndaren bör känna till, även när det gäller sådana förhållanden enkla ställföreträdarskap som enligt 14 kap. 19 § kan befrias från redovisningsskyldighet. Exempelvis kan huvudmannens ekonomiska förhållanden förändras i sådan utsträckning att en årsräkning faktiskt bör lämnas varje år. Det kan också hända att det inte längre finns behov av ett ställföreträdarskap eller att ställföreträdaren inte sköter uppdraget på ett bra sätt. Regeringen instämmer i utredningens bedömning att det är angeläget att det sker en regelbunden kontroll även av dessa ställföreträdarskap. Möjligheten att befria ställföreträdaren från att lämna in årsräkning eller sluträkning bör därför, trots de invändningar som bl.a. *Föreningen Sveriges Överförmyndare* för fram, tas bort. En sådan möjlighet bör inte heller finnas för årsberättelsen eller slutberättelsen.

I syfte att förenkla för ställföreträdare vid redovisningen bör möjligheten att lämna årsräkningar och sluträkningar i förenklad form utvidgas något. Kravet på särskilda skäl bör tas bort och överförmyndaren bör i stället kunna besluta om redovisning i förenklad form när en sådan redovisning är tillräcklig. Möjligheten att besluta om att redovisning får lämnas i förenklad form bör exempelvis kunna komma i fråga i många av de ärenden där det tidigare varit aktuellt att befria en ställföreträdare från redovisningsskyldigheten. För att göra det enklare för ställföreträdare är det angeläget att överförmyndaren beslutar om förenklad årsberättelse eller slutberättelse, liksom om förenklad årsräkning eller sluträkning, när det finns förutsättningar för det.

För att underlätta för ställföreträdare att ta fram redovisningen och för överförmyndarna att bedriva sin tillsyn finns det behov av en mer detaljerad reglering av redovisningen. En sådan reglering bör i första hand införas genom föreskrifter. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer bör därför bemyndigas att meddela föreskrifter om ställföreträdarens redovisning.

10.4 Ersättning för småutgifter utan kvitto

Regeringens förslag

Ersättning för utgifter som varit skäligen motiverade för att fullgöra uppdraget ska få beviljas med ett belopp som årligen motsvarar högst två procent av prisbasbeloppet, utan att ställföreträdaren visar underlag för dessa utgifter.

Utredningens förslag

Utredningens förslag stämmer överens med regeringens.

Remissinstanserna

Remissinstanserna tillstyrker förslaget eller har ingen invändning mot det.

Skälen för regeringens förslag

En ställföreträdare har rätt till ersättning för utgifter som har varit skäligen motiverade för uppdragets fullgörande (12 kap. 16 § föräldrabalken). Det handlar ofta om mindre utgifter för exempelvis kortare resor, porto och administration. Enligt utredningen lägger ställföreträdare och överförmyndare mycket tid på att redovisa respektive granska denna typ av småutgifter.

Enligt regeringens mening är det rimligt att en ställföreträdare kan få ersättning för nödvändiga utgifter på ett smidigt sätt. Om mindre utgifter skulle kunna ersättas utan att kvitton redovisas och kontrolleras skulle den administrativa bördan för både ställföreträdare och överförmyndare minska betydligt. Överförmyndarens handläggning skulle gå snabbare med en sådan ordning. Det bör därför enligt regeringens mening införas en möjlighet för ställföreträdare att utan underlag få ersättning för mindre utgifter som varit skäligen motiverade för uppdragets utförande, om överförmyndaren godtar det. Det bör dock uppställas ett krav på att ställföreträdaren i årsräkningen intygar på heder och samvete att han eller hon har haft de uppgivna kostnaderna. Det ska alltså även fortsättningsvis handla om ersättning för faktiska kostnader, och inte en schablonersättning.

Eftersom en ställföreträdarens utgifter vanligen är små är det tillräckligt att en sådan ersättning får motsvara högst två procent av prisbasbeloppet per år. Om ställföreträdaren begär ersättning för utgifter som uppgår till ett högre belopp bör han eller hon även fortsättningsvis vara skyldig att redovisa ett underlag för sina utgifter.

10.5 Tydligare krav på överförmyndarens tillsyn

Regeringens förslag

Vid tillsynen ska överförmyndaren se till att ställföreträdaren utövar sitt uppdrag i enlighet med den enskildes bästa.

Överförmyndaren ska vid tillsynen granska även ställföreträdarens årsberättelse och slutberättelse.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer ska få meddela föreskrifter om överförmyndarens tillsyn.

Utredningens förslag

Utredningens förslag stämmer överens med regeringens.

Remissinstanserna

Remissinstanserna tillstyrker förslagen eller har ingen invändning mot dem. *Södertälje kommun* och *Bergslagens överförmyndarnämnd* pekar på att förslagen kommer att innebära merarbete för överförmyndarna. *Älvsbyns kommun* anser att det bör förtydligas vad överförmyndarens tillsyn innebär.

Skälen för regeringens förslag

Överförmyndaren har till uppgift att utöva tillsyn över förmyndares, gode mäns och förvaltares verksamhet (16 kap. 1 § föräldrabalken). Denna tillsyn har stor betydelse för att säkerställa att ställföreträdarnas arbete håller hög kvalitet och bedrivs med huvudmannens bästa för ögonen. Utöver vad som gäller för granskningen av ställföreträdarens ekonomiska förvaltning ger regleringen emellertid inga anvisningar om att överförmyndarens tillsyn ska säkerställa att den enskildes intressen tas till vara. Detta får enligt utredningen till följd dels att de delar av ställföreträdarens verksamhet som faller utanför det ekonomiska området granskas i liten utsträckning, dels att det sällan görs någon kontroll av att ställföreträdarskapet som helhet fungerar bra för den enskilde. Regeringen anser att det bör vara ett självklart fokus för tillsynen att ställföreträdaren utövar sitt uppdrag i enlighet med huvudmannens bästa.

Regeringen anser därför att det bör förtydligas i föräldrabalken att överförmyndarens tillsyn också innefattar ett kvalitativt inslag med sikte på att ställföreträdaren utövar sitt uppdrag i enlighet med huvudmannens bästa. Detta ökar möjligheten att säkerställa en hög rättssäkerhet och förebygga och förhindra missförhållanden. I praktiken kan en sådan kvalitativ granskning t.ex. innefatta att genom förfrågningar till den enskilde och hans eller hennes anhöriga eller andra personer i den enskildes närhet försäkra sig om att ställföreträdarskapet fungerar och att uppgifterna i årsräkningen och årsberättelsen stämmer. Denna ambitionshöjning i tillsynen kommer, som *Södertälje kommun* och *Bergslagens överförmyndarnämnd* påpekar, sannolikt att innebära en ökad arbetsbelastning för de överförmyndare som hittills har fokuserat sin granskning

på den ekonomiska redovisningen. Detta utgör enligt regeringens mening inte skäl för att avstå från att göra regleringen tydligare i detta avseende.

Av 16 kap. 3 § föräldrabalken framgår att överförmyndaren ska granska ställföreträdarens verksamhet med ledning av de förteckningar, årsräkningar, sluträkningar samt andra handlingar och uppgifter angående förvaltningen som har lämnats. Mot bakgrund av förslagen i avsnitt 10.3 om att ställföreträdaren i en årsberättelse till överförmyndaren årligen ska redogöra för sin verksamhet under året samt ge in en slutberättelse i samband med att uppdraget avslutas, bör bestämmelsen kompletteras så att även årsberättelsen och slutberättelsen ingår i det underlag som ska vara till ledning för överförmyndarens granskning av ställföreträdarens verksamhet.

Utredningen redogör för att skillnaderna är stora när det kommer till vad överförmyndare kräver i fråga om redovisning och hur reglerna på området tillämpas. I linje med vad *Älvsbyns kommun* påpekar kan det finnas anledning att närmare förtydliga överförmyndarens tillsyn. Länsstyrelsernas nyligen framtagna nationella riktlinjer för överförmyndare har visserligen inneburit ett steg mot ökad enhetlighet och tydlighet kring redovisning och tillsyn. Det finns dock fortfarande behov av den typ av mer detaljerade anvisningar för tillämpningen som inte lämpar sig för lagstiftning. En närmare reglering bör lämpligen ske genom myndighetsföreskrifter. Det bör därför införas en möjlighet för regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer att meddela föreskrifter ställföreträdarens redovisning och överförmyndarens tillsyn.

10.6 Ökade befogenheter för överförmyndaren

Regeringens förslag

En ställföreträdare ska vara skyldig att lämna över de handlingar om sin verksamhet som överförmyndaren begär.

Överförmyndaren ska få förelägga en ställföreträdare att lämna handlingar eller upplysningar om sin verksamhet. Ett sådant föreläggande ska få förenas med vite.

Överförmyndaren ska dessutom ha rätt att hämta in de uppgifter som behövs för tillsynsverksamheten även från försäkringsföretag och inkassoföretag.

Utredningens förslag

Utredningens förslag stämmer överens med regeringens.

Remissinstanserna

De flesta av remissinstanserna tillstyrker förslagen eller har ingen invändning mot dem. *Riksförbundet Frivilliga Samhällsarbetare* avstyrker förslaget om vitesföreläggande. Riksförbundet anser att de sanktionsmöjligheter som redan finns att tillgå mot ställföreträdare är rimliga och att ett vitesföreläggande är oproportionerlig med hänsyn till att ställföreträdaruppdraget är frivilligt. Några av länsstyrelserna, däribland *Läns-*

styrelsen i Västernorrland och Länsstyrelsen i Stockholms län, anser att en ställföreträdare kan behöva spara fler verifikationer än enligt den nuvarande regleringen och efterfrågar därför en översyn av vilka uppgifter en ställföreträdare är skyldig att spara.

Skälen för regeringens förslag

En effektiv tillsyn förutsätter att tillsynsmyndigheten har goda möjligheter att få information och tillgång till handlingar från den som står under tillsyn. Ett av överförmyndarens verktyg för att kontrollera en ställföreträdarens verksamhet är möjligheten att begära att ställföreträdaren lämnar upplysningar om sin verksamhet (12 kap. 9 § andra stycket föräldrabalken). Överförmyndaren har dock inte rätt att förelägga ställföreträdaren att vid vite fullgöra skyldigheten, vilket är en möjlighet som finns när det exempelvis gäller skyldigheten att ge in årsräkning och sluträkning (16 kap. 13 §). Inte heller har överförmyndaren rätt att begära att ställföreträdaren ger in en viss handling utöver de nämnda dokumenten. Utredningen bedömer att detta innebär att överförmyndaren saknar effektiva verktyg att använda mot ställföreträdare som inte ger in det underlag som behövs för tillsynen. Utredningen föreslår därför att det ska införas en skyldighet för ställföreträdaren att lämna över de handlingar om sin verksamhet som överförmyndaren begär och en möjlighet för överförmyndaren att förelägga ställföreträdaren att vid vite fullgöra denna skyldighet, liksom skyldigheten att lämna upplysningar.

Som *Riksförbundet Frivilliga Samhällsarbetare* är inne på kan visserligen ett vitesföreläggande anses vara en förhållandevis långtgående åtgärd att vidta mot en ställföreträdare som tar sig an ett i hög utsträckning ideellt uppdrag. Övervägande skäl talar ändå för att överförmyndaren bör få effektivare verktyg att ta till mot ställföreträdare som inte frivilligt fullgör sina skyldigheter gentemot tillsynsmyndigheten. Som utredningen framhåller bör det poängteras att de allra flesta ställföreträdare följer ett föreläggande från överförmyndaren och att ett vitesföreläggande därmed inte blir aktuellt för dem. En möjlighet att använda ett vitesföreläggande kan dock underlätta tillsynen i de undantagsfall då det inte förhåller sig så.

Ett annat av överförmyndarens kontrollverktyg är möjligheten att begära in uppgifter från utomstående aktörer. Socialnämnder och andra myndigheter är skyldiga att på överförmyndarens begäran lämna de uppgifter som överförmyndaren behöver för sin tillsynsverksamhet (16 kap. 10 §). Samma skyldighet har banker och ett antal andra aktörer som kan komma att hantera den enskildes medel, däribland kreditmarknadsföretag, värdepappersbolag och svenska värdepapperscentraler (16 kap. 10 a §). Uppgifter som behövs för kontrollen av ställföreträdarens verksamhet kan även finnas hos försäkringsföretag och inkassoföretag. Exempelvis kan överförmyndaren behöva kontrollera lämnade uppgifter om en enskilds försäkringsskydd, kapitalförsäkring eller skulder. Enligt regeringens mening är det angeläget att säkerställa att överförmyndaren på ett effektivt sätt kan få tillgång till sådan information. En skyldighet för försäkringsföretag och inkassoföretag att på begäran lämna uppgifter bör därför införas. Dessutom bör det även tydliggöras att utländska företag som bedriver verksamhet som motsvarar banker från en filial i Sverige ska omfattas av informationsskyldigheten.

Det saknas förutsättningar att i detta lagstiftningsärende göra en sådan bredare översyn av vilka uppgifter en ställföreträdare är skyldig att spara som några av länsstyrelserna efterfrågar.

10.7 Anmälningsskyldighet vid misstanke om brott

Regeringens förslag

Om överförmyndaren har anledning att anta att en förordnad förmyndare, god man eller förvaltare har begått ett brott mot sin huvudman för vilket fängelse är föreskrivet och som har samband med verksamheten, ska överförmyndaren omedelbart anmäla det till Polismyndigheten eller åklagare. Överförmyndaren ska inte vara skyldig att underrätta ställföreträdaren eller den enskilde om att en anmälan har gjorts, om det är olämpligt.

Utredningens förslag

Utredningens förslag stämmer i huvudsak överens med regeringens. I utredningens förslag avser skyldigheten att göra anmälan till allmän åklagare.

Remissinstanserna

De flesta av remissinstanserna tillstyrker förslaget eller har ingen invändning mot det. *Skövde kommun* avstyrker förslaget och invänder att det inte är lämpligt att lägga över frågan på överförmyndaren. Kommunen befarar också att förslaget kommer att försvåra rekryteringen av ställföreträdare. *Åklagarmyndigheten* anser att det är lämpligare att en anmälan om misstanke om brott görs till Polismyndigheten.

Skälen för regeringens förslag

I samband med överförmyndarens tillsyn kan det uppstå misstanke om att en ställföreträdare har gjort sig skyldig till brott mot huvudmannen och exempelvis orsakat ekonomisk skada för honom eller henne. Om det visar sig att det finns fog för misstanken är den vanliga hanteringen att ställföreträdaren entledigas av överförmyndaren, som också utser en ny ställföreträdare. Överförmyndaren har ingen författningsreglerad skyldighet att göra en anmälan till polis eller åklagare när en ställföreträdare misstänks ha begått brott mot huvudmannen, även om detta ändå sker i vissa fall. Ofta läggs uppgiften att utreda frågan och eventuellt göra en anmälan i stället på den nya ställföreträdaren.

Inom andra tillsynsområden är det vanligt att tillsynsmyndigheten har en uttrycklig skyldighet att anmäla misstänkta brott för utredning. Enligt regeringens mening är det naturligt att även överförmyndaren får en sådan skyldighet. Överförmyndaren kan i många fall antas ha bättre förutsättningar än en ny ställföreträdare när det kommer till att avgöra om en anmälan om misstänkt brottslighet bör göras, särskilt sett till att överförmyndaren är en professionell aktör som har i uppgift att granska hur

ställföreträdaren sköter sitt uppdrag. Skyldigheten bör omfatta misstankar om brott som begåtts mot huvudmannen när ställföreträdaren har utövat sitt uppdrag. Lämpligen bör anmälningssplikten inträda vid brott för vilket fängelse är föreskrivet i straffskalan. Det finns dock inget hinder mot att överförmyndaren anmäler misstankar om brott som inte har fängelse i straffskalan eller som rör brott mot den enskilde som inte har direkt samband med verksamheten. Överförmyndaren bör anmäla brottsmisstankar till Polismyndigheten eller åklagare (jfr bl.a. 12 § lagen [2025:327] om internationella sanktioner och prop. 2024/25:126 s. 59).

Skövde kommun framför att förslaget kan komma att försvåra rekryteringen av ställföreträdare. Som utredningen framhåller bör dock vetskapen om att den som gör sig skyldig till brott mot sin huvudman kommer att anmälas inte avskräcka någon ställföreträdare som har avsikten att agera för sin huvudmans bästa. Tvärtom kan en sådan reglering bidra till att ställföreträdarinstitutet uppfattas som mer rättssäkert, vilket kan höja uppdragets status.

Överförmyndaren bör inte utan undantag vara skyldig att underrätta ställföreträdaren eller den enskilde om att en anmälan har gjorts. Att göra en sådan underrättelse kan t.ex. vara olämpligt om det skulle försätta huvudmannen i en svår situation eller äventyra brottsutredningen.

10.8 Överförmyndarverksamhetens organisationsform

Regeringens bedömning
Det bör inte införas ett krav på att överförmyndarverksamhet alltid ska bedrivas i överförmyndarnämnd eller gemensam överförmyndarnämnd.

Utredningens förslag

Utredningens förslag stämmer inte överens med regeringens bedömning. Utredningen föreslår att en överförmyndarnämnd eller en gemensam överförmyndarnämnd ska vara den obligatoriska organisationsformen för överförmyndarverksamheten.

Remissinstanserna

Remissutfallet är blandat. De flesta av de remissinstanser som uttalar sig om förslaget avstyrker det, däribland *Sveriges Kommuner och Regioner*, *Nacka kommun*, *Älvsbyns kommun*, *Lidingö kommun*, *Klippans kommun* och *Gotlands kommun*. Som skäl anförs framför allt att förslaget inskränker kommunernas självbestämmande och att tillräckliga skäl för att göra det inte har presenterats. Även *Länsstyrelsen i Västernorrland*, *Länsstyrelsen i Norrbottens län*, *Länsstyrelsen i Västra Götalands län* och *Länsstyrelsen i Dalarnas län* motsätter sig förslaget av liknande skäl. Flera av remissinstanserna, däribland *Sveriges advokatsamfund*, påpekar att organisationsformen inte garanterar en ökad rättssäkerhet.

Några av de remissinstanser som tillstyrker förslaget, däribland *Simrishamnns kommun*, *Sundsvalls kommun*, *Myndigheten för delaktighet* och *Länsstyrelsen i Östergötlands län*, anser att nämndformen kan medföra högre rättssäkerhet, kvalitet och professionalism i verksamheten.

Skälen för regeringens bedömning

Olika former för överförmyndarverksamheten

En kommun kan besluta att det i stället för en överförmyndare ska finnas en överförmyndarnämnd i kommunen (se 19 kap. 2 § föräldrabalken). Motsvarande bestämmelser ska då gälla för överförmyndarnämnden som för en ensam överförmyndare. Det finns även en möjlighet för två eller flera kommuner att besluta att de ska ha en gemensam överförmyndarnämnd (19 kap. 16 §). Enligt utredningen har omkring 70 procent av landets kommuner en överförmyndarnämnd eller en gemensam överförmyndarnämnd, och det finns en tydlig utveckling mot fler överförmyndarnämnder och större verksamheter. Likaså har det enligt utredningen blivit vanligare med samverkan på kanslinivå.

Enligt utredningen finns det en relativt utbredd uppfattning om att överförmyndarverksamheter som står under en överförmyndarnämnd i allmänhet fungerar bättre än de verksamheter som står under en ensam överförmyndare. Några av de positiva aspekter som lyfts fram är att nämnd som organisationsform ofta går hand i hand med en professionell tjänstemannaorganisation, att risken för jäv minskar med en nämnd, att det i en överförmyndarnämnd finns utrymme för högre samlad kompetens och bredare erfarenhet än vad en ensam överförmyndare kan besitta och att rättssäkerheten i myndighetsutövningen blir högre när det är fler än en person som fattar beslut. Även den aspekten att en överförmyndarnämnd innebär att verksamheten blir mindre sårbar och personberoende än om den står under en ensam överförmyndare nämns som en fördel.

Det finns även en del negativa aspekter med överförmyndarnämnden som organisationsform. Några av de som utredningen lyfter fram är att det i små kommuner kan saknas ekonomiska och personella förutsättningar för att bilda en överförmyndarnämnd och att ensamma överförmyndare ofta har bra kännedom om huvudmännen och ställföreträdarna i kommunen, vilket leder till bättre matchningar och mer personlig kontakt. Vidare kan ibland en ensam överförmyndare arbeta smidigare och fatta beslut snabbare i brådskande ärenden. Ett sådant beslut kan dra ut på tiden om nämnden ska kallas samman. Ytterligare en aspekt som lyfts fram av utredningen är att överförmyndarnämnd inte är en garanti för att det i verksamheten finns den kompetens och erfarenhet som krävs.

En obligatorisk organisationsform bör inte införas

Det är av central betydelse att överförmyndaren är organiserad på ett sätt som ger förutsättningar för hög rättssäkerhet och kvalitet i verksamheten. En verksamhet som i så hög grad som överförmyndaren ägnar sig åt myndighetsutövning mot enskilda, som ofta har begränsade förmågor att själva ta till vara sina intressen, måste präglas av hög rättssäkerhet och kvalitet. Jäv och bristande neutralitet får inte förekomma.

Det finns skäl som talar för att överförmyndarnämnd är att föredra som organisationsform framför ensam överförmyndare. Nämndformen medför att förtroendevalda med olika kompetenser och erfarenheter kan engageras för uppgifterna och det skapas förutsättningar för ökad rättssäkerhet i myndighetsutövningen. Verksamheten blir också mindre sårbar och risken minskar för kompetensförluster vid ändrade majoritetsförhållanden eller frivilliga avgångar. Även risken för jäv minskar. Vidare kan överförmyndarens viktiga uppdrag markeras tydligare genom nämndorganisationen, och verksamheten blir mer lik annan kommunal verksamhet. Utredningens undersökningar visar att överförmyndarverksamheten är eftersatt och har låg status i vissa kommuner, och en sådan markering kan därför vara viktig. Enligt utredningen har verksamhetens kvalitet ofta höjts i samband med att en kommun gått över till överförmyndarnämnd.

Principen om det kommunala självstyret är grundläggande inom svensk rätt och ger kommunerna en självständig och i stor utsträckning fri bestämmanderätt över lokala frågor (1 kap. 1 § regeringsformen och 1 kap. 2 § kommunallagen). Ett utslag av detta är bl.a. organisationsfriheten av nämnder. I likhet med vad flera remissinstanser påpekar skulle en övergång till överförmyndarnämnd som obligatorisk organisationsform innebära ett långtgående ingrepp i det kommunala självstyret. En sådan ändring behöver därför ha starka skäl för sig.

Frågan är då om fördelarna med en överförmyndarnämnd som organisationsform är så starka att nämndformen bör bli obligatorisk. Som beskrivs ovan finns det även skäl som pekar på att överförmyndarnämnd som organisationsform inte alltid är att föredra. Flera remissinstanser, däribland *Länsstyrelsen i Västernorrland* och *Länsstyrelsen i Västra Götalands län*, framhåller att organisationsformen inte är avgörande för hög rättssäkerhet och kvalitet i överförmyndarverksamheten. *Sveriges advokatsamfund* påpekar att graden av rättssäkerheten och kvalitet vid myndighetsutövning torde vara kopplat till bl.a. vilka resurser som läggs på en viss verksamhet snarare än till vilken organisationsform som verksamheten har. Regeringen instämmer i dessa bedömningar.

Enligt utredningen finns det inte några statistiska belägg för att säkert kunna konstatera att verksamhet som bedrivs av en överförmyndarnämnd generellt fungerar bättre än verksamhet som bedrivs av en ensam överförmyndare. Det finns välfungerande överförmyndarverksamheter som står under en ensam överförmyndare, liksom det finns verksamheter under nämnder som inte fungerar tillräckligt bra. Även om utredningens undersökningar visar att uppfattningen hos flera av aktörerna på området är att kvaliteten har höjts när en nämnd har inrättats, är detta inte tillräckligt för att inskränka kommunernas självbestämmanderätt på det sätt som ett införande av en obligatorisk organisationsform skulle innebära. Vid en sammantagen bedömning anser regeringen därför att det inte finns tillräckliga skäl för att överförmyndarnämnd eller gemensam överförmyndarnämnd bör bli den obligatoriska organisationsformen för överförmyndarverksamheten.

10.9 Övergång till överförmyndarnämnd under en mandatperiod

Regeringens förslag

En kommun ska under en mandatperiod kunna inrätta en överförmyndarnämnd eller ingå i en gemensam nämnd med flera kommuner. Kommunfullmäktige ska få återkalla uppdraget för överförmyndare och deras ersättare vid sådana organisationsförändringar som innebär att det i stället för en överförmyndare ska finnas en överförmyndarnämnd eller en gemensam överförmyndarnämnd.

Utredningens förslag

Utredningens förslag stämmer överens med regeringens.

Remissinstanserna

Remissinstanserna tillstyrker förslaget eller har ingen invändning mot det.

Skälen för regeringens förslag

Det förekommer att en kommun ser behov av att inrätta en överförmyndarnämnd under en löpande mandatperiod, eller ingå i en gemensam nämnd med en eller flera andra kommuner. Sådana organisationsförändringar kan t.ex. aktualiseras när överförmyndarverksamheten inte fungerar som den ska eller när en ensam överförmyndare avsäger sig sitt uppdrag eller annars inte kan fullgöra uppdraget under mandatperioden. Med den hittillsvarande regleringen måste förändringar av detta slag vänta till efter nästa val till kommunfullmäktige. Det är nämligen inte möjligt att byta organisationsform från överförmyndare till överförmyndarnämnd under löpande mandatperiod. Detta är en följd av att överförmyndare, ledamöter i överförmyndarnämnder och deras ersättare väljs av kommunfullmäktige för fyra år, räknat från och med den 1 januari året efter valåret (19 kap. 7 § första stycket föräldrabalken).

Merparten av kommunernas arbete utförs inom ramen för kommunallagen, vilket bl.a. innebär att kommunen har stor frihet att organisera sin verksamhet i nämnder. Enligt den regleringen väljs nämndledamöterna inte för fyra år och organisationsförändringar kan därför göras under mandatperioden. Kommunfullmäktige får återkalla uppdragen för samtliga förtroendevalda i en nämnd vid förändringar i nämndorganisationen (4 kap. 10 § kommunallagen).

Som redogörs för i avsnitt 10.8 bedömer regeringen att det inte bör bli obligatoriskt med överförmyndarnämnd eller gemensam överförmyndarnämnd som organisationsform. Mot den bakgrunden är det angeläget att kommuner kan inrätta en överförmyndarnämnd, eller ingå i en gemensam nämnd, när det finns behov och bedöms vara lämpligt. I likhet med vad utredningen anför bör därför föräldrabalken ändras för att möjliggöra sådana förändringar även under löpande mandatperiod. Detta kan åstadkommas genom att fyraårsregeln i 19 kap. 7 § första stycket föräldrabalken tas bort. En sådan lösning innebär dock en generellt minskad självständighet för

överförmyndaren i förhållande till kommunen och gör det dessutom möjligt att övergå från överförmyndarnämnd till ensam överförmyndare under löpande mandatperiod, vilket inte är önskvärt. Med förebild i kommunallagen bör det i stället anges i föräldrabalken att kommunfullmäktige får återkalla uppdraget för överförmyndare och deras ersättare vid sådana organisationsförändringar som innebär att det i stället för överförmyndare ska finnas en överförmyndarnämnd eller en gemensam överförmyndarnämnd.

10.10 Digitalisering av överförmyndarverksamheten

Regeringens förslag

Kravet på att en anteckning om en verkställd granskning eller anmärkning ska göras på den granskade handlingen ska tas bort. Detsamma gäller den särskilda regeln i föräldrabalken om dokumentation av överförmyndarens beslut.

Regeringens bedömning

Föräldrabalkens regler i övrigt innebär inte hinder mot digitalisering av överförmyndarnas verksamhet.

Utredningens förslag och bedömning

Utredningens förslag och bedömning stämmer i huvudsak överens med regeringens. Utredningen föreslår inte att regeln i föräldrabalken om dokumentation av överförmyndarens beslut ska tas bort.

Remissinstanserna

De flesta av remissinstanserna tillstyrker förslaget och delar bedömningen eller har ingen invändning mot dem.

Skälen för regeringens förslag och bedömning

Enligt 16 kap. 4 § föräldrabalken ska överförmyndaren göra en anteckning om en verkställd granskning på förteckningar, årsräkningar, sluträkningar och vissa andra handlingar. Enligt 16 kap. 5 § andra stycket ska en anteckning om en anmärkning mot förvaltningen göras på den granskade handlingen.

I promemorian Formel – Formkrav och elektronisk kommunikation (Ds 2003:29 s. 91) görs bedömningen att regler om anteckningar på handlingar kan hindra elektroniska rutiner genom att förutsätta en fysisk handling. Sådana regler måste därför ändras om elektroniska rutiner ska vara möjliga.

Enligt regeringens mening fyller kravet i föräldrabalken på att anteckningar ska göras på de granskade handlingarna inte någon självständig funktion. Det centrala är att överförmyndarens granskning eller anmärkning dokumenteras på lämpligt sätt i akten. I 31 § förvaltningslagen finns

det en bestämmelse om dokumentation av beslut. Enligt regeringens mening är det lämpligt att den bestämmelsen får gälla även för beslut som fattats av överförmyndare och överförmyndarnämnder. Den överlappande regleringen i 19 kap. 10 § föräldrabalken kan därmed tas bort. I övrigt finns det inga regler i föräldrabalken som hindrar en digitalisering av överförmyndarens verksamhet.

10.11 Överförmyndarstatistiken ska ingå i den officiella statistiken

Regeringens förslag

Lagkravet på att överförmyndaren ska lämna uppgifter till länsstyrelsen för statistikändamål ska tas bort.

Regeringens bedömning

Överförmyndarstatistiken bör ingå i den officiella statistiken. Detta bör regleras i förordning.

Utredningens förslag och bedömning

Utredningens förslag och bedömning stämmer i huvudsak överens med regeringens. Utredningen föreslår att den nya myndighet som utredningen föreslår ska vara ansvarig för statistiken.

Remissinstanserna

De flesta av remissinstanserna tillstyrker förslaget och delar bedömningen eller har ingen invändning mot dem. *Statskontoret* bedömer att statistiken i stället skulle kunna förbättras ytterligare inom ramen för den hittillsvarande regleringen genom en tydligare styrning från regeringen.

Skälen för regeringens förslag och bedömning

Sedan 2015 för de länsstyrelser som ansvarar för tillsynen på området regional statistik över överförmyndarnas verksamhet. Statistik på riksnivå förs av Länsstyrelsen i Örebro län. Överförmyndarna är skyldiga att lämna uppgifter till länsstyrelserna för statistiken på vissa utpekade områden, bl.a. i fråga om antalet ställföreträdarskap och ställföreträdare och det sammanlagda värdet av tillgångar och inkomster som ställföreträdarna i kommunen förvaltar åt sina huvudmän.

Riksrevisionen påtar i sin rapport *Tillsyn av ställföreträdare och överförmyndare – statens bristande ansvar för samhällets mest utsatta* (RIR 2017:33) att det saknas nationell uppföljning och analys av området och grundläggande statistik på nationell nivå. I rapporten konstateras att statistiken inte är tillförlitlig, bl.a. eftersom många överförmyndare inte rapporterar in statistikuppgifter. Enligt Riksrevisionen är statistiken på området eftersatt i jämförelse med andra statistikområden. Även Statskontoret konstaterar i sin rapport *En förbättrad samordning av tillsynen*

och tillsynsvägledningen inom överförmyndarområdet (2019:8) att det finns sådana brister i den nationella statistiken att det är svårt att följa upp överförmyndarnas tillsyn på ett ändamålsenligt sätt och att länsstyrelsen inte kan använda statistiken för att utveckla sin tillsyn och tillsynsvägledning.

Regeringen gav 2018 de berörda länsstyrelserna i uppdrag att överväga i vilka avseenden insamlingen av statistik över överförmyndarnas verksamhet kan förbättras för att statistiken ska bli mer tillförlitlig och användbar i tillsynsverksamheten. Länsstyrelserna redovisade uppdraget i rapporten Överväganden och statistik över överförmyndarnas och överförmyndarnämndernas verksamhet (Ju2019/01616). I rapporten görs bl.a. bedömningen att länsstyrelserna inom ramen för sin tillsynsvägledning behöver förtydliga hur statistik ska redovisas. Länsstyrelserna pekar i rapporten på att alla kommuner utom nio har rapporterat in statistikuppgifter för verksamhetsåret 2017, vilket är ett avsevärt bättre resultat än tidigare år. I rapporten anges även att det från överförmyndarnas sida har förts fram att det i statistiken bör ingå uppgifter om överförmyndarnas handläggningstider för olika typer av ärenden. Sådana uppgifter skulle kunna ge en bättre bild av överförmyndarnas arbete och även visa på eventuella brister i handläggningen. Enligt rapporten är det dock av största vikt att ett arbete med att kvalitetssäkra tillförlitligheten av statistiken genomförs, genom tydligare instruktioner och anpassning av rutiner och system, innan ytterligare uppgifter läggs till i det som överförmyndarna är skyldiga att rapportera.

Frågan om den statistik som framställs ska vara en del av den officiella statistiken behandlades när överförmyndarnas skyldighet att lämna uppgifter för statistikändamål infördes. Då uttalade regeringen att arbetet med att sammanställa statistik borde påbörjas och kvalitetssäkras innan det tas ställning till om statistiken bör vara en del av den officiella statistiken (se prop. 2013/14:225 s. 40). Så har nu skett och regeringen anser att tiden är mogen för överförmyndarstatistiken att bli en del av den officiella statistiken.

Det finns flera fördelar med att låta överförmyndarstatistiken ingå i den officiella statistiken. Detta ger förutsättningar för statistiken att utvecklas, framställas och spridas på grundval av de enhetliga standarder och kvalitetskriterier som gäller för den officiella statistiken. Därigenom skulle förutsättningarna bli bättre för att statistiken ska kunna uppfylla sitt syfte att vara ett verktyg för en resurseffektiv och rättssäker verksamhet. Den statistikansvariga myndigheten kan även få råd och stöd av Statistiska centralbyrån i frågor om den officiella statistikens kvalitet och om hur uppgiftslämnandet kan underlättas. Till detta kommer att den tillgänglighet och transparens som officiell statistik för med sig ökar förutsättningarna för insyn i och granskning av överförmyndarnas verksamhet.

Genom att låta statistiken bli en del av den offentliga statistiken kommer de befintliga reglerna för sådan statistik att bli tillämpliga. Regler om offentlig statistik finns i lagen (2001:99) om den officiella statistiken. I 7 § i den lagen regleras uppgiftsskyldigheten för kommuner till statistikansvariga myndigheter. Som framgår av 27 § kan regeringen även meddela kompletterande föreskrifter om den officiella statistiken. Sådana föreskrifter har meddelats i förordningen (2001:100) om den officiella statistiken.

Utredningen bedömer att statistiken håller en högre kvalitet och är mer tillförlitlig än tidigare. Samtidigt är det tveksamt om länsstyrelserna har tillräckliga förutsättningar för att vara statistikansvariga myndigheter för officiell statistik. Utredningen anser bl.a. därför att den nya myndighet som utredningen föreslår på ställföreträdarområdet ska vara statistikansvarig. *Statskontoret* anser i stället att statistiken skulle kunna förbättras ytterligare inom ramen för den hittillsvarande regleringen genom en tydligare styrning från regeringens sida. Till exempel skulle regeringen enligt *Statskontoret* kunna ge ytterligare ett uppdrag i regleringsbrevet till länsstyrelserna där regeringen tydligt anger vad som ska redovisas och hur.

Regeringen konstaterar att i de fall det finns en central myndighet på ett område så ansvarar ofta den för officiell statistik inom sitt verksamhetsområde. I avsnitt 5 föreslås att regeringen bemyndigas att få bestämma vilken myndighet som ska ges ett nationellt ansvar på ställföreträdarområdet. Enligt regeringens mening är det naturligt att den myndigheten även blir statistikansvarig myndighet. Myndigheten kommer genom sin roll att ha en sådan överblick som underlättar framtagande, utveckling och analys av statistiken. Den lösningen framstår som klart bättre än att låta ansvaret ligga kvar på länsstyrelserna. De regler om statistik som finns i 19 kap. 19 och 20 §§ föräldrabalken bör därför tas bort. Regeringen avser att i stället införa nödvändig reglering på förordningsnivå. I det sammanhanget bör ställning också tas till vilka uppgifter som överförmyndarna ska lämna för statistikändamål.

11 Ställföreträdare för ensamkommande barn

Regeringens förslag

En god man ska förordnas för ett ensamkommande barn, oavsett om barnet söker uppehållstillstånd i Sverige eller inte.

Det ska av lagen uttryckligen framgå att socialnämnden skyndsamt ska ansöka om eller anmäla behov av en särskilt förordnad vårdnadshavare när barnet har fått uppehållstillstånd i Sverige.

Utredningens förslag

Utredningens förslag stämmer överens med regeringens.

Remissinstanserna

De flesta av remissinstanserna tillstyrker förslagen eller har ingen invändning mot dem. *Föreningen Sveriges Överförmyndare* och *Älvsbyns kommun* avstyrker förslaget att en god man alltid ska förordnas och menar att det finns en risk för att barnet blir fast med en god man i stället för att få en särskilt förordnad vårdnadshavare. *Överförmyndarnämnden i Växjö kommun* påpekar att det redan finns en reglering som syftar till att barn

som kommer som kvotflyktingar snabbt ska få en ställföreträdare genom socialtjänstens möjlighet att interimistiskt ansöka om särskilt förordnad vårdnadshavare. *Sveriges Kommuner och Regioner* anser, utifrån en annan uppfattning om rättsläget än utredningen, att det inte är motiverat att alla utländska barn ska omfattas av regelverket. Några remissinstanser, däribland *Skövde kommun*, ifrågasätter behovet av ett skyndsamhetskrav för socialnämnden.

Skälen för regeringens förslag

Lagen bör förtydligas

Lagen om god man för ensamkommande barn innehåller bestämmelser om att en god man i vissa fall ska utses för den som är under 18 år och som är utländsk medborgare eller statslös. Om barnet vid ankomsten till Sverige är skilt från båda sina föräldrar eller från någon annan vuxen person som får anses ha trätt i föräldrarnas ställe, ska överförmyndaren förordna en god man (2 § första stycket). En god man ska också förordnas efter barnets ankomst till Sverige men innan barnet har fått uppehållstillstånd här, om föräldrarna eller en vuxen som anses ha trätt i föräldrarnas ställe på grund av dödsfall eller sjukdom eller någon annan orsak upphör att kunna utöva förmyndarskapet eller vårdnaden (2 § andra stycket).

Enligt utredningen är det är en vanlig uppfattning att lagen ska tillämpas endast när ett ensamkommande barn söker uppehållstillstånd i Sverige. Tolkningen görs mot bakgrund av de kopplingar till uppehållstillstånd som finns i bl.a. 2 § andra stycket och med beaktande av uttalanden i förarbetena enligt vilka en god man ska ses som en tillfällig lösning medan barnet söker uppehållstillstånd i Sverige (jfr prop. 2004/05:136 s. 1, 26–27, 38 och 53–54). Enligt regeringens mening är det tveksamt om lagtexten lämnar utrymme för en sådan tolkning.

Kvotflyktingar beviljas permanent uppehållstillstånd före ankomsten till Sverige. När ett ensamkommande barn kommer som kvotflykting till Sverige uppkommer ett antal frågor av såväl personlig som ekonomisk karaktär. Barnet har i regel behov av någon som rättsligt kan företräda honom eller henne och samordna de insatser som kan bli aktuella. Tanken är att en särskilt förordnad vårdnadshavare ska utses enligt 6 kap. 8 a eller 9 § föräldrabalken, vilket socialnämnden i den kommun där barnet har placerats ansöker om eller anmäler behov av. Det är i linje med den ordning som gäller för ensamkommande barn som söker uppehållstillstånd i Sverige och som får en god man vid ankomsten. När uppehållstillstånd har beviljats ska socialnämnden väcka talan om eller anmäla behov av en särskilt förordnad vårdnadshavare, om inte särskilda skäl talar emot det (10 § lagen om god man för ensamkommande barn, se vidare nedan).

Ofta begär socialnämnden att tingsrätten interimistiskt ska utse en sådan vårdnadshavare för kvotflyktningbarnet, dvs. för tiden till dess att det finns en dom eller ett beslut som har fått laga kraft (6 kap. 20 § första stycket föräldrabalken). Det kan dock dröja lång tid innan tingsrätten utser en sådan vårdnadshavare, även vid en interimistisk begäran. Enligt utredningen händer det dessutom att socialnämnden inte alltid begär ett interimistiskt beslut, även om det finns skäl för det. Eftersom kvotflyktingar har beviljats permanent uppehållstillstånd redan före ankomsten till Sverige förordnar överförmyndaren i regel ingen god man

för barnen, i avvaktan på att en särskilt förordnad vårdnadshavare har utsetts. Detta beror enligt utredningen på den nyss nämnda uppfattningen att lagen om god man för ensamkommande barn endast är tillämplig på barn som söker uppehållstillstånd. Ibland utser överförmyndaren en god man enligt 11 kap. 1 § föräldrabalken som en tillfällig åtgärd. En sådan god man träder i förmyndarens ställe och har därför ingen behörighet att företräda barnet i sådana personliga angelägenheter som vårdnadshavare ansvarar för. Motsvarande gäller i förhållande till ensamkommande barn som är utsatta EU-medborgare och som kan ha uppehållsrätt i landet. Sådana barn söker i regel inte uppehållstillstånd i Sverige och får därför i allmänhet inte heller en god man, även i de fall de är ensamkommande. Sammanfattningsvis är det vanligt att ensamkommande barn som är kvotflyktingar eller utsatta EU-medborgare står utan en ställföreträdare under den första tiden i Sverige.

Bestämmelsen i 2 § andra stycket lagen om god man för ensamkommande barn reglerar situationen när barnets föräldrar, eller en vuxen som anses ha trätt i föräldrarnas ställe, upphör att kunna utöva förmynderskapet eller vårdnaden efter ankomsten till Sverige men innan barnet har fått uppehållstillstånd här. Det är inte enligt lagtextens lydelse en förutsättning att barnet söker uppehållstillstånd i Sverige. Bestämmelsen täcker alltså enligt sin ordalydelse in samtliga ensamkommande barn och inte endast de som söker uppehållstillstånd. Med tanke på hur regleringen är utformad kan det ifrågasättas om det egentligen krävs någon lagändring för att en god man ska utses för ett ensamkommande barn, oavsett om barnet söker uppehållstillstånd i landet eller inte. Mot bakgrund av hur bestämmelserna i praktiken tolkas löper dock många ensamkommande barn en risk för att stå utan en ställföreträdare när de kommer till Sverige.

Det är svårt att se några starka skäl för att enbart ensamkommande barn som söker uppehållstillstånd ska ha rätt till en god man när det finns andra ensamkommande barn med ett minst lika stort behov av någon som kan företräda dem och samordna insatserna kring dem. För att säkerställa en enhetlig tillämpning bör det därför göras ett tillägg i bestämmelsen som klargör att en god man ska förordnas oavsett om det ensamkommande barnet söker uppehållstillstånd eller inte. En sådan ordning ligger i linje med barnkonventionen, som sedan den 1 januari 2020 gäller som lag i Sverige. Konventionen anger bl.a. att ett barn som tillfälligt eller varaktigt har berövats sin familjemiljö, eller som för sitt eget bästa inte kan tillåtas stanna kvar i den miljön, ska ha rätt till särskilt skydd och stöd från statens sida (artikel 20).

Det föreslagna förtydligandet innebär enligt regeringens bedömning inte, som *Föreningen Sveriges Överförmyndare* och *Älvsbyns kommun* befarar, en ökad risk för att ett ensamkommande barn blir fast med en god man i stället för att få en särskilt förordnad vårdnadshavare. Utgångspunkten är även fortsättningsvis att en särskilt förordnad vårdnadshavare ska utses så snart som möjligt när barnet har beviljats uppehållstillstånd. För ensamkommande barn som inte söker uppehållstillstånd, tex. utsatta EU-medborgare, innebär en god man att barnet slipper stå utan ställföreträdare den första tiden i Sverige. I stället får barnet någon som är behörig att företräda barnet i personliga angelägenheter som kan uppkomma och som kräver samtycke, exempelvis att barnet får vård eller återvänder till sitt hemland. Förtydligandet innebär inte heller, som *Sveriges Kommuner*

och *Regioner* menar, att utländska barn som har vistats länge i Sverige plötsligt ska få en god man förordnad för sig. Bestämmelsen i 2 § första stycket tar nämligen sikte på situationen vid barnets ankomst till Sverige. Möjligheten att enligt 2 § tredje stycket underlåta att förordna god man om det är uppenbart obehövligt är dessutom oförändrad.

Skärpta krav för socialnämnden

Enligt utredningen dröjer det ofta länge innan socialnämnden ansöker hos tingsrätten om eller anmäler behov av en särskilt förordnad vårdnadshavare för ett ensamkommande barn. Även om en god man kan utses tillfälligt för ett barn med stöd av 2 § första stycket lagen om god man för ensamkommande barn är det önskvärt att barnet redan innan det kommer till Sverige, eller åtminstone direkt vid ankomsten, får en särskilt förordnad vårdnadshavare. Sett ur det ensamkommande barnets perspektiv är det en fördel att få en permanent lösning på plats redan från början. Som redogörs för ovan är förordnandet av en god man avsett att vara en tillfällig lösning i avvaktan på att en särskilt förordnad vårdnadshavare utses för barnet. Det är därför angeläget att socialnämnden agerar skyndsamt. Om barnet ska stanna i Sverige är det bästa alternativet för barnet att få en särskilt förordnad vårdnadshavare i så nära anslutning till ankomsten som möjligt. Mot denna bakgrund anser regeringen, trots det som *Sveriges Kommuner och Regioner* och *Skövde kommun* anför, att det finns skäl för att i lag införa ett skyndsamhetskrav för socialnämndens ansökan eller anmälan om en särskilt förordnad vårdnadshavare.

12 Digitala framtidsfullmakter

Regeringens förslag

En framtidsfullmakt ska kunna undertecknas av fullmaktsgivaren och vittnena elektroniskt med en avancerad elektronisk underskrift.

Utredningens förslag

Utredningens förslag stämmer överens med regeringens.

Remissinstanserna

De flesta av remissinstanserna tillstyrker förslaget eller har ingen invändning mot det. *Svenska Bankföreningen* anser att frågan om digitala framtidsfullmakter behöver utredas ytterligare.

Skälen för regeringens förslag

Genom en framtidsfullmakt kan en person i förväg bestämma hur hans eller hennes angelägenheter ska hanteras om han eller hon på grund av exempelvis sjukdom inte längre kan ha hand om dessa frågor själv. För att en framtidsfullmakt ska vara giltig krävs att vissa formkrav är uppfyllda.

Fullmakten ska vara skriftlig och fullmaktsgivaren ska i två vittnens samtida närvaro skriva under fullmaktshandlingen eller intyga att han eller hon har skrivit under handlingen. Vittnena ska ha kännedom om att handlingen är en framtidsfullmakt och bekräfta handlingen med sina underskrifter (4 § lagen om framtidsfullmakter). Vid tillägg eller andra ändringar i framtidsfullmakten gäller samma formkrav som vid upprättande av fullmakten (7 §). Formkraven motsvarar de krav som gäller för upprättande och ändring av testamente enligt 10 kap. ärvdabalken.

Lagens krav på att framtidsfullmakten ska vara skriftlig hindrar enligt regeringen i sig inte en digital hantering. Regeringen delar dock utredningens bedömning att kraven på att fullmaktsgivaren ska skriva under fullmaktshandlingen och att vittnena ska bekräfta handlingen med sina underskrifter hindrar att framtidsfullmakten utfärdas i elektronisk form. I samband med att lagen om framtidsfullmakter infördes ställde sig regeringen positiv till elektronisk hantering av framtidsfullmakter men gjorde bedömningen att frågan inte rymdes inom ramen för det lagstiftningsärendet (prop. 2016/17:30 s. 34–35).

Sverige är ett i hög grad digitaliserat samhälle där legitimering i kontakter med bl.a. myndigheter och banker ofta sker genom e-legitimation eller andra former av elektroniska underskrifter. Elektroniska underskrifter har generellt en hög säkerhet. Vidare finns möjlighet till flerparts-signering vid samma tillfälle genom den s.k. blockkedjetekniken. I vissa legitimationstjänster finns det också inbyggda lösningar för att bekräfta att olika digitala enheter fysiskt befinner sig på samma plats. Det finns flera exempel på områden där en ökad digitalisering har skett, bl.a. när det gäller digital bekräftelse av faderskap och föräldraskap samt elektroniska rättgångsfullmakter. Det framstår som helt naturligt att även tillåta att framtidsfullmakter undertecknas elektroniskt. Formkraven bör därför utformas på ett sätt som inte hindrar detta.

Svenska Bankföreningen anser att frågan om digitala framtidsfullmakter behöver utredas ytterligare. Föreningen väcker bl.a. frågan om hur en digital framtidsfullmakt ska återkallas och hur man identifierar att en digital framtidsfullmakt är originalet. Även för regeringen är det av stor vikt att digitala framtidsfullmakter är lika pålitliga som de som upprättas i pappersform. Det är därför viktigt att kraven utformas på ett sätt som ur säkerhetssynpunkt är likvärdigt med de befintliga reglerna. En framtidsfullmakt är, i likhet med ett testamente, en ensidig rättshandling som många gånger ska tillämpas först när lång tid har gått från utfärdandet, när utfärdaren inte längre kan tillfrågas om sina avsikter. Formkravet syftar till att undvika bevissvårigheter om t.ex. fullmaktsgivarens tillstånd vid fullmaktens upprättande eller andra oklarheter (se prop. 2016/17:30 s. 32). Regeringen anser, i likhet med utredningen, att detta syfte kan uppnås även när fullmaktsgivaren och de båda vittnena signerar fullmaktshandlingen digitalt. När det gäller kravet på vittnens samtida närvaro fyller det en viktig funktion när det kommer till att undvika bevissvårigheter. Det bör därför behållas.

En framtidsfullmaktsgivare kan alltid återkalla framtidsfullmakten genom att, på motsvarande sätt som gäller för vanliga fullmakter, återta eller låta förstöra fullmakten (8 § lagen om framtidsfullmakter och 16 § lagen [1915:218] om avtal och andra rättshandlingar på förmögenhetsrättens område, avtalslagen). När det gäller digitala framtidsfullmakter

har huvudmannen inte möjlighet att återkalla fullmakten genom att fysiskt återta eller låta förstöra handlingen. Det finns dock inget hinder mot att huvudmannen med digitala medel ges motsvarande rådgivning och kontroll över fullmakten (jfr prop. 2019/20:189 s. 41). Även den granskare som en fullmaktsgivare kan utse enligt 8 § lagen om framtidsfullmakter kan ges möjlighet att återkalla fullmakten digitalt. Regeringen bedömer därför att det inte bör bli mycket svårare att återkalla en digital framtidsfullmakt jämfört med att återkalla en fullmakt i pappersform, i varje fall inte i sådan utsträckning att man bör avstå från att införa en möjlighet till digitala framtidsfullmakter. En återkallelse kommer därtill endast att komma i fråga i undantagsfall.

Det är viktigt att det går att säkerställa att en återkallad digital framtidsfullmakt inte kan användas av fullmaktshavaren och att den framtidsfullmakt som åberopas är i original. En digital framtidsfullmakt behöver därför kunna visas upp på ett sådant sätt att den som ska kontrollera fullmakten kan säkerställa att den är giltig. Hur tredje mans kontroll av en digital framtidsfullmakt ska gå till i praktiken blir avhängigt av vilken teknisk lösning som väljs. Regleringen bör i detta avseende vara teknikneutral för att möjliggöra olika lösningar.

En digital framtidsfullmakt bör skrivas under av fullmaktsgivaren med en elektronisk underskrift. När det gäller digitala rättegångsfullmakter har det, liksom i associationsrättsliga sammanhang, ansetts lämpligt att ställa krav på att en elektronisk fullmakt ska skrivas under med en avancerad elektronisk underskrift (se t.ex. 12 kap. 8 § andra stycket rättegångsbalken och 1 kap. 13 § och 7 kap. 3 § första stycket aktiebolagslagen [2005:551]). Ett krav på en sådan underskrift är vidare tillräckligt för att fullmakten ska omfattas av den straffrättsliga regleringen om urkundsförfalskning (se 14 kap. 1 § brottsbalken och prop. 2012/13:74 s. 70). Regeringen delar utredningens bedömning att det bör krävas en avancerad elektronisk underskrift av både fullmaktsgivaren och vittnena.

13 Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Regeringens förslag

De flesta av lagförslagen ska träda i kraft den 1 juli 2026. Förslagen om obligatorisk introduktionsutbildning för ställföreträdare och ställföreträdarregistret ska träda i kraft den 1 januari 2028. De förslag som rör statistik ska träda i kraft den 1 januari 2029.

Ett ärende som har inletts vid tingsrätten före den 1 juli 2026 men ännu inte har avgjorts slutligt den dagen ska handläggas enligt äldre föreskrifter.

En god man eller förvaltare som har förordnats före den 1 januari 2028 ska senast den 31 december 2028 ha genomgått en introduktionsutbildning om vad ett sådant ställföreträdarskap innebär.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer ska få meddela föreskrifter om uppbyggnaden av ställföreträdarregistret.

Utredningens förslag

Utredningens förslag stämmer delvis överens med regeringens. Utredningen föreslår att förslagen träder i kraft tidigare, för de flesta av förslagen den 1 januari 2023. Utredningen föreslår inte någon övergångsreglering för utbildning av redan förordnade ställföreträdare.

Remissinstanserna

De flesta av remissinstanserna tillstyrker förslagen eller har ingen invändning mot dem. *Riksdagens ombudsmän (JO)* anser att det bör framgå av övergångsbestämmelserna hur äldre förordnanden med uppdrag att bevaka rätt, förvalta egendom och sörja för person ska tolkas.

Skälen för regeringens förslag

Ikraftträdande

De lagändringar som föreslås syftar till att skapa ett rättssäkert, modernt och långsiktigt hållbart regelverk där den enskilde sätts i fokus. Det är angeläget att förslagen kan träda i kraft så snart som möjligt. Många av förslagen är sådana att de inte kräver någon längre tid av förberedelser. Det gäller t.ex. förslagen om ökat hänsynstagande till huvudmannens vilja, anställda ställföreträdare, ställföreträdarens redovisning och överförmyndares tillsyn. Regeringen anser därför att de flesta av förslagen bör träda i kraft den 1 juli 2026.

Några av förslagen kräver dock större förberedelser innan de kan träda i kraft. Den registeransvariga myndigheten behöver tid för att inrätta ett nationellt ställföreträdarregister. Det behövs också tid för att en obligatorisk utbildning för ställföreträdare ska kunna tas fram. Förslagen i dessa delar bedöms därför kunna träda i kraft först den 1 januari 2028.

De förslag som är kopplade till att statistiken på området ska ingå i den officiella statistiken bör träda i kraft när det nationella ställföre-

trädarregistret har varit i bruk en tid. Regeringen bedömer att förslagen i denna del bör träda i kraft den 1 januari 2029.

Behovet av övergångsbestämmelser

För de flesta av förslagen krävs det enligt regeringens bedömning inga övergångsbestämmelser. De föreslagna lagändringarna ska därmed som utgångspunkt tillämpas från och med den dag de träder i kraft. I de flesta situationer orsakar detta inga tillämpningsproblem. När det gäller förslaget om att ställföreträdare ska upprätta och lämna in en årsberättelse eller slutberättelse kan det framhållas att kravet inte gäller retroaktivt på så sätt att berättelsen ska omfatta första halvåret under 2026. Redogörelsen ska därmed omfatta tiden efter ikraftträdandet, eller den tid därefter som ställföreträdaren varit förordnad om ställföreträdaren förordnas efter ikraftträdandet.

När det gäller förslaget om att överförmyndaren ska få beslutanderätt i ärenden om att godmanskap ska anordnas, ändras eller upphävas anser regeringen i likhet med utredningen att de ärenden som har inletts hos tingsrätten före ikraftträdandet bör fortsätta att handläggas enligt de hittillsvarande reglerna. Detta bör gälla oavsett vilken instans ärendet befinner sig i vid ikraftträdandet. Regeringen föreslår därför att ärenden som har inletts vid tingsrätten före den 1 juli 2026, men ännu inte har avgjorts slutligt den dagen, ska handläggas enligt äldre föreskrifter.

Enligt regeringens mening bör de ställföreträdare som redan är förordnade vid ikraftträdandet få längre tid på sig att genomgå den obligatoriska introduktionsutbildningen. De bör ha genomgått den inom ett år från ikraftträdandet. En övergångsbestämmelse med den innebörden bör därför införas.

Riksdagens ombudsmän (JO) anser att det bör framgå av övergångsbestämmelserna hur de hittillsvarande förordnandena med uppdrag att bevaka rätt, förvalta egendom eller sörja för person ska tolkas. Regeringen konstaterar att de ställföreträdarskap och förordnanden av ställföreträdare som har beslutats före ikraftträdandet kommer att fortsätta att gälla även efter det att de föreslagna ändringarna av 11 kap. 4 § och 12 kap. 2 § föräldrabalken har trätt i kraft. Om det uppstår frågor om hur ett äldre förordnande ska tolkas får det göras utifrån de lagregler som gällde när förordnandet beslutades. Detta kräver inte någon övergångsbestämmelse.

En närliggande fråga är hur man ska behandla godmanskap enligt 11 kap. 4 § och förvalterskap som har anordnats före den 1 juli 2026, om det hos överförmyndaren uppkommer en fråga om ändring av godmanskapet eller förvalterskapet efter den dagen. Enligt regeringens mening bör sådana ärenden handläggas enligt de nya bestämmelserna. Det innebär att det då blir aktuellt att ändra omfattningen av ställföreträdarskapet med tillämpning av uttrycken ekonomiska och personliga angelägenheter. Inte heller detta kräver någon övergångsbestämmelse.

Motsvarande fråga uppkommer inte i ett ärende som enbart avser att en god man eller förvaltare ska entledigas och en ny förordnas. Då bör den nya ställföreträdaren träda in i samma behörighet som den tidigare. Detta kräver ingen övergångsreglering.

Slutligen finns det behov av att ge regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer möjlighet att meddela föreskrifter om upp-

byggnaden av ställföreträdarregistret, så att det kan tas i drift den dag reglerna om registret träder i kraft. Sådana bestämmelser skulle t.ex. kunna avse när och på vilket sätt som överförmyndaren ska lämna in uppgifter till ställföreträdarregistret inför att det tas i drift.

14 Konsekvenser

14.1 Konsekvenser för enskilda

Regeringens bedömning

Förslagen får positiva konsekvenser både för enskilda som behöver en ställföreträdare och för de som har uppdrag som ställföreträdare. Förslagen ökar den enskildes utrymme för självbestämmande och höjer kvaliteten i ställföreträdarverksamheten. Förslagen leder också till att rekryteringen av kompetenta ställföreträdare underlättas och att det även i framtiden går att rekrytera lämpliga personer till ställföreträdaruppdrag.

Utredningens bedömning

Utredningens bedömning stämmer överens med regeringens.

Remissinstanserna

De flesta av remissinstanserna delar bedömningen eller har ingen invändning mot den.

Skälen för regeringens bedömning

För regeringen är en viktig följd av förslagen att de ökar utrymmet för självbestämmande för den som behöver en god man eller förvaltare. Förslagen höjer också kvaliteten i ställföreträdarverksamheten och ökar möjligheten för den enskilde att leva ett gott liv. Förslagen leder vidare till att en lämplig ställföreträdare kan utses snabbare än hittills. De förslag som rör utbildning för ställföreträdare leder till ökad kompetens hos ställföreträdarna, vilket i sin tur innebär bättre hjälp till den som behöver en ställföreträdare. Dessutom kommer tydliggörandet av att den enskilde ska vara i fokus att leda till att huvudmannens vilja och välbefinnande på ett tydligare sätt framhålls. Förslaget om ökad insyn för huvudmannen kommer att leda till att han eller hon får en större inblick i ställföreträdarens arbete. Även skyddet för den personliga integriteten förbättras genom förslaget om stärkt skydd för uppgifter om den enskilde.

En förutsättning för att åstadkomma förbättringar för enskilda som har behov av en god man eller förvaltare är att det finns kompetenta personer som vill ta sig an uppdrag som ställföreträdare. Många människor är beredda att göra en frivillig insats för en annan person men det är ändå svårt att rekrytera lämpliga ställföreträdare till alla huvudmän. Förslagen

bidrar till att skapa förbättringar både för den som behöver en ställföreträdare, så att han eller hon kan få sitt behov av hjälp tillgodosett, och för den som tar sig an ett sådant uppdrag, så att han eller hon kan stödja sin huvudman på bästa sätt och trivas i sitt uppdrag. Det i sin tur ökar förutsättningar för att behålla det ideella inslaget i ställföreträdarsystemet.

Förslaget om att godmanskap inte ska anordnas om en mindre ingripande åtgärd är tillräcklig leder till en noggrannare prövning av om det finns behov av godmanskap innan ett ställföreträdarskap anordnas. I likhet med utredningen bedömer regeringen att förslaget kan leda till att något färre godmanskap anordnas, vilket bl.a. är positivt för de enskilda som då inte riskerar att få en mer ingripande insats än vad som behövs.

I och med att tillsynen på området förbättras kommer tryggheten för den som behöver en ställföreträdare att öka. Ett nationellt ställföreträdaregister skapar ett enkelt sätt att kontrollera en ställföreträdares behörighet, vilket ökar tryggheten för huvudmannen. Registret bedöms underlätta kontakter med myndigheter och förbättra möjligheterna för ställföreträdare att få tillgång till anpassade digitala tjänster hos t.ex. banker och andra företag. Tillgång till sådana anpassade tjänster kommer i sin tur att underlätta för ställföreträdare när de utför sina uppdrag.

För ställföreträdare del kommer bilden av vad en ställföreträdare förväntas göra i sitt uppdrag att bli tydligare. Förslagen innebär att det säkerställs att ställföreträdare får en introduktion till uppdraget, bättre stöd när uppdraget utförs och fördjupad utbildning när det behövs. Förslaget om krav på att utse en ny ställföreträdare så snart som möjligt, bedöms kunna förbättra möjligheterna för ställföreträdare att lämna ett uppdrag snabbare, vilket ökar chansen för att fler vågar åta sig ett uppdrag som ställföreträdare. Vidare bedöms förslaget att småutgifter ska kunna ersättas utan kvitto medföra att ersättning till ställföreträdare betalas ut snabbare.

Regeringen delar utredningens bedömning att förslaget om att ställföreträdare alltid ska beakta huvudmannens inställning och löpande informera huvudmannen inte påverkar möjligheten att rekrytera ställföreträdare negativt. Flertalet ställföreträdare gör redan detta och att det blir tydligt vad som förväntas är något som har efterlysts även från ställföreträdarhåll. Inte heller förslaget om att ställföreträdare årligen ska ge in en årsberättelse till överförmyndaren bör innebära någon större belastning för ställföreträdarna då årsberättelsen ersätter den redogörelse som överförmyndarna ofta redan begär in. För ställföreträdare som är befriade från att ge in en årsräkning eller sluträkning kommer förslaget om att ta bort denna möjlighet innebära en något ökad arbetsbörda. Samtidigt kommer det i många av dessa fall sannolikt att räcka med att lämna en förenklad redovisning, varför förslaget inte bedöms innebära att personer kommer att avstå från att ta sig an ställföreträdaruppdrag eller avsäga sig de uppdrag som de redan har.

För banker och andra företag som kommer i kontakt med en god man eller förvaltare i sin verksamhet kommer förslagen att underlätta förståelsen av vad ställföreträdarens uppdrag innebär. Detta gäller inte minst förslaget att inrätta ett ställföreträdaregister, som kommer att göra det enkelt och smidigt att kontrollera en ställföreträdares behörighet.

14.2 Konsekvenser för staten

Regeringens bedömning

Förslaget om att flytta beslutanderätten i ärenden om godmanskap från domstolarna till överförmyndarna innebär en ökad renodling av domstolarnas verksamhet. Förslaget innebär minskade kostnader för Sveriges domstolar.

Det ansvar som regeringen avser att ge Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd på ställföreträdarområdet innebär ökade kostnader för myndigheten.

I budgetpropositionen för 2026 lämnar regeringen förslag på hur kostnadskonsekvenserna för Sveriges domstolar och Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd ska hanteras.

Förslagen leder inte till ökade kostnader för länsstyrelserna eller staten i övrigt.

Utredningens bedömning

Utredningens bedömning stämmer delvis överens med regeringens. Utredningen föreslår att en ny statlig myndighet ska inrättas, vilket innebär högre kostnader för staten än regeringens förslag.

Remissinstanserna

De flesta av remissinstanserna delar bedömningen eller har ingen invändning mot den. *Domstolsverket* anser att beräkningen av ett eventuellt minskat anslag för Sveriges Domstolar bör göras med större försiktighet. Flera tingsrätter, däribland *Solna tingsrätt*, *Linköpings tingsrätt* och *Göteborgs tingsrätt*, ifrågasätter också beräkningen och anser att den framstår som osäker.

Skälen för regeringens bedömning

Sveriges domstolar

I avsnitt 9 föreslås att beslutsfattandet i ärenden om anordnande, ändring och upphörande av godmanskap flyttas från domstolarna till överförmyndarna. Handläggningen ska enligt förslaget alltid inledas hos överförmyndaren och det ska vara överförmyndaren som fattar beslut i ärenden som inte är tvistiga. Ärenden som är tvistiga ska överlämnas till tingsrätten för prövning där. Detta gör domstolarnas verksamhet mer renodlad.

Enligt uppgifter från Domstolsverket har det under femårsperioden 2020–2024 i genomsnitt kommit in omkring 19 000 ärenden om godmanskap per år till tingsrätterna. Det förs ingen statistik över hur stor andel av godmanskapsärendena som är tvistiga. Domstolsverket uppskattar dock att omkring 75 procent av alla ärenden om godmanskap är otvistiga. Förslaget innebär därmed att en stor andel av alla godmanskapsärenden kommer att beslutas av överförmyndarna i stället för av tingsrätterna, vilket innebär besparingar för domstolarna. Antalet ärenden i hovrätten bedöms inte påverkas mer än marginellt som en följd av förslaget. Regeringen bedömer att besparingen för Sveriges domstolar uppgår till 25 miljoner

kronor årligen. Denna kostnadsminskning behandlas i budgetpropositionen för 2026, se prop. 2025/26:1 utg.omr. 4 avsnitt 3.9.5).

Länsstyrelserna

I avsnitt 5 föreslås att länsstyrelserna inte längre ska ansvara för tillsynsvägledning, vilket kommer att innebära en minskad arbetsbörda för de sex länsstyrelser som har ansvar på området. Vidare görs i avsnitt 10.11 bedömningen att länsstyrelserna inte längre ska ha ansvar för att föra statistik, vilket också leder till en minskad arbetsbörda. Detta gäller främst för Länsstyrelsen i Örebro län som ansvarar för att föra statistik på riksnivå.

Att den särskilda tillsynsvägledningen och ansvaret för statistik lyfts bort frigör resurser för själva tillsynen över överförmyndarna. Detta kommer även fortsättningsvis att vara en central uppgift på ställföreträdarområdet. Säkerställandet av hög rättssäkerhet för den enskilde kräver att länsstyrelsernas tillsyn utövas med omsorg och kvalitet, vilket i viss utsträckning underlättas när andra uppgifter lyfts bort. Sammantaget leder förslagen inte till några kostnadskonsekvenser för länsstyrelserna.

Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd

I lagrådsremissen aviseras att regeringen avser att bemyndiga Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd att ha ansvar för centrala uppgifter på ställföreträdarområdet. Till följd av det kommer myndigheten att behöva nya kunskaper och bl.a. ta fram föreskrifter och allmänna råd och ansvara för utbildning av ställföreträdare. Uppgiften att ha ett övergripande ansvar på ställföreträdarområdet kommer att innebära ökade kostnader för myndigheten. De ökade kostnaderna kommer i denna del främst att bestå av personalkostnader.

Därutöver aviseras att myndigheten ska inrätta och ansvara för drift och underhåll av ett nationellt ställföreträdarregister. Även detta kommer att innebära ökade kostnader för myndigheten både i form av kostnader förknippat med själva inrättandet av registret och personalkostnader.

Regeringen bedömer att kostnadsökningen för Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd uppgår till 25 miljoner kronor årligen. Denna kostnadsökning behandlas i budgetpropositionen för 2026, se prop. 2025/26:1 utg.omr. 9 avsnitt 6.6.1)

Konsekvenser för det allmänna i övrigt

Förslaget om ett nationellt ställföreträdarregister bedöms leda till positiva samhällsekonomiska konsekvenser då hanteringen av ställföreträdarskap blir tryggare, effektivare och billigare för ett stort antal aktörer på området. Genom ett register skapas möjlighet för bl.a. statliga myndigheter att kontrollera en ställföreträdares behörighet på ett enkelt och smidigt sätt. Kostnaderna för administration och handläggning kommer därmed att minska.

14.3 Konsekvenser för kommunerna

Regeringens bedömning

Vissa av förslagen leder till ökade kostnader för kommunerna. Omfattningen av dessa kostnader bedöms dock motsvara den totala kostnadsbesparing som andra förslag innebär för kommunerna.

I budgetpropositionen för 2026 lämnar regeringen förslag på hur de ekonomiska konsekvenserna för kommunerna ska hanteras.

Vissa av förslagen innebär att den kommunala självstyrelsen inskränks. Inskränkningarna är nödvändiga för att uppnå ändamålen med förslagen och är alltså proportionerliga.

Utredningens bedömning

Utredningens bedömning stämmer delvis överens med regeringens. Utredningen, som lämnar mer omfattande förslag som berör kommunerna, bedömer att förslagen medför en kostnadsökning för kommunerna med omkring 170 miljoner kronor årligen. Utredningen föreslår därför ett generellt ökat statsbidrag till kommunerna med motsvarande belopp.

Remissinstanserna

De flesta av remissinstanserna delar bedömningen eller har ingen invändning mot den. *Sveriges Kommuner och Regioner*, *Föreningen Sveriges Överförmyndare* och ett flertal kommuner, däribland *Östersunds kommun*, *Norrköpings kommun* och *Skövde kommun*, invänder mot beräkningarna och menar att kostnaderna för kommunerna med anledning av förslagen kommer att bli högre.

Skälen för regeringens bedömning

Ekonomiska konsekvenser

Förslaget i avsnitt 9 om att beslutanderätten i otvistiga ärenden om anordnande, ändring och upphörande av godmanskap ska flyttas från domstolarna till överförmyndarna innebär en ökad arbetsbelastning bestående i handläggning och beslutsfattande i ett stort antal ärenden för kommunerna. Som redovisas ovan handlägger tingsrätterna enligt de hittillsvarande bestämmelserna omkring 19 000 ärenden om godmanskap årligen. Domstolsverkets statistik innefattar inte uppgifter om huruvida ett domstolsärende är tvistigt eller inte. Det går alltså inte att med någon exakthet bedöma hur stor andel av ärendena som med förslaget kommer att handläggas och beslutas av överförmyndaren i stället för av tingsrätten. Domstolsverket uppskattar dock att omkring 75 procent av ärendena om godmanskap är otvistiga.

Redan med den hittillsvarande regleringen utförs den största delen av arbetet i ärenden om godmanskap av överförmyndaren. Det är oftast överförmyndaren som ansöker hos tingsrätten om att ett godmanskap ska anordnas och överförmyndaren har även i övrigt en aktiv roll under handläggningen i domstolen. Överförmyndarna har bl.a. en skyldighet att ge in yttranden och annan utredning till tingsrätten och lämnar i regel

förslag på en lämplig ställföreträdare. Att överförmyndaren tar över ansvaret för själva beslutsfattandet i en betydande andel av ärendena bedöms mot denna bakgrund inte vara förenat med någon kraftig ökning av merarbetet för dem. I viss utsträckning kompenseras den ökade arbetsbördan dessutom av att kontakterna och korrespondensen med tingsrätten minskar. Den ökade kostnaden för kommunerna i denna del bedöms därför vara betydligt lägre än den kostnadsminskning som förslaget innebär för Sveriges domstolar.

Några av regeringens övriga förslag som innebär att nya eller utökade uppgifter läggs på kommunerna medför ökade kostnader för överförmyndarnas verksamhet. Det gäller framför allt förslaget om tydligare regler för överförmyndarens tillsyn (avsnitt 10.5), förslaget om reglering av kompetens och kvalitet i överförmyndarverksamheten (avsnitt 10.1) och förslaget om att en god man ska utses för ensamkommande barn, oavsett om barnet söker uppehållstillstånd i landet eller inte (avsnitt 11).

Till skillnad från utredningen föreslår regeringen bl.a. inte att överförmyndarnämnd ska vara den obligatoriska organisationsformen. Detta påverkar i hög utsträckning kommunernas kostnader på grund av förslagen.

Planen att ge Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd ett övergripande ansvar på ställföreträdarområdet och inrätta ett nationellt ställföreträdarregister bedöms innebära rationaliseringseffekter för kommunerna på så sätt att överförmyndarnas arbetsbörda för utförande av motsvarande moment minskar. Dessa förslag kommer alltså att innebära minskade kostnader för kommunerna, som bedöms motsvara den sammanlagda kostnadsökning som förslagen ovan medför.

Sammantaget bedöms kostnadsminskningen för kommunerna uppgå till ca 60 miljoner kronor årligen. Den kostnadsökning som andra förslag leder till bedöms motsvara detta belopp. Dessa kostnadskonsekvenser för kommunerna behandlas i budgetpropositionen för 2026, se prop. 2025/26:1 utg.omr. 25 avsnitt 2.8.1).

Konsekvenser för den kommunala självstyrelsen

Den kommunala självstyrelsen regleras bl.a. i 14 kap. regeringsformen och innebär att det ska finnas en självständig och, inom vissa ramar, fri bestämmanderätt för kommunerna. En inskränkning i den kommunala självstyrelsen bör enligt 14 kap. 3 § regeringsformen inte gå utöver vad som är nödvändigt med hänsyn till de ändamål som föranlett inskränkningen, vilket innebär att inskränkningen bör vara proportionerlig.

Förslaget om att överförmyndarna ska ta över ärenden från domstolarna innebär en skiftning i ansvar från staten till kommunerna och en inskränkning i den kommunala självstyrelsen på så sätt att kommunerna inte kan avstå från uppgifterna. Jämfört med den hittillsvarande regleringen bedöms förslaget innebära ett mer effektivt beslutsfattande, att domstolarnas verksamhet i högre grad renodlas till dömande och att beslutsfattandet sker närmare medborgarna. Det är inte aktuellt att flytta uppgifterna till någon annan myndighet än överförmyndaren. Inskränkningen i den kommunala självstyrelsen bedöms därför vara nödvändig för att uppnå ändamålen med förslaget och är därmed proportionerlig.

Några av regeringens övriga förslag innebär en skärpning av föräldrabalkens krav på överförmyndarnas verksamhet. Det gäller bl.a. förslagen om kompetens och kvalitet i överförmyndarverksamheten (avsnitt 10.1), förslaget om att överförmyndaren ska lämna tydlig och anpassad information till huvudmannen (avsnitt 7.2), förslaget om att överförmyndaren ska informera ställföreträdaren om vad som förväntas ingå i uppdraget (avsnitt 8.2), förslaget om att överförmyndaren ska ansvara för att ställföreträdare genomgår en introduktionsutbildning (avsnitt 8.3), förslaget om att överförmyndaren ska utse en ny ställföreträdare så snart som möjligt när en ställföreträdare begär sitt entledigande (avsnitt 8.4) och förslagen om skärpta krav på överförmyndarens tillsyn (avsnitt 10.5). Förslaget om att reglera förutsättningarna för när en anställd ställföreträdare kan förordnas tydliggör att sådana ställföreträdare får förordnas, men innebär samtidigt att möjligheten att rekrytera sådana ställföreträdare styrs till vissa situationer (avsnitt 8.5).

De angivna förslagen innebär att den kommunala självstyrelsen i viss utsträckning inskränks. Regeringen bedömer dock att förslagen medför stor nytta för huvudmän och ställföreträdare och att motsvarande effekt inte kan förväntas uppnås på något sätt som innebär mindre ingrepp. Begränsningen i den kommunala självstyrelsen går mot den bakgrunden inte utöver vad som är nödvändigt med hänsyn till ändamålen med förslagen. I likhet med utredningen bedömer regeringen därför att inskränkningarna i den kommunala självstyrelsen är proportionerliga.

14.4 Övriga konsekvenser

Regeringens bedömning

Förslagen bedöms innebära positiva konsekvenser ur ett barnrättsperspektiv och för möjligheterna att nå de integrationspolitiska målen.

Förslagen bedöms innebära något minskad brottslighet och ha vissa positiva konsekvenser för det brottsförebyggande arbetet.

Förslagen bedöms inte ha någon betydelse för jämställdheten, miljön eller sysselsättningen.

Utredningens bedömning

Utredningens bedömning stämmer i huvudsak överens med regeringens.

Remissinstanserna

De flesta av remissinstanserna delar bedömningen eller har ingen invändning mot den.

Skälen för regeringens bedömning

I lagrådsremissen föreslås att en god man ska förordnas för ett ensamkommande barn, oavsett om barnet söker uppehållstillstånd i Sverige. Det föreslås även att socialnämnden skyndsamt ska ansöka om eller anmäla behov av en särskilt förordnad vårdnadshavare när barnet har fått uppe-

hållstillstånd i Sverige. Dessa förslag bedöms innebära att möjligheterna för ett ensamkommande barn att få sina rättigheter tillgodosedda säkerställs genom att en ställföreträdare för barnet utses. Förslagen bedöms även innebära en möjlighet för ensamkommande barn som ska stanna i Sverige att något snabbare än i dag etablera sig, vilket i sin tur bedöms innebära positiva konsekvenser för barnets möjlighet att tillgodose sina rättigheter och möjligheterna att nå de integrationspolitiska målen.

Förslaget om en central styrning på området skapar bättre förutsättningar för förordnade förmyndare att utföra sina uppdrag på ett bra sätt. Vidare föreslås att förordnade förmyndare ska ha en informationsskyldighet i förhållande till barn som har fyllt 16 år. Det innebär att rätten till information stärks för barn över 16 år, som har större rätt än yngre barn att disponera över sin egendom. För yngre barn innebär förslaget inte någon skillnad från vad som gäller enligt den hittillsvarande regleringen. Det innebär att yngre barn ska informeras om förmyndarens åtgärder i den utsträckning det bedöms vara till barnets bästa i enlighet med 12 kap. 3 § föräldrabalken och barnkonventionen.

Förslagen om de krav som ska ställas på överförmyndarnas verksamhet och tillsyn och skyldigheten för överförmyndare att anmäla misstänkt brottslighet till åtal bedöms leda till en viss förebyggande effekt mot att ställföreträdare begår ekonomisk brottslighet mot sina huvudmän. Möjligheterna att upptäcka och förhindra sådan brottslighet bedöms även kunna öka som en konsekvens av förslagen.

Att överförmyndarna tar över ärenden som i dag handläggs och beslutas hos tingsrätterna innebär att det för många människor blir lättare att personligen besöka den beslutande myndigheten, eftersom överförmyndarkontor finns på fler platser i landet än tingsrätter. Att den beslutande myndigheten alltså kommer närmare medborgaren bedöms ha en viss positiv påverkan på den offentliga servicen i landet.

Förslagen bedöms inte ha någon påverkan på jämställdheten mellan kvinnor och män, på miljön eller på sysselsättningen.

15 Författningskommentar

15.1 Förslaget till lag om ändring i föräldrabalken

10 kap. Om förmyndare

18 § *En ansökan om att en förmyndare ska förordnas eller entledigas får göras av överförmyndaren, förmyndare, vårdnadshavare, den underårige själv, om han eller hon har fyllt 16 år, samt av hans eller hennes sambo och närmaste släktingar. Rätten ska självmant ta upp en sådan fråga, när det finns anledning till det.*

I ett ärende som avses i första stycket ska rätten ge en underårig som fyllt 16 år tillfälle att yttra sig, om det kan ske.

I paragrafen anges vilka som får göra en ansökan om förordnande eller entledigande av en förmyndare.

Första stycket ändras som en följd av att möjligheten för underåriga att ingå äktenskap har tagits bort genom SFS 2014:376.

Övriga ändringar är språkliga.

11 kap. Om god man och förvaltare

Om god man

God man vid sjukdom och liknande förhållanden

4 § Om någon på grund av sjukdom, psykisk störning, försvagat hälsotillstånd eller något liknande förhållande behöver hjälp med *sina ekonomiska eller personliga angelägenheter*, ska *godmanskap anordnas för honom eller henne*. Ett *godmanskap ska dock inte anordnas om den enskilde kan antas få sitt hjälpbehov tillgodosett på ett mindre ingripande sätt*.

För att ett godmanskap ska anordnas krävs att den enskilde samtycker till det. Samtycke krävs dock inte om den enskildes tillstånd hindrar att hans eller hennes mening hämtas in.

Ett godmanskap ska begränsas utifrån den enskildes behov.

Paragrafen behandlar förutsättningarna för att ett godmanskap ska anordnas. Övervägandena finns i avsnitt 7.1, 7.3 och 8.1.

I *första stycket* ersätts uttrycken *bevaka rätt, förvalta egendom och sörja för person med uttrycken ekonomiska och personliga angelägenheter*. Detta innebär ingen ändring när det gäller vad den enskilde ska behöva hjälp med för att ett godmanskap ska anordnas. Uttrycket *ekonomiska och personliga angelägenheter* finns med samma innebörd i 2 § lagen (2017:310) om framtidsfullmakter (se vidare prop. 2016/17:30 s. 109 och 110). På grund av hänvisningen i 7 § till den förevarande paragrafen, blir den nya beskrivningen av den enskildes hjälpbehov också tillämplig vid bedömningen av om ett förvaltarskap ska anordnas.

För en ytterligare beskrivning av uttrycket *ekonomiska och personliga angelägenheter* hänvisas till kommentaren till 12 kap. 2 §. Ekonomiska angelägenheter motsvarar uttrycket att förvalta egendom. Till personliga angelägenheter räknas det som enligt den hittillsvarande lydelsen omfattas av att sörja för person. Någon direkt motsvarighet till uttrycket *bevaka rätt* finns inte. Behovet av att få hjälp med att bevaka sin rätt är i stället något som ingår i den enskildes behov av hjälp med personliga eller ekonomiska angelägenheter.

Liksom hittills krävs det att den enskilde har ett behov av en god man för att ett godmanskap ska anordnas. I stycket tydliggörs det att ett godmanskap inte ska anordnas om den enskilde kan antas få sitt hjälpbehov tillgodosett på ett mindre ingripande sätt. Exempel på sådant mindre ingripande stöd som ska övervägas innan ett godmanskap anordnas är att den enskilde får hjälp genom en anhörig som har anhörigbehörighet enligt 17 kap., genom en framtidsfullmakt som har trätt i kraft eller genom insatser på socialtjänstens område. Om den nödvändiga hjälpen kan ges på något av dessa sätt eller på något annat sätt, exempelvis genom en vanlig fullmakt, ska ett godmanskap inte anordnas alternativt begränsas till att avse de angelägenheter som den enskilde inte kan få hjälp med på annat sätt.

Vilka alternativ till godmanskap som övervägs blir beroende av omständigheterna i det enskilda fallet. För att ett godmanskap inte ska anordnas med hänvisning till bestämmelsen bör den mindre ingripande åtgärden vara ett realistiskt och praktiskt genomförbart alternativ som

tillgodoseder den enskildes behov av hjälp (jfr Högsta domstolens beslut den 29 juli 2025 i ärende nr Ä 1813-24).

I det nya *andra stycket* tydliggörs vikten av den enskildes samtycke för att ett godmanskap ska anordnas. Stycket motsvarar hittillsvarande första stycket *andra meningen*.

I *tredje stycket* anges det att godmanskapet ska begränsas utifrån den enskildes behov. Ett godmanskap kan exempelvis begränsas till en särskilt utpekad angelägenhet såsom att förvalta aktier eller sälja en fastighet. Liksom hittills kan det krävas att ett godmanskap omfattar både personliga och ekonomiska angelägenheter för att en god man fullt ut ska kunna ta till vara den enskildes intressen.

Ändringarna i paragrafen innebär vidare att det inte längre anges att det är rätten som ska besluta att anordna godmanskapet. Bestämmelser om vilken myndighet som beslutar om att ett godmanskap ska anordnas tas i stället in i den nya 4 a §. För en kommentar hänvisas till den paragrafen.

Det hittillsvarande *andra stycket* flyttas till en ny 4 b §. Övriga ändringar i paragrafen är språkliga.

4 a § *En fråga om att anordna ett godmanskap enligt 4 § prövas av överförmyndaren.*

Om den enskilde, hans eller hennes förmyndare, make eller sambo eller närmaste släktingar eller en framtidsfullmaktshavare motsätter sig att godmanskap anordnas ska överförmyndaren överlämna ärendet till rätten för prövning. Detsamma gäller om överförmyndaren bedömer att ett godmanskap inte bör anordnas.

Om en fråga enligt första stycket uppkommer i ett ärende om förvaltarskap, är rätten också behörig att pröva frågan.

Paragrafen, som är ny, anger vilken myndighet som prövar en fråga om att anordna ett godmanskap. Övervägandena finns i avsnitt 9.

Första stycket innebär att frågan om att anordna ett godmanskap som utgångspunkt ska prövas av överförmyndaren. Regleringen medför att ett ärende om att anordna godmanskap ska inledas hos överförmyndaren, med undantag för den särskilda situation som behandlas i *tredje stycket*.

Ett ärende kan inledas hos överförmyndaren efter ansökan från den enskilde själv eller någon annan (15 §) eller på initiativ av överförmyndaren själv (15 a § första stycket). Det kan också inledas genom att rätten anmäler behov av att en god man förordnas (15 a § andra stycket). Överförmyndaren ansvarar sedan för handläggningen av ärendet och beslutar om att anordna godmanskap, om det finns skäl för det. På samma sätt som andra beslut som överförmyndaren har meddelat i första instans får överförmyndarens beslut om att anordna godmanskap överklagas till tingsrätten (20 kap. 6 §).

I *andra stycket* finns ett undantag från överförmyndarens beslutanderätt. Där anges att överförmyndaren ska överlämna ärendet till rätten för prövning om den enskilde, hans eller hennes förmyndare, make eller sambo eller närmaste släktingar eller en framtidsfullmaktshavare motsätter sig att ett godmanskap anordnas. Personkretsen motsvarar den som är behörig att ansöka om att ett godmanskap ska anordnas enligt 15 § första stycket. Ett ärende ska också överlämnas till rätten om det är överförmyndaren själv som bedömer att ett godmanskap inte bör anordnas.

Överförmyndarens bedömning av om en fråga om att anordna ett godmanskap är tvistig får göras med ledning av de yttranden och den utredning som har hämtats in i ärendet enligt 16–17 §§. Bestämmelsen innebär alltså inte i sig att överförmyndaren måste höra de angivna personerna i ärendet. Vilka som ska ges tillfälle att yttra sig regleras fortsatt i de nämnda paragraferna. En invändning som enbart avser vem som bör förordnas till god man innebär inte att ärendet är tvistigt.

Om den enskildes tillstånd inte hindrar att hans eller hennes mening hämtas in och han eller hon motsätter sig att godmanskap anordnas ska överförmyndaren däremot överlämna ärendet till den tingsrätt som avses i 25 § för prövning. Detsamma gäller om någon annan av de uppräknade personerna motsätter sig att godmanskap anordnas. Om det är överförmyndaren själv som kommer fram till att ett godmanskap inte bör anordnas, men någon av de angivna personerna har en annan uppfattning, ska ärendet också överlämnas till tingsrätten. För att förenkla handläggningen i tingsrätten är det lämpligt att överförmyndaren bifogar ett eget yttrande när ett ärende överlämnas dit.

Om frågan om att anordna godmanskap inte längre är aktuell, exempelvis för att den enskilde har tagit tillbaka sitt samtycke eller varken de i paragrafen angivna personerna eller överförmyndaren längre anser att ett godmanskap bör anordnas, är det naturligt att överförmyndaren avskriver ärendet snarare än att överlämna det till rätten för prövning.

Av *tredje stycket* framgår att rätten är behörig att pröva en fråga om att anordna godmanskap som uppkommer hos rätten i ett ärende om förvaltarskap enligt 7 §. Detta kan t.ex. bli aktuellt om det under handläggningen av förvaltarskapsärendet visar sig att ett godmanskap är en tillräcklig åtgärd för att uppfylla den enskildes hjälpbehov. Ett sådant ärende ska alltså inte överlämnas till överförmyndaren för prövning.

Av 19 b § andra stycket och 23 § andra stycket framgår att motsvarande beslutsordning som enligt denna paragraf också gäller för ärenden om att ett godmanskap ska upphöra respektive ändras.

4 b § När överförmyndaren eller rätten anordnar ett godmanskap enligt 4 § ska samtidigt en god man förordnas att utföra uppdraget.

Om en god man i något annat fall ska förordnas på grund av ett godmanskap enligt 4 § görs det av överförmyndaren.

I paragrafen, som är ny, finns bestämmelser om förordnande av en god man vid ett godmanskap enligt 4 §. Övervägandena finns i avsnitt 9.

Första stycket motsvarar hittillsvarande 4 § andra stycket första meningen, med den skillnaden att det anges att det är överförmyndaren som förordnar en god man när ett beslut om att anordna ett godmanskap meddelas av överförmyndaren.

Andra stycket motsvarar hittillsvarande 4 § andra stycket andra meningen.

Gemensamma bestämmelser

Kompetens- och lämplighetskrav

12 a § *Den som på grund av sin anställning tar sig an uppdrag som god man eller förvaltare får förordnas som sådan ställföreträdare, om det finns särskilda skäl.*

Paragrafen, som är ny, reglerar när en anställd god man eller förvaltare får förordnas. Övervägandena finns i avsnitt 8.5.

Paragrafen avser de fall där en person på grund av sin anställning tar sig an uppdrag som god man enligt 1–4 §§ eller förvaltare. Det kan vara fråga om exempelvis en kommunalt anställd tjänsteman eller en anställd i ett privat företag som tillhandahåller ställföreträdare, som tar sig an sådana uppdrag som en följd av sin anställning. Paragrafen omfattar däremot inte en sådan privatperson som tar sig an så många ställföreträdaruppdrag att han eller hon helt eller delvis livnär sig på sina uppdrag, men som inte gör det på grund av en anställning.

En anställd ställföreträdare får enligt paragrafen förordnas om det finns särskilda skäl. Det är en bedömning som får göras i det enskilda fallet och att det krävs särskilda skäl indikerar att ett förordnande av en sådan person ska ske med viss försiktighet. Det kan exempelvis finnas särskilda skäl att förordna en anställd ställföreträdare när uppdraget förväntas bli så komplicerat att det inte finns någon annan ställföreträdare med de särskilda kvalifikationer som uppdraget kräver. Vidare kan det vara motiverat att förordna en anställd ställföreträdare när det – trots ansträngningar – inte går att hitta en annan ställföreträdare som vill eller kan ta sig an uppdraget. Orsaken till varför det är svårt att hitta en ställföreträdare är i en sådan situation inte av avgörande betydelse. Det kan handla om orsaker kopplade till uppdragets innehåll, till den enskildes personliga egenskaper eller undantagsvis att det är allmänt svårt att i en kommun attrahera lämpliga ställföreträdare. Den enskilde ska inte behöva vänta orimligt länge på att få sitt hjälpbehov tillgodosett endast på grund av att det saknas en annan ställföreträdare som vill ta sig an uppdraget.

Övriga regler om gode män och förvaltare i balken och andra författningar gäller även för en person som tar sig an ett sådant uppdrag på grund av sin anställning. Liksom för andra ställföreträdare är uppdraget personligt, vilket för en person som är anställd vid en kommunal förvaltar-enhet innebär att ställföreträdarskapet inte utövas i enhetens verksamhet. Handlingar som ställföreträdaren tar emot i egenskap av ställföreträdare blir därmed inte inkomna handlingar i myndigheten.

Överförmyndaren ska med samma noggrannhet som annars kontrollera ställföreträdarens lämplighet. Samma regler om arvode gäller och överförmyndaren ska utöva tillsyn över en anställd ställföreträdare på samma sätt som över andra ställföreträdare. Den anställda gode mannen eller förvaltaren har samma skyldigheter gentemot sin huvudman som en annan ställföreträdare.

Att samma regler gäller även för en person som omfattas av paragrafen innebär vidare bl.a. att också en anställd ställföreträdare kan förordnas interimistiskt med stöd av 18 eller 18 a §. Vid det slutliga beslutet kan den anställda ställföreträdaren förordnas, om det fortfarande finns förutsätt-

ningar för det, men det är också möjligt att förordna en annan ställföreträdare.

Paragrafen gäller både när det är överförmyndaren som förordnar en ställföreträdare och när det är rätten som gör det.

12 b § *En person som förordnas till god man enligt 4 § eller förvaltare ska genomgå utbildning om vad ett sådant ställföreträdarskap innebär. En sådan utbildning ska genomföras senast inom tre månader från dagen för förordnandet.*

Paragrafen, som är ny, uppställer ett krav på introduktionsutbildning för gode män och förvaltare. Övervägandena finns i avsnitt 8.3.

Av paragrafen framgår att den som förordnas som god man enligt 4 § eller förvaltare ska genomgå en introduktionsutbildning om vad ett sådant ställföreträdarskap innebär. Utbildningen ska genomföras så snart som möjligt, dock senast inom tre månader från förordnandet. Som utgångspunkt är det lämpligt att en tilltänkt ställföreträdare genomgår utbildningen innan förordnandet. Det är enligt paragrafen tillräckligt att utbildningen genomförs en gång, men om det krävs för att uppfylla lämplighetskravet enligt 12 § finns det inget som hindrar att en person rekommenderas att genomföra utbildningen fler gånger.

Det är överförmyndarens ansvar att se till att en ställföreträdare är lämplig för uppdraget och har tillräcklig utbildning. Skulle en god man eller förvaltare låta bli att genomföra utbildningen inom den bestämda tiden, kan överförmyndaren agera mot honom eller henne inom ramen för sin tillsyn. Om en ställföreträdare har flera förordnanden och redan har genomgått en introduktionsutbildning blir det en fråga för överförmyndaren att bedöma om kravet på utbildning är uppfyllt eller om undantag kan medges.

I 19 kap. 18 § finns det bestämmelser om överförmyndarens ansvar för att gode män och förvaltare genomgår utbildning.

12 c § *Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om lämplighetskontrollen och om utbildning för gode män och förvaltare samt om undantag från utbildningskrav.*

Paragrafen, som är ny, innehåller ett bemyndigande. Övervägandena finns i avsnitt 8.3.

I paragrafen bemyndigas regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer att meddela föreskrifter om överförmyndarens lämplighetskontroll av den tilltänkta ställföreträdaren (jfr 12 §). Bemyndigandet omfattar även att meddela föreskrifter om utbildning för gode män och förvaltare. Sådana föreskrifter kan t.ex. avse innehållet i introduktionsutbildningen och annan utbildning samt möjligheten att medge undantag från utbildningskravet i 12 b §.

Handläggningen

15 § *En ansökan om att förordna en god man enligt 1–3 §§, eller att anordna ett godmanskap enligt 4 § eller ett förvaltarskap får göras av en förmyndare, av den som ansökan avser, om han eller hon har fyllt 16 år, och av hans eller hennes make eller sambo och närmaste släktingar. En ansökan om att anordna ett godmanskap enligt 4 § eller ett förvaltarskap får också göras av en framtidsfullmaktshavare.*

En ansökan om att anordna ett förvaltarskap får också göras av överförmyndaren eller en god man som avses i 4 §.

Paragrafen innehåller bestämmelser om vem som får ansöka om att en god man ska förordnas eller att ett godmanskap eller förvaltarskap ska anordnas. Övervägandena finns i avsnitt 9.

I *första stycket* första meningen förtydligas vilka ärendetyper som omfattas av bestämmelsen. Detta innebär ingen ändring i sak. I andra meningen tas möjligheten för överförmyndaren att ansöka om att ett godmanskap ska anordnas bort. Ändringen är en följd av att handläggningen av ärenden om godmanskap enligt 4 § alltid ska inledas hos överförmyndaren. Om överförmyndaren själv anser att ett godmanskap bör anordnas kan överförmyndaren ta upp frågan självmant enligt 15 a §. Se vidare kommentaren till 4 a §.

Överförmyndaren har liksom hittills möjlighet att ansöka hos rätten om att ett förvaltarskap ska anordnas. En bestämmelse om det tas in i *andra stycket*.

Det hittillsvarande tredje stycket flyttas till den nya 15 a §. Övriga ändringar i paragrafen är språkliga.

15 a § När det finns anledning till det ska överförmyndaren självmant pröva en fråga om att anordna ett godmanskap enligt 4 § eller att förordna en god man eller förvaltare.

Rätten ska, när det finns anledning till det, självmant pröva en fråga om att anordna av förvaltarskap. Om rätten i ett annat fall än som avses i 4 a § tredje stycket anser att det finns behov av att anordna ett godmanskap enligt 4 §, ska den anmäla det till överförmyndaren.

Paragrafen, som är ny, reglerar möjligheten för överförmyndaren och rätten att självmant ta upp en fråga om bl.a. anordnande av godmanskap eller förvaltarskap. Övervägandena finns i avsnitt 9.

Paragrafen motsvarar hittillsvarande 15 § tredje stycket. I förhållande till den regleringen görs den ändringen att överförmyndaren enligt *första stycket* självmant ska ta upp en fråga om anordnande av godmanskap enligt 4 §, när det finns anledning till det, och inte som hittills enbart frågor om förordnande av god man eller förvaltare (se vidare 4 a §).

För rätten inskränks enligt *andra stycket* i stället skyldigheten att självmant ta upp en fråga om anordnande av godmanskap till sådana frågor som uppkommer i ett ärende om anordnande av förvaltarskap (jfr 4 a § tredje stycket). Om rätten i ett annat fall utan ansökan bedömer att det finns behov av att anordna ett godmanskap enligt 4 § ska den anmäla det behovet till överförmyndaren, som handlägger ärendet. En sådan anmälan kan göras formlost.

16 § I ett ärende om att förordna en god man eller förvaltare eller att anordna godmanskap enligt 4 § eller förvaltarskap för någon som har fyllt 16 år ska den enskilde ges tillfälle att yttra sig, om det kan ske.

I ett ärende enligt *första stycket* ska även den enskildes make eller sambo, barn, framtidsfullmaktshavare och vårdinrättningar ges tillfälle att yttra sig, om det inte är obehövt. Yttranden ska också, om det behövs, inhämtas från andra närstående samt från den eller de kommunala nämnder som fullgör uppgifter inom socialtjänsten och den eller de nämnder som utövar regionens ledning av omsorgs-

verksamheten. Rätten ska inhämta ett yttrande från överförmyndaren, om det inte är obehövligt.

Myndigheter och inrättningar som anges i andra stycket är skyldiga att lämna sådana uppgifter som kan vara av betydelse i ärendet.

I paragrafen anges vilka yttranden som ska inhämtas i ärenden om godmanskap och förvaltare. Övervägandena finns i avsnitt 9.

I *första stycket* tydliggörs vilka ärendetyper som omfattas av bestämmelsen. Det innebär ingen ändring i sak.

Andra stycket ändras som en följd av att handläggningen av ärenden om anordnande av godmanskap alltid ska inledas hos överförmyndaren (se 4 a §). Till stycket flyttas bestämmelsen om inhämtande av yttrande i det hittillsvarande tredje stycket. Andra styckets tredje och fjärde meningar flyttas till den nya 16 a §.

Övriga ändringar i paragrafen är språkliga.

16 a § *Den som en fråga om att anordna godmanskap eller förvaltare avser ska höras muntligen, om det kan ske utan skada för honom eller henne och det inte är uppenbart att han eller hon inte förstår vad saken gäller. Den enskilde behöver dock inte höras muntligen om han eller hon själv har gjort ansökan eller medgett att godmanskap eller förvaltare anordnas eller det annars finns särskilda skäl.*

Paragrafen, som är ny, anger förutsättningarna för att höra den enskilde muntligen i ett ärende om anordnande av godmanskap eller förvaltare. Övervägandena finns i avsnitt 9.

Paragrafen motsvarar hittillsvarande 16 § andra stycket tredje och fjärde meningarna. En ändring i förhållande till den hittillsvarande regleringen är att även överförmyndarens hörande av den enskilde omfattas. Detta är en följd av att handläggningen av ärenden om anordnande av godmanskap alltid inleds där (se 4 a §).

17 § Innan rätten anordnar förvaltare ska den inhämta läkarintyg eller annan likvärdig utredning om den enskildes hälsotillstånd. *Detsamma* gäller överförmyndaren eller rätten i ett ärende om att anordna godmanskap enligt 4 §, när den enskilde inte har lämnat sitt samtycke.

Paragrafen innehåller bestämmelser om inhämtande av utredning om den enskildes hälsotillstånd. Övervägandena finns i avsnitt 9.

Ändringen i *första stycket* är en följd av att ett ärende om att anordna godmanskap alltid ska inledas hos överförmyndaren (se vidare 4 a §). Skyldigheten att i vissa fall inhämta läkarintyg eller annan likvärdig utredning om den enskildes hälsotillstånd utvidgas till att gälla även för överförmyndaren. Regleringen innebär att det oftast kommer att vara överförmyndaren som hämtar in utredning om den enskildes hälsotillstånd i ärenden om godmanskap. Om överförmyndaren överlämnar ett sådant ärende till rätten innan överförmyndaren har beslutat att inhämta nödvändig utredning, t.ex. på grund av att det tidigt i handläggningen framkommer att ärendet är tvistigt, är det även fortsättningsvis rätten som beslutar om inhämtande av utredningen.

Det hittillsvarande andra stycket tas bort då rätten för regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer att meddela verkställighetsföreskrifter följer direkt av 8 kap. 7 § regeringsformen.

17 a § Om det hos överförmyndaren uppkommer en fråga om att anordna ett förvaltarskap, får överförmyndaren inhämta utredning enligt 17 §.

Om överförmyndaren ansöker hos rätten om att ett förvaltarskap ska anordnas, ska överförmyndaren tillsammans med ansökan ge in de yttranden och den utredning som hämtats in enligt 16 och 17 §§. Överförmyndaren ska också lämna förslag på förvaltare.

I paragrafen finns ytterligare bestämmelser om överförmyndarens inhämtande av utredning i ärenden om förvaltarskap. Övervägandena finns i avsnitt 9.

Det hittillsvarande första stycket flyttas till den nya 17 c §. Paragrafen justeras samtidigt så att den enbart behandlar frågor om anordnande av förvaltarskap. Motsvarande bestämmelser när det gäller anordnande av godmanskap enligt 4 § tas in i den nya 17 b §.

I det nya *andra stycket* regleras vilken utredning som överförmyndaren ska lämna till rätten när överförmyndaren ansöker om att ett förvaltarskap ska anordnas. Stycket motsvarar hittillsvarande tredje stycket andra och tredje meningarna.

17 b § Om överförmyndaren enligt 4 a § överlämnar ett ärende om godmanskap till rätten, ska överförmyndaren ge in de yttranden och den utredning som hämtats in enligt 16 och 17 §§. Överförmyndaren ska också lämna förslag på god man, om inte överförmyndaren själv bedömer att ett godmanskap inte bör anordnas.

I paragrafen, som är ny, finns ytterligare bestämmelser om överförmyndarens inhämtande av utredning i ärenden om godmanskap som överlämnas till rätten. Övervägandena finns i avsnitt 9.

Paragrafen motsvarar hittillsvarande 17 a § tredje stycket tredje, med justering för att överförmyndaren inte ansöker om godmanskap hos rätten, utan överlämnar sådana frågor dit när de är tvistiga. Om överlämnandet sker på grund av att överförmyndaren själv inte anser att ett godmanskap bör anordnas, behöver överförmyndaren inte lämna förslag på god man. Skulle rätten i en sådan situation göra en annan bedömning kan den enligt den nya 17 c § begära att överförmyndaren lämnar förslag på god man.

17 c § I ett ärende om att anordna ett förvaltarskap, får rätten uppdra åt överförmyndaren att inhämta yttranden enligt 16 § *andra stycket* och utredning enligt 17 §. Detsamma gäller i ett ärende om att anordna godmanskap enligt 4 § som handläggs av rätten.

På begäran av rätten ska överförmyndaren lämna förslag på god man eller förvaltare, om det inte finns särskilda skäl mot det.

Paragrafen, som är ny, behandlar rättens möjlighet att begära att överförmyndaren inhämtar utredning eller lämnar förslag på ställföreträdare. Övervägandena finns i avsnitt 9.

Första stycket motsvarar hittillsvarande 17 a § första stycket. I förhållande till den hittillsvarande regleringen görs vissa ändringar som en följd av att överförmyndaren får besluta om att anordna godmanskap och att handläggningen i sådana ärenden alltid inleds där (se vidare 4 a §).

Andra stycket motsvarar hittillsvarande 17 a § andra stycket.

Interimistiskt beslut

18 § Om ett slutligt beslut inte kan meddelas omedelbart i ett ärende om att anordna ett godmanskap enligt 4 § eller ett förvaltarskap, får rätten besluta att anordna ett godmanskap eller förvaltarskap för tiden till dess ärendet slutligt avgörs, om den enskildes angelägenheter kräver omedelbar vård eller ett dröjsmål uppenbarligen skulle medföra fara för den enskildes person eller egendom. Ett sådant beslut om att anordna ett godmanskap enligt 4 § får under samma förutsättningar meddelas av överförmyndaren när den är behörig att besluta i frågan. Ett beslut enligt första eller andra meningen får meddelas även för den som är underårig att gälla från och med den dag då han eller hon fyller 18 år.

Om ett slutligt beslut inte kan meddelas omedelbart i ett ärende om att förordna en god man eller förvaltare, får överförmyndaren förordna en god man eller en förvaltare för tiden till dess ärendet slutligt avgörs, under samma förutsättningar som anges i första stycket.

Innan ett beslut enligt första eller andra stycket meddelas ska den enskilde ha fått tillfälle att yttra sig, om det kan ske utan större tidsförlust och utan skada för honom eller henne.

Paragrafen reglerar möjligheten att meddela ett interimistiskt beslut. Övervägandena finns i avsnitt 9.

Ändringen i första stycket medför att överförmyndaren får möjlighet att meddela ett interimistiskt beslut i ett ärende om att anordna ett godmanskap enligt 4 §, så länge överförmyndaren är behörig att besluta i ärendet enligt 4 a §. De förutsättningar för interimistiskt beslut som gäller för rätten gäller även för överförmyndarens beslut. Detsamma gäller skyldigheten enligt tredje stycket att ge den enskilde tillfälle att yttra sig innan ett interimistiskt beslut meddelas.

Det hittillsvarande fjärde stycket om ändring av interimistiska beslut utgår. Sådan beslut kan när som helst ändras, även utan en lagregel om det. Även överförmyndaren kan alltså ändra ett sådant beslut, om den är behörig att besluta i ärendet.

Övriga ändringar i paragrafen är språkliga.

Upphörande och entledigande

19 § Om en god man eller förvaltare inte längre behövs, ska godmanskapet eller förvaltarskapet upphöra. Ett godmanskap enligt 4 § ska också upphöra om den enskilde inte samtycker till godmanskapet.

En god man som har förordnats enligt 3 § 1–5 ska entledigas så snart den som förordnandet avser begär det. När en god man eller förvaltare har slutfört sitt uppdrag, ska han eller hon genast anmäla det till överförmyndaren.

En god man eller förvaltare har rätt att på begäran bli entledigad från sitt uppdrag. Om godmanskapet eller förvaltarskapet ska fortsätta, är den gode mannen eller förvaltaren dock skyldig att kvarstå till dess en ny god man eller förvaltare har utsetts, om inte annat följer av 19 a §. En ny god man eller förvaltare ska förordnas så snart som möjligt.

I paragrafen finns bestämmelser om upphörande av godmanskap och förvaltarskap samt om entledigande av en god man eller förvaltare. Övervägandena finns i avsnitt 7.3 och 8.4.

Genom tillägget i första stycket anges särskilt att ett godmanskap enligt 4 § ska upphöra om den enskilde inte samtycker till godmanskapet. Detta innebär ingen ändring i sak. Om det är tveksamt huruvida den enskildes samtycke kvarstår kan överförmyndaren utreda frågan. Sådana tveksamheter

kan exempelvis uppkomma när den enskilde har framställt klagomål mot sin gode man men detta inte lett till att ett byte kommit till stånd. Överförmyndaren kan också behöva undersöka om den enskilde menar allvar när han eller hon tar tillbaka sitt samtycke och om den enskildes tillstånd är sådant att han eller hon inte kan lämna samtycke. Även ett fall där den enskildes samtycke inte inledningsvis var en förutsättning för att anordna godmanskapet omfattas. Det innebär att godmanskapet ska upphöra i de fall där den enskildes hälsotillstånd förbättras så att han eller hon kan ge uttryck för sin vilja och den enskilde vill att godmanskapet upphör.

Den hittillsvarande andra meningen i stycket blir ett nytt *andra stycke* och det hittillsvarande andra stycket blir därmed ett nytt *tredje stycke*. Där tas det in ett krav på att en ny god man eller förvaltare ska förordnas så snart som möjligt när en ställföreträdare har begärt sitt entledigande. Detta innebär ett krav på skyndsamhet för överförmyndaren att så snart den får kännedom om att en ställföreträdare vill entledigas inleda arbetet med att hitta en ny ställföreträdare. Överförmyndaren ska alltså omedelbart vidta åtgärder för att se till att ställföreträdaren kan bytas ut utan onödigt dröjsmål och om nödvändigt överväga att interimistiskt förordna en god man eller förvaltare, eller att förordna en anställd ställföreträdare enligt 12 a §.

19 a § Skyldigheten enligt 19 § *tredje* stycket att kvarstå som god man eller förvaltare gäller inte om en god man som har förordnats enligt 4 § eller en förvaltare har skälig orsak att bli entledigad innan en ny god man eller förvaltare har utsetts.

Sker ett entledigande med stöd av första stycket, ska godmanskapet eller förvalterskapet upphöra, om överförmyndaren har vidtagit alla rimliga åtgärder för att finna någon annan som är lämplig och som vill åta sig uppdraget.

Paragrafen reglerar undantag från skyldigheten att kvarstå som god man eller förvaltare. Övervägandena finns i avsnitt 8.4.

Ändringen i *första stycket* är en följd av att hittillsvarande 19 § andra stycket blir ett nytt tredje stycke i den paragrafen.

Andra stycket är oförändrat och anger att om en ställföreträdare har entledigats med stöd av första stycket, ska godmanskapet eller förvalterskapet upphöra, om överförmyndaren har vidtagit alla rimliga åtgärder för att finna någon annan som är lämplig och som vill åta sig uppdraget. En sådan rimlig åtgärd som bör övervägas är att förordna en anställd ställföreträdare enligt 12 a §.

19 b § *Ett beslut om att ett förvalterskap ska upphöra meddelas av rätten.*

Ett beslut om att ett godmanskap ska upphöra meddelas av överförmyndaren. Om någon av de som anges i 4 a § andra stycket första meningen motsätter sig att ett godmanskap enligt 4 § upphör ska överförmyndaren dock överlämna ärendet till rätten för prövning. Detsamma gäller om överförmyndaren bedömer att ett sådant godmanskap inte bör upphöra. Rätten beslutar också om att ett godmanskap ska upphöra med stöd av 19 a § andra stycket.

Ett beslut om att entlediga en god man eller förvaltare med stöd av 19 a § första stycket meddelas av rätten. I övriga fall beslutar överförmyndaren om entledigande av en god man eller en förvaltare.

Paragrafen reglerar beslutanderätten i frågor om upphörande av ett godmanskap eller förvalterskap samt entledigande av en god man eller förvaltare. Övervägandena finns i avsnitt 9.

Paragrafen får en ny struktur. I *första stycket* regleras enbart beslutanderätten i frågor om upphörande av förvalterskap. Ett sådant beslut meddelas alltid av rätten. Detta är ingen ändring i sak.

Det nya *andra stycket* innehåller regler om upphörande av godmanskap. Beslutanderätten fördelas där mellan överförmyndaren och rätten, på motsvarande sätt som enligt 4 a § gäller vid beslut om att anordna ett godmanskap. Sammanfattningsvis innebär det att överförmyndaren beslutar om upphörande, dock inte om någon av de som anges i 4 a § andra stycket första meningen motsätter sig att godmanskapet upphör. I så fall ska ärendet överlämnas till rätten för prövning. Detta medför att ett ärende om att ett godmanskap enligt 4 § ska upphöra alltid ska inledas hos överförmyndaren. För en ytterligare kommentar hänvisas till 4 a §. I övrigt innebär stycket ingen ändring i sak jämfört med den hittillsvarande regleringen.

Tredje stycket, som också är nytt, reglerar i vilka fall överförmyndaren ska besluta om entledigande av en god man eller förvaltare och i vilka fall ett sådant beslut ska meddelas av rätten. Bestämmelserna är oförändrade i sak.

19 c § *I ett ärende om att ett förvalterskap ska upphöra, får rätten uppdra åt överförmyndaren att inhämta yttranden enligt 16 § andra stycket och utredning enligt 17 §. Detsamma gäller i ett ärende om upphörande av ett godmanskap enligt 4 § som handläggs av rätten.*

Paragrafen, som är ny, behandlar rättens möjlighet att begära att överförmyndaren inhämtar utredning i ärenden om upphörande av godmanskap eller förvalterskap. Övervägandena finns i avsnitt 9.

Paragrafen motsvarar i huvudsak den hittillsvarande bestämmelsen 17 a § första stycket, dock med vissa ändringar som en följd av att överförmyndaren får besluta om att ett godmanskap ska upphöra och att handläggningen i sådana ärenden alltid inleds där (se vidare 4 a §). I förhållande till den hittillsvarande regleringen förtydligas att rätten får uppdra åt överförmyndaren att hämta in yttranden enligt 16 § andra stycket och utredning enligt 17 § även i ärenden om att ett förvalterskap eller godmanskap enligt 4 § ska upphöra.

20 § En god man eller förvaltare som gör sig skyldig till missbruk eller försummelse vid utövandet av sitt uppdrag eller som kommer på ekonomiskt obestånd och på grund av detta är olämplig för uppdraget eller som av någon annan orsak inte längre är lämplig att inneha uppdraget, ska entledigas.

Uppkommer en fråga om att enligt första stycket entlediga en god man eller förvaltare och kan ett slutligt beslut inte meddelas omedelbart, får överförmyndaren besluta att den gode mannen eller förvaltaren ska skiljas från sitt uppdrag för tiden till dess ärendet avgörs, om ett dröjsmål skulle medföra fara för den som godmanskapet eller förvalterskapet avser.

I paragrafen behandlas frågan om entledigande av en god man eller förvaltare som på grund av försummelse eller någon annan orsak inte längre är lämplig för uppdraget.

I *första stycket* görs en ändring av rättelsekaraktär. Bestämmelsen om att överförmyndaren beslutar om entledigande i de fall som omfattas av paragrafen fyller ingen självständig funktion sedan motsvarande bestämmelse togs in i 19 b § (se prop. 2013/14:225).

Övriga ändringar i paragrafen är språkliga.

21 § Ansökan om entledigande av en god man eller förvaltare och om upphörande av godmanskap eller förvalterskap får göras av någon av dem som avses i 15 § första stycket, eller av den gode mannen eller förvaltaren. *En ansökan om upphörande av förvalterskap får också göras av överförmyndaren.*

Rätten eller överförmyndaren får också självmant ta upp *en fråga* som avses i första stycket och som de *enligt 19 b §* är behöriga att avgöra.

I ett ärende enligt denna paragraf *ska* rätten eller överförmyndaren ge den enskilde tillfälle att yttra sig, om det kan ske.

Paragrafen reglerar vem som får göra en ansökan om entledigande av en god man eller förvaltare eller om upphörande av godmanskap eller förvalterskap. Övervägandena finns i avsnitt 9.

I *första stycket* anges att överförmyndaren får göra en ansökan om upphörande av förvalterskap. Den ändringen är en följd av att ett ärende om att ett godmanskap enligt 4 § ska upphöra alltid ska inledas hos överförmyndaren och att överförmyndaren inte längre omfattas av kretsen i 15 § första stycket.

Ändring av ett godmanskap eller ett förvalterskap

23 § Rätten *ska* pröva om omfattningen av ett förvalterskap bör *ändras* om någon av dem som anges i 15 § första stycket, *överförmyndaren* eller förvaltaren ansöker om det. Rätten *får* också utan ansökan göra en sådan prövning.

Överförmyndaren ska pröva om omfattningen av ett godmanskap bör ändras, om någon av de som anges i 15 § första stycket eller den gode mannen ansöker om det. Överförmyndaren får också utan ansökan göra en sådan prövning. I fråga om godmanskap enligt 4 § ska överförmyndaren dock överlämna ärendet till rätten för prövning om någon av de som anges i 4 a § andra stycket första meningen motsätter sig att godmanskapet ändras. Detsamma gäller om överförmyndaren bedömer att ett godmanskap inte bör ändras.

Om en fråga enligt andra stycket uppkommer i ett ärende om förvalterskap, är rätten också behörig att pröva frågan.

I paragrafen regleras ändring av godmanskap och förvalterskap. Övervägandena finns i avsnitt 9.

Paragrafen får en ny struktur på så sätt att ändring (hittills benämnt jämkning) av förvalterskap regleras i första stycket och ändring av godmanskap i andra stycket. Det hittillsvarande tredje stycket flyttas till den nya 23 a §. Det hittillsvarande fjärde stycket blir ett nytt andra stycke.

Första stycket anger rättens skyldighet att pröva om omfattningen av ett förvalterskap ska ändras. Ändringen i stycket är en följd av att överförmyndaren som utgångspunkt enligt andra stycket ska pröva ändring av ett godmanskap enligt 4 §. Vidare anges att överförmyndaren får ansöka om att ett förvalterskap ska ändras. Den ändringen är en följd av att överförmyndaren inte längre ingår i den krets som anges i 15 § första stycket och innebär ingen ändring i sak.

Andra stycket reglerar ändring av godmanskap och hur beslutanderätten fördelas mellan överförmyndaren och rätten. Ordningen motsvarar den uppdelning som enligt 4 a § gäller när ett godmanskap anordnas. Kortfattat innebär det att det är överförmyndaren som prövar om godmanskapets omfattning bör ändras, dock inte om någon bland de som anges i 15 § första stycket motsätter sig ändring. I så fall ska ärendet överlämnas till rätten för prövning. Detsamma gäller om överförmyndaren bedömer att godmanskapets omfattning inte bör ändras, i ett ärende där någon av de som anges i 15 § första stycket har ansökt om ändring.

Bestämmelsen i *tredje stycket* är av samma karaktär som 4 a § tredje stycket. För en ytterligare kommentar hänvisas till den paragrafen.

23 a § *Innan rätten eller överförmyndaren meddelar ett beslut enligt 23 §, ska den gode mannen eller förvaltaren och den enskilde ges tillfälle att yttra sig. Rätten ska även ge överförmyndaren tillfälle att yttra sig.*

Kan ett slutligt beslut inte meddelas omedelbart, får rätten eller överförmyndaren, om överförmyndaren är behörig att besluta i ärendet, besluta i frågan för tiden till dess ärendet avgörs, om ett dröjsmål skulle medföra fara för den enskildes person eller egendom. I fråga om ett sådant beslut tillämpas 18 § tredje stycket.

I ett ärende om att ett förvaltarskap ska ändras, får rätten uppdra åt överförmyndaren att inhämta yttranden enligt 16 § andra stycket och utredning enligt 17 §. Detsamma gäller i ett ärende om att ändra ett godmanskap enligt 4 § som handläggs av rätten.

I paragrafen, som är ny, finns bestämmelser om handläggningen av ärenden om ändring av godmanskap och förvaltarskap. Övervägandena finns i avsnitt 9.

Första stycket reglerar vem som ska ges tillfälle att yttra sig i ett ändringsärende. Den gode mannen eller förvaltaren och den enskilde ska ges tillfälle att yttra sig innan rätten eller överförmyndaren meddelar ett beslut om ändring enligt 23 §. Rätten ska också ge överförmyndaren tillfälle att yttra sig.

I *andra stycket* regleras förutsättningarna för ett interimistiskt beslut i ändringsfrågan. Bestämmelsen motsvarar hittillsvarande 23 § tredje stycket, dock med ändringar som är en följd av att överförmyndaren får besluta om ändring av godmanskap enligt 4 § i vissa fall. Av stycket följer att rätten, när ett slutligt beslut inte kan meddelas, får besluta i frågan för tiden till dess att ärendet avgörs, om ett dröjsmål skulle medföra fara för den enskilde. Ett sådant interimistiskt beslut får också meddelas av överförmyndaren om den är behörig att besluta i ärendet. I fråga om interimistiska ändringsbeslut tillämpas 18 § tredje stycket.

I *tredje stycket* anges att rätten får uppdra åt överförmyndaren att hämta in yttranden enligt 16 § andra stycket och utredning enligt 17 § även i ärenden om att ett förvaltarskap eller godmanskap enligt 4 § ska ändras.

Kungörelse

27 § *Rätten ska genast kungöra ett beslut om anordnande eller upphörande av förvaltarskap i Post- och Inrikes Tidningar. En sådan kungörelse ska också ske av beslut om ändring av ett förvaltarskaps omfattning enligt 23 § första stycket eller 23 a § andra stycket.*

Paragrafen anger rättens skyldighet att kungöra beslut om anordnande och upphörande av förvaltarskap. Övervägandena finns i avsnitt 9.

Ändringen är en följd av att 23 § får en ny struktur och att bestämmelsen om interimistiska beslut om ändring av förvaltarskap regleras i den nya 23 a §. Övriga ändringar är språkliga.

12 kap. Allmänna bestämmelser om förmyndares, gode mäns och förvaltares verksamhet

Gode mäns och förvaltares skyldigheter

2 § Gode män och förvaltare ska, i den utsträckning det följer av deras förordnande, *se till att den enskildes intressen i ekonomiska och personliga angelägenheter tas om hand och bevaka den enskildes rätt i dessa angelägenheter.*

Även om det inte framgår av förordnandet, omfattar den gode mannens eller förvaltarens uppdrag inte sådana tillgångar som har ställts under särskild förvaltning. Är särskild förvaltning anordnad, ska den som utövar förvaltningen årligen lämna en redovisning över förvaltningen till den gode mannen eller förvaltare, om det faller inom ramen för den gode mannens eller förvaltarens uppdrag att ta emot en sådan redovisning.

Gode män och förvaltare är inte behöriga att företräda den enskilde i frågor om att ingå äktenskap, bekräfta faderskap, upprätta testamente eller liknande frågor av utpräglat personlig karaktär.

Paragrafen innehåller bestämmelser om gode mäns och förvaltares skyldigheter och om gränserna för deras behörighet. Övervägandena finns i avsnitt 8.1.

Ändringen i *första stycket* är en följd av att godmanskap och förvaltar­skap ska anordnas för den som behöver hjälp med sina ekonomiska eller personliga angelägenheter (se 11 kap. 4 och 7 §§). Ändringen innebär att en god man eller förvaltare, i den utsträckning det följer av hans eller hennes förordnande, ska se till att den enskildes intressen i ekonomiska och personliga angelägenheter tas om hand. Den gode mannen eller förvaltare ska också bevaka den enskildes rätt i de angelägenheter som omfattas av uppdraget, vilket bl.a. innebär att ställföreträdaren har behörighet att företräda den enskilde i angelägenheterna. Uttrycket ekonomiska och personliga angelägenheter finns med samma innebörd i 2 § lagen (2017:310) om framtidsfullmakter (se vidare prop. 2016/17:30 s. 109, 110, 122 och 123).

Bestämmelsen är avsedd att stämma överens med de områden som ett godmanskap eller ett förvaltar­skap får omfatta enligt den hittillsvarande regleringen, dvs. att bevaka rätt, förvalta egendom och sörja för person. Ett fullt godmanskap eller förvaltar­skap ger alltså ställföreträdaren samma ramar som hittills. Ett ställföreträdarskap kan också omfatta enbart ekonomiska eller personliga angelägenheter eller en eller flera särskilt angivna delar av endera angelägenhet.

Ett uppdrag att ta hand om någons ekonomiska angelägenheter innefattar uppgiften att förvalta den enskildes egendom. I ett sådant uppdrag ingår bl.a. att placera egendomen så att den är trygg och ger en skälig avkastning (se vidare kommentaren till 4 §). Uppdraget avser såväl fast egendom som kontanta medel, aktier och andra tillgångar, om inte något annat anges i förordnandet. Ställföreträdaren ska bl.a. se till att inkomster tas om hand, att utgifter betalas i tid och att egendom hålls försäkrad. I uppdraget ingår

också att se till att myndigheter och andra aktörer har rätt uppgifter för att t.ex. kunna göra korrekta utbetalningar.

I ett uppdrag att ta hand om någons personliga angelägenheter ingår det som enligt den hittillsvarande regleringen innefattas i att sörja för någons person. Ett sådant uppdrag omfattar bl.a. att se till att den enskilde har ett lämpligt boende, hemtjänst eller en kontaktperson, eller att se till att den enskilde får del av sociala insatser som anordnas av civilsamhället. Om det däremot gäller att ingå eller säga upp ett hyresavtal eller köpa eller sälja en annan bostad, är det normalt fråga om en ekonomisk angelägenhet.

Ett uppdrag att ta hand om någons personliga angelägenheter omfattar också att hjälpa den enskilde i sina kontakter med hälso- och sjukvården och den sociala omsorgsverksamheten. Ställföreträdarens uppdrag omfattar däremot inte att personligen handla livsmedel till den enskilde, städa hos honom eller henne eller utföra sysslor av liknande karaktär. I stället handlar det om en intressebevakning av den enskildes personliga omständigheter och att se till hans eller hennes välbefinnande på ett generellt plan. Det kan t.ex. handla om att uppmärksamma att den enskilde har behov av hjälp och stöd, sociala kontakter och sysselsättning.

Som nämns ovan ingår det i ställföreträdarens uppdrag att bevaka den enskildes rätt i de ekonomiska eller personliga angelägenheter som uppdraget omfattar. Avsikten är att ge ställföreträdaren samma behörighet som enligt den hittillsvarande regleringen. Ett oinskränkt godmanskap eller förvalterskap omfattar alltså bl.a. att ingå avtal om t.ex. el eller telefon, bestrida oriktiga fakturor och ansöka om sociala förmåner enligt socialförsäkringsbalken eller bistånd enligt socialtjänstlagen (2025:400). Ställföreträdaren är även behörig att föra den enskildes talan, t.ex. vid domstol, och att förhandla om en avbetalningsplan med fordringsägare.

Många frågor kan inte kategoriseras som antingen ekonomiska eller personliga. De går ofta in i varandra. För att en ställföreträdare fullt ut ska kunna ta till vara den enskildes intressen kan det många gånger vara lämpligt att ett godmanskap eller förvalterskap omfattar både personliga och ekonomiska angelägenheter. Samtidigt ska uppdraget inte vara mer omfattande än nödvändigt, se vidare 4 §.

Gemensamma bestämmelser

3 § Förmyndare, gode män och förvaltare ska omsorgsfullt fullgöra sina skyldigheter. *De ska beakta den enskildes vilja eller förmodade inställning när uppdraget utförs* och alltid handla på det sätt som bäst gagnar den enskilde.

I paragrafen finns bestämmelser om hur förmyndare, gode män och förvaltare ska agera när de fullgör sina skyldigheter. Övervägandena finns i avsnitt 7.3.

I *första stycket* görs ett tillägg som innebär att en ställföreträdare ska beakta den enskildes vilja eller förmodade inställning när han eller hon utför sitt uppdrag. Tillägget gäller för förmyndare, gode män och förvaltare, men får störst betydelse för gode män och förvaltare. Det krävs inte att den enskilde har beslutsförmåga för att hans eller hennes uppfattning ska beaktas. Tvärtom utgår bestämmelsen från att även en person som inte har förmåga att bilda sig en uppfattning eller är ur stånd att ge uttryck för sin mening som utgångspunkt mår bäst av att få sin vilja eller förmodade

inställning beaktad. I regleringen ligger att en ställföreträdare kan behöva stödja en enskild med begränsade förmågor så att han eller hon kan bilda sig en uppfattning. Det är i första hand den uttryckta viljan som ska beaktas. Om den enskilde inte har förmåga att ge uttryck för sin mening ska ställföreträdaren försöka bilda sig en uppfattning om hur den enskilde skulle ha ställt sig om han eller hon hade haft sådan förmåga, eller själv agerat om han eller hon haft tillräckliga fysiska och psykiska resurser. Vid bedömningen av den enskildes förmodade inställning kan ställföreträdaren t.ex. beakta vilken inställning den enskilde historiskt sett haft i frågan eller, om sådan historik saknas, vilken inställning en person i allmänhet rimligen skulle ha i frågan.

Någon ändring av i vilka fall den enskildes samtycke krävs enligt 11 kap. 5 § är inte avsedd. Det är vidare naturligt att den enskildes inställning inte behöver hämtas in inför varje rättshandling. Ställföreträdaren ska dock även i dessa fall ha den enskildes vilja för ögonen.

Att den enskildes vilja eller förmodade inställning ska beaktas innebär inte att en ställföreträdare alltid bör agera i enlighet med den. Det finns fall där den enskilde inte kan bedöma vad som är bäst för honom eller henne, t.ex. på grund av en funktionsnedsättning eller ett missbruk. Ställföreträdarens uppgift är att i en sådan situation – liksom i andra – handla på det sätt som bäst gagnar den enskilde. En viktig del i ställföreträdarens uppdrag är att anstränga sig för att motivera sina beslut så att den enskilde förstår.

4 § Den enskildes medel *ska* i skälig omfattning användas för hans eller hennes uppehälle, utbildning *samt* nytta *och* välbefinnande i övrigt. De medel som inte används för sådana ändamål *ska* placeras *tryggt* och så att de ger skälig avkastning.

Närmare bestämmelser om hur förvaltningen *ska* skötas finns i 13–15 kap.

Paragrafen innehåller grundläggande bestämmelser om användningen av den enskildes medel. Övervägandena finns i avsnitt 7.3.

Ändringen i *första stycket* innebär att den enskildes medel i skälig omfattning, utöver vad som i övrigt framgår av stycket, ska användas för den enskildes välbefinnande. Detta tydliggör att den enskildes medel ska användas även för sådant som han eller hon mår bra av och har glädje av, även om det inte går att säga att det som medlen används till är till nytta för den enskilde i objektiv mening. Även om ställföreträdaren, i de fall det är möjligt och lämpligt, ska se till att den enskilde har ett sparande ska det inte vara ett mål i sig att lägga pengar på hög. I stället ska den enskildes medel kunna användas för t.ex. en hobby eller ett intresse. Vad medlen läggs på när det gäller den enskildes välbefinnande ska utgå från hans eller hennes behov och önskemål. Skälighetskriteriet hindrar givetvis omdömeslöst slöseri.

7 a § *Gode män och förvaltare ska löpande hålla den enskilde informerad om uppdraget, om det inte finns särskilda skäl mot det.*

Förordnade förmyndare har motsvarande skyldighet i förhållande till omyndiga som har fyllt 16 år.

Paragrafen, som är ny, reglerar gode mäns, förvaltares och förmyndares skyldighet att hålla den enskilde informerad. Övervägandena finns i avsnitt 7.4.

Av *första stycket* framgår att gode män och förvaltare ska hålla den enskilde löpande informerad om uppdraget, om det inte finns särskilda skäl mot det. Ställföreträdaren behöver därmed överväga vilken information som ska lämnas och på vilket sätt. Att det krävs särskilda skäl för att avstå från att lämna information om uppdraget innebär att det finns en presumtion för att den enskilde ska hållas informerad. Vilken information som lämnas och hur informationen ges ska anpassas efter uppdragets karaktär och den enskildes förutsättningar och möjligheter att ta till sig av informationen. Det kan t.ex. handla om att visa upp kontoutdrag, berätta om större händelser, gå igenom månadens budget eller överlämna eller redogöra för post som har ställts till ställföreträdaren. Det kan också handla om att redovisa placerade medels värdeutveckling eller att berätta om att en viss stödform har sökts. Många gånger handlar det om att lämna information till stöd för den enskildes eget beslutsfattande. Informationen kan behöva lämnas på ett förenklat sätt och ibland genom en anhörig, en personlig assistent eller en annan betrodd person i den enskildes närhet. I allmänhet behöver information inte ges efter varje rättshandling som ställföreträdaren genomför. Om det är lämpligt kan ställföreträdaren i stället ge samlad information om åtgärder och händelser under en viss period. Endast undantagsvis kan det finnas skäl att helt avstå från att lämna information, t.ex. om den enskilde helt saknar förmåga att ta till sig av informationen eller skulle bli orolig eller annars ta skada av att få information.

Av *andra stycket* följer att förordnade förmyndare har motsvarande skyldighet i förhållande till omyndiga som har fyllt 16 år. Det finns inget hinder mot att förmyndaren även informerar ett yngre barn, om det bedöms vara till barnets bästa (jfr 3 §).

Överförmyndarens tillsyn

9 § Förmyndares, gode mäns och förvaltares verksamhet står under överförmyndarens tillsyn.

Förmyndare, gode män och förvaltare är skyldiga att lämna överförmyndaren de *handlingar och upplysningar* om sin verksamhet som överförmyndaren begär.

Paragrafen behandlar överförmyndarens tillsyn. Övervägandena finns i avsnitt 10.6.

Genom tillägget i *andra stycket* ges överförmyndaren möjlighet att begära att ställföreträdaren, utöver upplysningar, även lämnar handlingar om sin verksamhet till överförmyndaren. Överförmyndaren ges på så sätt stöd för att begära in de handlingar från en ställföreträdare som behövs för överförmyndarens kontroll av hans eller hennes verksamhet.

9 a § Förordnade förmyndare, gode män och förvaltare ska senast den 1 mars varje år i en årsberättelse till överförmyndaren redogöra för utförandet av uppdraget under föregående år.

Om uppdraget har upphört, ska den avgående ställföreträdaren inom en månad från det att uppdraget upphörde lämna en slutberättelse för det löpande året fram till dess att ställföreträdarskapet upphörde.

Det som sägs i 14 kap. 19 och 20 §§ gäller även i fråga om årsberättelser och slutberättelser.

Paragrafen, som är ny, anger en skyldighet för förordnade förmyndare, gode män och förvaltare att redogöra för sina uppdrag i en årsberättelse eller slutberättelse. Övervägandena finns i avsnitt 10.3.

Av *första stycket* framgår att en ställföreträdare senast den 1 mars varje år ska lämna en årsberättelse till överförmyndaren, och där redogöra för sitt uppdrag under föregående år. I årsberättelsen ska ställföreträdaren redogöra för hela uppdraget, dvs. hur både de ekonomiska och de personliga angelägenheterna har tagits om hand vid ett fullständigt godmanskap eller förvalterskap. Även kontakterna med den enskilde ska redovisas och hur ställföreträdaren har uppfyllt sina skyldigheter gentemot honom eller henne. Årsberättelsen ska vara ett komplement till den årsräkning som ställföreträdaren är skyldig att lämna. En ställföreträdare som enbart är utsedd att ta hand om den enskildes personliga angelägenheter, och därmed inte är skyldig att ge in en årsräkning, ska ändå lämna en årsberättelse. Om årsberättelsen inte ges in får överförmyndaren förelägga honom eller henne vid vite att lämna in den (se 16 kap. 13 §). Har ställföreträdaren haft sitt uppdrag bara under en del av året, blir det fråga om en redogörelse för den delen av året.

I *andra stycket* anges att en slutberättelse ska lämnas när uppdraget har upphört. Slutberättelsen ska lämnas inom en månad från det att uppdraget upphörde. Den ska innehålla samma uppgifter som en årsberättelse och avse det löpande året fram till dess att ställföreträdarskapet upphörde. Även slutberättelsen omfattas av möjligheten till vitesföreläggande enligt 16 kap. 13 §.

Enligt *tredje stycket* gäller det som sägs i 14 kap. 19 och 20 §§ även i fråga om årsberättelser och slutberättelser. Överförmyndaren får därmed i vissa fall besluta om förenklad årsberättelse eller slutberättelse och bestämma en ny tid för inlämning, om ställföreträdaren anmäler förhinder.

Av 16 kap. 14 § framgår att regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om den närmare utformningen av årsberättelsen eller slutberättelsen.

Arvode och ersättning för utgifter

16 § Förordnade förmyndare, gode män och förvaltare har rätt till ett skäligt arvode för uppdraget och ersättning för de utgifter som har varit skäligen motiverade för att fullgöra uppdraget.

Ersättning för utgifter som varit skäligen motiverade får beviljas med ett belopp som per år motsvarar högst två procent av prisbasbeloppet enligt 2 kap. 6 och 7 §§ socialförsäkringsbalken utan att ställföreträdaren visar underlag.

Paragrafen anger att förordnade förmyndare, gode män och förvaltare har rätt till arvode och ersättning för utgifter. Övervägandena finns i avsnitt 10.4.

Paragrafen får en ny struktur. Det hittillsvarande andra stycket flyttas till den nya 16 b §, medan tredje–femte styckena flyttas till den nya 16 a §.

I *första stycket* görs en språklig ändring.

Enligt det nya *andra stycket* får ersättning för utgifter beviljas med ett belopp som per år motsvarar högst två procent av prisbasbeloppet utan att

ställföreträdaren visar underlag. Ställföreträdaren får därmed beviljas ersättning för faktiska utgifter som har uppkommit vid uppdragets utförande, utan att kvitton eller annat underlag visas upp. Beloppsgränsen medför att det blir fråga om mindre utgifter för t.ex. kortare resor, porto och administration. När en högre ersättning begärs ska ställföreträdaren som vanligt visa underlag för utgifterna.

Av 16 b § framgår att det är överförmyndaren som beslutar om ersättning. Överförmyndaren avgör också om ersättning ska beviljas utan underlag, eller om underlag ska krävas in. Ställföreträdaren är således skyldig att på begäran visa upp underlaget för överförmyndaren.

***16 a §** Arvode och ersättning för utgifter, inklusive de avgifter och skatter som utgår på dem, ska betalas med den enskildes medel i den utsträckning som hans eller hennes beräknade inkomst under det år uppdraget utförs överstiger 2,65 gånger prisbasbeloppet enligt 2 kap. 6 och 7 §§ socialförsäkringsbalken eller hans eller hennes tillgångar under samma år överstiger två gånger prisbasbeloppet. Detta gäller dock inte om det finns särskilda skäl för något annat.*

Arvode och ersättning för utgifter som avser vård av någons rätt i oskiftat dödsbo ska betalas med dödsboets medel, om det inte finns särskilda skäl för något annat.

Arvode och ersättning för utgifter som inte ska betalas med den enskildes eller dödsboets medel ska betalas av kommunen.

Paragrafen, som är ny, reglerar vem som ska betala arvode och ersättning för utgifter till förordnade förmyndare, gode män och förvaltare.

Paragrafen motsvarar hittillsvarande 16 § tredje–femte styckena.

***16 b §** Överförmyndaren beslutar om arvode och ersättning för utgifter till förordnade förmyndare, gode män och förvaltare. Överförmyndaren bestämmer dessutom i vilken utsträckning arvode och ersättning för utgifter ska betalas med medel som tillhör den enskilde.*

Paragrafen, som är ny, innehåller regler om beslut om arvode och ersättning.

Paragrafen motsvarar hittillsvarande 16 § andra stycket.

14 kap. Förordnade förmyndares, gode mäns och förvaltares vård av egendom

Förteckningar över egendom

2 § Om en god mans eller förvaltares uppdrag har utvidgats, ska den gode mannen eller förvaltaren inom en månad från beslutet lämna en förteckning till överförmyndaren över den egendom som omfattas av det utvidgade uppdraget. Förteckningen ska lämnas på heder och samvete.

Paragrafen innehåller bestämmelser om en kompletterande förteckning när en god mans eller förvaltares uppdrag har utvidgats. Övervägandena finns i avsnitt 9.

Ändringen innebär att det inte längre anges att beslutet att utvidga uppdraget har fattats av rätten. Detta är en följd av att det som utgångspunkt är överförmyndaren som beslutar om ändring av den gode mannens uppdrag (se 11 kap. 23 §).

Paragrafen ändras också språkligt.

Redovisning av förvalttad egendom

15 § Förordnade förmyndare, gode män och förvaltare *ska senast* den 1 mars varje år i en årsräkning till överförmyndaren redogöra för förvaltningen under föregående år av den egendom som har stått under ställföreträdarens förvaltning. Årsräkningen *ska lämnas* på heder och samvete.

I årsräkningen *ska* anges den enskildes tillgångar och skulder vid början och slutet av den tid som räkningen avser. Vidare *ska* en sammanställning göras av inkomster och utgifter under *den* nämnda tiden. Av årsräkningen *ska* särskilt framgå hur mycket som har använts för den enskildes uppehälle eller nytta *och välbefinnande* i övrigt. *Om en ställföreträdare har begärt ersättning för utgifter utan att visa underlag enligt 12 kap. 16 § andra stycket ska detta redovisas särskilt i årsräkningen.*

Paragrafen innehåller bestämmelser om ställföreträdarens årsräkning. Övervägandena finns i avsnitt 7.3.

I *andra stycket* utvidgas kraven på vad som särskilt ska tas upp i årsräkningen. För det första görs det ett tillägg som avser en uppgift om hur mycket av den enskildes tillgångar som har använts för hans eller hennes välbefinnande. Detta är en följd av att 12 kap. 4 § första stycket anger att den enskildes medel i skälig omfattning ska användas för hans eller hennes välbefinnande. För det andra anges att ställföreträdaren i årsräkningen även ska ange om han eller hon någon gång under året har begärt ersättning utan att visa underlag enligt 12 kap. 16 § andra stycket.

Liksom övriga uppgifter i årsräkningen lämnas den tillkommande redovisningen på heder och samvete och omfattas därmed av straffansvar för osann försäkran enligt 15 kap. 10 § brottsbalken.

Övriga ändringar i paragrafen är språkliga.

18 § Om en förordnad förmyndares, god mans eller förvaltares uppdrag har upphört, *ska* den som frånträder uppdraget inom en månad därefter lämna en sluträkning till överförmyndaren beträffande *den* egendom som har stått under hans eller hennes förvaltning. Sluträkningen *ska* innehålla en redogörelse för förvaltningen under det löpande året fram till dess att ställföreträdarskapet upphörde. Räkningen *ska lämnas* på heder och samvete.

Det som sägs om årsräkning i 15 § andra stycket gäller också i fråga om sluträkning.

Om omfattningen av en god mans eller förvaltares uppdrag *har inskränkts*, *ska* en sluträkning lämnas för den egendom som inte längre omfattas av uppdraget.

Paragrafen innehåller bestämmelser om ställföreträdarens sluträkning. Övervägandena finns i avsnitt 9.

Ändringen i *tredje stycket* innebär att det inte längre anges att beslutet att inskränka en god mans eller förvaltares uppdrag har fattats av rätten. Detta är en följd av att det som utgångspunkt är överförmyndaren som beslutar om ändring av godmanskap (se 11 kap. 23 §).

Fjärde stycket flyttas till den nya 18 a §. Övriga ändringar i paragrafen är språkliga.

18 a § Om ett godmanskap enligt 11 kap. 1 § upphör innan tiden för att lämna en årsräkning eller sluträkning som rör förmyndarskapet för den omyndige inträffar, får sluträkningen rörande godmanskapet begränsas till att avse en redogörelse endast för de åtgärder som har vidtagits av den gode mannen. I övrigt ska en redo-

görelse för förvaltningen lämnas av förmyndaren även för den tid godmanskapet har pågått.

Paragrafen, som är ny, reglerar möjligheten för en god man enligt 11 kap. 1 § att i vissa fall lämna en begränsad sluträkning.

Paragrafen motsvarar hittillsvarande 18 § fjärde stycket. I förhållande till den regleringen görs endast språkliga ändringar.

19 § *Överförmyndaren får besluta att en årsräkning eller sluträkning får lämnas i förenklad form, om det är tillräckligt med hänsyn till ställföreträdarens och den enskildes förhållanden, tillgångarnas art eller värde eller omständigheterna i övrigt. I fråga om årsräkningen får ett sådant beslut meddelas för ett visst år eller tills vidare.*

Paragrafen innehåller lättnader för ställföreträdarens redovisningsskyldighet. Övervägandena finns i avsnitt 10.3.

Ändringarna innebär att det inte längre är möjligt att befria en ställföreträdare från skyldigheten att lämna årsräkning eller sluträkning. Paragrafen ändras också så att det inte ska krävas särskilda skäl för ett beslut om att en årsräkning eller sluträkning ska få lämnas i förenklad form. Ett beslut om redovisning i förenklad form kan i stället meddelas om det bedöms tillräckligt med hänsyn till ställföreträdarens och den enskildes förhållanden, tillgångarnas art eller värde eller omständigheterna i övrigt. I förhållande till den hittillsvarande regleringen utvidgas därmed möjligheten att tillåta redovisning i förenklad form. I de situationer där det hittills varit aktuellt att befria ställföreträdaren från redovisningsskyldigheten kan det ofta vara tillräckligt med en redovisning i förenklad form. Ändringen omfattar dock inte enbart de fallen.

Ställföreträdarens död eller konkurs

24 § Om en förordnad förmyndare, god man eller förvaltare dör, ska dödsboet *ansvara* för att den enskildes egendom redovisas och åtgärder vid förvaltningens upphörande vidtas enligt detta kapitel. Om ställföreträdaren försätts i konkurs, ska konkursförvaltaren fullgöra dessa uppgifter.

Överförmyndaren får befria dödsboet från skyldigheten att lämna årsräkning, årsberättelse, sluträkning, eller slutberättelse, eller besluta att sådana handlingar får lämnas i förenklad form, om det med hänsyn till dödsboets och den enskildes förhållanden, tillgångarnas art eller värde eller omständigheterna i övrigt finns särskilda skäl.

I paragrafen finns bestämmelser om åtgärder som ska vidtas om en ställföreträdare dör eller försätts i konkurs. Övervägandena finns i avsnitt 10.3.

Tilläggen i *andra stycket* innebär att överförmyndaren får befria dödsboet från att ge in en årsberättelse eller slutberättelse, eller besluta att sådana handlingar får lämnas i förenklad form. Detta får ske under samma förutsättningar som för årsräkningar och sluträkningar.

Övriga ändringar i paragrafen är språkliga.

25 § Dödsboet efter en förordnad förmyndare, god man eller förvaltare har rätt till ersättning för de utgifter som har varit skäligen *motiverade* för att fullgöra de

uppgifter som anges i 24 §. För sådan ersättning gäller i övrigt vad som föreskrivs i 12 kap. 16–16 b §§.

Paragrafen reglerar ersättning till en ställföreträdarens dödsbo.

En hänvisning till 12 kap. 16 a och 16 b §§ införs. Detta är en följd av att 12 kap. 16 § delas upp i flera paragrafer.

16 kap. Tillsyn över förmyndares, gode mäns och förvaltares verksamhet

Allmänna bestämmelser

1 § Överförmyndaren *ska* utöva tillsyn över förmyndares, gode mäns och förvaltares verksamhet.

Vid tillsynen *ska* överförmyndaren se till att den enskildes tillgångar i skälighets omfattning används för hans eller hennes nytta och *välbefinnande samt* att tillgångarna i övrigt är placerade *tryggt* och så att de ger skälighets avkastning. *Överförmyndaren ska också se till att ställföreträdaren även i övrigt utövar sitt uppdrag i enlighet med den enskildes bästa.*

Paragrafen reglerar överförmyndarens tillsyn över förmyndares, gode mäns och förvaltares verksamhet. Övervägandena finns i avsnitt 7.3 och 10.1.

Ändringarna i *andra stycket* innebär att överförmyndaren ska se till att den enskildes medel, utöver vad som i övrigt gäller för deras användning, i skälighets omfattning används för hans eller hennes välbefinnande. Detta är en följd av ändringen i 12 kap. 4 § första stycket, se vidare kommentaren till den paragrafen.

Stycket ändras också så att överförmyndaren vid tillsynen ska se till att ställföreträdaren i övrigt utövar sitt uppdrag i enlighet med den enskildes bästa. Ändringen innebär att det tydliggörs att överförmyndarens tillsyn ska ha ett kvalitativt inslag som omfattar hela ställföreträdarens verksamhet och inte enbart de ekonomiska aspekterna. En sådan kvalitativ granskning kan i praktiken t.ex. innefatta att genom förfrågningar till huvudmannen och hans eller hennes anhöriga eller andra personer i huvudmannens närhet försäkra sig om att ställföreträdarskapet fungerar och att uppgifterna i årsräkningen och årsberättelsen stämmer.

Det hittillsvarande tredje stycket utgår.

Granskningen av verksamheten

3 § Överförmyndaren *ska* granska förmyndares, gode mäns och förvaltares verksamhet med ledning av de förteckningar, *årsberättelser*, årsräkningar, *slutberättelser*, sluträkningar samt andra handlingar och uppgifter angående *verksamheten* som har lämnats.

Överförmyndaren eller den som överförmyndaren utser har rätt att gå igenom de räkenskaper och anteckningar som avses i 12 kap. 5 § samt de värdehandlingar som ställföreträdaren förvarar med anledning av sitt uppdrag. Ställföreträdaren *ska* hålla dessa handlingar tillgängliga på *den* tid och plats som överförmyndaren bestämmer.

Paragrafen innehåller bestämmelser om överförmyndarens granskning av en ställföreträdarens verksamhet. Övervägandena finns i avsnitt 10.5.

Första stycket slår fast en skyldighet för överförmyndaren att granska ställföreträdarens verksamhet med ledning av de handlingar och uppgifter som har lämnats i ärendet. Ändringen innebär att även årsberättelser och slutberättelser ingår bland de handlingar som ska vara en ledning för överförmyndarens granskning.

Övriga ändringar är språkliga.

4 § Överförmyndaren *ska i akten anteckna att granskningen av förteckningar, årsberättelser, årsräkningar, slutberättelser, sluträkningar och handlingar enligt 15 kap. 3 och 8 §§ är klar.*

I paragrafen regleras överförmyndarens skyldighet att dokumentera när granskningen av ställföreträdarens verksamhet är klar. Övervägandena finns i avsnitt 10.10.

Ändringarna är en följd av att överförmyndaren även ska granska ställföreträdarens årsberättelser och slutberättelser. Vidare görs bestämmelsen teknikneutral genom att en anteckning om verkställd granskning inte behöver göras på en pappershandling, utan kan göras på annat lämpligt sätt, exempelvis genom en tjänsteanteckning i en akt som förs elektroniskt. Av tjänsteanteckningen ska det framgå vilka handlingar som har granskats.

Övriga ändringar är språkliga.

Anmärkning mot verksamheten

5 § Om överförmyndaren vid granskningen eller annars finner anledning att rikta anmärkning mot *verksamheten*, *ska* ställföreträdaren ges tillfälle att yttra sig inom den tid som överförmyndaren bestämmer.

Om ett yttrande inte lämnas inom *den bestämda tiden* eller om överförmyndaren anser att yttrandet inte är tillfredsställande, *ska en* anteckning om anmärkningen göras *i akten*. Överförmyndaren *ska* även genast pröva om *ett* beslut enligt någon bestämmelse i 13 eller 14 kap. behöver meddelas eller om ställföreträdaren bör entledigas eller någon annan åtgärd vidtas. Ställföreträdaren *ska* underrättas om en sådan anteckning *eller* åtgärd.

Paragrafen innehåller bestämmelser om hur överförmyndaren ska agera när det finns anledning till anmärkning mot en ställföreträdarens verksamhet. Övervägandena finns i avsnitt 10.5 och 10.10.

I *första stycket* förtydligas det att en anmärkning kan riktas mot alla delar av ställföreträdarens verksamhet och inte enbart mot den ekonomiska förvaltningen.

Genom ändringen i *andra stycket* görs regleringen teknikneutral på så sätt att dokumentation om en anmärkning ska göras någonstans i akten, exempelvis genom en tjänsteanteckning. Detta innebär att en anteckning om anmärkningen inte behöver göras på den granskade handlingen. Ändringen tydliggör också att överförmyndarens granskning inte enbart tar sikte på brister i ställföreträdarens handlingar.

Övriga ändringar är språkliga.

Anmälan vid misstanke om brott

6 a § Om överförmyndaren har anledning att anta att en förordnad förmyndare, god man eller förvaltare har begått ett brott mot den enskilde som har samband

med verksamheten och för vilket fängelse är föreskrivet, ska överförmyndaren omedelbart anmäla det till Polismyndigheten eller åklagare.

Överförmyndaren ska inte underrätta ställföreträdaren eller den enskilde om att en anmälan har gjorts, om det är olämpligt.

Paragrafen, som är ny, reglerar överförmyndarens skyldighet att omedelbart anmäla misstanke om brott från ställföreträdarens sida till Polismyndigheten eller åklagare. Övervägandena finns i avsnitt 10.7.

En förutsättning för att överförmyndaren ska göra en anmälan om brottsmisstanke är enligt *första stycket* att en förordnad förmyndare, god man eller förvaltare kan misstänkas för att ha begått brott mot den enskilde som har samband med verksamheten och för vilket fängelse är föreskrivet. Överförmyndarens anmälningsskyldighet gäller misstanke om brott som har begåtts mot den enskilde när ställföreträdaren har utövat sitt uppdrag. Det finns således ingen skyldighet att anmäla en misstanke om brott som enbart har samband med ställföreträdarens och den enskildes privata relation. Alla slags brott omfattas och inte endast exempelvis ekonomisk brottslighet. Kravet på misstanken är förhållandevis lågt ställt. Anmälan ska göras så snart det finns anledning att anta att brott begåtts. Uttryckssättet anknyter till formuleringen i 23 kap. 1 § rättegångsbalken, som anger förutsättningarna för att förundersökning ska inledas. Meningen är alltså att en anmälan ska göras så snart som det finns förutsättningar för att inleda en förundersökning. Det krävs inte att överförmyndaren gör egna omfattande efterforskningar utan bedömningen av om det finns anledning att anta att ställföreträdaren har begått brott får göras utifrån det som är känt i det enskilda fallet. Det krävs t.ex. inte att överförmyndaren gör bedömningar av vilka brottsrubriceringar som kan vara aktuella eller om uppsåtsfrågor.

I *andra stycket* anges att överförmyndaren inte är skyldig att underrätta den enskilde eller ställföreträdaren om att en anmälan har gjorts, om det är olämpligt. Så kan exempelvis vara fallet om det skulle försätta den enskilde i en svår situation eller vara till men för brottsutredningen.

Rätt att ta del av handlingar

7 § En omyndig som har fyllt 16 år och den som har *en* god man eller förvaltare har rätt att ta del av de handlingar som rör ställföreträdarskapet och som förvaras hos överförmyndaren. En sådan rätt har också den enskildes make eller sambo och närmaste släktingar, *dock inte om det med hänsyn till den enskildes intressen finns särskilda skäl mot att en sådan person tar del av handlingen.*

I paragrafen regleras rätten för den enskilde och hans eller hennes närmaste anhöriga att ta del av handlingar hos överförmyndaren som rör ställföreträdarskapet. Övervägandena finns i avsnitt 7.5.1.

Ändringen innebär att överförmyndaren får neka den enskildes make, sambo eller närmaste släkting att ta del av en handling, om det med hänsyn till den enskildes intressen finns särskilda skäl mot det. Så kan det exempelvis vara om det skulle riskera att medföra skada för den enskilde att maken, sambon eller den nära släktingen tar del av handlingen eller om den anhörige har ekonomiska eller andra intressen som går emot den enskildes. Ett beslut om att neka någon att ta del av en handling i ärendet

ska föregås av en bedömning i det enskilda fallet. Allmänna handlingar som inte omfattas av sekretess ska naturligtvis lämnas ut.

Även fortsättningsvis ska en person som omfattas av personkretsen som utgångspunkt få ta del av en handling som rör ställföreträderskapet. Den enskildes uppfattning är viktig, men inte avgörande, för bedömningen. Om den enskilde inte har något emot att en anhörig tar del av en handling är utrymmet för att neka det begränsat. Överförmyndaren behöver dock göra en bedömning av om den enskildes inställning i denna fråga har lämnats frivilligt. Om den enskilde däremot motsätter sig det, eller om ett informerat samtycke inte kan inhämtas, får överförmyndaren göra en mer ingående prövning av om det finns särskilda skäl att neka ett utlämnande. Den prövningen kan normalt göras med ledning av de uppgifter som finns tillgängliga i akten.

Om överförmyndaren kommer fram till att någon inte ska få ta del av en handling eller en uppgift ska myndigheten fatta ett beslut i frågan som kan överklagas på det sätt som gäller enligt 6 kap. 7 och 8 §§ offentlighets- och sekretesslagen (2009:400).

Övriga ändringar är språkliga.

Överlämnande av handlingar vid granskningens slut

8 § Sedan överförmyndaren har granskat förmyndarens, gode mannens eller förvaltarens *slutberättelse* och *sluträkning*, *ska de handlingarna* samt de förteckningar, *årsberättelser*, årsräkningar och handlingar enligt 15 kap. 3 och 8 §§ som förvaras hos överförmyndaren lämnas över till den som är behörig att ta emot redovisning för *verksamheten*.

Om *en förälder* enligt 13 kap. 16 § inte är skyldig att lämna *en* sluträkning när *förmynderskapet* upphör, *ska* överförmyndaren lämna över de övriga handlingar som anges i första stycket till den som är behörig att ta emot redovisning för *verksamheten*, om *han eller hon* eller *föräldern* begär det eller överförmyndaren har gjort anteckning om *en* anmärkning enligt 5 §.

Om handlingar som avses i första eller andra stycket har lämnats till en ny ställföreträdare, *ska han eller hon* inom två månader därefter återlämna handlingarna till överförmyndaren. Överförmyndaren *ska* skriftligen upplysa ställföreträdaren om denna skyldighet när handlingarna lämnas ut.

Paragrafen reglerar bl.a. överförmyndarens skyldighet att överlämna handlingar vid ställföreträdaruppdragets slut. Övervägandena finns i avsnitt 10.3.

Ändringen i *första stycket* är en följd av att överförmyndaren även ska granska ställföreträdarens årsberättelser och slutberättelser.

Ändringen i *andra stycket* är en följd av att möjligheten för gode män och förvaltare att befrias från skyldigheten att lämna redovisning tas bort, och att endast föräldrar som enligt 13 kap. 16 § är befriade från skyldigheten att lämna sluträkning därmed omfattas av bestämmelsen.

Det hittillsvarande fjärde stycket flyttas till den nya 8 a §. Övriga ändringar i paragrafen är språkliga.

8 a § Om en ställföreträdarens verksamhet har godkänts av den enskilde eller av en ny ställföreträdare innan han eller hon har fått del av de handlingar som avses i 8 § första eller andra stycket, är godkännandet utan verkan.

Paragrafen, som är ny, innehåller en bestämmelse om verkan av att en ställföreträdarens verksamhet har godkänts. Övervägandena finns i avsnitt 10.3.

Paragrafen motsvarar hittillsvarande 8 § fjärde stycket.

Inhämtande av yttrande m.m.

10 a § Banker, kreditmarknadsföretag, värdepappersbolag, svenska värdepapperscentraler, konförendebanker, fondbolag, AIF-förvaltare, förvaringsinstitut, försäkringsföretag och inkassoföretag är skyldiga att på begäran av överförmyndaren lämna de uppgifter som behövs för överförmyndarens tillsyn. Detsamma gäller för utländska företag som driver motsvarande verksamhet från en filial i Sverige.

I paragrafen finns bestämmelser om bankers och vissa andra företags skyldighet att lämna uppgifter till överförmyndaren. Övervägandena finns i avsnitt 10.6.

Paragrafen får en ny struktur utan uppdelning i två stycken. I sak innebär ändringarna att även försäkringsföretag och inkassoföretag är skyldiga att på överförmyndarens begäran lämna de uppgifter som behövs för överförmyndarens tillsyn. Med försäkringsföretag avses detsamma som i 1 kap. 3 § försäkringsrörelselagen (2010:2043). Med inkassoföretag avses ett företag som har tillstånd att bedriva inkassoverksamhet enligt inkassolagen (1974:182).

Ändringarna innebär även att utländska företag som driver motsvarande verksamhet som svenska banker omfattas av paragrafen.

Utbetalning till bank och underrättelse till överförmyndaren i vissa fall

11 § När en omyndig på grund av arv eller testamente har fått pengar till ett värde som överstiger ett prisbasbelopp enligt 2 kap. 6 och 7 §§ socialförsäkringsbalken eller med villkor om särskild överförmyndarkontroll, ska den som ombesörjer utbetalningen från dödsboet för den omyndiges räkning sätta in medlen hos bank eller kreditmarknadsföretag, med uppgift om att medlen inte får tas ut utan överförmyndarens tillstånd.

Skyldigheten att sätta in medlen hos bank eller kreditmarknadsföretag gäller även

1. försäkringsgivare vid utbetalning av försäkringsbelopp som den omyndige har rätt till,

2. pensionssparinstitut vid utbetalning enligt lagen (1993:931) om individuellt pensionssparande,

3. PEPP-sparinstitut vid utbetalning från sparande i en sådan PEPP-produkt som avses i Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2019/1238,

4. Brottsoffermyndigheten vid utbetalning av ersättning enligt brottsskadelagen (2014:322),

5. huvudman vid utbetalning av skadestånd enligt 6 kap. 12 § skollagen (2010:800), och

6. myndighet som betalar ut ersättning med anledning av skadeståndsanspråk mot staten.

Om betalningen avser en periodisk förmån, gäller skyldigheten att *sätta in medlen hos bank eller kreditmarknadsföretag* endast när den första utbetalningen görs.

När en utbetalning enligt första eller andra stycket görs, ska den som ombesörjer utbetalningen genast göra en anmälan till förmyndaren och överförmyndaren. En sådan anmälan ska också göras om en omyndig på grund av arv eller testamente har fått värdehandlingar till ett värde som överstiger det belopp som anges i första stycket eller med villkor om att värdehandlingarna ska stå under särskild överförmyndarkontroll.

Paragrafen innehåller bestämmelser om s.k. överförmyndarspär.

Ändringarna är enbart redaktionella och språkliga. De hittillsvarande femte och sjätte styckena flyttas till de nya 11 a och 11 b §§.

11 a § Bestämmelserna i 11 § gäller inte vid utbetalning av medel som den omyndige får förvalta själv. Bestämmelserna i 11 § andra–fjärde styckena gäller inte heller om utbetalning görs från en försäkring som har tagits inom ramen för en rörelse.

Paragrafen, som är ny, innehåller kompletterande bestämmelser till 11 §.

Paragrafen motsvarar hittillsvarande 11 § fjärde stycket.

11 b § Bestämmelserna i 11 och 11 a §§ gäller också vid betalning eller utgivande av värdehandlingar till en enskild för vilken det har förordnats en god man med uppgift att se till att hans eller hennes ekonomiska angelägenheter tas om hand eller för vilken det har förordnats en förvaltare.

Paragrafen, som är ny, innehåller kompletterande bestämmelser till 11 §. Övervägandena finns i avsnitt 8.1.

Paragrafen motsvarar hittillsvarande 11 § femte stycket men uttrycket förvalta egendom ersätts med ekonomiska angelägenheter.

Överförmyndarens handläggning

12 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om skyldighet för överförmyndaren att föra förteckningar och upprätta akter samt expediera handlingar.

Paragrafen innehåller ett bemyndigande avseende överförmyndarens handläggning. Övervägandena finns i avsnitt 5.

Det görs ett tillägg i paragrafen som innebär att även den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om överförmyndarens skyldigheter enligt paragrafen. Övriga ändringar är språkliga.

Vite

13 § Överförmyndaren får förelägga en förmyndare, god man eller förvaltare att fullgöra sina skyldigheter enligt 3 § andra stycket eller 8 § tredje stycket i detta kapitel eller enligt 12 kap. 9, 9 a eller 13 §, 13 kap. 3, 14, 15 eller 18–21 §, 14 kap. 1, 2, 15, 16, 18, 18 a eller 21–23 § eller 15 kap. 3 eller 8 §. Ett sådant föreläggande får förenas med vite. Innan ett vitesföreläggande beslutas, ska överförmyndaren skriftligen upplysa ställföreträdaren om den skyldighet och de bestämmelser som finns och ge ställföreträdaren skälig tid att lämna en angiven handling eller rätta sig efter ett beslut.

Frågor om utdömande av vite provas av tingsrätt. I fråga om föreläggande och utdömande av vite gäller i övrigt lagen (1985:206) om viten.

I anslutning till att *ett* vite döms ut får rätten *besluta om ett nytt föreläggande förenat med vite*.

I paragrafen finns bestämmelser om överförmyndarens möjligheter att vid vite förelägga ställföreträdare att fullgöra sina skyldigheter. Övervägandena finns i avsnitt 10.6.

Ändringen innebär att överförmyndaren får besluta om ett vitesföreläggande mot en ställföreträdare som inte fullgör sin skyldighet att lämna handlingar eller upplysningar om sin verksamhet enligt 12 kap. 9 § andra stycket eller årsberättelse eller slutberättelse enligt 12 kap. 9 a §. Ett vitesföreläggande får endast beslutas efter det att överförmyndaren skriftligen har upplyst ställföreträdaren om hans eller hennes skyldighet och de bestämmelser som finns samt gett ställföreträdaren skälig tid att rätta sig efterbeslutet.

Övriga ändringar är språkliga.

Tillsyn och utformning av handlingar

14 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om den närmare utformningen av ställföreträdares förteckningar, årsräkningar, årsberättelser, sluträkningar, slutberättelser och handlingar som avses i 15 kap. 3 och 8 §§ *samt om överförmyndarens tillsyn över ställföreträdare*.

Paragrafen innehåller ett bemyndigande. Övervägandena finns i avsnitt 10.3 och 10.5.

Tilläggen innebär att regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer bemyndigas att även meddela föreskrifter om den närmare utformningen av ställföreträdares årsberättelser och slutberättelser enligt 12 kap. 9 § samt om överförmyndarens tillsyn.

18 kap. Ställföreträdarregistret

Ett ställföreträdarregister

1 § Det ska föras ett ställföreträdarregister med uppgifter om förordnade förmyndare, gode män och förvaltare samt om dem som har en sådan ställföreträdare. Ställföreträdarregistret ska föras av den myndighet som regeringen bestämmer.

Av paragrafen, som är ny, framgår att det ska föras ett ställföreträdarregister. Övervägandena finns i avsnitt 6.1 och 6.2.

I paragrafen anges att den myndighet som regeringen bestämmer ska föra ett register med uppgifter om förordnade förmyndare, gode män och förvaltare samt om dem som har en sådan ställföreträdare. Registret är avsett att ersätta de register med liknande innehåll som varje överförmyndare för enligt den hittillsvarande regleringen i förmynderskapsförordningen (1995:379).

Ställföreträdarregistret ska innehålla uppgifter om förordnade förmyndare, gode män och förvaltare samt om dem som har en sådan ställföreträdare. På grund av 10 kap. 3 § tredje stycket ska registret även omfatta särskilt förordnade vårdnadshavare. De gode män som avses är de som har förordnats enligt 11 kap. 1–4 §§ eller lagen (2005:429) om god

man för ensamkommande barn (jfr 12 § i den lagen). Registret ska också innehålla uppgifter om de som har en sådan ställföreträdare och om förordnandet.

Registreringen ska göras när registermyndigheten får kännedom om uppgifterna från överförmyndaren eller domstolen. Myndigheten ska så snart som möjligt registrera uppgifterna och hålla registret uppdaterat.

Närmare föreskrifter om registret och dess innehåll kan meddelas i förordning eller myndighetsföreskrifter, se 7 §.

Förhållandet till annan reglering

2 § Detta kapitel innehåller bestämmelser som kompletterar Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2016/679 av den 27 april 2016 om skydd för fysiska personer med avseende på behandling av personuppgifter och om det fria flödet av sådana uppgifter och om upphävande av direktiv 95/46/EG (allmän dataskyddsförordning), här benämnd EU:s dataskyddsförordning.

Vid behandlingen av personuppgifter enligt detta kapitel gäller lagen (2018:218) med kompletterande bestämmelser till EU:s dataskyddsförordning och föreskrifter som har meddelats i anslutning till den lagen, om inte annat följer av detta kapitel eller föreskrifter som har meddelats i anslutning till kapitlet.

I paragrafen anges kapitlets förhållande till annan reglering. Övervägandena finns i avsnitt 6.2.

Första stycket upplyser om att lagens bestämmelser kompletterar den reglering som finns i EU:s dataskyddsförordning. Förordningen är direkt tillämplig i medlemsstaterna, men förutsätter och tillåter i vissa avseenden nationella bestämmelser som kompletterar förordningen, vilket bl.a. finns i detta kapitel.

I *andra stycket* tydliggörs lagens förhållande till bl.a. lagen med kompletterande bestämmelser till EU:s dataskyddsförordning. Den lagen är subsidiär i förhållande till regleringen i detta kapitel, och gäller endast om detta kapitel eller föreskrifter som har meddelats i anslutning till detta kapitel inte innehåller avvikande bestämmelser.

Personuppgiftsansvar

3 § Registermyndigheten är personuppgiftsansvarig för den behandling av personuppgifter som görs i ställföreträdarregistret.

Paragrafen innehåller en bestämmelse om personuppgiftsansvar. Övervägandena finns i avsnitt 6.1.

Av paragrafen framgår att registermyndigheten är personuppgiftsansvarig för den behandling av personuppgifter som görs i ställföreträdarregistret. En definition av begreppet personuppgiftsansvarig finns i artikel 4.7 i EU:s dataskyddsförordning. Av förordningen följer vissa skyldigheter för den som är personuppgiftsansvarig. Den personuppgiftsansvarige ansvarar bl.a. för att kunna visa att behandlingen sker på ett korrekt sätt (se artikel 5.1 och 5.2), att se till att lämpliga och organisatoriska åtgärder genomförs (se artikel 24.1) och att den registrerade ersätts för skada som en rättsstridig behandling av personuppgifter har medfört (se artikel 82).

Ändamål

4 § Personuppgifter i ställföreträdarregistret får behandlas om det är nödvändigt för verksamhet som staten eller en kommun ansvarar för enligt lag eller annan författning och för att tillhandahålla uppgifter om innehållet i registret till den som begär sådana uppgifter.

Personuppgifter som får behandlas enligt första stycket får också behandlas för att fullgöra uppgiftslämnande som sker i överensstämmelse med lag eller förordning.

Registret får även användas för framställning av avidentifierad statistik och av registerutdrag.

Paragrafen reglerar de ändamål för vilka personuppgifter i ställföreträdarregistret får behandlas. Övervägandena finns i avsnitt 6.2.

Enligt *första stycket* får personuppgifter i ställföreträdarregistret behandlas om det är nödvändigt för vissa särskilt angivna ändamål. Att behandlingen ska vara nödvändig innebär inte ett krav på att behandlingsåtgärden ska vara oundgänglig. Behandlingen kan t.ex. anses nödvändig om den leder till effektivitetsvinster. I kravet på nödvändighet ligger dock att personuppgifter inte får behandlas om syftet med behandlingen kan uppnås med andra medel, t.ex. genom att uppgifterna anonymiseras.

Personuppgifterna får behandlas om det är nödvändigt för verksamhet som staten eller en kommun ansvarar för enligt lag eller annan författning. Exempel på sådan verksamhet som det kan vara fråga om är den verksamhet som överförmyndaren och länsstyrelserna bedriver på ställföreträdarområdet. Även registermyndigheten kommer att behöva behandla uppgifterna i registret för att t.ex. kunna lämna ut uppgifter till en enskild eller ett företag om att en viss person har en förvaltare. Det kan t.ex. handla om en bank som begär ut en uppgift om en viss angiven person har god man eller förvaltare.

Personuppgifterna får enligt *andra stycket* också behandlas för att fullgöra uppgiftslämnande som sker i överensstämmelse med lag eller förordning, t.ex. när överförmyndaren behöver underrätta andra myndigheter om vidtagna åtgärder.

I *tredje stycket* anges att registret även får användas för framställning av avidentifierad statistik och av registerutdrag. Närmare föreskrifter om registerutdrag kan meddelas i förordning eller myndighetsföreskrifter, se 7 §.

Känsliga personuppgifter

5 § Personuppgifter som avses i artikel 9.1 i EU:s dataskyddsförordning får behandlas, om det är nödvändigt med hänsyn till ändamålet med behandlingen.

Paragrafen reglerar möjligheten till behandling av känsliga personuppgifter. Övervägandena finns i avsnitt 6.2.

Enligt paragrafen får personuppgifter som avses i artikel 9.1 i EU:s dataskyddsförordning (känsliga personuppgifter) behandlas, om det är nödvändigt med hänsyn till ändamålet med behandlingen. De känsliga personuppgifter som det framför allt kommer att vara fråga om är uppgifter om hälsa.

Paragrafen utgör ett undantag från förbudet mot behandling av känsliga personuppgifter som finns i artikel 9.1 i EU:s dataskyddsförordning. Den

ersätter den generella reglering om behandling av känsliga personuppgifter för ett viktigt allmänt intresse, som annars gäller där sektorspecifik reglering saknas (se 3 kap. 3 § första stycket lagen [2018:218] med kompletterande bestämmelser till EU:s dataskyddsförordning). Paragrafen ersätter däremot varken artikel 6 eller artikel 9.2 g i EU:s dataskyddsförordning.

Den kategori av personuppgifter som får behandlas med stöd av bestämmelsen är bl.a. uppgifter om hälsa som avses i artikel 9.1 i EU:s dataskyddsförordning. I artikel 4.15 i EU:s dataskyddsförordning definieras uppgifter om hälsa. En uppgift om att en person på grund av sjukdom, psykisk störning, försvagat hälsotillstånd eller liknande förhållanden behöver hjälp med att bevaka sin rätt, förvalta sin egendom eller sörja för sin person kan utgöra en uppgift om hälsa (se prop. 2023/24:23 s. 130). Uppgifter om hälsa får behandlas om det är nödvändigt med hänsyn till ändamålet med behandlingen. Ändamålet med ett ställföreträdarregister förutsätter viss behandling av sådana uppgifter som kan vara uppgifter om hälsa.

Sökbegränsningar

6 § Sökningar i syfte att få fram ett urval av personer grundat på uppgifter om personers hälsa eller på uppgifter om att personerna har en god man enligt 11 kap. 4 § eller förvaltare, får endast göras om det är nödvändigt för verksamhet som staten eller en kommun ansvarar för enligt lag eller annan författning.

Paragrafen reglerar sökbegränsningar avseende uppgifter om personers hälsa eller uppgifter om att personerna har en god man eller förvaltare. Övervägandena finns i avsnitt 6.2.

Enligt paragrafen får sökningar i syfte att få fram ett urval av personer grundat på uppgifter om personers hälsa eller på uppgifter om att personerna har en god man enligt 11 kap. 4 § eller förvaltare, endast göras om det är nödvändigt för verksamhet som staten eller en kommun ansvarar för enligt lag eller annan författning. Uppgifter om hälsa kan t.ex. avse uppgifter om hälsa enligt 9.1 EU:s dataskyddsförordning (jfr 5 §). Med stöd av bestämmelsen kan registermyndigheten och överförmyndarna göra en sådan sökning om det är nödvändigt för deras verksamhet, t.ex. vid insamlande av statistik. Att sökningen ska vara nödvändig för verksamhet som staten eller en kommun ansvarar för medför att det inte är tillåtet att på begäran av en enskild ta fram en lista över personer som t.ex. har en god man eller förvaltare.

Elektroniskt utlämnande av personuppgifter

7 § Personuppgifter får lämnas ut elektroniskt om det inte är olämpligt.

Paragrafen reglerar när elektroniskt utlämnande av personuppgifter får göras. Övervägandena finns i avsnitt 6.2.

Av paragrafen framgår att ett elektroniskt utlämnande är tillåtet om det inte är olämpligt. Med elektroniskt utlämnande avses såväl utlämnande genom direktåtkomst som annat elektroniskt utlämnande. Med annat elektroniskt utlämnande avses bl.a. utlämnande genom e-post eller direkt överföring från ett datorsystem till ett annat.

Vid bedömningen av om utlämnandet är olämpligt ska det ingå att beakta eventuella bestämmelser om sekretess, vad syftet med utlämnandet är, vem mottagaren är och vilka uppgifter det rör sig om. Elektroniskt utlämnande på andra sätt än genom direktåtkomst till andra offentliga aktörer är som utgångspunkt lämpligt. Vid utlämnande genom direktåtkomst är större restriktivitet påkallad. Direktåtkomst ska inte ges till privatpersoner.

I 8 § finns en upplysningsbestämmelse om att regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer kan meddela föreskrifter om tillgången till registret.

Upplysning om föreskrifter

8 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer kan med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen meddela ytterligare föreskrifter om registret och dess innehåll samt om tillgången till registret och registerutdrag.

Paragrafen innehåller en upplysningsbestämmelse. Övervägandena finns i avsnitt 6.2.

Av paragrafen framgår att regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer kan meddela verkställighetsföreskrifter om registret och dess innehåll samt om tillgången till registret och registerutdrag. Sådana föreskrifter kan t.ex. avse direktåtkomst till registret.

19 kap. Om överförmyndare

Överförmyndarens verksamhet

3 § *Överförmyndarens verksamhet ska vara av god kvalitet. Kvaliteten i verksamheten ska systematiskt och fortlöpande följas upp, utvecklas och säkras.*

Överförmyndaren ska se till att det finns rutiner för att förebygga, upptäcka och åtgärda risker och missförhållanden inom överförmyndarens verksamhetsområde.

Paragrafen, som är ny, föreskriver grundläggande krav på överförmyndarverksamheten. Övervägandena finns i avsnitt 10.1.

Av första stycket framgår att överförmyndarverksamheten ska bedrivas med god kvalitet och att kvaliteten i verksamheten systematiskt och fortlöpande ska utvecklas och säkras. Det är länsstyrelsens sak att vid tillsynen kontrollera att kraven efterlevs.

Andra stycket innebär att det inom överförmyndarverksamheten ska tas fram rutiner för att förebygga, upptäcka och åtgärda risker och missförhållanden inom verksamhetsområdet. Det bör exempelvis finnas rutiner för tillsynen som syftar till att förebygga och förhindra att en ställföreträdare förskingrar egendom från den enskilde eller på något annat sätt inte agerar för hans eller hennes bästa.

7 a § *Kommunfullmäktige får återkalla uppdragen för överförmyndare och ersättare för överförmyndare vid sådana förändringar i kommunens organisation som innebär att det i stället för överförmyndare ska finnas en överförmyndarnämnd eller en gemensam överförmyndarnämnd.*

Paragrafen, som är ny, reglerar möjligheten att gå över från en överförmyndare till en överförmyndarnämnd under en mandatperiod. Övervägandena finns i avsnitt 10.9.

Paragrafen gör det möjligt för kommunfullmäktige att byta organisationsform från överförmyndare till överförmyndarnämnd eller gemensam överförmyndarnämnd under löpande mandatperiod. Sådana organisationsförändringar kan t.ex. behövas när överförmyndarverksamheten inte fungerar som den ska eller när en ensam överförmyndare avsäger sig sitt uppdrag det inte heller finns ersättare som kan fullgöra uppdraget under mandatperioden. Bestämmelsen motsvarar till viss del vad som gäller enligt 4 kap. 10 § kommunallagen (2017:725).

Beslut av överförmyndaren och överförmyndarnämnden

13 § Om det framkommer skiljaktiga meningar i en överförmyndarnämnd i ett ärende enligt denna balk, tillämpas föreskrifterna i 16 kap. rättegångsbalken om omröstning i tvistemål. I 30 § förvaltningslagen (2017:900) finns bestämmelser om rätt att få en avvikande mening antecknad.

Ett protokoll hos överförmyndare eller överförmyndarnämnd i ett annat ärende än enligt denna balk behöver endast innehålla en förteckning över dem som har deltagit i handläggningen samt beslutet i ärendet.

Paragrafen innehåller bestämmelser om handläggningen av beslut hos en överförmyndare eller överförmyndarnämnd. Övervägandena finns i avsnitt 10.10.

Andra stycket utgår. Reglerna om dokumentation av beslut i 31 § förvaltningslagen kommer att gälla för beslut av en överförmyndare eller en överförmyndarnämnd. Det kommer därmed att räcka att beslutet dokumenteras på lämpligt sätt i akten, vilket möjliggör en digital hantering.

14 a § *Överförmyndarnämnden får uppdra åt ordföranden eller en annan ledamot som nämnden har utsett att besluta på nämndens vägnar i ärenden som är så brådskande att nämndens avgörande inte kan avvaktas. Överförmyndaren får uppdra åt en kommunal tjänsteman med den kompetens som behövs att avgöra sådana ärenden på överförmyndarens vägnar.*

Beslutet ska anmälas vid nämndens nästa sammanträde eller till överförmyndaren så snart det kan göras.

Paragrafen, som är ny, reglerar delegering av överförmyndarens beslutanderätt. Övervägandena finns i avsnitt 10.2.

Paragrafen gör det möjligt att delegera brådskande beslut till ordföranden eller en annan ledamot i en överförmyndarnämnd. Detta motsvarar vad som gäller enligt 6 kap. 39 § och 40 § andra stycket kommunallagen (2017:725). På motsvarande sätt kan en överförmyndare delegera sådana brådskande beslut till en kommunal tjänsteman.

För att det ska vara möjligt att delegera ett beslut krävs det att beslutet är så brådskande att nämndens eller överförmyndarens avgörande inte kan avvaktas. I 14 § andra stycket finns en begränsning av vilka beslut som det kan vara fråga om.

Länsstyrelsens tillsyn

17 § Länsstyrelsen ska utöva tillsyn över överförmyndares och överförmyndarnämnders verksamhet.

I paragrafen regleras länsstyrelsernas tillsyn. Övervägandena finns i avsnitt 5.

Det hittillsvarande andra stycket utgår. Länsstyrelserna kommer därmed inte längre att ansvara för att med råd stödja överförmyndarna i deras verksamhet och se till att utbildningen av överförmyndarna, ledamöterna i överförmyndarnämnderna och ersättare är tillfredsställande. I stället kommer regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer att ansvara för tillsynsvägledningen, se 17 a §.

Tillsynsvägledning

17 a § *Den myndighet som regeringen bestämmer ska*

– med råd stödja överförmyndarna och överförmyndarnämnderna i deras verksamhet och främja en enhetlig rättstillämpning, och

– se till att utbildningen av överförmyndarna, ledamöterna i överförmyndarnämnderna och ersättare är tillfredsställande.

I paragrafen, som är ny, regleras ansvaret för tillsynsvägledningen. Övervägandena finns i avsnitt 5.

Enligt paragrafen ska den myndighet som regeringen bestämmer med råd stödja överförmyndarna och överförmyndarnämnderna i deras verksamhet och främja en enhetlig rättstillämpning. Myndigheten tar därmed över denna uppgift från länsstyrelserna, jfr hittillsvarande 17 § andra stycket. Det rör sig dels om rådgivning i enskilda frågor, dels om mer generella råd. Rådgivningen kan avse såväl rättsliga frågor som frågor avseende arbetssätt och organisationsformer. Myndigheten kan som ett led i rådgivningsansvaret löpande sprida information bland överförmyndarna om ny lagstiftning, relevanta rättsfall och uttalanden av justitieombudsmannen m.m.

Myndigheten ska även se till att utbildningen av överförmyndarna, ledamöterna i överförmyndarnämnderna och ersättare är tillfredsställande. Myndigheten bör informera sig om vilka utbildningsinsatser som görs för överförmyndare och ledamöterna i överförmyndarnämnder samt deras ersättare.

Tillsynsvägledningen ska bedrivas regelbundet och systematiskt. Den ska förmedlas på det sätt som bäst bidrar till att utveckla överförmyndarnas och överförmyndarnämndernas verksamhet.

Överförmyndarens ansvar för utbildning och information

18 § *Överförmyndaren eller överförmyndarnämnden ansvarar för att en god man eller förvaltare genomgår introduktionsutbildning och annan utbildning som ställföreträdaren behöver med anledning av sitt uppdrag.*

Paragrafen reglerar överförmyndarens ansvar för ställföreträdarens utbildning. Övervägandena finns i avsnitt 8.3.

Ändringen i första stycket innebär att överförmyndaren ansvarar för att gode män och förvaltare genomgår introduktionsutbildning och annan ut-

bildning som ställföreträdaren behöver med anledning av uppdraget. Det är överförmyndarens sak att kontrollera att gode män enligt 11 kap. 4 § och lagen (2005:429) om god man för ensamkommande barn och förvaltare genomför introduktionsutbildning enligt 11 kap. 12 b § och att även gode män som har förordnats med stöd av 11 kap. 1–3 §§ får den introduktion som behövs. Bestämmelsen innebär också att överförmyndaren ska se till att ställföreträdare erbjuds fördjupad utbildning, i de fall det krävs. Det kan exempelvis handla om fortbildning om avancerade förvaltningsåtgärder eller utbildning i bemötande av personer med olika funktionsnedsättningar.

18 a § *Innan någon förordnas som förmyndare, god man eller förvaltare ska överförmyndaren informera honom eller henne om vilka uppgifter som kan förväntas ingå i uppdraget. Överförmyndaren ska dokumentera den information som har lämnats.*

I samband med förordnandet ska överförmyndaren också lämna information om ställföreträdarskapet till den enskilde. Informationen ska till sättet och innehållet vara anpassad till den enskilde. Sådan information ska också finnas tillgänglig på kommunens webbplats.

I paragrafen, som är ny, finns bestämmelser om överförmyndarens information till ställföreträdaren och den enskilde inför uppdraget. Övervägandena finns i avsnitt 7.2 och 8.2.

I *första stycket* anges en skyldighet för överförmyndaren att informera den som ska utses som förmyndare, god man eller förvaltare om vilka uppgifter som förväntas ingå i uppdraget. Informationen, som bygger på att överförmyndaren gör en prognos över vilka uppgifter som ska ingå, ska lämnas före förordnandet och ska dokumenteras. Skyldigheten gäller även i de fall rätten fattar beslut om att förmyndare, god man eller förvaltare ska utses. I dessa fall har överförmyndaren dessförinnan lämplighetsprövat ställföreträdaren och uttalat sig om behovet av ställföreträdarskap, se 11 kap. 12 §.

I *andra stycket* anges att överförmyndaren också har en skyldighet att i samband med förordnandet lämna information om ställföreträdarskapet till den enskilde. Informationens innehåll och det sätt som den lämnas på ska vara anpassat efter den enskilde. Den enskildes förutsättningar att ta till sig informationen kan innebära att informationen behöver ges i pappersform. Ibland kan informationen behöva lämnas via någon av den enskildes anhöriga. Informationen ska dessutom finnas tillgänglig på kommunens webbplats.

Ansvariga länsstyrelser

20 § *Den eller de länsstyrelser som regeringen bestämmer ansvarar för uppgifter enligt detta kapitel.*

Paragrafen innehåller en upplysning om föreskrifter. Övervägandena finns i avsnitt 10.11.

Hittillsvarande andra meningen utgår. Detta innebär att länsstyrelserna inte längre ansvarar för statistik på ställföreträdarområdet.

20 kap. Vissa gemensamma bestämmelser om rättegången

11 § Beslut som tingsrätten har meddelat under rättegången i frågor som avses i 6 kap. 18 a § tredje stycket eller 20 §, 7 kap. 15 §, 10 kap. 16 eller 17 § eller 11 kap. 18 § eller 23 a § *andra stycket* ska överklagas särskilt.

Ett beslut enligt 6 kap. 17 c § om att ta upp ett yrkande om vårdnad, boende eller umgänge till prövning trots att en förälder inte har deltagit i informationssamtal får inte överklagas.

Paragrafen anger vilka beslut som tingsrätten har meddelat under rättegång som ska överklagas särskilt. Övervägandena finns i avsnitt 9.

Ändringen i *första stycket* är en följd av att bestämmelsen i 11 kap. 23 § tredje stycket flyttas till nya 11 kap. 23 a § andra stycket. Det innebär ingen ändring i sak.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

1. Denna lag träder i kraft

a) den 1 januari 2028 i fråga om 11 kap. 12 b § och 18 kap.,

b) den 1 januari 2029 i fråga om 19 kap. 19 och 20 §§ och

c) i övrigt den 1 juli 2026.

2. Ärenden som har inletts vid tingsrätten före den 1 juli 2026 men ännu inte har avgjorts den dagen ska handläggas enligt äldre föreskrifter.

3. En god man eller förvaltare som har förordnats före den 1 januari 2028 ska genomgå den utbildning som anges i 11 kap. 12 b § senast den 31 december 2028.

4. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om uppbyggnaden av ställföreträdarregistret.

Övervägandena finns i avsnitt 13.

Enligt *punkt 1* träder de flesta lagändringar i kraft den 1 juli 2026. Bestämmelserna om utbildningskravet och ställföreträdarregistret (11 kap. 12 b § respektive 18 kap.) träder i kraft den 1 januari 2028, medan de lagändringar som avser statistik (upphävandet av 19 kap. 19 § och ändringarna i 19 kap. 20 §) träder i kraft den 1 januari 2029.

I *punkt 2* anges att ärenden som har inletts vid tingsrätten före den 1 juli 2026 men ännu inte har avgjorts den dagen handläggs enligt äldre föreskrifter. Detta gäller oavsett vilken instans ärendet befinner sig i vid ikraftträdandet.

En god man eller förvaltare som har förordnats före den 1 januari 2028 får enligt *punkt 3* på sig till den 31 december 2028 att genomgå den utbildning som anges i 11 kap. 12 b §.

Slutligen får regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer enligt *punkt 4* meddela föreskrifter när det gäller uppbyggnaden av ställföreträdarregistret. Sådana bestämmelser kan t.ex. avse när och hur överförmyndaren ska lämna in uppgifter till registermyndigheten inför det att regleringen om registret i 18 kap. träder i kraft.

15.2 Förslaget till lag om ändring i lagen (2005:429) om god man för ensamkommande barn

När en god man ska utses

2 § Om barnet vid ankomsten till Sverige är skilt från båda sina föräldrar eller från någon annan vuxen person som får anses ha trätt i föräldrarnas ställe, *ska* överförmyndaren förordna en god man att i vårdnadshavares och förmyndares ställe ansvara för barnets personliga förhållanden och sköta dess angelägenheter. *Detta gäller oavsett om barnet söker uppehållstillstånd i landet eller inte.*

En god man ska också förordnas, om barnets föräldrar eller en annan vuxen person, som får anses ha trätt i föräldrarnas ställe, *på grund av dödsfall eller sjukdom eller av någon annan orsak upphör att kunna utöva förmynderskapet eller vårdnaden* efter barnets ankomst till Sverige men innan barnet har fått uppehållstillstånd här.

En god man ska inte förordnas, om det är uppenbart obehövt.

I paragrafen anges när en god man ska utses för ett ensamkommande barn. Övervägandena finns i avsnitt 11.

Ändringen i *första stycket* tydliggör att en god man ska utses för ett ensamkommande barn, oavsett om barnet söker uppehållstillstånd eller inte, under förutsättning att övriga krav för detta är uppfyllda.

Övriga ändringar är språkliga.

Vem som kan utses till god man

4 § I fråga om vem som kan utses till god man tillämpas 11 kap. 12, 12 a och 13 §§ föräldrabalken. Vid bedömningen av om den som utses är lämplig för uppdraget *ska* överförmyndaren fästa särskild vikt vid den utsatta situation som barnet befinner sig i.

I paragrafen anges vem som kan utses till god man. Övervägandena finns i avsnitt 8.5.

En hänvisning till 11 kap. 12 a § föräldrabalken läggs till. Det innebär att även den som på grund av sin anställning tar sig an uppdrag som god man under vissa förutsättningar kan utses till god man för ett ensamkommande barn. För en ytterligare kommentar hänvisas till den paragrafen.

När en ansökan om en särskilt förordnad vårdnadshavare ska göras

10 § När barnet *har fått* uppehållstillstånd, *ska* socialnämnden i den kommun där barnet vistas *skyndsamt* hos rätten väcka talan om eller anmäla behov av en särskilt förordnad vårdnadshavare enligt föräldrabalken, om inte särskilda skäl talar emot det. Överförmyndaren *ska* underrätta socialnämnden om att *det finns* förutsättningar för en sådan talan eller anmälan.

Paragrafen anger bl.a. när socialnämnden ska väcka talan om en särskilt förordnad vårdnadshavare för ett ensamkommande barn. Övervägandena finns i avsnitt 11.

I paragrafen införs ett skyndsamhetskrav för socialnämndens skyldighet att hos rätten ansöka om eller anmäla behov av en särskilt förordnad vårdnadshavare för ett ensamkommande barn som har fått uppehållstillstånd i

Sverige. Avsikten är att ett barn som ska stanna i Sverige ska få en särskilt förordnad vårdnadshavare i så nära anslutning till ankomsten som möjligt.

Övriga ändringar är språkliga.

Allmänna bestämmelser

12 § I frågor om god man enligt denna lag tillämpas 11 kap. 12 b och 14 §§ samt 12, 14, 16 och 19–21 kap. föräldrabalken.

I paragrafen anges vissa paragrafer i föräldrabalken som gäller vid tillämpningen av denna lag. Övervägandena finns i avsnitt 8.3.

Ändringen innebär att kravet på introduktionsutbildning enligt den nya 11 kap. 12 b § föräldrabalken ska tillämpas även vid förordnandet av en god man enligt denna lag. För en ytterligare kommentar hänvisas till den paragrafen.

15.3 Förslaget till lag om ändring i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400)

32 kap. Sekretess till skydd för enskild i verksamhet som rör annan tillsyn, granskning, övervakning, m.m.

Överförmyndare m.m.

Överförmyndare och överförmyndarnämnd

4 § Sekretess gäller hos överförmyndare eller överförmyndarnämnd i *ett* ärende enligt föräldrabalken, lagen (2005:429) om god man för ensamkommande barn *eller lagen (2017:310) om framtidsfullmakter* för uppgift om en enskilds personliga eller ekonomiska förhållanden, om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att den enskilde lider skada eller men.

För uppgift i en allmän handling gäller sekretessen i högst tjugo år.

Paragrafen innehåller en sekretessbestämmelse för vissa uppgifter hos en överförmyndare eller överförmyndarnämnd. Övervägandena finns i avsnitt 7.5.2.

I *första stycket* görs ett tillägg som innebär att sekretess ska gälla för en uppgift om en enskilds personliga eller ekonomiska förhållanden i ärenden enligt lagen om framtidsfullmakter. Sekretess kan exempelvis gälla i ett ärende där frågan är om framtidsfullmakten inte längre ska få brukas av en fullmaktshavare enligt 26 § i den lagen. Sekretess gäller enbart om det kan antas att den enskilde eller någon närstående till honom eller henne lider skada eller men om uppgiften röjs. Det är samma skaderekvisit som i övrigt gäller enligt paragrafen.

15.4 Förslaget till lag om ändring i lagen (2017:310) om framtidsfullmakter

Upprättande av en framtidsfullmakt

4 a § Om framtidsfullmakten skrivs under av fullmaktsgivaren och vittnena elektroniskt, ska det göras med en sådan avancerad elektronisk underskrift som avses i artikel 3 i Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 910/2014 av den 23 juli 2014 om elektronisk identifiering och betrodda tjänster för elektroniska transaktioner på den inre marknaden och om upphävande av direktiv 1999/93/EG, i den ursprungliga lydelsen.

Paragrafen, som är ny, möjliggör att framtidsfullmakter upprättas digitalt. Övervägandena finns i avsnitt 12.

Paragrafen innebär att en framtidsfullmakt kan skrivas under av fullmaktsgivaren och vittnena elektroniskt. Därmed finns det inte något hinder mot att framtidsfullmakten upprättas i elektronisk form. Om framtidsfullmakten skrivs under elektroniskt ska det göras med en sådan avancerad elektronisk underskrift som avses i artikel 3 i EU:s förordning om elektronisk identifiering. Det innebär att underskriften ska uppfylla de krav som anges i förordningen (se artiklarna 3.11 och 26). De elektroniska underskrifter som för närvarande används i Sverige via tjänsterna för e-legitimationer anses generellt uppfylla kraven för avancerade elektroniska underskrifter. Hänvisningen till förordningen är utformad så att den avser förordningen i en viss angiven lydelse, s.k. statisk hänvisning.

15.5 Övriga lagförslag

De föreslagna ändringarna i föräldrabalken innebär bl.a. att vissa befintliga paragrafer delas upp på flera paragrafer. Så är fallet med bl.a. 12 kap. 16 §. Detta får till följd att hänvisningarna till den paragrafen i socialförsäkringsbalken, lagen (1904:26 s. 1) om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap och förmynderskap samt socialavgiftslagen (2000:980) behöver ändras. I framför allt 1904 års lag föreslås också språkliga ändringar.

Vidare får de ändringar som föreslås när det gäller hur ramarna för en ställföreträdarens behörighet uttrycks i 12 kap. 2 § föräldrabalken till följd att ändringar behöver göras i vissa paragrafer i andra lagar som knyter an till det hittillsvarande sättet att uttrycka behörigheten. Sådana ändringar föreslås i aktiebolagslagen (2005:551), läkemedelslagen (2015:315) och lagen (2021:600) med kompletterande bestämmelser till EU:s förordningar om medicintekniska produkter.

Sammanfattning av betänkandet Gode män och förvaltare – en översyn (SOU 2021:36)

Bilaga 1

Uppdraget

Regeringen beslutade den 18 juli 2019 att tillsätta en särskild utredare att göra en översyn av reglerna om gode män och förvaltare (ställföreträdare). Uppdraget har ytterst syftat till att försöka säkerställa att de människor som är i behov av en ställföreträdare ska kunna lita på att de får den hjälp och det stöd de behöver. I uppdraget har ingått att se över reglerna på området med syftet att de ska vara moderna och rättssäkra. Uppdraget har inte omfattat att se över systemet som helhet. Inriktningen har i stället varit att uppmärksamma områden där det finns problem och brister, med fokus på ett antal i direktiven särskilt utpekade frågor.

Övergripande syfte

Det övergripande syftet med våra förslag är att åstadkomma förbättringar för de personer som har behov av en god man eller förvaltare. Något mera preciserat syftar förslagen bland annat till att åstadkomma

- bättre stöd till och stärkt ställning för huvudmännen,
- bättre möjligheter att rekrytera och behålla kompetenta ställföreträdare,
- bättre förutsättningar för ställföreträdare att utföra sina uppdrag på ett bra sätt,
- högre kvalitet i ställföreträdarnas och överförmyndarnas verksamhet,
- bättre styrning och tillsyn över landets ställföreträdare och överförmyndarverksamheter,
- effektivare beslutsfattande i ärenden om godmanskap och
- ökade förutsättningar för att över tid behålla det ideella inslaget i ställföreträdarsystemet.

Förslag och bedömningar

Ökat hänsynstagande till huvudmannens vilja och välbefinnande

Ställföreträdare ska beakta huvudmannens vilja eller förmodade inställning

Dagens regelverk innebär att ställföreträdare i regel ska höra huvudmannen i viktiga frågor. Rättshandlingar som en god man företar för sin huvudmans räkning utan samtycke är som utgångspunkt inte bindande. Vid vissa

vardagliga rättshandlingar anses dock huvudmannens samtycke föreligga och ett uttryckligt samtycke behöver därför inte hämtas in. Det finns utöver detta ingen uttrycklig bestämmelse om att ställföreträdare ska ta hänsyn till huvudmannens egen vilja när uppdraget utförs. Vi anser att ett modernt och rättssäkert ställföreträdarskap med huvudmannens bästa i fokus bör utövas med beaktande av huvudmannens egen vilja. Vi föreslår därför att den nuvarande regleringen i föräldrabalken (FB) förstärks med en bestämmelse om att ställföreträdare ska beakta huvudmannens vilja eller förmodade inställning när uppdraget utförs. Förslaget ligger för övrigt helt i linje med Funktionsrättskonventionens allmänna princip om individuellt självbestämmande och frihet att göra egna val.

Huvudmannens pengar ska i skälig utsträckning användas för hans eller hennes välbefinnande

Det nuvarande regelverket innebär att huvudmannens pengar, i den mån ställföreträdaren har inflytande över dem, i skälig omfattning ska användas för huvudmannens uppehälle, utbildning och nytta i övrigt. Det har visat sig att ställföreträdare ibland strävar efter att huvudmannen ska spara så mycket pengar som möjligt och inte vill använda huvudmannens medel till sådant som skulle främja hans eller hennes välbefinnande. Huvudmannens medel bör dock i skälig utsträckning spenderas som han eller hon själv vill. Vi föreslår därför att även välbefinnande får en plats i katalogen över olika ändamål som huvudmannens medel i skälig utsträckning får användas till.

Ett godmanskap ska upphöra om huvudmannen inte längre samtycker

Ett godmanskap får som huvudregel inte anordnas utan den enskildes samtycke. I rättspraxis har det klargjorts att ett godmanskap som bygger på samtycke ska upphöra om samtycket tas tillbaka. Detta framgår dock inte tydligt i lagstiftningen och vår utredning visar att godmanskapet inte alltid upphör i dessa fall. Vi föreslår därför att det ska framgå av lagstiftningen att ett godmanskap ska upphöra om huvudmannen tar tillbaka sitt samtycke, i de fall samtycke varit en förutsättning för att anordna godmanskapet.

Bättre insyn för huvudmannen i ställföreträdarens verksamhet

Det är angeläget att de huvudmän som vill och kan har möjlighet att engagera sig i hur ställföreträdaren sköter sitt uppdrag. Detta kräver att huvudmannen har insyn i verksamheten. Nuvarande regler, bland annat om ställföreträdarens skyldighet att höra huvudmannen i viktiga frågor och gode mäns skyldighet att inhämta samtycke, innebär en viss skyldighet att ge huvudmannen insyn. För många ställföreträdare är det också självklart att föra en dialog med huvudmannen och lämna information. Det har dock visat sig vara relativt vanligt att huvudmän har endast liten eller ingen insyn i ställföreträdarens verksamhet. Vissa huvudmän har uppfattningen att ställföreträdaren fattar beslut utan att involvera dem. Mot den bakgrunden

föreslår vi en lagreglerad skyldighet för ställföreträdare att löpande informera sina huvudmän om uppdraget, om det inte finns särskilda skäl mot det.

Vi föreslår vidare en reglering som innebär att överförmyndaren efter sin granskning av en ställföreträdarens verksamhet ska underrätta huvudmannen om att granskningen har genomförts.

Ställföreträdare är skyldiga att höra huvudmannens make eller sambo i viktiga frågor, om det är lämpligt. Vi bedömer att de anhörigas rätt till insyn inte bör utökas jämfört med i dag, även om det många gånger är lämpligt att ställföreträdaren erbjuder de anhöriga insyn.

Ökat skydd för känsliga uppgifter om huvudmannen

Rätten för huvudmannens anhöriga att ta del av handlingar som finns hos överförmyndaren ska begränsas i vissa fall

Dagens regelverk innebär att huvudmannens make eller sambo och närmaste släktingar har rätt till full insyn i handlingar som gäller ställföreträdarskapet och som finns hos överförmyndaren. Regler om sekretess gäller inte denna krets av nära anhöriga. I överförmyndarens akt kan det finnas integritetskänsliga uppgifter, t.ex. läkarintyg och socialutredningar. Insynen är många gånger viktig eftersom den bland annat möjliggör för anhöriga att följa upp hur ställföreträdare sköter sina uppdrag. Det har dock visat sig att uppgifter som finns hos överförmyndaren kan behöva skyddas även i förhållande till de anhöriga och att skyddet för huvudmannens personliga integritet behöver stärkas. Vi föreslår därför en ordning som innebär att huvudmannens make eller sambo och närmaste släktingar som utgångspunkt ska ha rätt att ta del av de handlingar som finns hos överförmyndaren. Överförmyndaren ska dock kunna neka en anhörig att ta del av en handling, om det med hänsyn till den enskildes intressen finns särskilda skäl mot att handlingen lämnas ut.

Uppgifter i ärenden enligt lagen om framtidsfullmakter ska kunna omfattas av sekretess

Hos överförmyndaren gäller, för andra än anhöriga, sekretess om en enskilds personliga eller ekonomiska förhållanden i ärenden enligt föräldrabalken och lagen (2005:429) om god man för ensamkommande barn, om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att den enskilde lider skada eller men. Vi har uppmärksammat att även uppgifter i överförmyndarens ärenden enligt lagen (2017:310) om framtidsfullmakter kan innehålla integritetskänsliga uppgifter som bör omfattas av sekretess. Vi föreslår därför att samma sekretessreglering ska gälla i ärenden enligt den lagen.

Överförmyndaren ska ge information och stöd till huvudmän

I många kommuner finns en väl fungerande överförmyndarverksamhet med hög tillgänglighet och kompetens att möta huvudmän med olika typer av problematik. Tyvärr finns också exempel på motsatsen. Många huvud-

män får alltså inte den information och det stöd de behöver för att kunna ta till vara sina intressen.

Överförmyndaren har ett ansvar för att ge huvudmän information och stöd inom ramen för reglerna om myndigheters serviceskyldighet enligt förvaltningslagen (2017:900). Detta innebär bland annat att överförmyndaren ska lämna sådan hjälp till enskilda att de kan ta till vara sina intressen samt vara tillgänglig för kontakter. För att serviceskyldigheten ska få fullt genomslag föreslår vi att det tas in en bestämmelse i förmynderskapsförordningen (1995:379) som erinrar om skyldigheten. Vi föreslår också en lagstadgad skyldighet för överförmyndaren att lämna allmän information till huvudmän, bland annat om vad ställföreträderskapet innebär, vilken överförmyndarens roll är och om möjligheten att framställa klagomål mot en ställföreträdare. Informationsmaterialet ska tas fram av den nya myndigheten som vi föreslår.

Huvudmannens möjligheter att få ersättning för ekonomisk skada

En åtalsplikt för överförmyndaren

Det är ovanligt att ställföreträdare orsakar ekonomisk skada för sina huvudmän genom brott. När det ändå uppstår en sådan misstanke har överförmyndaren ingen skyldighet att överlämna ärendet för rättslig prövning, även om det sker i vissa fall. Ofta blir det en uppgift för en ny ställföreträdare att göra en polisanmälan. Det är dock en lämpligare ordning att uppgiften ligger på överförmyndaren. Vi föreslår därför en lagstadgad skyldighet för överförmyndaren att anmäla till allmän åklagare om en förmyndare, god man eller förvaltare kan misstänkas för att ha begått brott mot sin huvudman för vilket fängelse kan följa och som har samband med verksamheten. Under den rättsprocess som kan följa på en sådan anmälan kan huvudmannen få hjälp av åklagaren eller ett målsägandebiträde att föra en skadeståndstalan.

Ett försäkringsskydd för ställföreträdare och huvudmän

Det förekommer, men tycks vara relativt ovanligt, att ställföreträdare medvetet eller av oaktsamhet orsakar ekonomisk skada för sina huvudmän. När det händer kan det i praktiken vara svårt för huvudmannen att få ersättning. Om ställföreträdaren har ett försäkringsskydd kan möjligheterna dock förbättras. Även sett ur ställföreträdarens synvinkel kan det innebära en trygghet att vara försäkrad i uppdraget. Det finns därför goda skäl att göra det obligatoriskt för ställföreträdare att vara försäkrade när de utövar sina uppdrag. De försäkringar som finns i dag innebär dock *inte* ett så bra skydd för huvudmännen att det är motiverat med en obligatorisk försäkring. Inte heller är försäkringarna tillgängliga för alla ställföreträdare. För närvarande har försäkringsbranschen inget intresse av att erbjuda fler eller mer omfattande försäkringar, varken för ställföreträdare eller huvudmän. Riskerna anses vara för stora, men tydligare regler på området kan innebära en mer positiv inställning från branschens sida på sikt. Det saknas mot den bakgrunden förutsättningar för att nu lämna ett förslag om obligatorisk försäkring för ställföreträdare.

Det finns skäl som talar för att det på sikt bör vara ett kommunalt ansvar att tillhandhålla en försäkring som innebär en trygghet för både ställföreträdaren och huvudmannen. Eftersom det saknas fullgoda försäkringar på marknaden i dag är det i nuläget inte möjligt för kommunerna att leva upp till ett sådant krav. Vi lägger därför inte fram ett sådant förslag. Vi menar dock att den nya myndigheten som vi föreslår genom dialog med försäkringsbranschen och kommunerna bör kunna bidra till att försäkringslösningar kan tas fram.

Ställföreträdaruppdraget ska beskrivas med modernare begrepp

I nuläget avgränsas ställföreträdarens uppdrag av begreppen bevaka rätt, förvalta egendom och sörja för person. Begreppen uppfattas ofta som oklara och omoderna och det finns en osäkerhet kring vad de innefattar. I angränsande lagstiftning, bland annat i lagen om framtidsfullmakter, används begreppen ekonomiska och personliga angelägenheter för att beskriva samma funktioner. Inte heller de begreppen är oproblematiska, bland annat eftersom det inte går att dra en skarp gräns mellan ekonomiska och personliga angelägenheter. Ekonomiska och personliga angelägenheter beskriver dock ställföreträdaruppdragets innehåll och ramar på ett tydligare och mer modernt sätt än de nuvarande begreppen gör. Vi föreslår därför att ställföreträdarens uppdrag ska bestå i att, inom ramen för förordnandet, se till att den enskildes intressen i ekonomiska och personliga angelägenheter tas om hand. Ställföreträdaren ska bevaka den enskildes rätt i de angelägenheter som uppdraget omfattar.

Det ska bli tydligare vad ställföreträdaren förväntas göra

Ett ställföreträdaruppdrag kan innefatta att vidta en rad åtgärder av olika karaktär för huvudmannens räkning och uppdragen skiljer sig ofta åt. Det har visat sig att ställföreträdare ibland tar sig an uppdrag utan att ha en tydlig uppfattning om vad som ingår i det aktuella uppdraget och att överförmyndare ibland utser ställföreträdare som inte har den kompetens eller erfarenhet som uppdraget kräver. Vi föreslår mot den bakgrunden att det ska införas en lagstadgad skyldighet för överförmyndaren att före förordnandet informera den tilltänkta ställföreträdaren om vad uppdraget förväntas innebära. Vi föreslår också att överförmyndaren ska dokumentera den information som lämnas.

Ett godmanskap ska inte anordnas om en mindre ingripande åtgärd är tillräcklig

Ibland kan en person som behöver hjälp med sina ekonomiska eller personliga angelägenheter få sitt behov tillgodosett på annat sätt än genom att en ställföreträdare utses. Godmanskap bygger på att den som behöver hjälp inte ska utsättas för mer ingripande åtgärder än vad som är nödvändigt. Innan godmanskap anordnas bör det alltså alltid övervägas om huvudmannen kan få tillräcklig hjälp genom mindre ingripande åtgärder, exempelvis

genom insatser inom socialtjänsten, genom en framtidsfullmakt som har trätt i kraft, genom reglerna om anhörigbehörighet eller genom en vanlig fullmakt. I nuläget är lagstiftningen inte helt tydlig på denna punkt. Det har visat sig att godmanskap ibland anordnas trots att den enskildes hjälpbehov hade kunnat tillgodoses på ett mindre ingripande sätt. Vi föreslår mot den bakgrunden att lagstiftningen tydliggörs i detta avseende.

Bättre utbildning för ställföreträdare

Obligatorisk introduktionsutbildning

För att huvudmän ska få den hjälp de behöver är det nödvändigt att deras ställföreträdare har goda kunskaper om vad ställföreträdaruppdraget innebär och hur de kan utföra uppdraget på bästa sätt. Långt från alla får i dag den utbildning de behöver. Vissa överförmyndare erbjuder utbildning av hög kvalitet medan utbildningen är bristfällig på andra håll. För att öka kunskapsnivån föreslår vi en nationell introduktionsutbildning som alla ställföreträdare ska vara skyldiga att gå i samband med att de förordnas. Den nya myndigheten som vi föreslår ska ansvara för att ta fram introduktionsutbildningen, som med fördel kan vara webbaserad. Överförmyndaren ska ha ansvar för att den som förordnas som ställföreträdare har genomgått utbildningen. Om det finns särskilda skäl, kan ställföreträdaren genomgå utbildningen efter förordnandet, dock senast inom tre månader.

Fördjupad utbildning vid behov

Utöver introduktionsutbildningen är det många ställföreträdaruppdrag som kräver fördjupad utbildning. Även i detta avseende ser det olika ut i landet. Det förekommer att överförmyndaren inte erbjuder fördjupad utbildning ens för ställföreträdare som har mycket svåra uppdrag. Redan i dag finns det utbildningar inom särskilda områden som tagits fram av intresseorganisationer och myndigheter. Många överförmyndare och ställföreträdare känner dock inte till att de finns. Det ska vara en uppgift för den nya myndigheten som vi föreslår att göra en sammanställning över befintliga utbildningar och kartlägga behoven av ytterligare utbildningar. På områden där det saknas relevanta fördjupade utbildningar ska myndigheten ansvara för att sådana tas fram. Överförmyndaren ska ansvara för att ställföreträdare utifrån behov erbjuds fördjupad utbildning.

Bättre stöd till ställföreträdare

Ställföreträdare rekryteras av överförmyndaren för att hjälpa ofta mycket utsatta personer. Inte sällan har huvudmannen missbruksproblem, svåra funktionsnedsättningar eller en psykiatrisk problematik. Det förekommer att huvudmannen är våldsbenägen eller hotfull. Ibland ställer uppdraget krav på breda kunskaper i civilrättslig och annan lagstiftning. Det är uppenbart att ställföreträdare kan behöva stöd när de utövar sina uppdrag.

Överförmyndaren är skyldig att ge stöd till ställföreträdare inom ramen för myndighetens serviceskyldighet enligt förvaltningslagen. Serviceskyldigheten innebär bland annat ett krav på positivt bemötande och en relativt långtgående skyldighet att ge enskilda sådan hjälp att de kan ta till vara sina

intressen. I vilken mån överförmyndare faktiskt erbjuder sådan service varierar. I syfte att säkerställa att serviceskyldigheten får fullt genomslag föreslår vi att det tas in en bestämmelse i förmyndarskapsförordningen som erinrar om skyldigheten.

Vi har identifierat att ställföreträdare har behov av stöd i form av allmänna råd, korrekt information, metodstöd, checklistor, m.m. I dag tillhandahåller överförmyndarna visst material av detta slag men omfattningen och kvaliteten varierar kraftigt över landet. Vi bedömer att ett centralt framtaget material kan underlätta för ställföreträdare samt öka rättssäkerheten och enhetligheten på området. Den nya myndigheten som vi föreslår ska få i uppdrag att ta fram allmänna råd och annat material till stöd för ställföreträdare.

När en ställföreträdare vill avsluta sitt uppdrag ska en ny ställföreträdare utses så snart som möjligt

I dag är en ställföreträdare som begär att få avsluta sitt uppdrag skyldig att kvarstå till dess att en ny ställföreträdare har utsetts. Sedan några år tillbaka kan ställföreträdaren dock begära att få avsluta uppdraget i förtid, vilket förutsätter att han eller hon vänder sig till domstol och har skälig orsak för sin begäran. Än så länge är det inte särskilt vanligt med en sådan begäran. Ofta får ställföreträdare vänta länge innan de entledigas av överförmyndaren, ibland upp emot ett år. Det är angeläget att ställföreträdare kan avsluta sina uppdrag inom en tid som är rimlig med tanke på att de har ett ideellt uppdrag som de utför mot en ganska ringa ersättning. Det är inte heller till huvudmannens bästa att ha en ställföreträdare som vill lämna sitt uppdrag men är tvungen att stanna kvar. Vi föreslår mot den bakgrunden en bestämmelse som innebär att överförmyndaren ska utse en ny ställföreträdare så snart som möjligt när en ställföreträdare begär sitt entledigande, under förutsättning att ställföreträdarskapet ska fortsätta.

Anställda ställföreträdare ska kunna förordnas i särskilda fall

Systemet med gode män och förvaltare bygger på människors ideella engagemang. Det ideella inslaget är ofta till fördel för huvudmannen men innebär också att personer med ett stort hjälpbehov kan få vänta länge innan en god man eller förvaltare utses. Det förekommer att överförmyndaren inte kan hitta en lämplig ställföreträdare för den som behöver hjälp. Särskilt i svåra och komplexa ärenden har svårigheterna att rekrytera lämpliga ställföreträdare visat sig vara stora, exempelvis när den enskilde lider av psykiatrisk problematik, har grava funktionsnedsättningar eller svåra missbruk. Det kan också handla om ärenden där den enskilde har stora samarbetssvårigheter eller är våldsam. På området har det skett en viss professionalisering på så sätt att överförmyndare ibland rekryterar ställföreträdare från privata företag som tillhandahåller gode män och förvaltare eller från kommunala så kallade förvaltarenheter med motsvarande funktion. Vissa andra ställföreträdare tar sig an många uppdrag och utvecklar en professionell hantering av dem.

Vårt uppdrag har gått ut på att ta ställning till i vilka särskilda fall ställföreträdaruppdrag ska kunna utföras av professionella aktörer. En utgångspunkt enligt våra direktiv är att ställföreträdarsystemet även fortsättningsvis ska utgå från och bygga på det ideella inslaget. Vi föreslår en reglering av i vilka särskilda fall ställföreträdare som tar sig an uppdrag inom ramen för sina anställningar ska få utses. En anställd ställföreträdare ska enligt förslaget kunna förordnas när det är nödvändigt på grund av uppdragets svårighetsgrad eller om det annars finns särskilda skäl med hänsyn till den enskildes intressen. En anställd ställföreträdare ska under samma förutsättningar också kunna förordnas interimistiskt oavsett om en anställd eller en ideell ställföreträdare senare ska förordnas. Vi föreslår vidare en reglering som innebär att samma bestämmelser ska gälla för anställda ställföreträdare som för andra.

Vi har övervägt om juridiska personer bör kunna förordnas som ställföreträdare. Det finns dock ett stort värde i att huvudmännen har en medmänniska som hjälper dem, och som tar ett helhetsansvar för att deras intressen tas till vara. Det finns en påtaglig risk att dessa värden går förlorade med juridiska personer som ställföreträdare. Vi bedömer därför att sådana inte bör kunna förordnas.

Tydligare krav på ställföreträdarens redovisning och överförmyndares granskning

Ställföreträdare ska redogöra för sin verksamhet i en årsberättelse och slutberättelse till överförmyndaren

I dag är överförmyndarens tillsyn koncentrerad på hur ställföreträdaren sköter huvudmannens ekonomi. Den årsräkning som ställföreträdaren ger in avser egendomsförvaltningen. De flesta överförmyndare kräver att ställföreträdaren årligen också ska lämna en så kallad redogörelse. Redogörelsen är dock inte författningsreglerad och det tycks vara ovanligt att de uppgifter som ställföreträdaren lämnar kontrolleras i någon närmare utsträckning. Vi menar att överförmyndarens granskning bör omfatta hela ställföreträdarens uppdrag. Vi föreslår därför en lagstadgad skyldighet för ställföreträdare att årligen redogöra för sin verksamhet i en årsberättelse. På motsvarande sätt ska ställföreträdaren vid uppdragets slut vara skyldig att lämna en slutberättelse.

Ställföreträdare ska inte kunna befrias från redovisningsskyldighet – men möjligheten till förenklad redovisning ska utvidgas

Överförmyndaren får med dagens regelverk befria en ställföreträdare från skyldigheten att lämna en årsräkning eller sluträkning, eller besluta att sådana räkningar får lämnas i förenklad form, om det finns särskilda skäl. I fråga om årsräkningen får beslut meddelas för ett visst år eller tills vidare. När en ställföreträdare befrias från redovisningsskyldighet kan följden bli att överförmyndaren år efter år inte har något underlag för tillsynen. Vi har uppmärksammat att det kan inträffa händelser och ske förändringar i dessa ställföreträdarskap som överförmyndaren bör känna till och att det bör göras en regelbunden granskning även av dessa ställföreträdarskap. Vi föreslår därför att möjligheten att befria ställföreträdare från att lämna en års-

räkning eller sluträkning tas bort. Vi föreslår dock att möjligheten att avsluta om förenklade årsräkningar och sluträkningar utvidgas på så sätt att kravet på särskilda skäl ersätts med ett krav på att det ska vara tillräckligt att redovisningen lämnas i förenklad form. Motsvarande regler ska gälla för årsberättelsen och slutberättelsen.

Överförmyndaren ska granska ställföreträdares verksamhet med huvudmannens bästa i fokus

I nuläget ger regelverket inga anvisningar om överförmyndarens tillsyn, utöver vad som gäller för granskningen av ställföreträdares egendomsförvaltning. Detta får till följd att övriga delar av ställföreträdares verksamhet granskas i liten utsträckning och ibland inte alls, och att det sällan görs någon kontroll av att ställföreträdareskapet som helhet fungerar. Vi menar att ett självklart fokus för överförmyndarens tillsyn bör vara att ställföreträdares utövar sitt uppdrag i enlighet med huvudmannens bästa. Vi föreslår att detta ska framgå av lagstiftningen. Därutöver föreslår vi en reglering som innebär att överförmyndaren ska granska också ställföreträdares årsberättelse och slutberättelse.

Föreskrifter och allmänna råd

I dag är skillnaderna stora när det kommer till vad överförmyndare kräver i fråga om redovisning och hur tillsynen utövas. Länsstyrelserna har tagit fram nationella riktlinjer men det finns fortfarande behov av mer detaljerade anvisningar som inte lämpar sig för lagstiftning. Den nya myndigheten som vi föreslår ska bemyndigas att meddela föreskrifter när det gäller bland annat ställföreträdares redovisning och överförmyndarens tillsyn. Det är vidare önskvärt att myndigheten tar fram allmänna råd på området.

Fler tillsynsverktyg för överförmyndaren

Överförmyndaren har med det befintliga regelverket relativt goda möjligheter att kontrollera en ställföreträdares verksamhet. Bland annat får överförmyndaren begära att en ställföreträdare lämnar upplysningar om sin verksamhet och att myndigheter, banker och vissa andra aktörer lämnar uppgifter som överförmyndaren behöver för tillsynen. Vi har dock uppmärksammat vissa brister i tillsynsmöjligheterna. För att säkerställa att ställföreträdares verksamhet kan kontrolleras föreslår vi att de ska vara skyldiga att ge in de handlingar om sin verksamhet som överförmyndaren begär och att överförmyndaren ska kunna vitesförelägga ställföreträdare att ge in handlingar och lämna upplysningar. För att säkerställa att överförmyndaren kan få tillgång till uppgifter om en huvudmans försäkringskydd, kapitalförsäkring och skulder föreslår vi att även försäkringsbolag och inkassoföretag ska vara skyldiga att lämna de uppgifter som överförmyndaren behöver för tillsynsverksamheten.

Ställföreträdares verksamhet ska granskas inom en rimlig tid

Ställföreträdare ska även i fortsättningen redovisa sina uppdrag senast den 1 mars

Senast den 1 mars varje år ska ställföreträdare ge in en årsräkning till överförmyndaren. I samband med granskningen av årsräkningen beslutar överförmyndaren om arvode till ställföreträdaren. Under en intensiv period på våren och försommaren tar granskningen en stor del av överförmyndarens resurser i anspråk. Ofta tar det lång tid innan alla årsräkningar har granskats, ibland upp emot ett år eller mer. Vi har övervägt om överförmyndaren bör få möjlighet att besluta om brutet räkenskapsår eller om en annan tidpunkt för inlämning än den 1 mars. Granskningen skulle på så sätt kunna spridas ut över året. Vi har dock uppmärksammat ett antal svårigheter med en sådan modell, bland annat att det kan bli svårare för ställföreträdare att få fram underlag för redovisningen. Vi bedömer därför att årsräkningen även fortsättningsvis bör lämnas in senast den 1 mars. Även den föreslagna årsberättelsen ska ges in det datumet.

Det ska finnas en tidsgräns för granskningen

För att säkerställa att ställföreträdares verksamhet granskas inom en rimlig tid anser vi att det bör finnas en tydlig tidsgräns för när granskningen senast ska vara klar. Vi föreslår en bestämmelse som innebär att överförmyndaren ska granska årsräkningen, sluträkningen, årsberättelsen och slutberättelsen senast inom sex månader från det att dessa handlingar getts in.

Arvode och kostnadsersättning till ställföreträdare

Reglerna om arvode bör i nuläget inte ändras

Överförmyndaren beslutar om arvode efter en skälighetsbedömning i varje enskilt ställföreträdarskap. Det är inte lagligt möjligt att i förväg avtala om arvode eller besluta om förskott. En återkommande kritik mot arvodesystemet har varit att det är svåröversägbart hur stort arvodet blir och att ställföreträdare får vänta länge på sina arvoden. Vi har därför övervägt om det bör finnas en enhetlig taxa. Från kommunerna har det dock funnits ett starkt önskemål om att även fortsättningsvis ha frihet att bestämma över arvoden. Mot den bakgrunden finns det i nuläget inte tillräcklig anledning att föreslå ett system med taxor. Inte heller i övrigt har vi funnit tillräckliga skäl för att föreslå ändringar när det kommer till reglerna om arvode. Förslagen ovan om att det ska finnas en tidsgräns för granskning och en utökad möjlighet att besluta om förenklad redovisning, samt förslaget nedan om att småutgifter ska kunna ersättas utan att kvitton redovisas, bör dock leda till snabbare utbetalningar än vad som är fallet i dag.

Småutgifter ska kunna ersättas utan att kvitton visas upp

Ställföreträdare har i dag rätt till ersättning för utgifter som varit skäliga påkallade för uppdragets fullgörande. Det handlar ofta om mindre utgifter för kortare resor, porto och administration. I nuläget lägger ställföreträdare och överförmyndare mycket tid på att redovisa och granska kvitton för

småutgifter. För att åstadkomma ökad smidighet föreslår vi en lagreglerad möjlighet för överförmyndaren att utan att kräva in underlag i form av kvitton eller verifikationer bevilja ställföreträdaren ersättning för utgifter, motsvarande högst två procent av prisbasbeloppet årligen. Detta innebär att ställföreträdaren får intyga på heder och samvete i årsräkningen att han eller hon har haft de uppgivna utgifterna. Kvittona eller verifikationerna behöver alltså inte ges in i dessa fall, men ställföreträdaren ska naturligtvis vara beredd att visa upp dem på förfrågan.

Stärkt kompetens och kvalitet i överförmyndarverksamheten

Överförmyndarens verksamhet är i hög grad författningsreglerad och avser till stor del myndighetsutövning mot enskild. Huvudmännen är ofta människor som befinner sig i utsatta situationer och som inte själva kan ta till vara sina intressen. Detta ställer höga krav på kompetens, kvalitet och rättssäkerhet hos överförmyndaren. De senaste åren har kvaliteten i verksamheterna höjts. Fortfarande finns det dock alltför stora skillnader på området. Vi lämnar förslag som syftar till att säkerställa att överförmyndarverksamheter i hela landet bedrivs med högt ställda krav på kvalitet, kompetens och rättssäkerhet. *För det första* ska det tydligare lyftas fram i lagstiftningen att den som väljs som överförmyndare, ledamot i överförmyndarnämnd eller ersättare ska vara lämplig för ett sådant uppdrag. Det bör dock inte ställas några formella kompetenskrav. *För det andra* föreslås att överförmyndare, nämndledamöter och ersättare ska vara skyldiga att genomgå en introduktion inför uppdraget. Den nya myndigheten som vi föreslår ska ansvara för att introduktionen tas fram. *För det tredje* föreslår vi att grundläggande krav på överförmyndarverksamheten tas in i lagstiftningen, innebärande att verksamheten ska bedrivas med god kvalitet och att kvaliteten fortlöpande ska utvecklas och säkras. Det ska också krävas att uppgifterna i verksamheten utförs av personer med lämplig utbildning och erfarenhet samt att det finns rutiner för att förebygga, upptäcka och åtgärda risker och missförhållanden.

Överförmyndarnämnd ska bli den obligatoriska organisationsformen

Dagens regelverk innebär att det i varje kommun ska finnas en överförmyndare. Kommuner kan dock välja att i stället för en ensam överförmyndare ha en överförmyndarnämnd och två eller fler kommuner kan ha en gemensam nämnd. Starka skäl talar för att överförmyndarnämnd bör bli den obligatoriska organisationsformen. Nämndformen medför att förtroendevalda med olika kompetenser och erfarenheter kan engageras för uppgifterna, att förutsättningarna för hög rättssäkerhet i myndighetsutövningen ökar och att verksamheten blir mindre sårbar och personberoende. Nämnd som organisationsform går vidare hand i hand med en professionell tjänstemannaorganisation och minskar risken för jäv. Det finns visserligen ensamma överförmyndare som fungerar bra, men vi bedömer att nämndformen är en bättre garanti för hög rättssäkerhet, kvalitet och pro-

fessionalism i verksamheten. För att säkerställa hög kvalitet och rättssäkerhet i myndighetsutövningen i alla landets överförmyndarverksamheter är det, som vi ser det, nödvändigt med en övergång till nämnd som obligatorisk organisationsform. Detta gäller inte minst eftersom överförmyndaren föreslås ta över beslutanderätt i ärenden om godmanskap som i dag prövas av domstol. Vi föreslår därför att överförmyndarnämnd eller gemensam överförmyndarnämnd ska vara den obligatoriska organisationsformen.

Ökade möjligheter till delegering av beslutanderätt i överförmyndarnämnden

Möjligheterna till delegering av beslutanderätt är relativt långtgående på överförmyndarområdet. Vi har dock uppmärksammat att vissa brådskande beslut inte kan delegeras, bland annat beslut om att interimistiskt entlediga en ställföreträdare som inte längre är lämplig för uppdraget. Vi föreslår en generell möjlighet för överförmyndarnämnden att delegera till ordföranden eller en annan ledamot att fatta beslut i ärenden som är så brådskande att nämndens avgörande inte kan avvaktas, i likhet med vad som gäller på det kommunala området i övrigt. Beslutet ska anmälas vid nämndens nästa sammanträde.

Överförmyndaren ska besluta i ärenden om godmanskap som i dag prövas av domstol

Vi har övervägt om beslutanderätten i ärenden om godmanskap enligt 11 kap. 4 § FB och förvalterskap, samt i de ärenden om entledigande av ställföreträdare som i dag prövas i domstol, bör flyttas från domstolarna till överförmyndarna. Detta förutsätter dels att ärendetyperna inte kräver en domstolsprövning, dels att överförmyndarna har tillräcklig kompetens för uppgifterna.

Reglerna i 11 kap. 4 § FB innebär att det saknas möjlighet att anordna godmanskap mot den enskildes vilja. I allmänhet blir det inte fråga om några långtgående rättsliga överväganden och det saknas i regel skäl att hålla muntlig förhandling. Vi bedömer att det krävs en domstolsprövning i de ärenden där någon som är behörig att yttra sig motsätter sig att godmanskap anordnas men inte i övriga fall. Vi gör samma bedömning i ärenden om jämkning och upphörande av godmanskap. När det gäller ärenden om förvalterskap, och de ärenden om entledigande som i dag prövas i domstol, bedömer vi att en prövning i domstol behövs.

Kompetensen och kvaliteten hos överförmyndarna har höjts de senaste åren, även om det fortfarande finns brister. Vi har föreslagit att det ska ställas tydligare krav på verksamheterna och att det ska bli obligatoriskt med överförmyndarnämnder. Särskilt om de förslagen genomförs menar vi att merparten av ärenden om godmanskap kan flyttas från domstolarna till överförmyndarna.

Vi föreslår således att överförmyndarna, i stället för domstolarna, som utgångspunkt ska pröva ärenden om godmanskap. Om någon som är behörig att yttra sig i ärendet motsätter sig att godmanskap anordnas, jämkas eller upphör ska överförmyndaren överlämna ärendet till tingsrätten för pröv-

ning där. Detta innebär att handläggningen i ärendena alltid ska inledas hos överförmyndaren. Överförmyndarens beslut ska kunna överklagas till tingsrätten. Bilaga 1

En ny myndighet ska ha ett övergripande ansvar på området

I dag utövar sju av landets länsstyrelser tillsyn över överförmyndare och överförmyndarnämnder. Länsstyrelserna ansvarar också för tillsynsvägledning, vilket innefattar en skyldighet att med råd stödja överförmyndarna och överförmyndarnämnderna i deras verksamhet och främja en enhetlig rättstillämpning, samt en skyldighet att se till att utbildningen av överförmyndare, nämndledamöter och ersättare är tillfredsställande. Ingen central myndighet har ett övergripande ansvar på området.

Länsstyrelserna bör även fortsättningsvis ansvara för tillsyn och tillsynsvägledning

Vi har övervägt om de uppgifter som länsstyrelserna har på området bör flyttas till någon annan myndighet. När det gäller *tillsynen* konstateras att länsstyrelserna numera tolkar regelverket på ett likartat sätt och har en relativt god samsyn när det kommer till hur tillsynen ska utföras. Överförmyndarna har vidare en i huvudsak positiv uppfattning om länsstyrelsernas tillsyn. Vi bedömer mot den bakgrunden att det saknas anledning att låta någon annan myndighet än länsstyrelsen ha hand om tillsynen. Vad gäller *tillsynsvägledningen* konstateras att länsstyrelserna visserligen har utfört regeringsuppdrag som har att göra med de tillsynsvägledande uppgifterna. I övrigt har de dock inte utfört något gemensamt arbete för att tillhandahålla råd och stöd till överförmyndare, med något undantag. Många överförmyndare anser vidare att länsstyrelserna inte kan ge dem det stöd och den rådgivning de har behov av. Vi menar att länsstyrelsernas tillsynsvägledning ändå fyller en funktion, framför allt när det gäller den typ av råd och stöd som ges i samband med tillsynen. Det saknas mot den bakgrunden skäl att ändra den ordning som gäller i dag. Länsstyrelserna ska alltså även i fortsättningen ha ansvar för tillsyn och tillsynsvägledning på området. Vi bedömer att de tillsynsverktyg som länsstyrelserna har i dag är tillräckliga.

En ny statlig myndighet ska inrättas

Det finns som nämnts ingen central myndighet med ett övergripande ansvar på området. Många av de problem som vi har identifierat hör samman med en brist på statlig styrning, samordning och kontroll. Vi menar att det behövs ett tydligare statligt ansvar för att nödvändiga förändringar ska kunna genomföras. En myndighet bör alltså ha ett huvudansvar på området. Vi har övervägt alternativen

1. att en av de länsstyrelser som har tillsyn och ger tillsynsvägledning får det övergripande ansvaret,
2. att en redan befintlig förvaltningsmyndighet får det övergripande ansvaret och

När det gäller det första alternativet kan det ifrågasättas om det inom länsstyrelserna finns de kompetenser och den organisation som de nya uppgifterna kräver och om en ordning av det slaget kommer att fungera i praktiken. Beträffande det andra alternativet har vi inte identifierat någon befintlig förvaltningsmyndighet vars verksamhetsområde har en naturlig koppling till främst de civilrättsliga frågor som ställföreträdarområdet för med sig. Vi har mot den bakgrunden kommit fram till att det tredje alternativet, en ny statlig myndighet, skapar bäst förutsättningar för att området ska få den uppmärksamhet det behöver och för att överförmyndare och ställföreträdare ska få bättre förutsättningar att bedriva sin verksamhet med hög rättssäkerhet och kvalitet. Ytterst syftar förslaget till att säkerställa att de personer som behöver en god man eller förvaltare ska få den hjälp och det stöd som de har rätt till. Vi föreslår därför att regeringen inrättar en ny myndighet med ett övergripande ansvar på området. Vidare föreslår vi att myndigheten, oavsett vilket alternativ som väljs, inom sig inrättar ett *forum för samverkan* i syfte att ta till vara den kompetens och de erfarenheter som finns på området samt verka för enhetlighet och samsyn.

Statistiken på området ska utökas och bli en del av den officiella statistiken

Sedan 2015 för länsstyrelserna statistik över överförmyndarnas verksamhet. Statistik på riksnivån förs av Länsstyrelsen i Dalarnas län. Statistikinlämningen har förbättrats men det är fortfarande svårt för många överförmyndare att få fram och redovisa uppgifter för statistiken. I dag håller statistiken högre kvalitet och är betydligt mer tillförlitlig än för några år sedan. Det finns dock fortfarande brister i statistiken som gör det svårt att följa upp och analysera överförmyndarnas verksamhet. Vi föreslår att statistiken utökas med uppgifter om handläggningstider i ärenden om ställföreträdarskap och om huvudmäns och ställföreträdarens kön och ålder.

En annan fråga gäller om den statistik som framställs bör vara en del av den officiella statistiken. En sådan ordning innebär bland annat att statistiken omfattas av ett antal kvalitetskrav och att den ska vara objektiv och allmänt tillgänglig. En statistikansvarig myndighet kan få råd och stöd av Statistiska centralbyrån i frågor om statistikens kvalitet och om hur uppgiftslämnandet kan underlättas. En statistikansvarig myndighet kan vidare besluta om statistikens innehåll och omfattning och på så sätt utveckla statistiken så att den blir mer relevant och ändamålsenlig. Vi föreslår mot den bakgrunden att överförmyndarstatistiken på lite sikt ska vara en del av den officiella statistiken. Den nya myndigheten som vi föreslår ska ansvara för statistiken.

Ett nationellt ställföreträdarregister

Det förs på nationell nivå inget register över ställföreträdarskap. I stället för varje överförmyndare för sig ett register över ställföreträdarskap inom den egna verksamheten. Under utredningens arbete har ett stort behov av ett

nationellt ställföreträdarregister kommit fram, främst kopplat till att det bör bli enklare och smidigare för ställföreträdare att visa sin behörighet och för banker, myndigheter och andra aktörer att kontrollera en ställföreträdarens behörighet. I dag är det dessutom inte möjligt för överförmyndare att kontrollera att en ställföreträdare inte tar sig an fler uppdrag än han eller hon kan hantera. Vi föreslår mot den bakgrunden att det tas in en bestämmelse i föräldrabalken som innebär att ett nationellt register ska föras över förordnade förmyndare, gode män och förvaltare och de som har en sådan ställföreträdare. En särskild registerförordning bör tas fram av regeringen. Vi föreslår att förordningen ska innehålla bestämmelser om bland annat registrets ändamål och innehåll samt om möjligheterna till direktåtkomst. Den nya myndigheten som vi föreslår ska föra det nationella registret och ansvara för personuppgifter. Som en följd av att uppgifter om ställföreträdarskap ska kunna hämtas från registret föreslår vi att överförmyndarens skyldighet att lämna registerutdrag tas bort.

Ökad digitalisering

Det nationella ställföreträdarregistret skapar förutsättningar för ökad digitalisering

Det digitaliserade och allt mer kontantlösa samhället innebär ett utanförskap och praktiska svårigheter för många huvudmän. För att öka möjligheterna för dem att kunna delta i samhällslivet och dra nytta av digitaliseringens fördelar är det angeläget att de har tillgång till digitala tjänster, anpassade efter eventuella begränsningar i rättshandlingsförmåga eller kognitiv förmåga. Att se till att sådana anpassade digitala tjänster tas fram ligger helt i linje med kraven i EU:s tillgänglighetsdirektiv och FN:s funktionsrättskonvention. Vi bedömer att det nationella ställföreträdarregister som vi föreslår förbättrar förutsättningar för detta.

Det har vidare visat sig att ställföreträdare sällan kan använda myndigheters och bankers digitala tjänster när de utför ärenden för huvudmannens räkning. För att underlätta ställföreträdarens verksamhet är det angeläget att sådana tjänster tas fram. Detta förutsätter att banker, myndigheter och andra som tillhandahåller digitala tjänster har tillgång till tillförlitliga uppgifter om ställföreträdarens behörighet. Vi bedömer att det nationella ställföreträdarregistret skapar förutsättningar för digitala tjänster som är anpassade för gode mäns och förvaltares verksamhet.

Ökad digitalisering i överförmyndarverksamheten

Överförmyndarna har kommit olika långt med att digitalisera verksamheten och många tillämpar digitala system i endast begränsad utsträckning. En ökad digitalisering kan förenkla för ställföreträdare, exempelvis genom ett smidigare och mer modernt sätt att redovisa sin verksamhet, samt frigöra resurser och effektivisera verksamheten hos överförmyndarna. Hos många överförmyndare saknas dock de ekonomiska och personella resurser som krävs för att på egen hand kunna ta fram digitala lösningar. Det är därför angeläget att överförmyndarverksamheten blir en del av arbetet med att öka digitaliseringen av offentlig förvaltning. Vi bedömer vidare att en

ökad digitalisering kräver centrala insatser. Den nya myndigheten som vi föreslår ska svara för styrning och samordning av den digitala utvecklingen på området.

För att underlätta en övergång till digitala rutiner föreslår vi att vissa regler i föräldrabalken och förmynderskapsförordningen ska få en teknik-neutral utformning.

Digitala framtidsfullmakter

För att en framtidsfullmakt ska vara giltig krävs att vissa formkrav är uppfyllda. Fullmakten ska vara skriftlig och fullmaktsgivaren ska i två vittnens samtidiga närvaro skriva under fullmaktshandlingen eller intyga att han eller hon har skrivit under handlingen. Vittnena ska ha kännedom om att handlingen är en framtidsfullmakt och bekräfta handlingen med sina underskrifter. Vid tillägg eller andra ändringar i fullmakten gäller samma formkrav.

Kraven på skriftliga underskrifter hindrar att framtidsfullmakter upprättas i elektronisk form. Eftersom formkrav inte i onödan bör hindra nya tekniska möjligheter bör utgångspunkten vara att framtidsfullmakter ska kunna upprättas elektroniskt. En förutsättning för detta är att systemet utformas på ett sätt som ur säkerhetssynpunkt är likvärdigt med det befintliga systemet. Vi bedömer att syftet med formkraven kan uppnås genom att fullmaktsgivaren och de båda vittnena signerar fullmaktshandlingen med en avancerad elektronisk underskrift. Vi föreslår därför en bestämmelse i lagen om framtidsfullmakter som möjliggör detta. Det ska även vara möjligt att digitalt återkalla och ändra framtidsfullmakten, vilket inte bedöms kräva andra lagändringar än den nu nämnda.

Vi har övervägt om framtidsfullmakter bör registreras och knytas till det nationella ställföreträdarregistret som vi föreslår. Tidigare har lagstiftaren bedömt att det inte finns tillräckliga skäl för att införa en ordning med registrering av framtidsfullmakter. Vi gör samma bedömning och lämnar därför inget sådant förslag.

Ställföreträdare för ensamkommande barn

En god man ska förordnas oavsett om barnet söker uppehållstillstånd i Sverige eller inte

En utgångspunkt enligt våra direktiv är att en god man ska förordnas för ensamkommande barn. Vi har uppmärksammat att det finns ensamkommande barn som inte får en god man i nuläget vilket beror på en utbredd uppfattning om att lagen om god man för ensamkommande barn enbart är tillämplig när det ensamkommande barnet söker uppehållstillstånd. Detta drabbar ensamkommande barn som är kvotflyktingar, som redan har uppehållstillstånd vid ankomsten till Sverige. Tanken är att de ska få en särskilt förordnad vårdnadshavare, som till skillnad från en god man är en långsiktig lösning, men i realiteten kan det dröja lång tid innan en sådan vårdnadshavare utses. Inte heller utsatta ensamkommande barn från EU-länder, så kallade EU-migranter, får en god man i nuläget eftersom de i regel inte söker uppehållstillstånd. Vi menar att lagen om god man för ensamkommande barn i sin nuvarande lydelse är tillämplig, oavsett om det

ensamkommande barnet söker uppehållstillstånd eller inte. I syfte att tydliggöra detta föreslår vi ett tillägg i lagstiftningen. Förslaget ligger i linje med kraven i Barnkonventionen, som sedan den 1 januari 2020 gäller som lag i Sverige.

Socialnämnden ska skyndsamt väcka talan eller ansöka om en särskilt förordnad vårdnadshavare

Socialnämnden är i dag skyldig att hos rätten väcka talan om eller anmäla behov av en särskilt förordnad vårdnadshavare när ett barn beviljas uppehållstillstånd. Vi har uppmärksammat att detta ibland dröjer och att ensamkommande barn ofta får ha en god man längre tid än vad som är tänkt. Mot den bakgrunden föreslår vi ett lagkrav som innebär att socialnämnden skyndsamt ska väcka talan om eller anmäla behov av en särskilt förordnad vårdnadshavare när barnet får uppehållstillstånd.

Reglerna om behörig överförmyndare bör i nuläget inte ändras

Överförmyndarnämnden i Stockholms kommun är behörig överförmyndare (så kallat reservforum) i ärenden om god man för ensamkommande barn när barnet inte är folkbokfört i Sverige och det inte heller finns en kommun där man vet att barnet vistas. Ordningen stämmer överens med vad som gäller ställföreträderskap enligt föräldrabalken.

Det förekommer att ensamkommande barn avviker från sina tillfälliga boenden i en vistelsekommun och att man i kommunen inte vet vart barnet tagit vägen. När överförmyndaren får kännedom om att förhållandena har ändrats så att en annan överförmyndare ska ta över tillsynen ska akten genast sändas till den överförmyndaren. Detta innebär att ärenden överlämnas till överförmyndarnämnden i Stockholms kommun i de fall ett ensamkommande barn avviker och det är okänt var barnet befinner sig. Sett från ett barnrättsperspektiv kan det ifrågasättas om detta är en lämplig ordning, bland annat eftersom det kan vara lättare för den tidigare vistelsekommunen att få information om barnet. Vi bedömer att reglerna om behörig överförmyndare i varje fall i nuläget inte bör ändras, bland annat eftersom det finns skäl för att behålla ett reservforum med specialkompetens i frågor med internationell anknytning. Det bör dock inte förekomma att överförmyndare överlämnar ärenden till en annan överförmyndare innan det har konstaterats att barnet verkligen avviker, särskilt eftersom barnet många gånger dyker upp igen i den överlämnande kommun. Vi föreslår därför att detta tydliggörs i regelverket.

Något om konsekvenserna av våra förslag

Våra förslag förväntas bland annat leda till: ett bättre stöd till och en stärkt ställning för huvudmän, bättre möjligheter att rekrytera och behålla kompetenta ställföreträdare, bättre förutsättningar för ställföreträdare att utföra sina uppdrag på ett bra sätt, högre kvalitet i ställföreträdarnas och överförmyndarnas verksamhet, en bättre styrning och tillsyn på området, ett effektivare beslutsfattande i ärenden om godmanskap, ökade förutsättningar för digitalisering till nytta för överförmyndare, huvudmän och ställföreträdare

samt ökade förutsättningar för att systemet, som bygger på människors ideella engagemang, ska kunna finnas kvar även i framtiden.

Vårt förslag om ett nationellt ställföreträdarregister bedöms leda till att hanteringen av ställföreträdarskap hos banker, myndigheter och andra aktörer blir tryggare, effektivare och billigare.

Förslaget om att flytta ärenden om godmanskap från domstolarna till överförmyndarna bedöms innebära en ökad renodling av domstolarnas dömande verksamhet. Förslaget förväntas innebära en kostnadsminskning för staten med omkring 60 miljoner kronor årligen. Förslagen om en ny myndighet och ett nationellt ställföreträdarregister bedöms innebära ökade kostnader för staten med omkring 22,5 miljoner kronor årligen och ännu mer under de första två åren. Vi föreslår att kostnaderna ska finansieras genom en överföring från Sveriges Domstolars anslag i statsbudgeten.

Förslagen förväntas vidare innebära kostnadsökningar för kommunerna med omkring 200 miljoner kronor årligen, dock något lägre under de första åren, till dess att reformen i sin helhet träder i kraft. Finansiering föreslås genom ett ökat generellt statsbidrag till kommunerna, delfinansierat genom en överföring från Sveriges Domstolars anslag.

Vi bedömer att våra förslag ger förutsättningar för att kunna behålla det ideella inslaget på ställföreträdarområdet även framöver. Sett med finansiella ögon innebär detta en stor vinst för samhällsekonomin. Om det ideella inslaget skulle gå förlorat bedömer vi att kostnaden för enbart arvodering av ställföreträdare skulle fördubblas och medföra en kostnadsökning på uppskattningsvis 800 miljoner kronor. Ungefär hälften av det beloppet skulle belasta det allmänna.

Några av våra förslag, bland annat förslaget om att överförmyndarnämnd ska bli den obligatoriska organisationsformen, innebär inskränkningar i den kommunala självstyrelsen. Vi bedömer att inskränkningarna är nödvändiga för att uppnå ändamålen med förslagen och att de alltså är proportionerliga.

Vissa förslag, bland annat de som gäller ställföreträdare för ensamkommande barn, bedöms innebära positiva konsekvenser ur ett barnrättsperspektiv.

Ikraftträdande och övergångsbestämmelser

Vi föreslår att merparten av de föreslagna lagändringarna ska träda i kraft den *1 januari 2023*. Beträffande vissa författningsförslag föreslår vi dock att de ska träda i kraft senare nämligen den *1 mars 2024* när det gäller förslagen om obligatorisk utbildning för ställföreträdare och ett nationellt ställföreträdarregister, den *1 augusti 2026* när det gäller förslaget om en obligatorisk introduktion för ledamöter och ersättare i överförmyndarnämnder och den *1 januari 2027* när det gäller förslagen om att överförmyndarnämnd ska vara den obligatoriska organisationsformen och om att statistiken på området ska ingå i den officiella statistiken.

Ärenden om godmanskap som har kommit in till tingsrätterna före den 1 januari 2023 men ännu inte avgjorts ska handläggas enligt äldre bestämmelser. Därutöver föreslår vi vissa övergångsbestämmelser som gäller förslaget om överförmyndarnämnd som obligatorisk organisationsform.

1.1 Förslag till lag om ändring i föräldrabalken

Härigenom föreskrivs i fråga om föräldrabalken

dels att 19 kap. 10, 16 och 19 §§ ska upphöra att gälla,

dels att 9 kap. 3, 4 och 8 §§, 10 kap. 11, 14 och 18 §§, 11 kap. 1–9, 11, 12 och 14–27 §§, 12 kap. 1–6, 8–10, 12–14, 16 och 17 §§, 13 kap. 2, 3, 5, 6, 8–19 och 21 §§, 14 kap. 1, 2, 5, 6, 8 och 10–24 §§, 15 kap. 1–9 §§, 16 kap. 1–5, 7–14 §§, 19 kap. 1, 2, 5, 7–9, 11, 13–15 och 17, 18 och 20 §§ och 20 kap. 4 och 6–8 §§, och rubrikerna närmast före 11 kap. 12 §, 12 kap. 9 och 10 §§, 13 kap. 18 §, 14 kap. 21 §, 16 kap. 2, 3, 5, 11, 12 och 14 §§ och 19 kap. ska ha följande lydelse,

dels att det ska införas tretton nya paragrafer, 11 kap. 4 a, 4 b, 12 a, 12 b, 18 a och 23 a §§, 12 kap. 7 a och 9 a §§, 16 kap. 3 a, 6 a och 13 a §§ och 19 kap. 14 a och 18 a §§, och närmast före 11 kap. 5, 8, 12 b, 13, 15, 18, 19, 23, 24, 25 och 27 §§, 16 kap. 6 a och 13 a §§ och 19 kap. 1, 5, 13, 15, 17, 18 och 20 §§ nya rubriker av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

9 kap.

3 §

Underårig äge själv råda över vad han genom eget arbete förvärvat efter det han fyllt sexton år. Detsamma gäller avkastningen av sådan egendom och vad som trätt i egendomens ställe.

Förmyndaren må med överförmyndarens samtycke omhändertaga egendom, varom i första stycket sägs, såvitt det må anses erforderligt med hänsyn till myndlingens uppfostran eller välfärd. Innan samtycke meddelas, skall överförmyndaren bereda myndlingen tillfälle att yttra sig.

En underårig får själv råda över vad han eller hon genom eget arbete förvärvat efter det att han eller hon fyllt 16 år. Detsamma gäller avkastningen av sådan egendom och vad som trätt i egendomens ställe.

Förmyndaren får med överförmyndarnämndens samtycke omhänderta sådan egendom som anges i första stycket, om det krävs med hänsyn till den underåriges uppfostran eller välfärd. Innan samtycke meddelas, ska överförmyndarnämnden ge den underåriga tillfälle att yttra sig.

4 §

Om en underårig har fått egendom genom gåva, testamente eller förmånstagarförordnande vid försäkring eller pensionssparande enligt lagen (1993:931) om individuellt pensionssparande under villkor att den underåriga själv skall få råda över egendomen, skall 3 § andra stycket tillämpas också beträffande sådan egendom. Överförmyndarens

Om en underårig har fått egendom genom gåva, testamente eller förmånstagarförordnande vid försäkring eller pensionssparande enligt lagen (1993:931) om individuellt pensionssparande under villkor att den underåriga själv ska få råda över egendomen, ska 3 § andra stycket tillämpas också beträffande sådan egendom. Överförmyndar-

samtycke krävs dock bara om den underårige har fyllt *sexton* år. Innan samtycke lämnas *skall överförmyndaren* ge fångesmannen eller hans arvingar tillfälle att yttra sig, om det kan ske utan påtagligt besvär eller större tidsförlust.

nämndens samtycke krävs dock bara om den underårige har fyllt *16* år. Innan samtycke lämnas *ska överförmyndarnämnden* ge fångesmannen eller hans *eller hennes* arvingar tillfälle att yttra sig, om det kan ske utan påtagligt besvär eller större tidsförlust.

8 §

Pengar som en omyndig efter det att han eller hon har fyllt *sexton* år själv har satt in hos en bank får betalas ut till den omyndige. Banken får inte utan den omyndiges samtycke betala ut pengarna till förmyndaren.

Om förmyndaren har fått *överförmyndarens* tillstånd att omhänderta pengar som avses i första stycket och visat upp bevis på det, får banken betala ut pengarna till förmyndaren men inte till den omyndige.

Första och andra styckena gäller också pengar som har satts in hos ett kreditmarknadsföretag och ett utländskt företag som driver bankrörelse eller finansieringsrörelse från en filial i Sverige.

Pengar som en omyndig efter det att han eller hon har fyllt *16* år själv har satt in hos en bank får betalas ut till den omyndige. Banken får inte utan den omyndiges samtycke betala ut pengarna till förmyndaren.

Om förmyndaren har fått *överförmyndarnämndens* tillstånd att omhänderta pengar som avses i första stycket och visat upp bevis på det, får banken betala ut pengarna till förmyndaren men inte till den omyndige.

10 kap.

11 §

Dör förmyndaren och *finns det inte någon* som på grund av lag *skall* vara förmyndare, *skall* den som har boet i sin vård utan dröjsmål anmäla förhållandet till *överförmyndaren* för den kommun där den omyndige har *sitt* hemvist.

Om förmyndaren *dör och det inte finns någon annan* som på grund av lag *ska* vara förmyndare, *ska* den som har boet i sin vård utan dröjsmål anmäla förhållandet till *överförmyndarnämnden* för den kommun där den omyndige har *sin* hemvist.

14 §

I ärende om förordnande av förmyndare *skall* rätten *bereda överförmyndaren* tillfälle att lämna förslag på person som är lämplig för uppdraget.

I ett ärende om förordnande av förmyndare *ska* rätten *ge överförmyndarnämnden* tillfälle att lämna förslag på *en* person som är lämplig för uppdraget.

18 §

Ansökan om förordnande eller entledigande av en förmyndare får göras av *överförmyndaren*, förmyndare, vårdnadshavare, den underårige

En ansökan om att förordna eller entlediga en förmyndare får göras av *överförmyndarnämnden*, förmyndare, vårdnadshavare, den underårige

själv, om han eller hon har fyllt *sexton* år, samt av hans eller hennes *make eller* sambo och närmaste släktingar. Frågor som avses i denna paragraf *skall* rätten också ta upp självmant, när det finns anledning till det.

I ett ärende som avses i första stycket *skall* rätten ge en underårig som fyllt *sexton* år tillfälle att yttra sig, om det kan ske.

riga själv, om han eller hon har fyllt *16 år*, samt av hans eller hennes sambo och närmaste släktingar. Frågor som avses i denna paragraf *ska* rätten också ta upp självmant, när det finns anledning till det.

I ett ärende som avses i första stycket *ska* rätten ge en underårig som fyllt *16 år* tillfälle att yttra sig, om det kan ske.

11 kap.

1 §

Kan en förmyndare på grund av sjukdom eller av någon annan orsak inte utöva förmynderskapet eller blir förmyndaren enligt 10 kap. 17 § skild från utövningen av det, *skall överförmyndaren* förordna god man att i förmyndarens ställe vårda den underåriges angelägenheter.

När rätten enligt 10 kap. 17 § skiljer en förmyndare från utövningen av förmynderskapet får rätten förordna god man enligt första stycket.

Om god man för underåriga utländska medborgare och underåriga statslösa personer finns bestämmelser i 4 kap. 3 § lagen (1904:26 s. 1) om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap och förmynderskap samt i lagen (2005:429) om god man för ensamkommande barn.

2 §

Har en förmyndare eller förmyndarens make eller sambo *och den underåriga del i ett oskiftat dödsbo*, *skall överförmyndaren* förordna god man att vårda den underåriges rätt i boet vid boutredningen *liksom* vid bodelning och skifte eller ingående av avtal om sammanlevnad i oskiftat bo.

Överförmyndaren skall också förordna god man när den som har en förmyndare, god man eller förvaltare *skall* företa en rättshandling eller vara part i en rättegång och behöver hjälp men enligt 12 kap. 8 § inte kan företrädas av förmyndaren,

Kan en förmyndare på grund av sjukdom eller av någon annan orsak inte utöva förmynderskapet eller blir förmyndaren enligt 10 kap. 17 § skild från utövningen av det, *ska överförmyndarnämnden* förordna *en* god man att i förmyndarens ställe vårda den underåriges angelägenheter.

När rätten enligt 10 kap. 17 § skiljer en förmyndare från utövningen av förmynderskapet får rätten förordna *en* god man enligt första stycket.

Om en förmyndare eller förmyndarens make eller sambo *har del i ett oskiftat dödsbo som den underåriga också har del i*, *ska överförmyndarnämnden* förordna *en* god man. *Den gode mannen ska* vårda den underåriges rätt i boet vid boutredningen *samt* vid bodelning och skifte eller vid ingående av avtal om sammanlevnad i oskiftat bo.

Överförmyndarnämnden ska också förordna *en* god man när den som har en förmyndare, god man eller förvaltare *ska* företa en rättshandling eller vara part i en rättegång och behöver hjälp men enligt 12 kap. 8 § inte kan företrädas av

den gode mannen eller förvaltaren. Om talan har väckts får rätten förordna god man.

Överförmyndaren skall också i andra fall än som avses i första eller andra stycket förordna god man för den som har vårdnadshavare, förmyndare, god man eller förvaltare, i angelägenheter där den enskilde har ett intresse som strider mot en sådan företrädares eller dennes makes eller sambos intresse. *Överförmyndaren skall* meddela ett sådant förordnande, om det begärs av vårdnadshavaren, förmyndaren, den gode mannen *eller* förvaltaren eller den *som denne i sådan egenkap företräder* eller om det annars är lämpligt.

förmyndaren, den gode mannen eller förvaltaren. Om talan har väckts får rätten förordna *en* god man.

Överförmyndarnämnden ska också i andra fall än som avses i första eller andra stycket förordna *en* god man för den som har vårdnadshavare, förmyndare, god man eller förvaltare, i angelägenheter där den enskilde har ett intresse som strider mot en sådan företrädares eller dennes makes eller sambos intresse. *Överförmyndarnämnden ska* meddela ett sådant förordnande, om det begärs av vårdnadshavaren, förmyndaren, den gode mannen, förvaltaren eller den *enskilde*, eller om det annars är lämpligt.

3 §

Överförmyndaren skall förordna god man,

1. om det vid ett dödsfall finns en till namnet känd arvinge som vistas på okänd eller avlägsen ort och därför inte kan bevaka sin rätt i boet och förvalta sin lott i det,

2. om det vid ett dödsfall inte kan utredas, *huruvida* den döde har efterlämnat någon arvinge som är arvsberättigad före Allmänna arvsfonden eller före eller tillsammans med någon annan känd arvinge, eller *också* kännedom finns om arvinge efter den döde men kunskap saknas såväl om arvingens namn som om hans vistelseort, och det på grund av sådan omständighet krävs att okänd arvinges rätt bevakas och hans eller hennes lott i boet förvaltas,

3. om en testamentstagare vistas på okänd eller avlägsen ort eller är okänd och hans eller hennes rätt därför behöver iakttagas enligt vad som föreskrivs om arvinge,

4. om det i övrigt krävs att en bortavarandes rätt bevakas eller en bortavarandes egendom förvaltas,

5. om det enligt förordnande i testamente eller annan rättshandling beror av en framtida händelse, vem egendom *skall* tillfalla eller egendom först senare *skall* tillträdas med äganderätt och det krävs att den bli-

Överförmyndarnämnden ska förordna *en* god man,

2. om det vid ett dödsfall inte kan utredas *om* den döde har efterlämnat någon arvinge som är arvsberättigad före Allmänna arvsfonden eller före eller tillsammans med någon annan känd arvinge, eller *om* kännedom finns om *en* arvinge efter den döde men kunskap saknas såväl om arvingens namn som om hans *eller hennes* vistelseort, och det på grund av *en* sådan omständighet krävs att *en* okänd arvinges rätt bevakas och *att* hans eller hennes lott i boet förvaltas,

5. om det enligt *ett* förordnande i *ett* testamente eller *en* annan rättshandling beror av en framtida händelse, vem egendom *ska* tillfalla eller egendom först senare *ska* tillträdas med äganderätt och det krävs att

vande ägarens rätt bevakas eller egendomen förvaltas för *den blivande ägarens räkning*, eller

6. om egendom, enligt vad som särskilt föreskrivs, *skall* ställas under vård och förvaltning av god man som avses i detta kapitel.

Överförmyndaren skall förordna god man enligt första stycket efter anmälan eller när behovet blir känt på annat sätt. *Krävs* en god man för den som har rätt i ett dödsbo, *skall* det anmälas *hos överförmyndaren* av den som har boet i sin vård.

Rättshandlingar som en god man har företagit med stöd av ett förordnande enligt denna paragraf gäller, även om den egendom som förordnandet avsåg tillfaller någon som den gode mannen inte var förordnad att företräda.

den blivande ägarens rätt bevakas eller egendomen förvaltas för *hans eller hennes räkning*, eller

6. om egendom, enligt vad som särskilt föreskrivs, *ska* ställas under vård och förvaltning av *en* god man som avses i detta kapitel.

Överförmyndarnämnden ska förordna *en* god man enligt första stycket efter anmälan eller när behovet blir känt på annat sätt. *Om* en god man *krävs* för den som har rätt i ett dödsbo, *ska* det anmälas *till överförmyndarnämnden* av den som har boet i sin vård.

3 a §

I de fall som anges i 18 kap. 1 § första stycket äktenskapsbalken och 20 kap. 2 § första stycket denna balk *skall* god man förordnas av rätten.

I de fall som anges i 18 kap. 1 § första stycket äktenskapsbalken och 20 kap. 2 § första stycket denna balk *ska en* god man förordnas av rätten.

4 §

Om någon på grund av sjukdom, psykisk störning, försvagat hälsotillstånd eller liknande förhållande behöver hjälp med att *bevaka sin rätt, förvalta sin egendom eller sörja för sin person*, *skall* rätten, om det behövs, *besluta att anordna godmanskap för honom eller henne*.

Om någon på grund av sjukdom, psykisk störning, försvagat hälsotillstånd eller *något* liknande förhållande behöver hjälp med *sina ekonomiska eller personliga angelägenheter* *ska godmanskap anordnas för honom eller henne, om det behövs*. Godmanskapet kan omfatta både ekonomiska och personliga angelägenheter och det kan begränsas utifrån den enskildes behov. Om den enskilde kan antas få sitt hjälpbehov tillgodosett genom reglerna i 17 kap. om anhörigas behörighet att rättshandla i vissa fall, genom en framtidsfullmakt enligt lagen (2017:310) om framtidsfullmakter, genom insatser inom socialtjänsten eller på något annat mindre ingripande sätt, *ska ett godmanskap inte anordnas*.

Ett sådant beslut får inte meddelas utan samtycke av den för vilken

Ett beslut om att anordna godmanskap får inte meddelas utan den

godmanskap skall anordnas, om inte den enskildes tillstånd hindrar att hans eller hennes mening inhämtas.

När rätten meddelar ett beslut enligt första stycket, skall rätten samtidigt förordna en god man att utföra uppdraget. Om en god man i något annat fall skall förordnas på grund av ett beslut enligt första stycket, skall förordnandet meddelas av överförmyndaren.

enskildes samtycke. Ett samtycke krävs dock inte om den enskildes tillstånd hindrar att hans eller hennes mening hämtas in.

4 a §

Ett beslut enligt 4 § första stycket meddelas av överförmyndarnämnden. Om någon som är behörig att yttra sig i ärendet motsätter sig att ett godmanskap anordnas ska nämnden dock överlämna ärendet till rätten för prövning.

4 b §

När rätten eller överförmyndarnämnden anordnar ett godmanskap ska samtidigt en god man förordnas att utföra uppdraget. Om en god man i något annat fall ska förordnas på grund av ett beslut enligt 4 § första stycket, ska förordnandet meddelas av överförmyndarnämnden.

Den gode mannens behörighet och förhållandet till tredje man

5 §

En rättshandling som en god man har företagit utanför sitt förordnande är inte bindande för den som förordnandet avser. En rättshandling som utan dennes samtycke företagits inom ramen för förordnandet är inte heller bindande för den som förordnandet avser, såvida inte denne på grund av sitt tillstånd varit ur stånd att ge uttryck för sin mening eller denna av annan orsak inte har kunnat inhämtas.

En rättshandling som en god man har företagit utanför sitt förordnande är inte bindande för den som förordnandet avser. En rättshandling som har företagits inom ramen för förordnandet är endast bindande för den som förordnandet avser om han eller hon har samtyckt till rättshandlingen. Samtycke krävs dock inte om den enskilde på grund av sitt tillstånd varit ur stånd att ge uttryck för sin mening eller meningen av annan orsak inte har kunnat hämtas in.

Har den gode mannen inom ramen för förordnandet ingått en rättshandling som sedvanligen företas för den dagliga hushållningen, *skall* samtycke från *den som han företräder* anses föreligga, om *denne* inte före rättshandlingen har gett uttryck för annat till den mot vilken rättshandlingen riktade sig.

Om den gode mannen inom ramen för förordnandet *har* ingått en *sådan* rättshandling som sedvanligen företas för den dagliga hushållningen, *ska* samtycke från *den enskilde* anses föreligga. *Detta gäller dock inte om den enskilde* före rättshandlingen har gett uttryck för annat till den mot vilken rättshandlingen riktade sig.

6 §

Om en rättshandling som en god man har företagit inte blir bindande enligt 5 §, är den gode mannen skyldig att ersätta godtroende tredje man skada som *denne* har tillfogats. Detta gäller dock inte, om rättshandlingen saknar bindande verkan mot den för vars räkning den har företagits till följd av någon särskild omständighet, som den gode mannen inte kände till och som tredje man inte med fog kunde förutsätta att den gode mannen skulle känna till.

Om en rättshandling som en god man har företagit inte blir bindande enligt 5 §, är den gode mannen skyldig att ersätta *en* godtroende tredje man *den* skada som *han eller hon* har tillfogats. Detta gäller dock inte, om rättshandlingen saknar bindande verkan mot den för vars räkning den har företagits till följd av någon särskild omständighet, som den gode mannen inte kände till och som tredje man inte med fog kunde förutsätta att den gode mannen skulle känna till.

7 §

Om någon som befinner sig i en sådan situation som anges i 4 § är ur stånd att vårda sig eller sin egendom, får rätten besluta att anordna förvaltarskap för honom eller henne. *Förvaltarskap* får dock inte anordnas, om det är tillräckligt att godmanskap anordnas eller att den enskilde på något annat, mindre ingripande sätt får hjälp.

Om någon som befinner sig i en sådan situation som anges i 4 § är ur stånd att vårda sig eller sin egendom, får rätten besluta om att anordna *ett* förvaltarskap för honom eller henne. *Ett förvaltarskap* får dock inte anordnas, om det är tillräckligt att *ett* godmanskap anordnas eller att den enskilde på något annat, mindre ingripande sätt får hjälp.

Förvaltaruppdraget *skall* anpassas till den enskildes behov i varje särskilt fall och får begränsas till att avse viss egendom eller angelägenhet eller egendom överstigande ett visst värde.

Förvaltaruppdraget *ska* anpassas till den enskildes behov i varje särskilt fall och får begränsas till att avse viss egendom eller angelägenhet eller egendom överstigande ett visst värde.

Rätten får överlåta åt *överförmyndaren* att närmare bestämma uppdragets omfattning.

Rätten får överlåta åt *överförmyndarnämnden* att närmare bestämma uppdragets omfattning.

När rätten *meddelar ett beslut enligt första stycket*, *skall* rätten samtidigt förordna en förvaltare att ut-

När rätten *anordnar ett förvaltarskap ska* rätten samtidigt förordna en förvaltare att utföra uppdraget.

föra uppdraget. Om en förvaltare i något annat fall *skall* förordnas på grund av ett beslut enligt första stycket, *skall* förordnandet meddelas av *överförmyndaren*.

Om en förvaltare i något annat fall *ska* förordnas på grund av ett *sådant* beslut, *ska* förordnandet meddelas av *överförmyndarnämnden*.

Förvaltarens behörighet och förhållandet till tredje man

8 §

Trots ett förvaltarförordnande enligt 7 § har den som avses med förordnandet rätt att

1. själv sluta avtal om tjänst eller annat arbete,

2. förfoga över vad han eller hon genom eget arbete har förvärvat efter det att förvaltare har förordnats, liksom avkastningen av sådan egendom och vad som har trätt i egendomens ställe samt

3. förfoga över vad han eller hon efter det att förvaltare har förordnats får genom gåva, testamente eller förmånstagarförordnande vid försäkring eller pensionssparande enligt lagen (1993:931) om individuellt pensionssparande under villkor att egendomen inte *skall* omfattas av förvaltarens rådighet.

Om det finns särskilda skäl för det, får dock rätten *föreskriva* att förvaltaruppdraget *skall* omfatta även förhållanden som avses i första stycket.

2. förfoga över vad han eller hon genom eget arbete har förvärvat efter det att *en* förvaltare har förordnats, liksom avkastningen av sådan egendom och vad som har trätt i egendomens ställe samt

3. förfoga över vad han eller hon efter det att *en* förvaltare har förordnats får genom gåva, testamente eller förmånstagarförordnande vid försäkring eller pensionssparande enligt lagen (1993:931) om individuellt pensionssparande under villkor att egendomen inte *ska* omfattas av förvaltarens rådighet.

Om det finns särskilda skäl för det, får dock rätten *besluta* att förvaltaruppdraget *ska* omfatta även förhållanden som avses i första stycket.

9 §

Förvaltaren har inom ramen för förvaltaruppdraget ensam rådighet över den enskildes egendom och företräder *denne* i alla angelägenheter som omfattas av uppdraget.

Den som har förvaltare är inte behörig att företa rättshandlingar för annans räkning.

Förvaltaren har inom ramen för förvaltaruppdraget ensam rådighet över den enskildes egendom och företräder *honom eller henne* i alla angelägenheter som omfattas av uppdraget.

11 §

Den enskilde är inte bunden av en rättshandling som en förvaltare har företagit utanför sitt förordnande. Förvaltaren är i sådant fall skyldig att ersätta godtroende tredje man skada som *denne* har tillfogats.

Den enskilde är inte bunden av en rättshandling som en förvaltare har företagit utanför sitt förordnande. Förvaltaren är i *ett* sådant fall skyldig att ersätta *en* godtroende tredje

Gemensamma bestämmelser

Vem kan förordnas till god man eller förvaltare?

12 §

Till god man eller förvaltare ska utses en rättrådig, erfaren och i övrigt lämplig person. Föreslår den enskilde en viss person som god man eller förvaltare, ska den personen förordnas, om han eller hon är lämplig och vill åta sig uppdraget. Detsamma gäller om en god man ska förordnas att bevaka en underårigs eller bortavarandes rätt i ett dödsbo och den avlidne har gett till känna vem den avlidne önskar till god man.

Innan någon förordnas till god man eller förvaltare ska hans eller hennes lämplighet kontrolleras i den utsträckning som behövs.

Innan någon förordnas till god man eller förvaltare ska hans eller hennes lämplighet kontrolleras i den utsträckning som behövs. *Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om lämplighetskontrollen.*

Den som är underårig eller som själv har förvaltare får inte vara god man eller förvaltare.

12 a §

Den som inom ramen för sin anställning tar sig an uppdrag som god man eller förvaltare får endast förordnas som sådan ställföreträdare om det är nödvändigt på grund av uppdragets svårighetsgrad eller om det annars finns särskilda skäl med hänsyn till den enskildes intressen. En sådan ställföreträdare får även förordnas för tiden till dess att ärendet slutligt avgörs enligt vad som sägs i 18 §.

Bestämmelserna i denna balk och i annan författning om gode män och förvaltare gäller även de som tar sig an sådana uppdrag enligt vad som sägs i första stycket.

Utbildning för gode män och förvaltare

12 b §

Innan en person förordnas till god man enligt 4 § eller förvaltare ska han eller hon ha genomgått en introduktionsutbildning. Om det finns

särskilda skäl får överförmyndarnämnden medge att utbildningen får genomföras senare, dock inte senare än inom tre månader från dagen för förordnandet. Ett sådant medgivande får också beslutas av rätten om ärendet har överlämnats dit för prövning.

Flera gode män eller förvaltare

14 §

Om flera gode män eller förvaltare är ansvariga för en skada som har tillfogats tredje man, svarar de solidariskt för ersättningen. Ersättningsansvaret *skall* slutligt fördelas mellan de ansvariga efter vars och ens grad av vållande. Om någon saknar tillgångar att betala sin andel med, *skall* de övrigas ansvarighet för bristen bestämmas enligt samma grunder.

Om flera gode män eller förvaltare är ansvariga för en skada som har tillfogats tredje man, svarar de solidariskt för ersättningen. Ersättningsansvaret *ska* slutligt fördelas mellan de ansvariga efter vars och ens grad av vållande. Om någon saknar tillgångar att betala sin andel med, *ska* de övrigas ansvarighet för bristen bestämmas enligt samma grunder.

Handläggningen i ärenden om god man och förvaltare m.m.

15 §

En ansökan om förordnande av god man enligt 1–4 §§ eller förvaltare får göras av förmyndare, av den som ansökan avser, om han eller hon har fyllt 16 år, och av hans eller hennes make eller sambo och närmaste släktingar. En ansökan om anordnande av godmanskap enligt 4 § eller förvalterskap får göras av dem som nu har nämnts, av en framtidsfullmaktshavare och av *överförmyndaren*.

En ansökan om anordnande av förvalterskap får också göras av en god man som avses i 4 §.

När det finns anledning till det ska rätten självant ta upp frågor om anordnande av *godmanskap enligt 4 § eller förvalterskap*. *Överförmyndaren* har samma skyldighet när det gäller förordnande av god man eller förvaltare.

En ansökan om förordnande av *en* god man enligt 1–4 §§ eller förvaltare får göras av förmyndare, av den som ansökan avser, om han eller hon har fyllt 16 år, och av hans eller hennes make eller sambo och närmaste släktingar. En ansökan om anordnande av godmanskap enligt 4 § eller förvalterskap får göras av dem som nu har nämnts *och* av en framtidsfullmaktshavare.

En ansökan om anordnande av förvalterskap får också göras av en god man som avses i 4 § *och av överförmyndarnämnden*.

När det finns anledning till det ska rätten självant ta upp frågor om anordnande av förvalterskap. *Överförmyndarnämnden* har samma skyldighet när det gäller *anordnande av godmanskap enligt 4 § eller ett förordnande av god man eller*

förvaltare. Rätten ska, när det finns anledning till det, anmäla till överförmyndarnämnden att det finns behov av att anordna godmanskap enligt 4 §.

16 §

I ärenden om förordnande av god man eller förvaltare för någon som har fyllt 16 år ska rätten eller överförmyndaren ge denna person tillfälle att yttra sig, om det kan ske.

I ärenden om anordnande av godmanskap enligt 4 § eller förvaltarskap ska rätten också inhämta yttranden från den enskildes make eller sambo, barn och framtidsfullmaktshavare, överförmyndaren och vårdinrättning, om det inte är obehövt. Yttranden ska också, om det behövs, inhämtas från andra närstående samt från den eller de kommunala nämnder som fullgör uppgifter inom socialtjänsten och den eller de nämnder som utövar regionens ledning av omsorgsverksamheten. Den som ansökan avser ska höras muntligen, om det kan ske utan skada för honom eller henne och det inte är uppenbart att han eller hon inte förstår vad saken gäller. Rätten får dock avstå från att höra den enskilde muntligen om han eller hon själv har gjort ansökan eller medgett förordnandet eller det annars finns särskilda skäl.

Andra stycket gäller även i ärenden hos överförmyndaren om förordnande av god man enligt 4 § eller förvaltare.

Myndigheter och inrättningar som anges i andra stycket är skyldiga att lämna sådana uppgifter som kan vara av betydelse i ärendet.

17 §

Innan rätten anordnar förvaltarskap skall den inhämta läkarintyg eller an-

I ett ärende om förordnande av god man eller förvaltare för någon som har fyllt 16 år ska rätten eller överförmyndarnämnden ge denna person tillfälle att yttra sig, om det kan ske.

I ett ärende om anordnande av godmanskap enligt 4 § eller förvaltarskap ska rätten eller överförmyndarnämnden också inhämta yttranden från den enskildes make eller sambo, barn, framtidsfullmaktshavare och vårdinrättningar, om det inte är obehövt. Rätten ska inhämta ett yttrande från överförmyndarnämnden, om det inte är obehövt. Yttranden ska också, om det behövs, inhämtas från andra närstående samt från den eller de kommunala nämnder som fullgör uppgifter inom socialtjänsten och den eller de nämnder som utövar regionens ledning av omsorgsverksamheten. Den som ansökan avser ska höras muntligen, om det kan ske utan skada för honom eller henne och det inte är uppenbart att han eller hon inte förstår vad saken gäller. Rätten eller överförmyndarnämnden får dock avstå från att höra den enskilde muntligen om han eller hon själv har gjort ansökan eller medgett förordnandet eller det annars finns särskilda skäl.

Andra stycket gäller även i ärenden hos överförmyndarnämnden om förordnande av god man enligt 4 § eller förvaltare.

Innan rätten anordnar förvaltarskap ska den inhämta läkarintyg eller

nan likvärdig utredning om den enskildes hälsotillstånd. Detta gäller även i ärenden om anordnande av godmanskap enligt 4 §, när den enskilde inte har lämnat sitt samtycke.

annan likvärdig utredning om den enskildes hälsotillstånd. Detta gäller även för rätten eller överförmyndarnämnden i ärenden om anordnande av godmanskap enligt 4 §, när den enskilde inte har lämnat sitt samtycke.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela närmare föreskrifter om sådan utredning som avses i första stycket.

17 a §

Rätten får uppdra åt *överförmyndaren* att inhämta yttranden enligt 16 § andra stycket och utredning enligt 17 §.

På begäran av rätten ska *överförmyndaren* lämna förslag på god man eller förvaltare, om det inte finns särskilda skäl mot det.

Om en fråga om anordnande av *godmanskap enligt 4 §* eller förvaltarskap uppkommer hos *överförmyndaren*, får *överförmyndaren* inhämta yttranden enligt 16 § andra stycket och utredning enligt 17 §. Om *överförmyndaren* ansöker om ett sådant anordnande, ska vad som *inhämtats* ges in till rätten tillsammans med ansökan. *Överförmyndaren* ska då också lämna förslag på god man eller förvaltare.

Rätten får uppdra åt *överförmyndarnämnden* att inhämta yttranden enligt 16 § andra stycket och utredning enligt 17 §.

På begäran av rätten ska *överförmyndarnämnden* lämna förslag på god man eller förvaltare, om det inte finns särskilda skäl mot det.

Om en fråga om anordnande av förvaltarskap uppkommer hos *överförmyndarnämnden*, får *nämnden* inhämta utredning enligt 17 §. Om *överförmyndarnämnden* ansöker om ett sådant anordnande, ska *de yttranden och den utredning som hämtats in enligt 16 och 17 §§* ges in till rätten tillsammans med ansökan. *Detsamma gäller om nämnden överlämnar ett ärende om anordnande av godmanskap till rätten enligt 4 a §. Överförmyndarnämnden ska i ett sådant fall också lämna förslag på god man eller förvaltare.*

Interimistiska beslut

18 §

Kan ett slutligt beslut inte ges omedelbart i ett ärende om anordnande av godmanskap enligt 4 § eller förvaltarskap, får rätten besluta att anordna godmanskap eller förvaltarskap för tiden till dess ärendet slutligt avgörs, om den enskildes angelägenheter kräver omedelbar vård eller ett dröjsmål uppenbarligen skulle medföra fara för den enskildes person eller egendom. Ett sådant beslut kan meddelas även för den som är underårig att gälla från

Kan ett slutligt beslut inte ges omedelbart i ett ärende om anordnande av godmanskap enligt 4 § eller förvaltarskap, får rätten besluta om att anordna ett godmanskap eller förvaltarskap för tiden till dess ärendet slutligt avgörs, om den enskildes angelägenheter kräver omedelbar vård eller ett dröjsmål uppenbarligen skulle medföra fara för den enskildes person eller egendom (*ett interimistiskt beslut*). Ett sådant beslut kan meddelas även för den som

och med den dag då han eller hon fyller *arton* år.

Kan ett slutligt beslut inte ges omedelbart i ett ärende om förordnande av god man eller förvaltare, får *överförmyndaren* förordna god man eller förvaltare för tiden till dess ärendet slutligt avgörs, om ärendet brådskar av sådan anledning som anges i första stycket.

Innan beslut enligt första eller andra stycket meddelas *skall* den som *ansökningen* avser ha fått tillfälle att yttra sig, om det kan ske utan större tidsförlust och utan skada för honom eller henne.

Ett beslut enligt första stycket får när som helst ändras av rätten. *Överförmyndaren* får när som helst ändra ett beslut enligt andra stycket.

är underårig att gälla från och med den dag då han eller hon fyller *18* år.

Kan ett slutligt beslut inte ges omedelbart i ett ärende om förordnande av god man eller förvaltare, får *överförmyndarnämnden* förordna *en* god man eller *en* förvaltare för tiden till dess ärendet slutligt avgörs, om ärendet brådskar av *en* sådan anledning som anges i första stycket.

Innan *ett* beslut enligt första eller andra stycket meddelas *ska* den som *ansökan* avser ha fått tillfälle att yttra sig, om det kan ske utan större tidsförlust och utan skada för honom eller henne.

Ett beslut enligt första stycket *eller enligt 18 a §* får när som helst ändras av rätten. *Överförmyndarnämnden* får när som helst ändra ett beslut enligt andra stycket.

18 a §

Ett interimistiskt beslut om att anordna ett godmanskap enligt 4 § får meddelas av överförmyndarnämnden om nämnden är behörig att besluta i ärendet enligt vad som anges i 4 a §. Överförmyndarnämnden får också när som helst ändra ett interimistiskt beslut, om nämnden är behörig att besluta i ärendet. Ett interimistiskt beslut får meddelas under de förutsättningar som anges i 18 § första och tredje stycket.

Upphörande och entledigande

19 §

Om en god man eller förvaltare inte längre behövs, ska godmanskapet eller förvalterskapet upphöra. En god man som har förordnats enligt 3 § 1–5 ska entledigas så snart den som förordnandet avser begär det. När en god man eller förvaltare har slutfört sitt uppdrag, ska han eller hon genast anmäla det till *överförmyndaren*.

Om en god man eller förvaltare inte längre behövs, ska godmanskapet eller förvalterskapet upphöra. *Ett godmanskap enligt 4 § ska också upphöra om den enskilde inte längre samtycker till godmanskapet och hans eller hennes samtycke var en förutsättning för anordnandet enligt 4 § andra stycket.* En god man som har förordnats enligt 3 §

En god man eller förvaltare har rätt att på begäran bli entledigad från sitt uppdrag. Om godmanskapet eller förvalterskapet ska fortsätta, är den gode mannen eller förvaltaren dock skyldig att kvarstå till dess en ny god man eller förvaltare har utsetts, om inte annat föreskrivs i 19 a §.

1–5 ska entledigas så snart den som förordnandet avser begär det. När en god man eller förvaltare har slutfört sitt uppdrag, ska han eller hon genast anmäla det till *överförmyndarnämnden*.

En god man eller förvaltare har rätt att på begäran bli entledigad från sitt uppdrag. Om godmanskapet eller förvalterskapet ska fortsätta, är den gode mannen eller förvaltaren dock skyldig att kvarstå till dess en ny god man eller förvaltare har utsetts, om inte annat föreskrivs i 19 a §. *En ny god man eller förvaltare ska förordnas så snart som möjligt.*

19 a §

Skyldigheten enligt 19 § andra stycket att kvarstå som god man eller förvaltare gäller inte om en god man som har förordnats enligt 4 § eller en förvaltare har skälig orsak att bli entledigad innan en ny god man eller förvaltare har utsetts.

Sker ett entledigande med stöd av första stycket, ska godmanskapet eller förvalterskapet upphöra, om *överförmyndaren* har vidtagit alla rimliga åtgärder för att finna någon annan som är lämplig och som vill åta sig uppdraget.

Sker ett entledigande med stöd av första stycket, ska godmanskapet eller förvalterskapet upphöra, om *överförmyndarnämnden* har vidtagit alla rimliga åtgärder för att finna någon annan som är lämplig och som vill åta sig uppdraget.

19 b §

Ett beslut om att ett *godmanskap* enligt 4 § eller ett förvalterskap ska upphöra och ett beslut om att entlediga en god man eller förvaltare med stöd av 19 a § fattas av rätten. I övriga fall fattar *överförmyndaren* beslut om upphörande av ett godmanskap och om entledigande av en god man eller förvaltare.

Ett beslut om att ett förvalterskap ska upphöra fattas av rätten.

Ett beslut om att ett godmanskap enligt 4 § ska upphöra fattas av överförmyndarnämnden. Om någon som är behörig att yttra sig i ärendet motsätter sig att godmanskapet upphör ska överförmyndarnämnden dock överlämna ärendet till rätten för prövning. Rätten fattar också beslut om att ett godmanskap ska upphöra med stöd av

19 a § andra stycket. I övriga fall fattar överförmyndarnämnden beslut om upphörandet av ett godmanskap.

Ett beslut om att entlediga en god man eller förvaltare med stöd av 19 a § första stycket fattas av rätten. I övriga fall fattar överförmyndarnämnden beslut om entledigande av en god man eller förvaltare.

20 §

En god man eller förvaltare som gör sig skyldig till missbruk eller försummelse vid utövandet av sitt uppdrag eller som kommer på ekonomiskt obestånd och på grund av detta är olämplig för uppdraget eller som av någon annan orsak inte längre är lämplig att inneha uppdraget, *skall* entledigas. *Beslut* om entledigande fattas av *överförmyndaren*.

Uppkommer en fråga om att enligt första stycket entlediga en god man eller förvaltare och kan slutligt beslut inte ges omedelbart, får *överförmyndaren* besluta att den gode mannen eller förvaltaren *skall* skiljas från sitt uppdrag för tiden till dess ärendet avgörs, om dröjsmål skulle medföra fara för den som godmanskapet eller förvaltarskapet avser.

En god man eller förvaltare som gör sig skyldig till missbruk eller försummelse vid utövandet av sitt uppdrag eller som kommer på ekonomiskt obestånd och på grund av detta är olämplig för uppdraget eller som av någon annan orsak inte längre är lämplig att inneha uppdraget, *ska* entledigas. *Ett beslut* om entledigande fattas av *överförmyndarnämnden*.

Uppkommer en fråga om att enligt första stycket entlediga en god man eller förvaltare och kan *ett* slutligt beslut inte ges omedelbart, får *överförmyndarnämnden* besluta att den gode mannen eller förvaltaren *ska* skiljas från sitt uppdrag för tiden till dess ärendet avgörs, om *ett* dröjsmål skulle medföra fara för den som godmanskapet eller förvaltarskapet avser (*ett interimistiskt beslut*).

21 §

Ansökan om entledigande av en god man eller förvaltare och om upphörande av godmanskap eller förvaltarskap får göras av någon av dem som avses i 15 § första stycket eller av den gode mannen eller förvaltaren.

Rätten eller *överförmyndaren* får också självmant ta upp frågor som avses i första stycket och som de är behöriga att avgöra.

I ett ärende enligt denna paragraf *skall* rätten eller *överförmyndaren* ge den enskilde tillfälle att yttra sig, om det kan ske.

Rätten eller *överförmyndarnämnden* får också självmant ta upp frågor som avses i första stycket och som de är behöriga att avgöra.

I ett ärende enligt denna paragraf *ska* rätten eller *överförmyndarnämnden* ge den enskilde tillfälle att yttra sig, om det kan ske.

Dör en god man eller förvaltare, skall den som har boet i sin vård utan dröjsmål anmäla förhållandet till den överförmyndare som har tillsyn över godmanskapet eller förvalterskapet.

Om en god man eller förvaltare dör, ska den som har boet i sin vård utan dröjsmål anmäla förhållandet till den överförmyndarnämnd som har tillsyn över godmanskapet eller förvalterskapet.

Jämkning

Rätten är skyldig att pröva om omfattningen av ett godmanskap enligt 4 § eller ett förvalterskap bör jämkas, om någon av dem som anges i 15 § första stycket eller den gode mannen eller förvaltaren ansöker om det. Rätten kan också utan ansökan göra en sådan prövning.

Innan rätten meddelar beslut enligt första stycket, skall den gode mannen eller förvaltaren samt överförmyndaren och den enskilde ges tillfälle att yttra sig.

Kan ett slutligt beslut inte ges omedelbart, får rätten meddela beslut i frågan för tiden till dess ärendet avgörs, om dröjsmål skulle medföra fara för den enskilde. I fråga om ett sådant beslut tillämpas bestämmelserna i 18 § tredje och fjärde styckena.

I fråga om godmanskap enligt 1–3 §§ skall överförmyndaren pröva om godmanskapets omfattning bör jämkas. Bestämmelserna i första–tredje styckena skall också tillämpas vid handläggningen hos överförmyndaren av frågor om sådan jämkning.

Rätten är skyldig att pröva om omfattningen av ett förvalterskap bör jämkas, om någon av dem som anges i 15 § första stycket eller den gode mannen eller förvaltaren ansöker om det. Rätten kan också utan ansökan göra en sådan prövning.

Överförmyndarnämnden är skyldig att pröva om omfattningen av ett godmanskap enligt 4 § bör jämkas, om någon av dem som anges i första stycket ansöker om det. Nämnden kan också utan ansökan göra en sådan prövning. Om någon som är behörig att yttra sig i ärendet motsätter sig att godmanskapet jämkas ska överförmyndarnämnden dock överlämna ärendet till rätten för prövning.

I fråga om godmanskap enligt 1–3 §§ ska överförmyndarnämnden pröva om godmanskapets omfattning bör jämkas, om någon av dem som anges i 15 § första stycket eller den gode mannen eller förvaltaren ansöker om det. Överförmyndarnämnden kan också utan ansökan göra en sådan prövning.

23 a §

Innan rätten eller överförmyndarnämnden meddelar ett beslut enligt 23 §, ska den gode mannen eller förvaltaren och den enskilde ges tillfälle att yttra sig. Rätten ska även ge överförmyndarnämnden tillfälle att yttra sig.

Kan ett slutligt beslut inte ges omedelbart, får rätten meddela beslut i frågan för tiden till dess att ärendet avgörs, om ett dröjsmål skulle medföra fara för den enskilde (ett interimistiskt beslut). I fråga om ett sådant beslut tillämpas bestämmelserna i 18 § tredje och fjärde styckena. Ett interimistiskt beslut får också fattas av överförmyndarnämnden om nämnden är behörig att besluta i ärendet.

Ställföreträdarens yttrande

24 §

Innan rätten eller överförmyndaren förordnar någon till god man eller förvaltare eller entledigar någon från ett sådant uppdrag, *skall* han eller hon ges tillfälle att yttra sig. Är det fråga om beslut enligt 20 § andra stycket, *skall* den gode mannen eller förvaltaren ges tillfälle att yttra sig, om det inte är fara i dröjsmål.

Innan rätten eller överförmyndarnämnden förordnar någon till god man eller förvaltare eller entledigar någon från ett sådant uppdrag, *ska* han eller hon ges tillfälle att yttra sig. Är det fråga om *ett* beslut enligt 20 § andra stycket, *ska* den gode mannen eller förvaltaren ges tillfälle att yttra sig, om det inte är fara i dröjsmål.

Behörig domstol och överförmyndarnämnd

25 §

Behörig domstol i frågor som gäller godmanskap enligt 4 § eller förvalterskap är tingsrätten i den ort där den enskilde är folkbokförd. Om den enskilde inte är folkbokförd i Sverige, är tingsrätten i den ort där den enskilde vistas behörig domstol.

Behörig överförmyndare i frågor om godmanskap enligt 1, 2 och 4 §§ eller lagen (2005:429) om god man för ensamkommande barn samt i frågor om förvalterskap är överförmyndaren för den kommun där den enskilde är folkbokförd. Om den enskilde inte är folkbokförd i Sve-

Behörig överförmyndarnämnd i frågor om godmanskap enligt 1, 2 och 4 §§ eller lagen (2005:429) om god man för ensamkommande barn samt i frågor om förvalterskap är överförmyndarnämnden för den kommun där den enskilde är folkbokförd. Om den enskilde inte är

rige, är *överförmyndaren* för den kommun där den enskilde vistas behörig *överförmyndare*.

Om det inte finns någon behörig domstol enligt första stycket eller behörig *överförmyndare* enligt andra stycket, är Stockholms tingsrätt och *överförmyndaren* för Stockholms kommun behörig domstol respektive behörig *överförmyndare*.

folkbokförd i Sverige, är *överförmyndarnämnden* för den kommun där den enskilde vistas behörig.

Om det inte finns någon behörig domstol enligt första stycket eller en behörig *överförmyndarnämnd* enligt andra stycket, är Stockholms tingsrätt och *överförmyndarnämnden* för Stockholms kommun behörig domstol respektive behörig *överförmyndarnämnd*.

26 §

Uppkommer vid *utredning* av ett dödsbo frågan om *förordnande* av god man enligt 3 §, hör ärendet till *överförmyndaren* för den kommun där den döde hade *sitt* hemvist eller, om den döde inte hade hemvist i Sverige, till *överförmyndaren* för Stockholms kommun. *Skall* god man annars förordnas enligt 3 §, tas ärendet upp av *överförmyndaren* för den kommun där den för vilken god man *skall* förordnas har egendom eller där annars *behov* av god man har visat sig.

Andra frågor som gäller godman-
skap enligt 3 § tas upp av den *överförmyndare* som har förordnat *god man*.

Uppkommer vid *utredningen* av ett dödsbo frågan om att *förordna* en god man enligt 3 §, hör ärendet till *överförmyndarnämnden* för den kommun där den döde hade *sin* hemvist eller, om den döde inte hade hemvist i Sverige, till *överförmyndarnämnden* för Stockholms kommun. *Ska* en god man annars förordnas enligt 3 §, tas ärendet upp av *överförmyndarnämnden* för den kommun där den för vilken *en* god man *ska* förordnas har egendom eller där annars *behovet* av *en* god man har visat sig.

Andra frågor som gäller godman-
skap enligt 3 § tas upp av den *överförmyndarnämnd* som har förordnat *den gode mannen*.

Kungörelser

27 §

Rätten *skall* genast kungöra beslut om anordnande eller upphörande av förvaltarskap i Post- och Inrikes Tidningar. *Sådan* kungörelse *skall* också ske av beslut om jämkning av förvaltarskaps omfattning enligt 23 §.

Rätten *ska* genast kungöra ett beslut om ett anordnande eller upphörande av ett förvaltarskap i Post- och Inrikes Tidningar. *En sådan* kungörelse *ska* också ske av beslut om jämkning av ett förvaltarskaps omfattning enligt 23 §.

12 kap.

1 §

Förmyndare *skall* förvalta omyndigas tillgångar och företräda dem i angelägenheter som rör tillgångarna.

En förmyndare ska förvalta omyndigas tillgångar och företräda dem i angelägenheter som rör tillgångarna.

Detta gäller inte i fråga om tillgångar som omyndiga enligt lag själva råder över eller som de har förvärvat genom gåva, testamente eller förmånstagarförordnande vid försäkring eller pensionssparande enligt lagen (1993:931) om individuellt pensionssparande med villkor att egendomen *skall* stå under förvaltning av någon annan än förmyndaren, utan bestämmanderätt för förmyndaren, och med angivande av vem som *skall* utöva förvaltningen (särskild förvaltning). Är särskild förvaltning anordnad, *skall* den som utövar förvaltningen årligen lämna redovisning över förvaltningen till förmyndaren.

Förmyndaren företräder i övrigt den omyndige när detta inte enligt lag *skall* göras av någon annan.

Detta gäller inte i fråga om tillgångar som omyndiga enligt lag själva råder över eller som de har förvärvat genom gåva, testamente eller förmånstagarförordnande vid försäkring eller pensionssparande enligt lagen (1993:931) om individuellt pensionssparande med villkor att egendomen *ska* stå under förvaltning av någon annan än förmyndaren, utan bestämmanderätt för förmyndaren, och med angivande av vem som *ska* utöva förvaltningen (särskild förvaltning). Är särskild förvaltning anordnad, *ska* den som utövar förvaltningen årligen lämna *en* redovisning över förvaltningen till förmyndaren.

Förmyndaren företräder i övrigt den omyndige när detta inte enligt lag *ska* göras av någon annan.

2 §

Gode män och förvaltare ska, i den utsträckning det följer av deras förordnande, *bevaka rätten för de personer som de företräder, förvalta deras tillgångar och sörja för deras person.*

Även om det inte framgår av förordnandet, omfattar den gode mannens eller förvaltarens uppdrag inte sådana tillgångar som har ställts under särskild förvaltning. Är särskild förvaltning anordnad, ska den som utövar förvaltningen årligen lämna redovisning över förvaltningen till den gode mannen eller förvaltaren, om det faller inom ramen för den gode mannens eller förvaltarens uppdrag att ta emot en sådan redovisning.

Gode män och förvaltare är inte behöriga att företräda den enskilde i frågor om att ingå äktenskap, bekräfta faderskap, upprätta testamente eller liknande frågor av utpräglad personlig karaktär.

Gode män och förvaltare ska, i den utsträckning det följer av deras förordnande, *se till att den enskildes intressen i ekonomiska och personliga angelägenheter tas om hand. De ska bevaka den enskildes rätt i de angelägenheter som uppdraget omfattar.*

Även om det inte framgår av förordnandet, omfattar den gode mannens eller förvaltarens uppdrag inte sådana tillgångar som har ställts under särskild förvaltning. Är särskild förvaltning anordnad, ska den som utövar förvaltningen årligen lämna *en* redovisning över förvaltningen till den gode mannen eller förvaltaren, om det faller inom ramen för den gode mannens eller förvaltarens uppdrag att ta emot en sådan redovisning.

3 §

Förmyndare, gode män och förvaltare *skall* omsorgsfullt fullgöra sina

Förmyndare, gode män och förvaltare *ska* omsorgsfullt fullgöra sina

skyldigheter *och* alltid handla på det sätt som bäst gagnar den enskilde.

skyldigheter. *De ska beakta den enskildes vilja eller förmodade inställning* och alltid handla på det sätt som bäst gagnar den enskilde.

4 §

Den enskildes medel *skall* i skälighets omfattning användas för hans eller hennes uppehälle, utbildning *och* nytta i övrigt. De medel som inte används för sådana ändamål *skall* placeras så att tillräcklig trygghet finns för deras bestånd och så att de ger skälighets avkastning.

Närmare bestämmelser om hur förvaltningen *skall* skötas finns i 13–15 kap.

Den enskildes medel *ska* i skälighets omfattning användas för hans eller hennes uppehälle, utbildning *samt* nytta *och välbefinnande* i övrigt. De medel som inte används för sådana ändamål *ska* placeras så att tillräcklig trygghet finns för deras bestånd och så att de ger skälighets avkastning.

Närmare bestämmelser om hur förvaltningen *ska* skötas finns i 13–15 kap.

5 §

Förmyndare, gode män och förvaltare *skall* fortlöpande föra räkenskaper över sin förvaltning och göra anteckningar om sina åtgärder i övrigt. Föräldrar är dock skyldiga att föra räkenskaper och göra anteckningar endast i den utsträckning som kan anses behövlig med hänsyn till egendomens omfattning och omständigheterna i övrigt.

Förmyndare, gode män och förvaltare *ska* fortlöpande föra räkenskaper över sin förvaltning och göra anteckningar om sina åtgärder i övrigt. Föräldrar är dock skyldiga att föra räkenskaper och göra anteckningar endast i den utsträckning som kan anses behövlig med hänsyn till egendomens omfattning och omständigheterna i övrigt.

6 §

Förmyndare, gode män och förvaltare *skall* se till att pengar och värdepapper som tillhör den enskilde förvaras så att de inte sammanblandas med tillgångar som ställföreträdaren annars förvaltar.

Om den enskilde äger värdehandlingar eller annars har rättigheter på grund av sådana handlingar, svarar förmyndaren, den gode mannen eller förvaltaren för att behövliga registreringar och anmälningar görs.

Förmyndare, gode män och förvaltare *ska* se till att pengar och värdepapper som tillhör den enskilde förvaras så att de inte sammanblandas med tillgångar som ställföreträdaren annars förvaltar.

7 a §

Gode män och förvaltare ska hålla den enskilde löpande informerad om uppdraget, om det inte finns särskilda skäl mot det.

Förordnade förmyndare har motsvarande skyldighet i förhållande till omyndiga som har fyllt 16 år.

8 §

Uppstår fråga om rättshandling eller rättegång mellan en omyndig och förmyndaren, förmyndarens make eller sambo eller någon som förmyndaren företräder, har förmyndaren inte rätt att företräda den omyndige. Har syskon samma förmyndare, får förmyndaren dock företräda de omyndiga vid arvskifte mellan dem, om de inte har inbördes stridande intressen.

Om det uppstår en fråga om en rättshandling eller rättegång mellan en omyndig och förmyndaren, förmyndarens make eller sambo eller någon som förmyndaren företräder, har förmyndaren inte rätt att företräda den omyndige. Har syskon samma förmyndare, får förmyndaren dock företräda de omyndiga vid arvskifte mellan dem, om de inte har inbördes stridande intressen.

En god man eller förvaltare har inte rätt att företräda den enskilde, om det uppstår en fråga om rättshandling eller rättegång mellan den enskilde å ena sidan och den gode mannen eller förvaltaren, hans eller hennes make eller sambo eller någon som han eller hon företräder å den andra sidan.

Om en förmyndare, god man eller förvaltare har slutit avtal i strid med första eller andra stycket, tillämpas 9 kap. 7 § första stycket i fråga om återbärings- och ersättningsskyldighet.

Överförmyndarens tillsyn**Överförmyndarnämndens tillsyn**

9 §

Förmyndares, gode mäns och förvaltares verksamhet står under *överförmyndarens* tillsyn.

Förmyndares, gode mäns och förvaltares verksamhet står under *överförmyndarnämndens* tillsyn. *Bestämmelser om nämndens tillsyn finns i kap. 16.*

Förmyndare, gode män och förvaltare är skyldiga att lämna *överförmyndaren* de upplysningar om sin verksamhet som *överförmyndaren* begär.

Förmyndare, gode män och förvaltare är skyldiga att lämna *överförmyndarnämnden* de *handlingar och upplysningar* om sin verksamhet som *nämnden* begär.

9 a §

Förordnade förmyndare, gode män och förvaltare ska före den 1 mars varje år i en årsberättelse till överförmyndarnämnden redogöra för utförandet av uppdraget under föregående år.

Om uppdraget har upphört, ska den avgående ställföreträdaren inom en månad lämna en slutberättelse för det löpande året fram till dess att ställföreträdarskapet upphörde.

Årsberättelsen och slutberättelsen ska lämnas på heder och samvete. Vad som sägs i 14 kap. 19 och

Avtal utan överförmyndarens samtycke**Avtal utan överförmyndarnämndens samtycke**

10 §

Om en förmyndare, god man eller förvaltare har ingått avtal för den enskildes räkning utan att inhämta samtycke från *överförmyndaren*, trots att samtycke krävs enligt 13–15 kap., får motparten inte frånträda avtalet, om förmyndaren, gode mannen eller förvaltaren begär *överförmyndarens* samtycke inom en månad från det att avtalet ingicks och något annat förbehåll inte har gjorts. Om *överförmyndaren* inte lämnar sitt samtycke, får motparten frånträda avtalet, om inte något annat har överenskommits.

Om en förmyndare, god man eller förvaltare har ingått avtal för den enskildes räkning utan att inhämta samtycke från *överförmyndarnämnden*, trots att samtycke krävs enligt 13–15 kap., får motparten inte frånträda avtalet, om förmyndaren, gode mannen eller förvaltaren begär *nämndens* samtycke inom en månad från det att avtalet ingicks och något annat förbehåll inte har gjorts. Om *överförmyndarnämnden* inte lämnar sitt samtycke, får motparten frånträda avtalet, om inte något annat har överenskommits.

Om en förmyndare, god man eller förvaltare har ingått ett avtal som innebär skuldsättning för den enskilde utan att inhämta samtycke som krävs enligt 13 kap. 12 § första stycket 1 eller 14 kap. 13 § första stycket 1, får motparten inte heller frånträda avtalet sedan det har blivit fullgjort.

12 §

Om en persons egendom *skall* förvaltas av fler än en förmyndare, god man eller förvaltare, *skall* ställföreträdarna utöva förvaltningen gemensamt. *Överförmyndaren* kan dock besluta att förvaltningen av tillgångarna *skall* fördelas på visst sätt mellan ställföreträdarna eller att vissa tillgångar *skall* förvaltas av en av dem ensam. I samband med att rätten förordnar en ställföreträdare kan även rätten meddela ett sådant beslut.

Om en persons egendom *ska* förvaltas av fler än en förmyndare, god man eller förvaltare, *ska* ställföreträdarna utöva förvaltningen gemensamt. *Överförmyndarnämnden* kan dock besluta att förvaltningen av tillgångarna *ska* fördelas på visst sätt mellan ställföreträdarna eller att vissa tillgångar *ska* förvaltas av en av dem ensam. I samband med att rätten förordnar en ställföreträdare kan även rätten meddela ett sådant beslut.

Om de som utövar förvaltningen gemensamt inte kan enas om en viss åtgärd, gäller den mening som *överförmyndaren* biträder. Om det är fråga om en åtgärd som kräver *överförmyndarens* samtycke, kan samtycke ges till åtgärden även om det finns delade meningar. *Överförmyndaren* *skall* dock ge alla dem som har del i förvaltningen tillfälle

Om de som utövar förvaltningen gemensamt inte kan enas om en viss åtgärd, gäller den mening som *överförmyndarnämnden* biträder. Om det är fråga om en åtgärd som kräver *nämndens* samtycke, kan samtycke ges till åtgärden även om det finns delade meningar. *Överförmyndarnämnden* *ska* dock ge alla dem som har del i förvaltningen

att yttra sig innan *överförmyndaren* beslutar i saken.

tillfälle att yttra sig innan *nämnden* beslutar i saken.

Bilaga 2

13 §

Om *överförmyndaren* finner skäl till det, *skall* förmyndare, gode män eller förvaltare ställa säkerhet för den förvaltade egendomen. *Överförmyndaren* prövar säkerheten och bestämmer hur den *skall* förvaras. I övrigt tillämpas 2 kap. 25 § utsökningsbalken.

Om *överförmyndarnämnden* finner skäl till det, *ska* förmyndare, gode män eller förvaltare ställa säkerhet för den förvaltade egendomen. *Nämnden* prövar säkerheten och bestämmer hur den *ska* förvaras. I övrigt tillämpas 2 kap. 25 § utsökningsbalken.

14 §

Förmyndare, gode män och förvaltare är skyldiga att ersätta skada som de uppsåtligt eller av vårdslöshet har orsakat den enskilde.

Om flera förmyndare, gode män eller förvaltare är ansvariga, svarar de solidariskt för ersättningen. Ersättningsansvaret *skall* slutligt fördelas mellan de ansvariga efter vars och ens grad av vållande. Om någon saknar tillgångar att betala sin andel med, *skall* de övrigas ansvarighet för bristen bestämmas enligt samma grunder.

Om flera förmyndare, gode män eller förvaltare är ansvariga, svarar de solidariskt för ersättningen. Ersättningsansvaret *ska* slutligt fördelas mellan de ansvariga efter vars och ens grad av vållande. Om någon saknar tillgångar att betala sin andel med, *ska* de övrigas ansvarighet för bristen bestämmas enligt samma grunder.

16 §

Förordnade förmyndare, gode män och förvaltare har rätt till ett skäligt arvode för uppdraget och ersättning för de utgifter som har varit skäliga påkallade för uppdragets fullgörande.

Förordnade förmyndare, gode män och förvaltare har rätt till ett skäligt arvode för uppdraget och ersättning för de utgifter som har varit skäliga påkallade för uppdragets fullgörande. *Överförmyndarnämnden får utan underlag bevilja ställföreträdaren ersättning för sådana utgifter, med ett belopp som per år motsvarar högst två procent av prisbasbeloppet enligt 2 kap. 6 och 7 §§ socialförsäkringsbalken.*

Beslut om arvode och ersättning för utgifter fattas av *överförmyndaren*. *Överförmyndaren* bestämmer dessutom i vad mån arvode och ersättning för utgifter ska betalas med medel som tillhör den enskilde.

Beslut om arvoden och ersättningar för utgifter fattas av *överförmyndarnämnden*. *Nämnden* bestämmer dessutom i vad mån arvode och ersättning för utgifter ska betalas med medel som tillhör den enskilde.

Om det inte finns särskilda skäl för något annat, ska arvode och ersättning för utgifter, inklusive de avgifter och skatter som utgår på dem, betalas med den enskildes medel i den mån hans eller hennes beräknade inkomst under det år när uppdraget utförs överstiger 2,65 gånger prisbasbeloppet enligt

2 kap. 6 och 7 §§ socialförsäkringsbalken eller hans eller hennes tillgångar under samma år överstiger två gånger prisbasbeloppet.

Arvode och ersättning för utgifter som avser vård av någons rätt i oskiftat dödsbo ska betalas med dödsboets medel, om inte särskilda skäl föranleder något annat.

Arvode och ersättning för utgifter som inte ska betalas med den enskildes eller dödsboets medel ska betalas av kommunen.

17 §

Föräldrar som är förmyndare har, om det finns särskilda skäl, rätt till arvode med anledning av förvaltningen av den omyndiges egendom. De har också rätt till ersättning för utgifter som har varit skäligen påkallade av förvaltningen.

Beslut om *arvode* och *ersättning* för utgifter fattas av *överförmyndaren*. Beloppen *skall* betalas med den omyndiges medel eller, om det gäller dödsboförvaltning, med dödsboets tillgångar.

Beslut om *arvoden* och *ersättningar* för utgifter fattas av *överförmyndarnämnden*. Beloppen *ska* betalas med den omyndiges medel eller, om det gäller dödsboförvaltning, med dödsboets tillgångar.

13 kap.

2 §

När värdet på en omyndigs tillgångar, som ska förvaltas av föräldrarna, genom arv, gåva, värdestegring eller på något annat sätt har kommit att överstiga åtta gånger gällande prisbasbelopp enligt 2 kap. 6 och 7 §§ socialförsäkringsbalken, tillämpas bestämmelserna i 3–7 §§ för förvaltningen.

Dessa bestämmelser gäller även egendom som, under villkor om att förvaltningen av den ska stå under *överförmyndarens* kontroll (särskild överförmyndarkontroll), har tillfallit den omyndige

1. genom arv eller testamente,
2. genom gåva, under förutsättning att givaren skriftligen har anmält gåvan till *överförmyndaren*, eller

3. genom förmånstagarförordnande vid försäkring med anledning av dödsfall eller vid pensionssparande enligt lagen (1993:931) om individuellt pensionssparande.

Med egendom som anges i andra stycket jämställs egendom som har trätt i stället för sådan egendom samt avkastning av egendomen.

3 §

Inom en månad efter det att värdet på en omyndigs tillgångar överstigit det belopp som anges i 2 § första stycket *skall* föräldrarna ge in en förteckning över den omyndiges egendom till *överförmyndaren*.

Inom en månad efter det att värdet på en omyndigs tillgångar överstigit det belopp som anges i 2 § första stycket *ska* föräldrarna ge in en förteckning över den omyndiges egendom till *överförmyndarnämnden*.

Har egendom tillfallit en omyndig med villkor om särskild överförmyndarkontroll enligt 2 § andra stycket, *skall* föräldrarna ge in en förteckning över egendomen till *överförmyndaren* inom en månad därefter.

Förteckningarna *skall* avges på heder och samvete.

Om egendom *har* tillfallit en omyndig med villkor om särskild överförmyndarkontroll enligt 2 § andra stycket, *ska* föräldrarna ge in en förteckning över egendomen till *överförmyndarnämnden* inom en månad därefter.

Förteckningarna *ska* lämnas på heder och samvete.

5 §

Den omyndiges tillgångar får utan samtycke av *överförmyndaren* placeras i

Den omyndiges tillgångar får utan samtycke av *överförmyndarnämnden* placeras i

1. skuldförbindelser som har utfärdats eller garanterats av stat eller kommun,

2. skuldförbindelser som har utfärdats av Svenska skeppshypotekskassan eller av en bank eller av ett kreditmarknadsföretag enligt lagen (2004:297) om bank- och finansieringsrörelse eller av ett utländskt bankföretag eller ett annat utländskt kreditinstitut som är underkastat en offentlig reglering som väsentligen stämmer överens med den som gäller för banker eller andra kreditinstitut här i landet, med undantag för förlagsbevis eller andra skuldförbindelser som medför rätt till betalning först efter utfärdarens övriga fordringsägare, eller

3. andelar i en värdepappersfond som avses i lagen (2004:46) om värdepappersfonder eller i ett utländskt fondföretag som är underkastat en offentlig reglering som väsentligen stämmer överens med den som gäller för värdepappersfonder här i landet.

Den omyndiges tillgångar får vidare utan *överförmyndarens* samtycke lånas ut mot säkerhet av panträtt på grundval av in-teckning i fast egendom inom sextio procent av det senast fastställda taxeringsvärdet.

Den omyndiges tillgångar får vidare utan *överförmyndarnämndens* samtycke lånas ut mot säkerhet av panträtt på grundval av in-teckning i fast egendom inom sextio procent av det senast fastställda taxeringsvärdet.

6 §

Om *överförmyndaren* samtycker till det, får den omyndiges tillgångar placeras i aktier och även i övrigt placeras på något annat sätt än som anges i 5 §.

Om *överförmyndarnämnden* samtycker till det, får den omyndiges tillgångar placeras i aktier och även i övrigt placeras på något annat sätt än som anges i 5 §.

I fråga om köp av fast egendom m.m. finns bestämmelser i 10 §.

8 §

Pengar som har satts in hos bank eller kreditmarknadsföretag enligt 16 kap. 11 § eller med uppgift till banken eller kreditmarknadsföretaget om att de *skall* stå under särskild

Pengar som har satts in hos bank eller kreditmarknadsföretag enligt 16 kap. 11 § eller med uppgift till banken eller kreditmarknadsföretaget om att de *ska* stå under särskild överförmyndarkontroll får inte tas ut

överförmyndarkontroll får inte tas ut utan *överförmyndarens* samtycke. utan *överförmyndarnämndens* samtycke.

9 §

Överförmyndaren ska besluta att bestämmelserna i 4–7 §§ inte längre ska tillämpas, om värdet på den omyndiges tillgångar har kommit att sjunka till ett belopp som understiger fyra gånger gällande prisbasbelopp enligt 2 kap. 6 och 7 §§ socialförsäkringsbalken och det inte finns särskild anledning att låta kontrollen fortgå.

Ett beslut enligt första stycket gäller inte egendom som har tillfallit den omyndige under villkor om särskild överförmyndarkontroll.

Om det med hänsyn till föräldrarnas och den omyndiges förhållanden eller i övrigt finns särskilda skäl, får *överförmyndaren* helt eller delvis besluta om undantag från 3–7 §§.

Överförmyndarnämnden ska besluta att bestämmelserna i 4–7 §§ inte längre ska tillämpas, om värdet på den omyndiges tillgångar har kommit att sjunka till ett belopp som understiger fyra gånger gällande prisbasbelopp enligt 2 kap. 6 och 7 §§ socialförsäkringsbalken och det inte finns särskild anledning att låta kontrollen fortgå.

Om det med hänsyn till föräldrarnas och den omyndiges förhållanden eller i övrigt finns särskilda skäl, får *överförmyndarnämnden* helt eller delvis besluta om undantag från 3–7 §§.

10 §

För den omyndiges räkning får föräldrar endast med *överförmyndarens* samtycke

1. genom köp, byte eller gåva förvärva fast egendom eller nyttjanderätt till sådan egendom, om det inte gäller övertagande av hyresrätt till en bostadslägenhet,

2. ingå avtal om nyttjanderätt till någon annans fasta egendom, om det inte gäller hyra av en bostadslägenhet eller en tillfällig upplåtelse av ringa ekonomisk betydelse,

3. sälja eller byta bort fast egendom eller nyttjanderätt till sådan egendom, om det inte gäller byte av en bostadslägenhet, eller

4. låta inteckna, hyra ut eller på något annat sätt med nyttjanderätt upplåta fast egendom eller tomträtt.

Samtycke till en åtgärd som avses i första stycket 1 eller 2 *skall* lämnas, om inte förvärvet eller avtalet kan anses olämpligt med hänsyn till egendomens natur, den omyndiges ålder och framtida behov eller andra omständigheter.

Samtycke till en åtgärd som avses i första stycket 3 eller 4 får lämnas endast om åtgärden är lämplig med hänsyn till egendomens natur samt den omyndiges ålder, framtida behov och samlade tillgångar.

Bestämmelserna om nyttjanderätt gäller även i fråga om servitut och rätt till elektrisk kraft, om rättigheten har upplåtits genom avtal.

Samtycke enligt denna paragraf gäller under sex månader från det att samtycket lämnades.

För den omyndiges räkning får föräldrar endast med *överförmyndarnämndens* samtycke

Samtycke till en åtgärd som avses i första stycket 1 eller 2 *ska* lämnas, om inte förvärvet eller avtalet kan anses olämpligt med hänsyn till egendomens natur, den omyndiges ålder och framtida behov eller andra omständigheter.

11 §

Föräldrar får inte ge bort den omyndiges egendom, om det inte är fråga om personliga presenter vars värde inte står i missförhållande till den omyndiges ekonomiska villkor.

Med *överförmyndarens* samtycke får föräldrar använda den omyndiges inkomster till understöd åt anhöriga eller andra som står den omyndige nära.

Med *överförmyndarnämndens* samtycke får föräldrar använda den omyndiges inkomster till understöd åt anhöriga eller andra som står den omyndige nära.

12 §

För den omyndiges räkning får föräldrar endast med *överförmyndarens* samtycke

1. ta upp lån eller företa någon annan rättshandling som innebär att den omyndige sätts i skuld,
2. ingå borgensförbindelse, eller
3. ställa den omyndiges egendom som säkerhet för den omyndiges eller någon annans förbindelse.

Är det fråga om åtgärder enligt första stycket som faller inom ramen för en rörelse som föräldrarna med *överförmyndarens* samtycke driver för den omyndiges räkning, behövs samtycke endast i fråga om pantsättning av fast egendom eller tomträtt. Samtycke behövs inte i fråga om statliga lån som tas upp för att ge den omyndige hjälp till utbildning eller bosättning.

Samtycke får lämnas endast om åtgärden behövs för att trygga den omyndiges övriga egendom eller kan anses nödvändig för den omyndiges utbildning eller uppehälle eller om det annars finns särskilda skäl för åtgärden.

För den omyndiges räkning får föräldrar endast med *överförmyndarnämndens* samtycke

Är det fråga om åtgärder enligt första stycket som faller inom ramen för en rörelse som föräldrarna med *överförmyndarnämndens* samtycke driver för den omyndiges räkning, behövs samtycke endast i fråga om pantsättning av fast egendom eller tomträtt. Samtycke behövs inte i fråga om statliga lån som tas upp för att ge den omyndige hjälp till utbildning eller bosättning.

13 §

Föräldrar får inte låta den som är under *sexton* år driva rörelse.

Om den omyndige har fyllt *sexton* år, får föräldrarna endast med *överförmyndarens* samtycke låta honom eller henne driva en rörelse som medför bokföringsskyldighet enligt bokföringslagen (1999:1078). Utan *överförmyndarens* samtycke får föräldrarna inte själva driva en sådan rörelse för den omyndiges räkning. Samtycke får lämnas endast om den omyndiges ekonomiska och personliga förhållanden är sådana att det med beaktande av rörel-

Föräldrar får inte låta den som är under *16 år* driva rörelse.

Om den omyndige har fyllt *16* år, får föräldrarna endast med *överförmyndarnämndens* samtycke låta honom eller henne driva en rörelse som medför bokföringsskyldighet enligt bokföringslagen (1999:1078). Utan *nämndens* samtycke får föräldrarna inte själva driva en sådan rörelse för den omyndiges räkning. Samtycke får lämnas endast om den omyndiges ekonomiska och personliga förhållanden är sådana att

sens art är lämpligt att samtycke ges.

det med beaktande av rörelsens art är lämpligt att samtycke ges.

14 §

Föräldrar *skall* före den 1 mars varje år i en årsräkning till *överförmyndaren* redogöra för förvaltningen under föregående år av egendom som avses i 2 § samt sådan egendom som omfattas av bestämmelserna om samtycke enligt 10 §. Årsräkningen *skall avges* på heder och samvete.

I årsräkningen *skall* anges

1. egendomen och dess värde vid början och slutet av den tid som räkningen avser,
2. skulder som hänför sig till egendomen vid samma tidpunkter, och
3. inkomster av egendomen och utgifter som har betalats med egendomen eller dess avkastning.

Föräldrar *ska* före den 1 mars varje år i en årsräkning till *överförmyndarnämnden* redogöra för förvaltningen under föregående år av egendom som avses i 2 § samt sådan egendom som omfattas av bestämmelserna om samtycke enligt 10 §. Årsräkningen *ska lämnas* på heder och samvete.

I årsräkningen *ska* anges

15 §

Har den omyndige fyllt *arton* år eller har föräldrarna dessförinnan entledigats som förmyndare, *skall* de inom en månad därefter lämna en sluträkning till *överförmyndaren* beträffande egendom som avses i 2 § samt sådan egendom som omfattas av bestämmelserna om samtycke enligt 10 §. *Sluträkning skall* vidare lämnas inom en månad när ett villkor enligt 2 § andra stycket om särskild överförmyndarkontroll återkallats eller *överförmyndaren* enligt 9 § första stycket beslutat att överförmyndarkontrollen *skall upphöra*.

Sluträkningen *skall* innehålla en redogörelse för förvaltningen under det löpande året fram till dess att förmyndarskapet upphörde, villkoret om särskild överförmyndarkontroll återkallades eller *överförmyndaren* beslutade att kontrollen skulle upphöra. Räkningen *skall avges* på heder och samvete.

Vad som sägs om årsräkning i 14 § sluträkning.

Har den omyndige fyllt *18 år* eller har föräldrarna dessförinnan entledigats som förmyndare, *ska* de inom en månad därefter lämna en sluträkning till *överförmyndarnämnden* beträffande egendom som avses i 2 § samt sådan egendom som omfattas av bestämmelserna om samtycke enligt 10 §. *En sluträkning ska* vidare lämnas inom en månad när ett villkor enligt 2 § andra stycket om särskild överförmyndarkontroll återkallats eller *överförmyndarnämnden* enligt 9 § första stycket beslutat att överförmyndarkontrollen *ska upphöra*.

Sluträkningen *ska* innehålla en redogörelse för förvaltningen under det löpande året fram till dess att förmyndarskapet upphörde, villkoret om särskild överförmyndarkontroll återkallades eller *överförmyndarnämnden* beslutade att kontrollen skulle upphöra. Räkningen *ska lämnas* på heder och samvete.

Vad som sägs om årsräkning i 14 § andra stycket gäller också i fråga om

16 §

Om det med hänsyn till föräldrarnas och den omyndiges förhållanden, tillgångarnas art eller värde eller omständigheterna i övrigt finns särskilda skäl, får *överförmyndaren* befria föräldrarna från skyldigheten att lämna årsräkning eller sluträkning eller besluta att sådana räkningar får lämnas i förenklad form. I fråga om årsräkning får beslut meddelas för ett visst år eller tills vidare.

Om det med hänsyn till föräldrarnas och den omyndiges förhållanden, tillgångarnas art eller värde eller omständigheterna i övrigt finns särskilda skäl, får *överförmyndarnämnden* befria föräldrarna från skyldigheten att lämna årsräkning eller sluträkning eller besluta att sådana räkningar får lämnas i förenklad form. I fråga om årsräkning får beslut meddelas för ett visst år eller tills vidare.

17 §

Anmäler föräldrarna att de är förhindrade att inom *föreskriven tid* lämna förteckning enligt 3 §, årsräkning eller sluträkning till *överförmyndaren*, kan *överförmyndaren* bestämma ny tid för avlämnandet.

Anmäler föräldrarna att de är förhindrade att inom *den föreskrivna tiden* lämna *en* förteckning enligt 3 §, *en* årsräkning eller *en* sluträkning till *överförmyndarnämnden*, kan *nämnden* bestämma *en* ny tid för avlämnandet.

Särskilda beslut av överförmyndaren i vissa fall

Särskilda beslut av överförmyndarnämnden i vissa fall

18 §

Överförmyndaren får förelägga föräldrarna att i *årsräkning* eller på annat sätt redogöra för sin förvaltning utöver vad som följer av 14 och 15 §§, om den omyndige begär det eller om det annars finns särskilda skäl.

Överförmyndarnämnden får förelägga föräldrarna att i *årsräkningen* eller på annat sätt redogöra för sin förvaltning utöver vad som följer av 14 och 15 §§, om den omyndige begär det eller om det annars finns särskilda skäl.

19 §

Om det av någon särskild anledning behövs för att trygga förvaltningen, får *överförmyndaren*

Om det av någon särskild anledning behövs för att trygga förvaltningen, får *överförmyndarnämnden*

1. besluta att 3–7 §§ ska tillämpas även i andra fall än som följer av 2 §,
2. begränsa möjligheten att ta ut pengar som har satts in hos bank, kreditmarknadsföretag eller värdepappersbolag, utöver vad som följer av 8 §,
3. besluta att värdehandlingar ska förvaras och förvaltas av ett värdepappersinstitut enligt lagen (2007:528) om värdepappersmarknaden eller ett motsvarande utländskt institut som är underkastat en offentlig reglering som väsentligen stämmer överens med den som gäller för värdepappersinstitut i Sverige,
4. genom meddelande till en värdepapperscentral, den som för ett register enligt 4 kap. 11 § lagen (2004:46) om värdepappersfonder eller enligt 12 kap. 5 § lagen (2013:561) om förvaltare av alternativa investeringsfon-

der eller den som har registrerats som förvaltare av finansiella instrument eller andelar i värdepappersfonder eller i specialfonder, begränsa föräldrarnas möjlighet att förfoga över rättigheter som registreras i avstämningsregister enligt lagen (1998:1479) om värdepapperscentraler och kontoföring av finansiella instrument eller i motsvarande utländskt register eller som avses i lagen om värdepappersfonder eller i lagen om förvaltare av alternativa investeringsfonder, och

5. genom meddelande till den som ska betala pengar till den omyndige besluta att pengarna ska sättas in hos bank eller kreditmarknadsföretag.

Meddelas beslut enligt första stycket 3, ska föräldrarna träffa avtal med ett värdepappersinstitut på villkor som *överförmyndaren* har godkänt.

Meddelas beslut enligt första stycket 3, ska föräldrarna träffa avtal med ett värdepappersinstitut på villkor som *överförmyndarnämnden* har godkänt.

Ett värdepappersinstitut är skyldigt att träffa ett sådant avtal om förvaring och förvaltning som avses i andra stycket. Avtalet får inte träffas på sämre villkor än de som värdepappersinstitutet erbjuder andra enskilda personer vid samma typ av avtal.

21 §

När föräldrarnas förvaltning upphör, *skall* de hålla sina räkenskaper och övriga handlingar som rör förvaltningen tillgängliga för granskning. Om det behövs, *skall överförmyndaren* bestämma tid och plats för en sådan granskning.

Sedan tiden för att väcka talan enligt 12 kap. 15 § har gått ut eller, om talan har väckts, det finns en dom i ersättningsfrågan som *vunnit* laga kraft, *skall* räkenskaper och övriga handlingar som rör förvaltningen lämnas över till den som är behörig att ta emot redovisning över förvaltningen.

När föräldrarnas förvaltning upphör, *ska* de hålla sina räkenskaper och övriga handlingar som rör förvaltningen tillgängliga för granskning. Om det behövs, *ska överförmyndarnämnden* bestämma tid och plats för en sådan granskning.

Sedan tiden för att väcka talan enligt 12 kap. 15 § har gått ut eller, om talan har väckts, det finns en dom i ersättningsfrågan som *fått* laga kraft, *ska* räkenskaper och övriga handlingar som rör förvaltningen lämnas över till den som är behörig att ta emot redovisning över förvaltningen.

14 kap.

1 §

Förordnade förmyndare, gode män och förvaltare *skall* inom två månader efter förordnandet lämna en förteckning till *överförmyndaren* över den egendom som de förvaltar. Förteckningen *skall avges* på heder och samvete.

En förteckning som lämnas av en god man som har förordnats enligt 11 kap. 1 § behöver endast ta upp den lösa egendom som den gode mannen har tagit hand om.

Skyldigheten att lämna en förteckning gäller inte vid byte av förordnad förmyndare, god man eller förvaltare.

Förordnade förmyndare, gode män och förvaltare *ska* inom två månader efter förordnandet lämna en förteckning till *överförmyndarnämnden* över den egendom som de förvaltar. Förteckningen *ska lämnas* på heder och samvete.

2 §

Har rätten beslutat att utvidga omfattningen av en god mans eller förvaltares uppdrag, *skall* den gode mannen eller förvaltaren inom en månad från beslutet lämna en förteckning till *överförmyndaren* över den egendom som omfattas av det utvidgade uppdraget. Förteckningen *skall* avges på heder och samvete.

Om rätten *eller överförmyndarnämnden* har beslutat att utvidga omfattningen av en god mans eller förvaltares uppdrag, *ska* den gode mannen eller förvaltaren inom en månad från beslutet lämna en förteckning till *överförmyndarnämnden* över den egendom som omfattas av det utvidgade uppdraget. Förteckningen *ska* lämnas på heder och samvete.

5 §

Den enskildes tillgångar får utan samtycke av *överförmyndaren* placeras i

Den enskildes tillgångar får utan samtycke av *överförmyndarnämnden* placeras i

1. skuldförbindelser som har utfärdats eller garanterats av stat eller kommun,

2. skuldförbindelser som har utfärdats av Svenska Skeppshypotekskassan eller av en bank eller av ett kreditmarknadsföretag enligt lagen (2004:297) om bank- och finansieringsrörelse eller av ett utländskt bankföretag eller ett annat utländskt kreditinstitut som är underkastat en offentlig reglering som väsentligen stämmer överens med den som gäller för banker eller andra kreditinstitut här i landet, med undantag för förlagsbevis eller andra skuldförbindelser som medför rätt till betalning först efter utfärdarens övriga fordringsägare, eller

3. andelar i en värdepappersfond som avses i lagen (2004:46) om värdepappersfonder eller i ett utländskt fondföretag som är underkastat en offentlig reglering som väsentligen stämmer överens med den som gäller för värdepappersfonder här i landet.

Den enskildes tillgångar får vidare utan *överförmyndarens* samtycke lånas ut mot säkerhet av panträtt på grundval av inteckning i fast egendom inom sextio procent av det senast fastställda taxeringsvärdet.

Den enskildes tillgångar får vidare utan *överförmyndarnämndens* samtycke lånas ut mot säkerhet av panträtt på grundval av inteckning i fast egendom inom sextio procent av det senast fastställda taxeringsvärdet.

6 §

Om *överförmyndaren* samtycker till det, får den enskildes tillgångar placeras i aktier och även i övrigt placeras på något annat sätt än som anges i 5 §.

Om *överförmyndarnämnden* samtycker till det, får den enskildes tillgångar placeras i aktier och även i övrigt placeras på något annat sätt än som anges i 5 §.

I fråga om köp av fast egendom m.m. finns bestämmelser i 11 §.

Pengar som har satts in hos bank eller kreditmarknadsföretag får tas ut endast efter samtycke från *överförmyndaren*.

Pengar som har satts in hos bank eller kreditmarknadsföretag får tas ut endast efter samtycke från *överförmyndarnämnden*.

Samtycke krävs dock inte vid uttag av

1. ränta som är upplupen under innevarande och föregående år, eller
2. pengar som behöver hållas tillgängliga för den enskildes uppehälle eller vården av hans eller hennes egendom om den förordnade förmyndaren, gode mannen eller förvaltaren vid insättningen gjort förbehåll om att de får tas ut utan *överförmyndarens* samtycke.

2. pengar som behöver hållas tillgängliga för den enskildes uppehälle eller vården av hans eller hennes egendom om den förordnade förmyndaren, gode mannen eller förvaltaren vid insättningen gjort förbehåll om att de får tas ut utan *överförmyndarnämndens* samtycke.

10 §

Om det finns särskilda skäl, får *överförmyndaren* helt eller delvis besluta om undantag från 4–8 §§.

Om det finns särskilda skäl, får *överförmyndarnämnden* helt eller delvis besluta om undantag från 4–8 §§.

11 §

För den enskildes räkning får en förordnad förmyndare, god man eller förvaltare endast med *överförmyndarens* samtycke

För den enskildes räkning får en förordnad förmyndare, god man eller förvaltare endast med *överförmyndarnämndens* samtycke

1. genom köp, byte eller gåva förvärva fast egendom eller nyttjanderätt till sådan egendom, om det inte gäller övertagande av hyresrätt till en bostadslägenhet,

2. ingå avtal om nyttjanderätt till någon annans fasta egendom, om det inte gäller hyra av en bostadslägenhet eller en tillfällig upplåtelse av ringa ekonomisk betydelse,

3. sälja eller byta bort fast egendom eller nyttjanderätt till sådan egendom, om det inte gäller byte av en bostadslägenhet, eller

4. låta inteckna, hyra ut eller på något annat sätt med nyttjanderätt upplåta fast egendom eller tomträtt.

Samtycke till en åtgärd som avses i första stycket 1 eller 2 *skall* lämnas, om inte förvärvet eller avtalet kan anses olämpligt med hänsyn till egendomens natur eller andra omständigheter.

Samtycke till en åtgärd som avses i första stycket 1 eller 2 *ska* lämnas, om inte förvärvet eller avtalet kan anses olämpligt med hänsyn till egendomens natur eller andra omständigheter.

Bestämmelserna om nyttjanderätt gäller även i fråga om servitut och rätt till elektrisk kraft, om rättigheten har upplåtits genom avtal.

Samtycke enligt denna paragraf gäller under sex månader från det att samtycket lämnades.

12 §

En förordnad förmyndare, god man eller förvaltare får inte ge bort den enskildes egendom, om det inte är fråga om personliga presenter vars värde inte står i missförhållande till den enskildes ekonomiska villkor.

Med *överförmyndarens* samtycke får den enskildes inkomster användas till understöd åt anhöriga eller andra som står den enskilde nära.

Med *överförmyndarnämndens* samtycke får den enskildes inkomster användas till understöd åt anhöriga eller andra som står den enskilde nära.

13 §

För den enskildes räkning får en förordnad förmyndare, god man eller förvaltare endast med *överförmyndarens* samtycke

För den enskildes räkning får en förordnad förmyndare, god man eller förvaltare endast med *överförmyndarnämndens* samtycke

1. ta upp lån eller företa någon annan rättshandling som innebär att den enskilde sätts i skuld,
2. ingå borgensförbindelse, eller
3. ställa den enskildes egendom som säkerhet för den enskildes eller någon annans förbindelse.

Är det fråga om åtgärder enligt första stycket som faller inom ramen för en rörelse som ställföreträdaren med *överförmyndarens* samtycke driver för den enskildes räkning, behövs samtycke endast i fråga om pantsättning av fast egendom eller tomträtt. Samtycke behövs inte i fråga om statliga lån som tas upp för att ge den enskilde hjälp till utbildning eller bosättning.

Är det fråga om åtgärder enligt första stycket som faller inom ramen för en rörelse som ställföreträdaren med *överförmyndarnämndens* samtycke driver för den enskildes räkning, behövs samtycke endast i fråga om pantsättning av fast egendom eller tomträtt. Samtycke behövs inte i fråga om statliga lån som tas upp för att ge den enskilde hjälp till utbildning eller bosättning.

Samtycke får lämnas endast om åtgärden behövs för att trygga den enskildes övriga egendom eller kan anses nödvändig för hans eller hennes utbildning eller uppehälle eller om det annars finns särskilda skäl för åtgärden.

14 §

En god man eller förvaltare får endast med *överförmyndarens* samtycke låta den enskilde driva en rörelse som medför bokföringsskyldighet enligt bokföringslagen (1999:1078). Utan *överförmyndarens* samtycke får den gode mannen eller förvaltaren inte driva en sådan rörelse för den enskildes räkning. Samtycke får lämnas endast om den enskildes ekonomiska och personliga förhållanden är sådana att det med beaktande av rörelsens art är lämpligt att samtycke ges.

En god man eller förvaltare får endast med *överförmyndarnämndens* samtycke låta den enskilde driva en rörelse som medför bokföringsskyldighet enligt bokföringslagen (1999:1078). Utan *nämndens* samtycke får den gode mannen eller förvaltaren inte driva en sådan rörelse för den enskildes räkning. Samtycke får lämnas endast om den enskildes ekonomiska och personliga förhållanden är sådana att det med beaktande av rörelsens art är lämpligt att samtycke ges.

15 §

Förordnade förmyndare, gode män och förvaltare *skall* före den 1 mars varje år i en årsräkning till *överförmyndaren* redogöra för förvaltningen under föregående år av egendom som har stått under ställföreträdarens förvaltning. Årsräkningen *skall avges* på heder och samvete.

I årsräkningen *skall* anges den enskildes tillgångar och skulder vid början och slutet av den tid som räkningen avser. Vidare *skall* en sammanställning göras av inkomster och utgifter under nämnda tid. Av årsräkningen *skall* särskilt framgå hur mycket som har använts för den enskildes uppehälle eller nytta i övrigt.

Förordnade förmyndare, gode män och förvaltare *ska* före den 1 mars varje år i en årsräkning till *överförmyndarnämnden* redogöra för förvaltningen under föregående år av den egendom som har stått under ställföreträdarens förvaltning. Årsräkningen *ska lämnas* på heder och samvete.

I årsräkningen *ska* anges den enskildes tillgångar och skulder vid början och slutet av den tid som räkningen avser. Vidare *ska* en sammanställning göras av inkomster och utgifter under den nämnda tiden. Av årsräkningen *ska* särskilt framgå hur mycket som har använts för den enskildes uppehälle eller nytta *och välbefinnande* i övrigt.

16 §

Överförmyndaren får besluta att en förordnad förmyndare, god man eller förvaltare i särskild ordning *skall* redogöra för den del av den enskildes tillgångar och skulder som inte omfattas av ställföreträdarens förvaltning, i den mån tillgångarna och skulderna är kända för ställföreträdaren.

Överförmyndarnämnden får besluta att en förordnad förmyndare, god man eller förvaltare i särskild ordning *ska* redogöra för den del av den enskildes tillgångar och skulder som inte omfattas av ställföreträdarens förvaltning, i den mån tillgångarna och skulderna är kända för ställföreträdaren.

17 §

En god man *skall* hålla *överförmyndaren* underrättad om sådana åtgärder från den enskildes sida som kan påverka den gode mannens förvaltningsansvar i mera betydande omfattning.

En god man *ska* hålla *överförmyndarnämnden* underrättad om sådana åtgärder från den enskildes sida som kan påverka den gode mannens förvaltningsansvar i mera betydande omfattning.

18 §

Om en förordnad förmyndares, god mans eller förvaltares uppdrag har upphört, *skall* den som frånträder uppdraget inom en månad därefter lämna en sluträkning till *överförmyndaren* beträffande egendom som har stått under hans eller hennes förvaltning. Sluträkningen *skall*

Om en förordnad förmyndares, god mans eller förvaltares uppdrag har upphört, *ska* den som frånträder uppdraget inom en månad därefter lämna en sluträkning till *överförmyndarnämnden* beträffande den egendom som har stått under hans eller hennes förvaltning. Sluträk-

innehålla en redogörelse för förvaltningen under det löpande året fram till dess att ställföreträdarskapet upphörde. Räkningen *skall* avges på heder och samvete.

Vad som sägs om årsräkning i 15 § andra stycket gäller också i fråga om sluträkning.

Om rätten har inskränkt omfattningen av en god mans eller förvaltares uppdrag, *skall* sluträkning lämnas för den egendom som inte längre omfattas av uppdraget.

Om ett godmanskap enligt 11 kap. 1 § upphör innan tiden för *avgivande* av årsräkning eller sluträkning som rör förmynderskapet för den omyndige inträffar, får *sluträkningen* rörande godmanskapet begränsas till att avse en redogörelse endast för de åtgärder som har vidtagits av den gode mannen. I övrigt *skall* redogörelse för förvaltningen lämnas av förmyndaren även för den tid godmanskapet har varat.

ningen *ska* innehålla en redogörelse för förvaltningen under det löpande året fram till dess att ställföreträdarskapet upphörde. Räkningen *ska lämnas* på heder och samvete.

Om rätten *eller överförmyndarnämnden* har inskränkt omfattningen av en god mans eller förvaltares uppdrag, *ska en* sluträkning lämnas för den egendom som inte längre omfattas av uppdraget.

Om ett godmanskap enligt 11 kap. 1 § upphör innan tiden för *att lämna en* årsräkning eller sluträkning som rör förmynderskapet för den omyndige inträffar, får *sluträkningen* rörande godmanskapet begränsas till att avse en redogörelse endast för de åtgärder som har vidtagits av den gode mannen. I övrigt *ska en* redogörelse för förvaltningen lämnas av förmyndaren även för den tid godmanskapet har varat.

19 §

Om det med hänsyn till ställföreträdarens och den enskildes förhållanden, tillgångarnas art eller värde eller omständigheterna i övrigt *finns särskilda skäl*, får överförmyndaren *befria ställföreträdaren från skyldigheten att lämna årsräkning eller sluträkning eller besluta att sådana räkningar* får lämnas i förenklad form. I fråga om *årsräkning* får beslut meddelas för ett visst år eller tills vidare.

Om det *är tillräckligt* med hänsyn till ställföreträdarens och den enskildes förhållanden, tillgångarnas art eller värde eller omständigheterna i övrigt *får överförmyndarnämnden besluta att en årsräkning eller sluträkning* får lämnas i förenklad form. I fråga om *årsräkningen* får beslut meddelas för ett visst år eller tills vidare.

20 §

Anmäler en förordnad förmyndare, god man eller förvaltare att han eller hon är förhindrad att inom *föreskriven tid* lämna förteckning enligt 1 eller 2 §, årsräkning eller sluträkning till *överförmyndaren*, kan *överförmyndaren* bestämma ny tid för avlämnandet.

Om en förordnad förmyndare, god man eller förvaltare *anmäler* att han eller hon är förhindrad att inom *den föreskrivna tiden* lämna en förteckning enligt 1 eller 2 §, *en* årsräkning eller *en* sluträkning till *överförmyndarnämnden*, *får nämnden* bestämma *en* ny tid för avlämnandet.

Särskilda beslut av överförmyndaren i vissa fall

Särskilda beslut av överförmyndarnämnden i vissa fall

21 §

Om det behövs för att trygga förvaltningen, får *överförmyndaren*

Om det behövs för att trygga förvaltningen, får *överförmyndarnämnden*

1. begränsa möjligheten att ta ut pengar som har satts in hos bank, kreditmarknadsföretag eller värdepappersbolag, utöver vad som följer av 8 §,

2. besluta att värdehandlingar ska förvaras och förvaltas av ett värdepappersinstitut enligt lagen (2007:528) om värdepappersmarknaden eller ett motsvarande utländskt institut som är underkastat en offentlig reglering som väsentligen stämmer överens med den som gäller för värdepappersinstitut i Sverige,

3. genom meddelande till den som ska betala pengar till den enskilde besluta att pengarna ska sättas in hos bank eller kreditmarknadsföretag, och

4. genom meddelande till en värdepapperscentral, den som för ett register enligt 4 kap. 11 § lagen (2004:46) om värdepappersfonder eller enligt 12 kap. 5 § lagen (2013:561) om förvaltare av alternativa investeringsfonder eller den som har registrerats som förvaltare av finansiella instrument eller andelar i värdepappersfonder eller i specialfonder, begränsa ställföreträdarens möjlighet att förfoga över rättigheter som registreras i avstämningsregister enligt lagen (1998:1479) om värdepapperscentraler och kontoföring av finansiella instrument eller i motsvarande utländskt register eller som avses i lagen om värdepappersfonder eller i lagen om förvaltare av alternativa investeringsfonder.

Meddelas beslut enligt första stycket 2, ska ställföreträdaren träffa avtal med ett värdepappersinstitut på villkor som *överförmyndaren* har godkänt.

Meddelas beslut enligt första stycket 2, ska ställföreträdaren träffa avtal med ett värdepappersinstitut på villkor som *överförmyndarnämnden* har godkänt.

Ett värdepappersinstitut är skyldigt att träffa ett sådant avtal om förvaring och förvaltning som avses i andra stycket. Avtalet får inte träffas på sämre villkor än de som värdepappersinstitutet erbjuder andra enskilda personer vid samma typ av avtal.

22 §

När en förordnad förmyndares, godmans eller förvaltares uppdrag upphör, *skall* han eller hon genast lämna över de förvaltade tillgångarna till den enskilde eller, om någon annan *skall* överta förvaltningen, till *denna person*.

När en förordnad förmyndares, godmans eller förvaltares uppdrag upphör, *ska* han eller hon genast lämna över de förvaltade tillgångarna till den enskilde eller, om någon annan *ska* överta förvaltningen, till *den personen*.

23 §

När en förordnad förmyndare, godman eller förvaltare frånträder sitt

När en förordnad förmyndare, godman eller förvaltare frånträder sitt

uppdrag, *skall* han eller hon hålla sina räkenskaper och övriga handlingar som rör förvaltningen tillgängliga för granskning. Om det behövs, *skall överförmyndaren* bestämma tid och plats för en sådan granskning.

Sedan tiden för att väcka talan enligt 12 kap. 15 § har gått ut eller, om talan har väckts, det finns en dom i ersättningsfrågan som *vunnit* laga kraft, *skall* räkenskaper och övriga handlingar som rör förvaltningen lämnas över till den som är behörig att ta emot redovisning över förvaltningen.

uppdrag, *ska* han eller hon hålla sina räkenskaper och övriga handlingar som rör förvaltningen tillgängliga för granskning. Om det behövs, *ska överförmyndarnämnden* bestämma tid och plats för en sådan granskning.

Sedan tiden för att väcka talan enligt 12 kap. 15 § har gått ut eller, om talan har väckts, det finns en dom i ersättningsfrågan som *fått* laga kraft, *ska* räkenskaper och övriga handlingar som rör förvaltningen lämnas över till den som är behörig att ta emot redovisning över förvaltningen.

24 §

Om en förordnad förmyndare, god man eller förvaltare dör, ska dödsboet svara för att den enskildes egendom redovisas och åtgärder vid förvaltningens upphörande vidtas enligt detta kapitel. Om ställföreträdaren försetts i konkurs, ska konkursförvaltaren fullgöra dessa uppgifter.

Om det med hänsyn till dödsboets och den enskildes förhållanden, tillgångarnas art eller värde eller omständigheterna i övrigt finns särskilda skäl, får *överförmyndaren* befria dödsboet från skyldigheten att lämna årsräkning eller sluträkning eller besluta att sådana *räkningar* får lämnas i förenklad form.

Om det med hänsyn till dödsboets och den enskildes förhållanden, tillgångarnas art eller värde eller omständigheterna i övrigt finns särskilda skäl, får *överförmyndarnämnden* befria dödsboet från skyldigheten att lämna årsräkning, *årsberättelse*, sluträkning, eller *slutberättelse* eller besluta att sådana *handlingar* får lämnas i förenklad form.

15 kap.

1 §

Har en omyndig del i ett dödsbo eller något annat oskiftat bo, *skall* förmyndaren vårda den omyndiges rätt i boet enligt bestämmelserna i detta kapitel.

Bestämmelserna gäller också i fråga om god man och förvaltare, om den som han eller hon företräder har del i ett bo och vården av den enskildes rätt som delägare omfattas av uppdraget.

Är den enskilde ensam delägare eller har samtliga delägare samma förmyndare, god man eller förvaltare och förvaltas boet av ställföreträdaren, gäller i stället 13 eller 14 kap.

2 §

Ingås inte avtal om sammanlevnad i oskiftat dödsbo eller upphör ett så-

Om en omyndig *har* del i ett dödsbo eller något annat oskiftat bo, *ska* förmyndaren vårda den omyndiges rätt i boet enligt bestämmelserna i detta kapitel.

Ingås inte avtal om sammanlevnad i oskiftat dödsbo eller upphör ett så-

dant avtal att gälla, *skall* förmyndaren, gode mannen eller förvaltaren se till att bodelning och skifte med anledning av dödsfall förrättas så snart som möjligt.

Skall bodelning ske av någon annan anledning än dödsfall, *skall* förmyndaren, gode mannen eller förvaltaren se till att bodelning förrättas så snart som möjligt.

dant avtal att gälla, *ska* förmyndaren, gode mannen eller förvaltaren se till att bodelning och skifte med anledning av dödsfall förrättas så snart som möjligt.

Ska bodelning ske av någon annan anledning än dödsfall, *ska* förmyndaren, gode mannen eller förvaltaren se till att bodelning förrättas så snart som möjligt.

3 §

Skiftas inte ett dödsbo inom sex månader från det att bouppteckningen förrättades och har avtal om sammanlevnad i oskiftat dödsbo inte heller ingåtts, *skall* förmyndaren, gode mannen eller förvaltaren inom denna tid lämna en redogörelse till *överförmyndaren* om anledningen till att dödsboet inte har skiftats. En sådan redogörelse *skall* därefter och till dess att dödsboet har skiftats eller ett avtal om sammanlevnad i oskiftat bo ingåtts lämnas var sjätte månad, om inte *överförmyndaren* bestämmer någon annan tid.

Skiftas inte ett dödsbo inom sex månader från det att bouppteckningen förrättades och har avtal om sammanlevnad i oskiftat dödsbo inte heller ingåtts, *ska* förmyndaren, gode mannen eller förvaltaren inom denna tid lämna en redogörelse till *överförmyndarnämnden* om anledningen till att dödsboet inte har skiftats. En sådan redogörelse *ska* därefter och till dess att dödsboet har skiftats eller ett avtal om sammanlevnad i oskiftat bo ingåtts lämnas var sjätte månad, om inte *nämnden* bestämmer någon annan tid.

4 §

En förmyndare, god man eller förvaltare som för den enskildes räkning deltar i en rättshandling vid dödsboförvaltning *skall* inhämta *överförmyndarens* samtycke till rättshandlingen i den utsträckning som gäller vid förvaltning enligt 13 eller 14 kap.

En förmyndare, god man eller förvaltare som för den enskildes räkning deltar i en rättshandling vid dödsboförvaltning *ska* inhämta *överförmyndarnämndens* samtycke till rättshandlingen i den utsträckning som gäller vid förvaltning enligt 13 eller 14 kap.

Mot borgenärer i dödsboet och andra vars rätt är beroende av utredningen är ställföreträdaren ansvarig enligt ärvdabalkens regler om dödsbodelägares ansvar.

5 §

En förmyndare, god man eller förvaltare som tar del i en bodelning eller ett skifte för den enskildes räkning *skall* inhämta *överförmyndarens* samtycke till egendomens fördelning.

En förmyndare, god man eller förvaltare som tar del i en bodelning eller ett skifte för den enskildes räkning *ska* inhämta *överförmyndarnämndens* samtycke till egendomens fördelning.

En förmyndare, god man eller förvaltare får endast med *överförmyndaren*

En förmyndare, god man eller förvaltare får endast med *överförmyndaren*

darens samtycke överlåta den enskildes andel i boet.

darnämndens samtycke överlåta den enskildes andel i boet. Bilaga 2

6 §

En förmyndare, god man eller förvaltare får inte för den enskildes räkning avstå från arv eller testamente.

Om överförmyndaren samtycker till åtgärden, får dock arv avstås enligt 3 kap. 9 § ärvdabalken.

Om överförmyndarnämnden samtycker till åtgärden, får dock arv avstås enligt 3 kap. 9 § ärvdabalken.

7 §

Avtal om sammanlevnad i oskiftat dödsbo får ingås endast med överförmyndarens samtycke.

Överförmyndaren får häva ett avtal enligt första stycket, om det är påkallat för att ta till vara den enskildes intressen. Om efterlevande make som själv har deltagit i avtalet och som samtidigt är ställföreträdare för den enskilde gifter om sig, skall han eller hon genast anmäla det till överförmyndaren.

Avtal om sammanlevnad i oskiftat dödsbo får ingås endast med överförmyndarnämndens samtycke.

Överförmyndarnämnden får häva ett avtal enligt första stycket, om det är påkallat för att ta till vara den enskildes intressen. Om efterlevande make som själv har deltagit i avtalet och som samtidigt är ställföreträdare för den enskilde gifter om sig, ska han eller hon genast anmäla det till nämnden.

8 §

Ingås avtal om sammanlevnad i oskiftat dödsbo, skall förmyndaren, gode mannen eller förvaltaren före den 1 mars varje år i en årsuppgift till överförmyndaren redogöra för förvaltningen av boet under föregående år. Av årsuppgiften skall framgå boets behållna inkomst och dess sammanlagda tillgångar och skulder vid årets slut.

Anmäler förmyndaren, gode mannen eller förvaltaren att det finns hinder mot att inom föreskriven tid lämna årsuppgift till överförmyndaren, kan överförmyndaren bestämma ny tid för avlämnandet.

Ingås avtal om sammanlevnad i oskiftat dödsbo, ska förmyndaren, den gode mannen eller förvaltaren före den 1 mars varje år i en årsuppgift till överförmyndarnämnden redogöra för förvaltningen av boet under föregående år. Av årsuppgiften ska framgå boets behållna inkomst och dess sammanlagda tillgångar och skulder vid årets slut.

Om förmyndaren, den gode mannen eller förvaltaren anmäler att det finns hinder mot att inom den föreskrivna tiden lämna årsuppgiften till överförmyndarnämnden, får nämnden bestämma en ny tid för avlämnandet.

9 §

Skall bodelning ske av annan anledning än dödsfall, är förmyndaren, gode mannen eller förvaltaren skyldig att se till att bouppteckning förrättas så snart som möjligt. Kopia

Ska bodelning ske av en annan anledning än dödsfall, är förmyndaren, den gode mannen eller förvaltaren skyldig att se till att bouppteckning förrättas så snart som möjligt. En kopia av bouppteckningen ska gen-

av bouppteckningen *skall* genast lämnas till *överförmyndaren*.

ast lämnas till *överförmyndarnämnden*.

16 kap.

1 §

Överförmyndaren skall enligt bestämmelserna i detta kapitel utöva tillsyn över förmyndares, gode mäns och förvaltares verksamhet.

Vid tillsynen *skall överförmyndaren särskilt* se till att den enskildes tillgångar i skälig omfattning används för hans eller hennes nytta och att tillgångarna i övrigt är placerade så att tillräcklig trygghet finns för deras bestånd och så att de ger skälig avkastning.

Bestämmelser om val av *överförmyndare* m.m. finns i 19 kap.

Behörig överförmyndare

Tillsynen utövas av *överförmyndaren* för den kommun där den som har förmyndare, god man eller förvaltare är folkbokförd. Om den enskilde inte är folkbokförd i Sverige, utövas tillsynen av *överförmyndaren* för den kommun där den enskilde vistas.

Om god man har förordnats enligt 11 kap. 3 § vid utredning av ett dödsbo, utövas tillsynen av *överförmyndaren* för den kommun där den avlidne hade *sitt* hemvist. Är det i övrigt fråga om godmanskap enligt 11 kap. 3 §, utövas tillsynen av *överförmyndaren* för den kommun där den gode mannen är folkbokförd.

Om det inte finns någon behörig *överförmyndare* enligt första och andra styckena, utövas tillsynen av *överförmyndaren* för Stockholms kommun.

Överförmyndarnämnden ska enligt bestämmelserna i detta kapitel utöva tillsyn över förmyndares, gode mäns och förvaltares verksamhet.

Vid tillsynen *ska överförmyndarnämnden* se till att den enskildes tillgångar i skälig omfattning används för hans eller hennes nytta och *välbefinnande samt* att tillgångarna i övrigt är placerade så att tillräcklig trygghet finns för deras bestånd och så att de ger skälig avkastning. *Överförmyndarnämnden ska också se till att ställföreträdaren även i övrigt utövar sitt uppdrag i enlighet med huvudmannens bästa.*

Bestämmelser om val av *överförmyndarnämnd* m.m. finns i 19 kap.

Behörig överförmyndarnämnd

2 §

Tillsynen utövas av *överförmyndarnämnden* för den kommun där den som har *en* förmyndare, god man eller förvaltare är folkbokförd. Om den enskilde inte är folkbokförd i Sverige, utövas tillsynen av *överförmyndarnämnden* för den kommun där den enskilde vistas.

Om *en* god man har förordnats enligt 11 kap. 3 § vid utredning av ett dödsbo, utövas tillsynen av *överförmyndarnämnden* för den kommun där den avlidne hade *sin* hemvist. Är det i övrigt fråga om godmanskap enligt 11 kap. 3 §, utövas tillsynen av *överförmyndarnämnden* för den kommun där den gode mannen är folkbokförd.

Om det inte finns någon behörig *överförmyndarnämnd* enligt första och andra styckena, utövas tillsynen av *överförmyndarnämnden* för Stockholms kommun.

3 §

Överförmyndaren skall granska förmyndares, gode mäns och förvaltares verksamhet med ledning av de förteckningar, årsräkningar, sluträkningar samt andra handlingar och uppgifter angående *förvaltningen* som har lämnats.

Överförmyndaren eller den som överförmyndaren utser har rätt att gå igenom de räkenskaper och anteckningar som avses i 12 kap. 5 § samt de värdehandlingar som ställföreträdaren förvarar med anledning av sitt uppdrag. Ställföreträdaren skall hålla dessa handlingar tillgängliga på tid och plats som överförmyndaren bestämmer.

Överförmyndarnämnden ska granska förmyndares, gode mäns och förvaltares verksamhet med ledning av de förteckningar, årsberättelser, årsräkningar, slutberättelser, sluträkningar, samt andra handlingar och uppgifter angående *verksamheten* som har lämnats.

Överförmyndarnämnden eller den som nämnden utser har rätt att gå igenom de räkenskaper och anteckningar som avses i 12 kap. 5 § samt de värdehandlingar som ställföreträdaren förvarar med anledning av sitt uppdrag. Ställföreträdaren ska hålla dessa handlingar tillgängliga på *den* tid och plats som *nämnden* bestämmer.

3 a §

Överförmyndarnämnden ska granska årsberättelsen, årsräkningen, slutberättelsen och sluträkningen inom sex månader från den dag en sådan handling gavs in till nämnden.

Överförmyndarnämnden ska underrätta ställföreträdaren om granskningen bedöms bli försenad. I underrättelsen ska nämnden redovisa anledningen till förseningen och ange en tid för när granskningen bedöms vara klar.

4 §

Överförmyndaren skall göra anteckning om verkställd granskning på förteckningar, årsräkningar, sluträkningar och handlingar enligt 15 kap. 3 och 8 §§.

Överförmyndarnämnden ska dokumentera att granskningen av förteckningar, årsberättelser, årsräkningar, slutberättelser, sluträkningar och handlingar enligt 15 kap. 3 och 8 §§ är klar.

Anmärkning mot förvaltningen

Anmärkning mot verksamheten

5 §

Om överförmyndaren vid granskningen eller annars finner anledning att rikta anmärkning mot *förvaltningen*, skall ställföreträdaren

Om överförmyndarnämnden vid granskningen eller annars finner anledning att rikta anmärkning mot *verksamheten*, ska ställföreträdaren

ges tillfälle att yttra sig inom den tid som *överförmyndaren* bestämmer.

Om ett yttrande inte lämnas inom *förelagd tid* eller om *överförmyndaren* anser att yttrandet inte är tillfredsställande, *skall* anteckning om anmärkningen göras *på den granskade handlingen*. *Överförmyndaren skall* även genast pröva om beslut enligt någon bestämmelse i 13 eller 14 kap. behöver meddelas eller om ställföreträdaren bör entledigas eller någon annan åtgärd vidtas. Ställföreträdaren *skall* underrättas om en sådan anteckning och om vidtagen åtgärd.

ges tillfälle att yttra sig inom den tid som *nämnden* bestämmer.

Om ett yttrande inte lämnas inom *den förelagda tiden* eller om *överförmyndarnämnden* anser att yttrandet inte är tillfredsställande, *ska en* anteckning om anmärkningen göras *i akten*. *Nämnden ska* även genast pröva om *ett* beslut enligt någon bestämmelse i 13 eller 14 kap. behöver meddelas eller om ställföreträdaren bör entledigas eller någon annan åtgärd vidtas. Ställföreträdaren *och den enskilde ska* underrättas om en sådan anteckning och åtgärd. *Överförmyndarnämnden är dock inte skyldig att underrätta ställföreträdaren och den enskilde om en åtalsanmälan enligt 6 a §, om det är olämpligt.*

Åtalsanmälan

6 a §

Om överförmyndarnämnden finner att en förmyndare, god man eller förvaltare kan misstänkas för att ha begått ett brott mot den enskilde som har samband med verksamheten och för vilket fängelse är föreskrivet ska nämnden omedelbart underrätta allmän åklagare om det och ange grunden för misstanken.

7 §

En omyndig som har fyllt *sexton* år och den som har god man eller förvaltare har rätt att ta del av de handlingar som rör ställföreträdarskapet och som förvaras hos *överförmyndaren*. En sådan rätt har också den enskildes make eller sambo och närmaste släktingar.

En omyndig som har fyllt *16* år och den som har *en* god man eller förvaltare har rätt att ta del av de handlingar som rör ställföreträdarskapet och som förvaras hos *överförmyndarnämnden*. En sådan rätt har också den enskildes make eller sambo och närmaste släktingar, *dock inte om det med hänsyn till den enskildes intressen finns särskilda skäl mot att handlingen lämnas ut.*

8 §

Sedan *överförmyndaren* har granskat förmyndarens, gode mannens eller

Sedan *överförmyndarnämnden* har granskat förmyndarens, gode man-

förvaltarens sluträkning, *skall* räkningen samt de förteckningar, årsräkningar och handlingar enligt 15 kap. 3 och 8 §§ som förvaras hos *överförmyndaren* lämnas över till den som är behörig att ta emot redovisning för *förvaltningen*.

Om ställföreträdaren inte är skyldig att lämna sluträkning när ställföreträdarskapet upphör, *skall överförmyndaren* lämna över de övriga handlingar som anges i första stycket till den som är behörig att ta emot redovisning för *förvaltningen*, om *denna person* eller den avgående ställföreträdaren begär det eller *överförmyndaren* har gjort anteckning om anmärkning enligt 5 § *på handlingen*.

Om handlingar som avses i första stycket har lämnats till en ny ställföreträdare, *skall denne* inom två månader därefter återlämna handlingarna till *överförmyndaren*. *Överförmyndaren* skall skriftligen upplysa ställföreträdaren om denna skyldighet när handlingarna lämnas ut.

Om en ställföreträdares förvaltning har godkänts av den enskilde eller av en ny ställföreträdare innan han eller hon har fått del av de handlingar som avses i första eller andra stycket, är godkännandet utan verkan.

9 §

Innan *överförmyndaren* tar ställning till om samtycke *skall* lämnas till en förvaltningsåtgärd av större vikt, *skall* den omyndige, om han eller hon har fyllt *sexton* år, eller den som har god man eller förvaltare samt den enskildes make eller sambo och närmaste släktingar beredas tillfälle att yttra sig, om det kan ske utan avsevärd tidsförlust.

Överförmyndaren får återkalla ett samtycke, om förutsättningar för samtycket inte längre finns.

nens eller förvaltarens *slutberättelse* och sluträkning, *ska* handlingarna samt de förteckningar, årsberättelser, årsräkningar, och handlingar enligt 15 kap. 3 och 8 §§ som förvaras hos *överförmyndarnämnden* lämnas över till den som är behörig att ta emot redovisning för *verksamheten*.

Om ställföreträdaren inte är skyldig att lämna *en slutberättelse* eller sluträkning när ställföreträdarskapet upphör, *ska överförmyndarnämnden* lämna över de övriga handlingar som anges i första stycket till den som är behörig att ta emot redovisning för *verksamheten*, om *han eller hon* eller den avgående ställföreträdaren begär det eller *nämnden* har gjort anteckning om *en* anmärkning enligt 5 § *i akten*.

Om handlingar som avses i första stycket har lämnats till en ny ställföreträdare, *ska han eller hon* inom två månader därefter återlämna handlingarna till *överförmyndarnämnden*. *Nämnden* ska skriftligen upplysa ställföreträdaren om denna skyldighet när handlingarna lämnas ut.

Innan *överförmyndarnämnden* tar ställning till om samtycke *ska* lämnas till en förvaltningsåtgärd av större vikt, *ska* den omyndige, om han eller hon har fyllt *16* år, eller den som har god man eller förvaltare samt den enskildes make eller sambo och närmaste släktingar beredas tillfälle att yttra sig, om det kan ske utan avsevärd tidsförlust.

Överförmyndarnämnden får återkalla ett samtycke, om förutsättningar för samtycket inte längre finns.

Socialnämnder och andra myndigheter är skyldiga att på begäran lämna *överförmyndaren* de uppgifter som behövs för *överförmyndarens* tillsynsverksamhet.

I lag och förordning finns särskilda bestämmelser om skyldighet för myndigheter att underrätta *överförmyndaren* om förhållanden av betydelse för *dennes* tillsynsverksamhet.

Socialnämnder och andra myndigheter är skyldiga att på begäran lämna *överförmyndarnämnden* de uppgifter som behövs för *nämndens* tillsynsverksamhet.

I lag och förordning finns särskilda bestämmelser om skyldighet för myndigheter att underrätta *överförmyndarnämnden* om förhållanden av betydelse för *nämndens* tillsynsverksamhet.

10 a §

En bank är skyldig att på begäran lämna *överförmyndaren* de uppgifter som behövs för *överförmyndarens* tillsynsverksamhet.

Första stycket gäller också kreditmarknadsföretag, värdepappersbolag, svenska värdepapperscentraler, kontoförande institut, fondbolag, AIF-förvaltare, förvaringsinstitut och utländska företag som driver motsvarande verksamhet från en filial i Sverige.

En bank är skyldig att på begäran lämna *överförmyndarnämnden* de uppgifter som behövs för *nämndens* tillsynsverksamhet.

Första stycket gäller också kreditmarknadsföretag, värdepappersbolag, svenska värdepapperscentraler, kontoförande institut, fondbolag, AIF-förvaltare, förvaringsinstitut, *försäkringsbolag*, *inkassoföretag* och utländska företag som driver motsvarande verksamhet från en filial i Sverige.

**Utbetalning till bank
och underrättelse till överför-
myndaren i vissa fall**

**Utbetalning till bank
och underrättelse till överför-
myndarnämnden
i vissa fall**

11 §

När en omyndig på grund av arv eller testamente har fått pengar till ett värde överstigande ett prisbasbelopp enligt 2 kap. 6 och 7 §§ socialförsäkringsbalken eller med villkor om särskild överförmyndarkontroll, ska den som ombesörjer utbetalningen från dödsboet för den omyndiges räkning sätta in medlen hos bank eller kreditmarknadsföretag, med uppgift om att medlen inte får tas ut utan *överförmyndarens* tillstånd.

Vad som nu sagts om skyldighet att betala till bank eller kreditmarknadsföretag ska även gälla

1. försäkringsgivare vid utbetalning av försäkringsbelopp som den omyndige har rätt till,

När en omyndig på grund av arv eller testamente har fått pengar till ett värde överstigande ett prisbasbelopp enligt 2 kap. 6 och 7 §§ socialförsäkringsbalken eller med villkor om särskild överförmyndarkontroll, ska den som ombesörjer utbetalningen från dödsboet för den omyndiges räkning sätta in medlen hos bank eller kreditmarknadsföretag, med uppgift om att medlen inte får tas ut utan *överförmyndarnämndens* tillstånd.

2. pensionssparinstitut vid utbetalning enligt lagen (1993:931) om individuellt pensionssparande,

3. Brottsoffermyndigheten vid utbetalning av ersättning enligt brottskadelagen (2014:322),

4. huvudman vid utbetalning av skadestånd enligt 6 kap. 12 § skollagen (2010:800), och

5. myndighet som betalar ut ersättning med anledning av skadeståndsanspråk mot staten.

Om betalningen avser en periodisk förmån, gäller skyldigheten att betala till bank eller kreditmarknadsföretag endast när den första utbetalningen görs.

När utbetalning enligt första eller andra stycket görs, ska den som ombesörjer utbetalningen genast göra anmälan till förmyndaren och överförmyndaren. En sådan anmälan ska också göras om en omyndig på grund av arv eller testamente har fått värdehandlingar till ett värde som överstiger i första stycket *nämnt belopp* eller med villkor om att värdehandlingarna ska stå under särskild överförmyndarkontroll.

När *en* utbetalning enligt första eller andra stycket görs, ska den som ombesörjer utbetalningen genast göra *en* anmälan till förmyndaren och överförmyndarnämnden. En sådan anmälan ska också göras om en omyndig på grund av arv eller testamente har fått värdehandlingar till ett värde som överstiger *det* i första stycket *nämnda beloppet* eller med villkor om att värdehandlingarna ska stå under särskild överförmyndarkontroll.

Bestämmelserna i första–fjärde styckena gäller inte vid utbetalning av medel som den omyndige får förvalta själv. Andra–fjärde styckena gäller inte heller om utbetalning görs från försäkring som har tagits inom ramen för en rörelse.

Bestämmelserna i denna paragraf gäller också vid betalning eller utgivande av värdehandlingar till *någon* för vilken det har förordnats god man med uppgift att *förvalta egendom* eller för vilken det har förordnats förvaltare.

Bestämmelserna i denna paragraf gäller också vid betalning eller utgivande av värdehandlingar till *den enskild* för vilken det har förordnats *en* god man med uppgift att *se till att hans eller hennes ekonomiska angelägenheter tas om hand* eller för vilken det har förordnats *en* förvaltare.

Överförmyndarens handläggning

Överförmyndaren är skyldig att föra förteckningar och lägga upp akter samt expediera handlingar enligt föreskrifter som meddelas av regeringen.

Förteckningar, register, akter, m.m.

12 §

Överförmyndarnämnden är skyldig att föra förteckningar och register samt lägga upp akter och expediera handlingar enligt föreskrifter som får meddelas av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer.

Överförmyndaren får vid vite förelägga en förmyndare, god man eller förvaltare att fullgöra sina skyldigheter enligt 3 § andra stycket eller 8 § tredje stycket i detta kapitel eller enligt 12 kap. 13 §, 13 kap. 3, 14, 15 eller 18–21 §, 14 kap. 1, 2, 15, 16, 18 eller 21–23 § eller 15 kap. 3 eller 8 §. Innan vitesföreläggande beslutas, *skall överförmyndaren* skriftligen erinra ställföreträdaren om den skyldighet och de bestämmelser som finns och ge ställföreträdaren skälig tid att lämna en angiven handling eller rätta sig efter ett beslut.

Frågor om utdömande av vite prövas av tingsrätt. I fråga om föreläggande och utdömande av vite gäller i övrigt lagen (1985:206) om viten.

I anslutning till att vite döms ut får rätten förelägga nytt vite.

Ett nationellt ställföreträdarregister

13 a §

Ett register över förordnade förmyndare, gode män och förvaltare samt över dem som har en sådan ställföreträdare ska föras av den myndighet som regeringen bestämmer.

Utformning av förteckningar

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om den närmare utformningen av ställföreträdarens förteckningar, årsräkningar och sluträkningar samt handlingar som avses i 15 kap. 3 och 8 §§.

Bemyndiganden

14 §

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om den närmare utformningen av ställföreträdarens förteckningar, årsräkningar och sluträkningar samt handlingar som avses i 15 kap. 3 och 8 §§. *Det samma gäller årsberättelser och slutberättelser enligt 12 kap. 9 a §.*

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om innehållet i och övriga egenskaper för det nationella ställföreträdarregister som avses i 13 a § samt om tillgång till registret.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om förmyndares, gode mäns och förvaltares redovisning samt om överförmyndarnämndens tillsyn.

Om överförmyndare

Om överförmyndarnämnder och länsstyrelsernas tillsyn över nämnderna

19 kap.

Överförmyndarnämndens verksamhet

1 §

Överförmyndare väljas en för varje kommun, där ej annat följer av vad nedan stadgas.

I varje kommun ska det finnas en överförmyndarnämnd.

Vad som är föreskrivet om nämnder i kommunallagen (2017:725) gäller, med de avvikelser som följer av detta kapitel, också överförmyndarnämnder.

Kommuner får besluta att de ska ha en gemensam överförmyndarnämnd. Bestämmelserna om en gemensam nämnd i kommunallagen gäller också en gemensam överförmyndarnämnd.

2 §

En kommun kan besluta att det i stället för överförmyndare skall finnas en överförmyndarnämnd. Vad som någon annanstans än i detta kapitel är föreskrivet om överförmyndare skall tillämpas på en sådan nämnd.

I 16 § finns bestämmelser om gemensam överförmyndarnämnd för flera kommuner.

Överförmyndarnämndens verksamhet ska bedrivas med god kvalitet. Kvaliteten i verksamheten ska systematiskt och fortlöpande utvecklas och säkras.

Uppgifter inom verksamheten ska utföras av personer med lämplig utbildning och erfarenhet.

Överförmyndarnämnden ska se till att det finns rutiner för att förebygga, upptäcka och åtgärda risker och missförhållanden inom nämndens verksamhetsområde.

5 §

Överförmyndare skall väljas av kommunfullmäktige. För överförmyndare skall väljas en ersättare.

Ledamöter och ersättare i överförmyndarnämnden *skall* väljas av kommunfullmäktige till det antal fullmäktige bestämmer. Antalet ledamöter får dock inte understiga tre.

Valet av ledamöter och ersättare i överförmyndarnämnden *skall* vara proportionellt, om det begärs av minst så många väljande, som motsvarar det tal som erhålls, om samtliga väljandes antal delas med det antal personer valet avser, ökat med 1. Om förfarandet vid ett sådant proportionellt val finns särskilda bestämmelser.

Om ersättarna i överförmyndarnämnden inte utses genom proportionellt val, *skall* också den ordning bestämmas i vilken ersättarna *skall* kallas till tjänstgöring.

Då valet av *överförmyndare*, ledamöter av överförmyndarnämnden eller ersättare förrättats, *skall* det genast anmälas till länsstyrelsen. *Har* val inte hållits i behörig tid, *skall* länsstyrelsen se till att valet hålls så snart det kan ske.

Ledamöter och ersättare i överförmyndarnämnden *ska* väljas av kommunfullmäktige till det antal fullmäktige bestämmer. Antalet ledamöter får dock inte understiga tre.

Valet av ledamöter och ersättare i överförmyndarnämnden *ska* vara proportionellt, om det begärs av minst så många väljande, som motsvarar det tal som erhålls, om samtliga väljandes antal delas med det antal personer valet avser, ökat med 1. Om förfarandet vid ett sådant proportionellt val finns särskilda bestämmelser.

Om ersättarna i överförmyndarnämnden inte utses genom proportionellt val, *ska* också den ordning bestämmas i vilken ersättarna *ska* kallas till tjänstgöring.

När valet av ledamöter av överförmyndarnämnden eller ersättare *har* förrättats, *ska* det genast anmälas till länsstyrelsen. *Om* val inte *har* hållits i behörig tid, *ska* länsstyrelsen se till att valet hålls så snart det kan ske.

7 §

Överförmyndare, ledamot i överförmyndarnämnd och ersättare väljas för fyra år, räknade från och med den 1 januari året efter det, då val i hela riket av kommunfullmäktige ägt rum.

Avgår sådan ledamot i överförmyndarnämnd som har utsetts vid proportionellt val under den för *honom* bestämda tjänstgöringstiden, inkallas till ledamot den ersättare som enligt den mellan ersättarna bestämda ordningen bör inträda. Den ersättare som sålunda har in-

En ledamot i en överförmyndarnämnd och en ersättare väljs för fyra år, räknade från och med den 1 januari året efter det, då val i hela riket av kommunfullmäktige ägt rum.

Avgår *en* sådan ledamot i *en* överförmyndarnämnd som har utsetts vid *ett* proportionellt val under den för *ledamoten* bestämda tjänstgöringstiden, inkallas till ledamot den ersättare som enligt den mellan ersättarna bestämda ordningen bör inträda. Den ersättare som sålunda

kallats tjänstgör under den tid som återstått för den avgångne. Avgår *överförmyndare, ersättare för överförmyndare eller* ledamot som *ej* har utsetts vid proportionellt val, *anställes* fyllnadsval för den återstående delen av tjänstgöringstiden.

har inkallats tjänstgör under den tid som återstått för den avgångne. Avgår *en* ledamot som *inte* har utsetts vid *ett* proportionellt val, *ska ett* fyllnadsval *ske* för den återstående delen av tjänstgöringstiden.

8 §

En *överförmyndare*, ledamot i en överförmyndarnämnd och ersättare ska ha rösträtt vid val av kommunfullmäktige och vara folkbokförd i kommunen. Den som är i konkurs eller har förvaltare får inte ha ett sådant uppdrag.

En lagfaren person i tingsrätt får inte vara *överförmyndare*, ledamot i en överförmyndarnämnd eller ersättare inom domkretsen, om inte regeringen i ett särskilt fall ger tillstånd till det.

Den som har ett uppdrag som *överförmyndare*, ledamot i en överförmyndarnämnd eller ersättare får avsäga sig uppdraget endast om han eller hon

1. har fullgjort ett sådant uppdrag under de senaste fyra åren,
2. har fyllt sextio år, eller
3. uppger något annat hinder, som godkänns av kommunfullmäktige.

En ledamot i en överförmyndarnämnd och ersättare ska ha rösträtt vid val av kommunfullmäktige och vara folkbokförd i kommunen. Den som är i konkurs eller har förvaltare får inte ha ett sådant uppdrag.

En lagfaren person i tingsrätt får inte vara ledamot i en överförmyndarnämnd eller ersättare inom domkretsen, om inte regeringen i ett särskilt fall ger tillstånd till det.

Den som har ett uppdrag som ledamot i en överförmyndarnämnd eller ersättare får avsäga sig uppdraget endast om han eller hon

9 §

Till ledamot i överförmyndarnämnd eller ersättare får endast utses den som är lämplig för uppdraget. Han eller hon ska inför uppdraget genomgå en introduktion. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om introduktionen.

En *överförmyndare*, en ledamot i överförmyndarnämnden eller en ersättare kan efter anmälan av länsstyrelsen entledigas av rätten, om det visar sig att han eller hon inte är lämplig.

En ledamot i överförmyndarnämnden eller en ersättare kan efter anmälan av länsstyrelsen entledigas av rätten, om det visar sig att han eller hon inte är lämplig.

11 §

Bland ledamöterna i *överförmyndarnämnd utse* kommunfullmäk-

Bland ledamöterna i *överförmyndarnämnden ska* kommunfullmäk-

tige en ordförande och en vice ordförande att tjänstgöra under den tid för vilken de blivit valda som ledamöter.

Äro både ordföranden och vice ordföranden *hindrade* att inställa sig till sammanträde med överförmyndarnämnden, *skall* nämnden utse annan ledamot att *för tillfället föra ordet*.

tige *utse* en ordförande och en vice ordförande att tjänstgöra under den tid för vilken de blivit valda som ledamöter.

Om både ordföranden och vice ordföranden *är förhindrade* att inställa sig till *ett* sammanträde med överförmyndarnämnden, *ska* nämnden utse *en* annan ledamot att *tillfälligt vara ordförande*.

Om såväl ledamöterna i en överförmyndarnämnd som deras ersättare *är förhindrade* att fullgöra sina uppdrag, får länsstyrelsen förordna *en eller flera tillfälliga vikarier*.

Beslut i överförmyndarnämnden

13 §

Om det framkommer skiljaktiga meningar i en överförmyndarnämnd i ett ärende enligt denna balk, tillämpas föreskrifterna i 16 kap. rättegångsbalken om omröstning i tvistemål. I 30 § förvaltningslagen (2017:900) finns bestämmelser om rätt att få en avvikande mening antecknad.

För varje beslut av *en överförmyndare eller* en överförmyndarnämnd i ett ärende enligt denna balk ska det *finnas en handling som visar* vem som har fattat beslutet, vem som har varit föredragande samt beslutets dag och dess innehåll.

Ett protokoll hos *överförmyndare eller* överförmyndarnämnd i ett annat ärende än enligt denna balk behöver endast innehålla en förteckning över dem som har deltagit i handläggningen samt beslutet i ärendet.

För varje beslut av en överförmyndarnämnd i ett ärende enligt denna balk ska det *dokumenteras* vem som har fattat beslutet, vem som har varit föredragande samt beslutets dag och dess innehåll.

Ett protokoll hos *en* överförmyndarnämnd i ett annat ärende än enligt denna balk behöver endast innehålla en förteckning över dem som har deltagit i handläggningen samt beslutet i ärendet.

14 §

Överförmyndarnämnden får uppdra åt en ledamot, en ersättare som har kallats till tjänstgöring eller en kommunal tjänsteman med den kompetens som behövs att på nämndens vägnar avgöra vissa grupper av ärenden. Nämnden *skall* i sitt beslut ange vilka slag av ärenden som uppdraget omfattar. *Överförmyndaren får på motsvarande*

Överförmyndarnämnden får uppdra åt en ledamot, en ersättare som har kallats till tjänstgöring eller en kommunal tjänsteman med den kompetens som behövs att på nämndens vägnar avgöra vissa grupper av ärenden. Nämnden *ska* i sitt beslut ange vilka slag av ärenden som uppdraget omfattar.

sätt uppdra åt en kommunal tjänsteman med den kompetens som behövs att avgöra ärenden på överförmyndarens vägnar.

En framställning eller ett yttrande till kommunfullmäktige får dock inte beslutas på något annat sätt än av nämnden samfällt *eller av överförmyndaren själv*. Detsamma gäller beslut enligt 11 kap. 20 § att entlediga eller skilja en god man eller förvaltare från uppdraget och beslut att häva avtal om sammanlevnad i oskiftat bo eller att förelägga vite.

Finner den som fått ett uppdrag som avses i första stycket att samtycke, tillstånd, förordnande, upphörande eller entledigande i ett visst fall inte bör meddelas eller beslutas, eller anser han eller hon frågan tveksam, *skall* ärendet hänskjutas till nämnden *eller överförmyndaren*. *Beslut* i ett ärende enligt denna balk vilket har fattats på grund av ett uppdrag som avses i första stycket behöver inte anmälas för nämnden *eller för överförmyndaren*.

En framställning eller ett yttrande till kommunfullmäktige får dock inte beslutas på något annat sätt än av nämnden samfällt. Detsamma gäller beslut enligt 11 kap. 20 § att entlediga eller skilja en god man eller förvaltare från uppdraget och beslut att häva avtal om sammanlevnad i oskiftat bo eller att förelägga vite.

Om den som fått ett uppdrag som avses i första stycket *finner* att samtycke, tillstånd, förordnande, upphörande eller entledigande i ett visst fall inte bör meddelas eller beslutas, eller anser han eller hon frågan tveksam, *ska* ärendet hänskjutas till nämnden. *Ett beslut* i ett ärende enligt denna balk vilket har fattats på grund av ett uppdrag som avses i första stycket behöver inte anmälas för nämnden.

14 a §

Överförmyndarnämnden får uppdra åt ordföranden, eller en annan ledamot som nämnden har utsett, att besluta på nämndens vägnar i ärenden som är så brådskande att nämndens avgörande inte kan avvaktas. Beslutet ska anmälas vid nämndens nästa sammanträde.

Ekonomiska förmåner

15 §

I fråga om ersättning, arvode, pension och andra ekonomiska förmåner till *överförmyndare*, ledamot i överförmyndarnämnd och ersättare tillämpas *föreskrifterna* i 4 kap. 12–18 §§ kommunallagen (2017:725).

I fråga om ersättning, arvode, pension och andra ekonomiska förmåner till ledamot i *en* överförmyndarnämnd och ersättare tillämpas *bestämmelserna* i 4 kap. 12–18 §§ kommunallagen (2017:725).

17 §

Länsstyrelsen ska utöva tillsyn över *överförmyndares och överförmyndarnämnders* verksamhet.

Länsstyrelsen ska
– med råd stödja *överförmyndarna* och överförmyndarnämnderna i deras verksamhet och därvid främja en enhetlig rättstillämpning, och
– se till att utbildningen av *överförmyndarna*, ledamöterna i överförmyndarnämnderna och ersättare är tillfredsställande.

Länsstyrelsen ska utöva tillsyn över *överförmyndarnämndernas* verksamhet.

1. med råd stödja överförmyndarnämnderna i deras verksamhet och därvid främja en enhetlig rättstillämpning, och

2. se till att utbildningen av ledamöterna i överförmyndarnämnderna och ersättare är tillfredsställande.

Överförmyndarnämndens ansvar för utbildning och information, m.m.

18 §

Överförmyndaren eller överförmyndarnämnden ansvarar för att gode män och förvaltare erbjuds den utbildning som behövs.

Överförmyndarnämnden ansvarar för att gode män och förvaltare får introduktionsutbildning och annan utbildning som ställföreträdaren behöver med anledning av uppdraget.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om innehållet i introduktionsutbildningen.

18 a §

Innan en person förordnas som förmyndare, god man eller förvaltare ska överförmyndarnämnden informera honom eller henne om vilka uppgifter som förväntas ingå i uppdraget. Nämnden ska dokumentera den information som har lämnats.

I samband med förordnandet ska överförmyndarnämnden lämna anpassad information om ställföreträdarskapet till den enskilde.

Upplysning om föreskrifter

20 §

Regeringen meddelar föreskrifter om vilken eller vilka länsstyrelser

Regeringen meddelar föreskrifter om vilken eller vilka länsstyrelser

som ansvarar för uppgifter enligt detta kapitel. *Regeringen meddelar även närmare föreskrifter om vilka uppgifter överförmyndaren eller överförmyndarnämnden ska lämna för att länsstyrelsen ska kunna föra statistik och vilken statistik länsstyrelsen ska föra.*

som ansvarar för uppgifter enligt Bilaga 2
detta kapitel.

20 kap.

4 §

Överförmyndarens samtycke till åtgärd beträffande en enskilds egendom får begäras endast av förmyndaren, den gode mannen eller förvaltaren. *Överförmyndarens* beslut i ett sådant ärende får överklagas endast av ställföreträdaren. *Överförmyndarens* beslut enligt 9 kap. 3 eller 4 §, 13 kap. 18 eller 19 § eller 14 kap. 21 § får överklagas endast av ställföreträdaren eller av den enskilde, om han eller hon har fyllt sexton år.

Överförmyndarens beslut i sådana fall som avses i 12 kap. 12 § andra stycket får inte överklagas.

Överförmyndarens beslut att förelägga vite enligt 16 kap. 13 § får överklagas endast i samband med klagan över rättens beslut att döma ut vitet.

6 §

Överförmyndarens beslut i ett ärende enligt denna balk överklagas hos rätten.

7 §

I mål eller ärende, där *överförmyndaren* fört talan, får rätten, när *skäl föreligger*, vid målets eller ärendets avgörande tillerkänna *överförmyndaren* ersättning av allmänna medel för det arbete *han* nedlagt på målets eller ärendets utförande samt för *nödiga* utgifter. Rätten prövar också *huruvida* ersättningen *skall återgäldas* av *överförmyndarens* motpart eller stanna på statsverket.

Överförmyndarnämndens samtycke till *en* åtgärd beträffande en enskilds egendom får begäras endast av förmyndaren, den gode mannen eller förvaltaren. *Nämndens* beslut i ett sådant ärende får överklagas endast av ställföreträdaren. *Överförmyndarnämndens* beslut enligt 9 kap. 3 eller 4 §, 13 kap. 18 eller 19 § eller 14 kap. 21 § får överklagas endast av ställföreträdaren eller av den enskilde, om han eller hon har fyllt 16 år.

Överförmyndarnämndens beslut i sådana fall som avses i 12 kap. 12 § andra stycket får inte överklagas.

Överförmyndarnämndens beslut att förelägga vite enligt 16 kap. 13 § får överklagas endast i samband med klagan över rättens beslut att döma ut vitet.

Överförmyndarnämndens beslut i ett ärende enligt denna balk överklagas hos rätten.

I ett mål eller ärende, där *överförmyndarnämnden* fört talan, får rätten, när *det finns skäl för det*, vid målets eller ärendets avgörande tillerkänna *överförmyndarnämnden* ersättning av allmänna medel för det arbete *nämnden* lagt ner på målets eller ärendets utförande samt för *nödvändiga* utgifter. Rätten prövar också *om* ersättningen *ska återbetalas* av *nämndens* motpart eller stanna på *staten*.

Överförmyndaren får anlita ombud i mål eller ärende där *han* för talan.

Överförmyndarnämnden får anlita ombud i *ett* mål eller ärende där *nämnden* för talan.

8 §

Ett beslut som *överförmyndaren* eller rätten meddelar i ett ärende om förmynderskap, godmanskap eller förvaltarskap enligt denna balk gäller omedelbart även om beslutet överklagas. Detta gäller dock inte *överförmyndarens* beslut att häva avtal om sammanlevnad i oskiftat bo eller rättsens beslut att döma ut vite.

Ett beslut som *överförmyndarnämnden* eller rätten meddelar i ett ärende om förmynderskap, godmanskap eller förvaltarskap enligt denna balk gäller omedelbart även om beslutet överklagas. Detta gäller dock inte *nämndens* beslut att häva avtal om sammanlevnad i oskiftat bo eller rättsens beslut att döma ut vite.

1. Denna lag träder i kraft

- a) den 1 mars 2024 i fråga om 11 kap. 12 b § och 16 kap. 13 a §,
- b) den 1 augusti 2026 i fråga om 19 kap. 9 § första stycket,
- c) den 1 januari 2027 i fråga om 19 kap. 19 och 20 §§ och
- d) i övrigt den 1 januari 2023.

2. Ärenden som har inletts vid tingsrätten före ikraftträdandet den 1 januari 2023 men ännu inte har avgjorts handläggs enligt äldre föreskrifter.

3. Äldre föreskrifter i 19 kap. 1, 5, 7–10 samt 15 §§ ska få fortsatt giltighet såvitt avser överförmyndare och deras ersättare till dess att 19 kap. 1 § träder i kraft den 1 januari 2027. Vad som fram tills dess är föreskrivet om överförmyndarnämnd i någon annan författning ska tillämpas också på överförmyndare.

Härigenom föreskrivs att 18 kap. 2 §, 19 kap. 1 och 14 a §§ samt 20 kap. 8 § ärvdabalken ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

18 kap.

2 §

Till dess att egendomen har tagits om hand av samtliga dödsbodelägarer eller av den som i annat fall har att förvalta boet, *skall* egendomen, om den *ej* står under vård av förmyndare, syssloman eller annan, vårdas av delägarer som sammanbodde med den *avlidne* eller annars kan ta hand om egendomen. Den som har tagit hand om egendomen *skall* genast underrätta övriga delägarer om dödsfallet och, om det behövs god man för någon delägarer, göra anmälan hos *överförmyndaren* enligt 11 kap. föräldrabalken. Vad som har sagts om delägarer gäller också efterlevande make som inte är delägarer.

Finns det inte någon som sålunda tar hand om den dödes egendom, *skall* medlem av hushållet som den döde tillhörde, hyresvärd eller annan som är närmast till det ta hand om egendomen samt tillkalla delägarer eller anmäla dödsfallet till socialnämnden. *Då* anmälan skett eller förhållandet på annat sätt blir känt, *skall* socialnämnden, om det behövs, göra vad *som* enligt första stycket *åligger* delägarer. För kostnaderna med anledning av detta har kommunen rätt till ersättning av boet.

Till dess att egendomen har tagits om hand av samtliga dödsbodelägarer eller av den som i annat fall har att förvalta boet, *ska* egendomen, om den *inte* står under vård av *en* förmyndare, syssloman eller annan, vårdas av *en* delägarer som sammanbodde med den *avlidna* eller annars kan ta hand om egendomen. Den som har tagit hand om egendomen *ska* genast underrätta övriga delägarer om dödsfallet och, om det behövs *en* god man för någon delägarer, göra *en* anmälan hos *överförmyndarnämnden* enligt 11 kap. föräldrabalken. Vad som har sagts om delägarer gäller också efterlevande make som inte är delägarer.

Finns det inte någon som sålunda tar hand om den dödes egendom, *ska* medlem av hushållet som den döde tillhörde, hyresvärd eller annan som är närmast till det ta hand om egendomen samt tillkalla delägarer eller anmäla dödsfallet till socialnämnden. *När en* anmälan skett eller förhållandet på annat sätt blir känt, *ska* socialnämnden, om det behövs, göra vad *delägarer* enligt första stycket *är skyldiga att göra*. För kostnaderna med anledning av detta har kommunen rätt till ersättning av boet.

19 kap.

1 §

Då dödsbodelägarer begär det, *skall* rätten *förordna*, att egendomen *skall* avträdas till förvaltning av boutredningsman, samt utse någon att i *sådan egenskap* handha förvaltningen. Har någon genom testa-

Om en dödsbodelägarer begär det, *ska* rätten *besluta*, att egendomen *ska* avträdas till förvaltning av *en* boutredningsman, samt utse någon att i *den egenskapen ha hand om* förvaltningen. Har någon genom

mente blivit utsedd att i fråga om förvaltningen träda i arvingars och universella testamentstagares ställe (testamentsexekutor), *äger jämväl* han *påkalla* beslut som nu är sagt. *Sådant* beslut *skall* också meddelas på begäran av den som *erhållit* legat eller *äger* föra talan om fullgörande av ändamålsbestämmelse, *där* det *prövas nödigt* för legatets eller ändamålsbestämmelsens verkställande, eller på begäran av borgenär eller den som *står i ansvar för betalning av gäld* efter den döde, *där* det *måste* antas att dödsboet är på obestånd eller att sökandens rätt *eljest* äventyras. Är dödsbodelägarer eller den som *erhållit* legat omyndig eller har enligt 11 kap. 3, 4 eller 7 § föräldrabalken god man eller förvaltare förordnats för honom, *skall* dödsboet avträdas till förvaltning av boutredningsman, om *överförmyndaren* begär det och rätten finner skäl *därtill*.

Beslut enligt denna paragraf får grundas även på testamente som *ej vunnit* laga kraft.

testamente blivit utsedd att i fråga om förvaltningen träda i arvingars och universella testamentstagares ställe (testamentsexekutor), *får* även han *eller hon begära* ett beslut som nu är sagt. *Ett sådant* beslut *ska* också meddelas på begäran av den som *fått* ett legat eller *som får* föra talan om fullgörande av *en* ändamålsbestämmelse, *om* det *behövs* för legatets eller ändamålsbestämmelsens verkställande, eller på begäran av *en* borgenär eller den som *ansvarar för skulder* efter den döde, *om* det *kan* antas att dödsboet är på obestånd eller att sökandens rätt *annars* äventyras. Är *en* dödsbodelägarer eller den som *fått* ett legat omyndig eller har enligt 11 kap. 3, 4 eller 7 § föräldrabalken *en* god man eller förvaltare förordnats för honom, *ska* dödsboet avträdas till förvaltning av *en* boutredningsman, om *överförmyndarnämnden* begär det och rätten finner skäl *för det*.

Ett beslut enligt denna paragraf får grundas även på testamente som *inte fått* laga kraft.

14 a §

Före den 1 april varje år *skall* boutredningsmannen *avge* redovisning för medelsförvaltningen under föregående kalenderår. I redovisningen *skall* tas upp saldo vid årets början och slut samt in- och utbetalningar under året. Har medel innesått i bank eller annan inrättning *skall* vid redovisningen fogas bevis om insättningar och uttag under året samt behållning vid årets slut. När värdehandlingar *nedsatts* i bank eller kreditmarknadsföretag *skall* vid redovisningen *fogas* bevis av motsvarande innehåll.

Årsredovisning *skall* tillställas minst en delägare i boet. Övriga delägare samt rätten *skall* samtidigt underrättas om vem *som tillställts* redovisningen. *Dödsbodelägarer* som inte har *tillställts* redovis-

Före den 1 april varje år *ska* boutredningsmannen *lämna* redovisning för medelsförvaltningen under föregående kalenderår. I redovisningen *ska* tas upp saldo vid årets början och slut samt in- och utbetalningar under året. Har medel innesått i bank eller annan inrättning *ska* vid redovisningen fogas bevis om insättningar och uttag under året samt behållning vid årets slut. När värdehandlingar *deponerats* i *en* bank eller ett kreditmarknadsföretag *ska* bevis av motsvarande innehåll *ges in tillsammans med redovisningen*.

Årsredovisning *ska skickas* till minst en delägare i boet. Övriga delägare samt rätten *ska* samtidigt underrättas om vem redovisningen *har skickats till*. *En dödsbodelägarer* som inte har *fått* redovis-

ningen har rätt att på begäran hos boutredningsmannen *erhålla* ett exemplar av den. Finns det delägare i boet som är underårig eller som har förvaltare enligt 11 kap. 7 § föräldrabalken *skall* ett exemplar *tillställas* överförmyndarnämnden.

Fullgör boutredningsman *ej* vad som *åligger honom* enligt denna paragraf, kan rätten vid vite förelägga honom att fullgöra sin skyldighet.

ningen *skickad till sig* har rätt att på begäran hos boutredningsmannen *få* ett exemplar av den. Finns det *en* delägare i boet som är underårig eller som har förvaltare enligt 11 kap. 7 § föräldrabalken *ska* ett exemplar *skickas till* överförmyndarnämnden.

Om en boutredningsman *inte fullgör* vad *han eller hon är skyldig att göra* enligt denna paragraf, kan rätten vid vite förelägga honom *eller henne* att fullgöra sin skyldighet.

20 kap.

8 §

Bouppteckningen *skall* inom en månad efter det att den upprättats *jämte en bestyrkt kopia* ges in för registrering till Skatteverket. Finns det flera bouppteckningar, *skall* de ges in samtidigt och inom en månad från det den sista bouppteckningen upprättades.

En bestyrkt kopia av bouppteckningen *skall* förvaras hos Skatteverket.

Har omyndig del i boet eller är någon för vilken förvaltare enligt föräldrabalken har förordnats delägare eller finns delägare, för vilken god man *skall* förordnas, *skall* ytterligare en bestyrkt kopia ges in för varje *överförmyndare* som *skall* ha tillsyn över ifrågavarande förmynderskap, förvaltarskap eller godmanskap. Är bouppteckningen av *vidlyftig beskaffenhet*, behöver denna kopia omfatta endast *erforderliga* delar.

Är inte *erforderliga* kopior ingivna, *skall* sådana tas på boets bekostnad.

Bouppteckningen *ska* inom en månad efter det att den upprättats ges in för registrering till Skatteverket *tillsammans med en bestyrkt kopia*. Finns det flera bouppteckningar, *ska* de ges in samtidigt och inom en månad från det den sista bouppteckningen upprättades.

En bestyrkt kopia av bouppteckningen *ska* förvaras hos Skatteverket.

Om en omyndig *har* del i boet eller är någon för vilken *en* förvaltare enligt föräldrabalken har förordnats delägare eller finns delägare, för vilken *en* god man *ska* förordnas, *ska* ytterligare en bestyrkt kopia ges in för varje *överförmyndarnämnd* som *ska* ha tillsyn över ifrågavarande förmynderskap, förvaltarskap eller godmanskap. Är bouppteckningen av *omfattande slag*, behöver denna kopia omfatta endast *de delar som behövs*.

Är inte *de* kopior som *krävs* ingivna, *ska* sådana tas på boets bekostnad.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2023.

1.3 Förslag till lag om ändring i lagen (1904:26 s. 1) om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap och förmynderskap

Härigenom föreskrivs att 4 kap. 1 § och 5 kap. 1 och 4 §§ lagen (1904:26 s. 1) om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap och förmynderskap ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

4 kap.

1 §

Vad i svensk lag är stadgat om förmynderskap för underårig skall äga tillämpning jämväl i avseende å underårig svensk undersåte, som ej har hemvist inom riket. Varder förmynderskap för sådan underårig anordnat i främmande stat, där han har hemvist, må dock rätten, såframt ej särskilda omständigheter påkalla, att förmynderskap är anordnat här i riket, besluta, att förmynderskap ej skall vara anordnat enligt svensk lag.

Regeringen äger beträffande förmynderskap för underåriga svenska undersåtar, som hava hemvist i främmande stat, meddela särskilda bestämmelser angående vården av underårigs värdehandlingar, så ock förordna svensk diplomatisk eller konsulär tjänsteman att vara överförmyndare. Regeringen prövar fråga om entledigande av sådan överförmyndare.

Ersättning till överförmyndare beträffande förmynderskap som avses i första stycket och som är anordnat enligt svensk lag utgår av statliga medel enligt bestämmelser som regeringen meddelar. Detsamma gäller ersättning till förmyndare i den mån ersättningen ej enligt 12 kap. 16 eller 17 § föräldrabalken skall utgå av den omyndiges medel.

Vad som är stadgat i svensk lag om förmynderskap för underåriga ska tillämpas även när det gäller en underårig svensk medborgare, som inte har hemvist i landet. Om förmynderskap för en sådan underårig har anordnats i ett annat land, där han eller hon har hemvist, får dock rätten besluta att förmynderskapet inte ska vara anordnat enligt svensk lag, om inte särskilda omständigheter påkallar att förmynderskap är anordnat här i landet.

Regeringen får beträffande förmynderskap för underåriga svenska medborgare, som har hemvist i ett annat land, meddela särskilda bestämmelser angående vården av en underårigs värdehandlingar, och förordna en svensk diplomatisk eller konsulär tjänsteman att utföra de uppgifter som en överförmyndarnämnd har. Regeringen prövar en fråga om entledigande av den som har en sådan uppgift.

Ersättning till den tjänsteman som har utsetts för att utföra de uppgifter som en överförmyndarnämnd har beträffande ett förmynderskap som avses i första stycket och som är anordnat enligt svensk lag betalas av statliga medel enligt bestämmelser som regeringen meddelar. Detsamma gäller ersättning till förmyndare i den mån ersättningen inte enligt 12 kap. 16 eller 17 § föräldrabalken ska betalas av den omyndiges medel.

Vad i svensk lag är stadgat om förvaltare skall äga tillämpning jämväl i avseende å svensk undersåte, som ej har hemvist inom riket. Varder förmynderskap anordnat i främmande stat för svensk undersåte, som där har hemvist men som har förvaltare här i riket eller beträffande vilken ansökan om förordnande av förvaltare har gjorts, må dock rätten, såframt ej särskilda omständigheter påkalla, att förvaltare är anordnat här i riket, besluta, att förvaltare ej skall vara anordnat enligt svensk lag.

Regeringen äger beträffande förvaltare för svenska undersåtar, som hava hemvist i främmande stat, meddela särskilda bestämmelser angående vården av värdehandlingar, så ock förordna svensk diplomatisk eller konsulär tjänsteman att vara överförmyndare. Regeringen prövar fråga om entledigande av sådan överförmyndare.

Ersättning till överförmyndare beträffande förvaltare som avses i första stycket utgår av statliga medel enligt bestämmelser som regeringen meddelar. Detsamma gäller ersättning till förvaltare i den mån ersättningen ej enligt 12 kap. 16 § föräldrabalken skall utgå av den enskildes medel.

Vad som är stadgat i svensk lag om förvaltare ska tillämpas även när det gäller en svensk medborgare, som inte har hemvist i landet. Om förmynderskap har anordnats i ett annat land för en svensk medborgare, som har hemvist där men som har en förvaltare här i landet, eller för vem en ansökan om förordnande av förvaltare har gjorts, får dock rätten besluta att förvaltare inte ska vara anordnat enligt svensk lag, om inte särskilda omständigheter påkallar att förvaltare är anordnat här i landet.

Regeringen får beträffande förvaltare för svenska medborgare, som har hemvist i ett annat land, meddela särskilda bestämmelser angående vården av värdehandlingar, och förordna en svensk diplomatisk eller konsulär tjänsteman att utföra de uppgifter som en överförmyndarnämnd har. Regeringen prövar en fråga om entledigande av den som har en sådan uppgift.

Ersättning till den tjänsteman som har utsetts för att utföra de uppgifter som en överförmyndarnämnd har beträffande ett förvaltare som avses i första stycket betalas av statliga medel enligt bestämmelser som regeringen meddelar. Detsamma gäller ersättning till förvaltare i den mån ersättningen inte enligt 12 kap. 16 föräldrabalken ska betalas av den enskildes medel.

Skall i visst fall svensk lag om anordnande av förvaltare ej äga tillämpning beträffande någon, som vistas här i riket, eller är ännu ej utrett, om det skall ske, äge rätten eller överförmyndaren, om dröjsmål uppenbarligen skulle medföra fara, meddela förordnande enligt 11 kap. 18 § föräldrabalken under tiden intill

Ska i ett visst fall svensk lag om anordnande av förvaltare inte tillämpas beträffande en enskild, som vistas här i landet, eller är det ännu inte utrett om det ska ske, får rätten eller överförmyndarnämnden, om ett dröjsmål uppenbarligen skulle medföra fara, meddela ett förordnande enligt 11 kap. 18 §

dess vård om hans angelägenheter anordnats i enlighet med lagen i hans hemland eller rätten slutligt prövat frågan enligt 11 kap. 7 § föräldrabalken.

Är förmynderskap anordnat enligt lagen i främmande stat, må ock i trängande fall god man enligt svensk lag förordnas att vårda den omyndiges angelägenheter.

föräldrabalken under tiden *till* dess att vård om *den enskildes* angelägenheter anordnats i enlighet med lagen i hans *eller hennes* hemland eller rätten slutligt prövat frågan enligt 11 kap. 7 § föräldrabalken.

Om ett förmynderskap är anordnat enligt lagen i ett annat land, får även i trängande fall en god man enligt svensk lag förordnas att vårda den omyndiges angelägenheter.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2023.

1.4 Förslag till lag om ändring i lagen (1921:159) med vissa bestämmelser om förmynderskap för omyndig medlem av det kungliga huset

Bilaga 2

Härigenom föreskrivs att lagen (1921:159) med vissa bestämmelser om förmynderskap för omyndig medlem av det kungliga huset ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föräldrabalkens bestämmelser om §
överförmyndarens tillsyn över förmyndares förvaltning, om förmyndares skyldighet att i vissa fall inhämta *överförmyndarens* samtycke, samt om förmyndares redovisningsskyldighet i förhållande till *överförmyndaren* gäller inte förmynderskap för omyndig medlem av det kungliga huset. Beträffande sådant förmynderskap *skall* dock gälla vad som föreskrivs om förmyndares skyldighet att, när förmyndaren lämnar förmynderskapet, överlämna den omyndiges egendom och lämna slutredovisning, samt om talan därom.

Föreslagen lydelse

Föräldrabalkens bestämmelser om §
överförmyndarnämndens tillsyn över förmyndares förvaltning, om förmyndares skyldighet att i vissa fall inhämta *överförmyndarnämndens* samtycke, samt om förmyndares redovisningsskyldighet i förhållande till *nämnden* gäller inte förmynderskap för *en* omyndig medlem av det kungliga huset. Beträffande *ett* sådant förmynderskap *ska* dock gälla vad som föreskrivs om förmyndares skyldighet att, när förmyndaren lämnar förmynderskapet, överlämna den omyndiges egendom och lämna slutredovisning, samt om talan därom.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2023.

1.5 Förslag till lag om ändring i fastighetsbildningslagen (1970:988)

Härigenom föreskrivs att 4 kap. 12 § fastighetsbildningslagen ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

4 kap.

12 §

Om förrättningen rör en fastighet som ägs av ett upplöst bolag eller en annan upplöst sammanslutning, får *överförmyndaren* förordna god man som avses i 11 kap. föräldrabalken att företräda sammanslutningen vid förrättningen.

Om god man enligt första stycket eller annan god man enligt 11 kap. 3 § föräldrabalken behöver förordnas, *skall* lantmäterimyndigheten anmäla detta hos *överförmyndaren*.

Om förrättningen rör en fastighet som ägs av ett upplöst bolag eller en annan upplöst sammanslutning, får *överförmyndarnämnden* förordna *en* god man som avses i 11 kap. föräldrabalken att företräda sammanslutningen vid förrättningen.

Om *en* god man enligt första stycket eller *en* annan god man enligt 11 kap. 3 § föräldrabalken behöver förordnas, *ska* lantmäterimyndigheten anmäla detta hos *överförmyndarnämnden*.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2023.

1.6 Förslag till lag om ändring i expropriationslagen (1972:719)

Bilaga 2

Härigenom föreskrivs att 3 kap. 2 a § och 5 kap. 5 a § expropriationslagen (1972:719) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

3 kap.

2 a §

Om ansökan om expropriationstillstånd avser en fastighet som ägs av ett upplöst bolag eller en annan upplöst sammanslutning, får *överförmyndaren* förordna god man som avses i 11 kap. föräldrabalken att företräda sammanslutningen i frågor som rör expropriationen.

Om en god man behöver förordnas enligt första stycket, *skall* regeringen eller den myndighet som avses i 1 § andra stycket anmäla detta hos *överförmyndaren*.

Om *en* ansökan om expropriationstillstånd avser en fastighet som ägs av ett upplöst bolag eller en annan upplöst sammanslutning, får *överförmyndarnämnden* förordna *en* god man som avses i 11 kap. föräldrabalken att företräda sammanslutningen i frågor som rör expropriationen.

Om en god man behöver förordnas enligt första stycket, *ska* regeringen eller den myndighet som avses i 1 § andra stycket anmäla detta hos *överförmyndarnämnden*.

5 kap.

5 a §

Om talan avser en fastighet som ägs av ett upplöst bolag eller en annan upplöst sammanslutning, får *överförmyndaren* förordna god man som avses i 11 kap. föräldrabalken att företräda sammanslutningen i frågor som rör expropriationen.

Om en god man behöver förordnas enligt första stycket, *skall* domstolen anmäla detta hos *överförmyndaren*.

Om talan avser en fastighet som ägs av ett upplöst bolag eller en annan upplöst sammanslutning, får *överförmyndarnämnden* förordna *en* god man som avses i 11 kap. föräldrabalken att företräda sammanslutningen i frågor som rör expropriationen.

Om en god man behöver förordnas enligt första stycket, *ska* domstolen anmäla detta hos *överförmyndarnämnden*.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2023.

1.7 Förslag till lag om ändring i lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade

Härigenom föreskrivs att 15 § lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

15 §

Till kommunens uppgifter hör att

1. fortlöpande följa upp vilka som omfattas av lagen och vilka deras behov av stöd och service är,

2. verka för att personer som anges i 1 § får sina behov tillgodosedda,

3. informera om mål och medel för verksamheten enligt denna lag,

4. medverka till att personer som anges i 1 § får tillgång till arbete eller studier,

5. verka för att det allmänna fritids- och kulturutbudet blir tillgängligt för personer som anges i 1 §,

6. anmäla till *överförmyndaren* dels när en person som omfattas av 1 § kan antas behöva förmyndare, förvaltare eller god man, dels när ett förmynderskap, förvaltarskap eller godmanskap bör kunna upphöra,

6. anmäla till *överförmyndarnämnden* dels när en person som omfattas av 1 § kan antas behöva förmyndare, förvaltare eller god man, dels när ett förmynderskap, förvaltarskap eller godmanskap bör kunna upphöra,

7. samverka med organisationer som företräder människor med omfattande funktionshinder,

8. anmäla till Försäkringskassan när någon som har ansökt om biträde av personlig assistent eller ekonomiskt stöd till sådan assistans enligt 9 § 2 kan antas ha rätt till assistansersättning enligt 51 kap. socialförsäkringsbalken,

9. underrätta Försäkringskassan när någon som får assistansersättning enligt 51 kap. socialförsäkringsbalken beviljas boende med särskild service, daglig verksamhet, barnomsorg eller någon annan insats som kan påverka behovet av personlig assistans,

10. anmäla till Försäkringskassan om det finns anledning att anta att assistansersättning enligt 51 kap. socialförsäkringsbalken används för annat än köp av personlig assistans eller kostnader för personliga assistenter, och

11. anmäla till Inspektionen för vård och omsorg om det finns anledning att anta att en tillståndshavares lämplighet för att bedriva verksamhet med personlig assistans kan ifrågasättas.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2023.

1.8 Förslag till lag om ändring i lagen (1998:1479) om värdepapperscentraler och kontoföring av finansiella instrument Bilaga 2

Härigenom föreskrivs att 8 kap. 2 a § lagen (1998:1479) om värdepapperscentraler och kontoföring av finansiella instrument ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

8 kap.

2 a §

En svensk värdepapperscentral och ett kontoförande institut är skyldiga att lämna ut uppgifter om enskildas förhållanden till företaget, om det under en utredning enligt bestämmelserna om förundersökning i brottmål begärs av undersökningsledaren eller om det begärs av åklagare i ett ärende om rättslig hjälp i brottmål, på framställning av en annan stat eller en mellanfolklig domstol, eller i ett ärende om erkännande och verkställighet av en europeisk utredningsorder. Uppgifterna ska lämnas ut utan dröjsmål och i elektronisk form.

Bestämmelser om skyldighet för värdepapperscentraler och kontoförande institut att lämna uppgifter till överförmyndaren finns i 16 kap. 10 a § föräldrabalken.

Bestämmelser om skyldighet för värdepapperscentraler och kontoförande institut att lämna uppgifter till överförmyndarnämnden finns i 16 kap. 10 a § föräldrabalken.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om hur uppgifter enligt första stycket ska lämnas.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2023.

1.9 Förslag till lag om ändring i lagen (2004:46) om värdepappersfonder

Härigenom föreskrivs att 2 kap. 20 § lagen (2004:46) om värdepappersfonder ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 kap.

20 §

Ett fondbolag och ett förvaringsinstitut är skyldiga att lämna ut uppgifter om enskildas förhållanden till företaget, om det under en utredning enligt bestämmelserna om förundersökning i brottmål begärs av undersökningsledaren eller om det begärs av åklagare i ett ärende om rättslig hjälp i brottmål, på framställning av en annan stat eller en mellanfolklig domstol, eller i ett ärende om erkännande och verkställighet av en europeisk utredningsorder. Uppgifterna ska lämnas ut utan dröjsmål och i elektronisk form.

Om skyldighet för fondbolag och förvaringsinstitut att lämna uppgifter till *överförmyndaren* finns bestämmelser i 16 kap. 10 a § föräldrabalken.

Om skyldighet för fondbolag och förvaringsinstitut att lämna uppgifter till *överförmyndarnämnden* finns bestämmelser i 16 kap. 10 a § föräldrabalken.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2023.

1.10 Förslag till lag om ändring i lagen (2004:297) om bank- och finansieringsrörelse

Bilaga 2

Härigenom föreskrivs att 1 kap. 10 a § lagen (2004:297) om bank- och finansieringsrörelse ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 kap.

10 a §

I 16 kap. 10 a § föräldrabalken finns bestämmelser om skyldighet för kreditinstitut att lämna uppgifter till överförmyndaren.

I 16 kap. 10 a § föräldrabalken finns bestämmelser om skyldighet för kreditinstitut att lämna uppgifter till överförmyndarnämnden.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2023.

1.11 Förslag till lag om ändring i lagen (2004:298) om införande av lagen (2004:297) om bank- och finansieringsrörelse

Härigenom föreskrivs att 24 och 25 §§ lagen (2004:298) om införande av lagen (2004:297) om bank- och finansieringsrörelse ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

24 §

Medel som en förmyndare eller god man förvaltar enligt föräldrabalken och som sedan den 1 januari 1941 står inne på räkning hos en bank utan villkor att de får tas ut bara med *överförmyndarens* tillstånd *skall* anses insatta med förbehåll enligt 14 kap. 8 § andra stycket föräldrabalken att de får tas ut utan *överförmyndarens* tillstånd. Detsamma gäller medel som därefter satts in på räkningen och ränta som därefter lagts till kapitalet.

Medel som en förmyndare eller god man förvaltar enligt föräldrabalken och som sedan den 1 januari 1941 står inne på räkning hos en bank utan villkor att de får tas ut bara med *överförmyndarnämndens* tillstånd *ska* anses insatta med förbehåll enligt 14 kap. 8 § andra stycket föräldrabalken att de får tas ut utan *överförmyndarnämndens* tillstånd. Detsamma gäller medel som därefter satts in på räkningen och ränta som därefter lagts till kapitalet.

25 §

Är föräldrar förmyndare, får de utan *överförmyndarens* tillstånd ta ut medel som de förvaltar enligt föräldrabalken och som har satts in före den 1 juli 1995, om medlen inte omfattas av särskild överförmyndarkontroll enligt föräldrabalken. Vad som nu har sagts gäller dock inte om *överförmyndaren* enligt 13 kap. 19 § föräldrabalken har *förordnat* om inskränkning i uttagsrätten.

Är föräldrar förmyndare, får de utan *överförmyndarnämndens* tillstånd ta ut medel som de förvaltar enligt föräldrabalken och som har satts in före den 1 juli 1995, om medlen inte omfattas av särskild överförmyndarkontroll enligt föräldrabalken. Vad som nu har sagts gäller dock inte om *överförmyndarnämnden* enligt 13 kap. 19 § föräldrabalken har *beslutat* om inskränkning i uttagsrätten.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2023.

1.12 Förslag till lag om ändring i lagen (2005:429) om god man för ensamkommande barn

Bilaga 2

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (2005:429) om god man för ensamkommande barn att 2–11 §§ och rubrikerna närmast före 2, 10 och 11 §§ ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

När en god man skall utses

När en god man ska utses

2 §

Om barnet vid ankomsten till Sverige är skilt från båda sina föräldrar eller från någon annan vuxen person som får anses ha trätt i föräldrarnas ställe, *skall överförmyndaren* förordna en god man att i vårdnadshavares och förmyndares ställe ansvara för barnets personliga förhållanden och sköta dess angelägenheter.

God man skall också förordnas, om barnets föräldrar eller en annan vuxen person, som får anses ha trätt i föräldrarnas ställe, efter barnets ankomst till Sverige men innan barnet har fått uppehållstillstånd här på grund av dödsfall eller sjukdom eller av någon annan orsak upphör att kunna utöva förmynderskapet eller vårdnaden.

God man skall inte förordnas, om det är uppenbart obehövt.

Om barnet vid ankomsten till Sverige är skilt från båda sina föräldrar eller från någon annan vuxen person som får anses ha trätt i föräldrarnas ställe, *ska överförmyndarnämnden* förordna en god man att i vårdnadshavares och förmyndares ställe ansvara för barnets personliga förhållanden och sköta dess angelägenheter. *Detta gäller oavsett om barnet söker uppehållstillstånd eller inte.*

En god man ska också förordnas, om barnets föräldrar eller en annan vuxen person, som får anses ha trätt i föräldrarnas ställe, efter barnets ankomst till Sverige men innan barnet har fått uppehållstillstånd här på grund av dödsfall eller sjukdom eller av någon annan orsak upphör att kunna utöva förmynderskapet eller vårdnaden.

En god man ska inte förordnas, om det är uppenbart obehövt.

3 §

Ansökan om god man får göras av Migrationsverket och av socialnämnden i den kommun där barnet vistas. *Överförmyndaren* får också självmant ta upp frågan.

En god man ska förordnas så snart det är möjligt.

I ett ärende om förordnande av god man ska *överförmyndaren* ge barnet tillfälle att yttra sig, om det kan ske.

Överförmyndaren ska omedelbart efter förordnandet informera barnet om vem som har förordnats som

En ansökan om god man får göras av Migrationsverket och av socialnämnden i den kommun där barnet vistas. *Överförmyndarnämnden* får också självmant ta upp frågan.

I ett ärende om förordnande av en god man ska *överförmyndarnämnden* ge barnet tillfälle att yttra sig, om det kan ske.

Överförmyndarnämnden ska omedelbart efter förordnandet informera barnet om vem som har för-

god man. Informationen ska även lämnas till barnets boende och till det offentliga biträdet om ett sådant har förordnats för barnet.

ordnats som god man. Informationen ska även lämnas till barnets boende och till det offentliga biträdet om ett sådant har förordnats för barnet.

4 §

I fråga om vem som kan utses till god man tillämpas 11 kap. 12 och 13 §§ föräldrabalken. Vid bedömningen av om den som utses är lämplig för uppdraget *skall överförmyndaren* fästa särskild vikt vid den utsatta situation som barnet befinner sig i.

I fråga om vem som kan utses till god man tillämpas 11 kap. 12 och 13 §§ föräldrabalken. Vid bedömningen av om den som utses är lämplig för uppdraget *ska överförmyndarnämnden* fästa särskild vikt vid den utsatta situation som barnet befinner sig i.

5 §

Ett godmanskap *skall* upphöra

Ett godmanskap *ska* upphöra

1. om någon av barnets föräldrar eller någon annan vuxen person som får anses ha trätt i föräldrarnas ställe anländer till Sverige och är i stånd att utöva förmynderskapet och vårdnaden,

2. om barnet varaktigt lämnar Sverige,

3. om en särskilt förordnad vårdnadshavare enligt föräldrabalken utses för barnet,

4. om det är uppenbart att god man av någon annan anledning inte längre behövs.

Överförmyndaren beslutar om upphörande av godmanskapet.

Överförmyndarnämnden beslutar om upphörande av godmanskapet.

När barnet fyller 18 år upphör godmanskapet utan särskilt beslut.

6 §

En god man har rätt att på begäran bli entledigad från sitt uppdrag. *Skall* godmanskapet fortsätta, är den gode mannen dock skyldig att kvarstå till dess en ny god man har utsetts.

En god man som gör sig skyldig till missbruk eller försummelse vid utövandet av sitt uppdrag eller som kommer på ekonomiskt obestånd och på grund av detta är olämplig för uppdraget eller som av någon annan orsak inte längre är lämplig att inneha uppdraget *skall* entledigas.

Överförmyndaren beslutar om entledigande. Uppkommer en fråga om att entlediga den gode mannen enligt andra stycket och kan slutligt beslut inte ges omedelbart, får *överförmyndaren* besluta att den

En god man har rätt att på begäran bli entledigad från sitt uppdrag. *Ska* godmanskapet fortsätta, är den gode mannen dock skyldig att kvarstå till dess en ny god man har utsetts.

En god man som gör sig skyldig till missbruk eller försummelse vid utövandet av sitt uppdrag eller som kommer på ekonomiskt obestånd och på grund av detta är olämplig för uppdraget eller som av någon annan orsak inte längre är lämplig att inneha uppdraget *ska* entledigas.

Överförmyndarnämnden beslutar om entledigande. Uppkommer en fråga om att entlediga den gode mannen enligt andra stycket och kan ett slutligt beslut inte ges omedelbart, får *nämnden* besluta att den

gode mannen *skall* skiljas från sitt uppdrag för tiden till dess ärendet avgörs, om dröjsmål skulle innebära fara för barnet.

gode mannen *ska* skiljas från sitt uppdrag för tiden till dess ärendet avgörs, om dröjsmål skulle innebära fara för barnet.

7 §

Ansökan om upphörande av godmanskap eller entledigande av en god man får göras av barnets föräldrar eller någon annan vuxen person som får anses ha trätt i föräldrarnas ställe samt av den gode mannen. *Överförmyndaren* får också självmant ta upp frågan.

Överförmyndaren skall ge barnet tillfälle att yttra sig, om det kan ske och det inte är obehövt.

En ansökan om upphörande av ett godmanskap eller entledigande av en god man får göras av barnets föräldrar eller någon annan vuxen person som får anses ha trätt i föräldrarnas ställe samt av den gode mannen. *Överförmyndarnämnden* får också självmant ta upp frågan.

Överförmyndarnämnden ska ge barnet tillfälle att yttra sig, om det kan ske och det inte är obehövt.

8 §

Dör en god man, *skall* den som har boet i sin vård utan dröjsmål anmäla förhållandet till den *överförmyndare* som har tillsyn över godmanskapet.

Om en god man *dör*, *ska* den som har boet i sin vård utan dröjsmål anmäla förhållandet till den *överförmyndarnämnd* som har tillsyn över godmanskapet.

9 §

Innan *överförmyndaren* förordnar någon till god man eller entledigar någon från ett sådant uppdrag, *skall* han eller hon ges tillfälle att yttra sig. Är det fråga om beslut enligt 6 § andra stycket, *skall* den gode mannen ges tillfälle att yttra sig, om det inte är fara i dröjsmål.

Innan *överförmyndarnämnden* förordnar någon till god man eller entledigar någon från ett sådant uppdrag, *ska* han eller hon ges tillfälle att yttra sig. Är det fråga om beslut enligt 6 § andra stycket, *ska* den gode mannen ges tillfälle att yttra sig, om det inte är fara i dröjsmål.

När ansökan om särskilt förordnad vårdnadshavare skall göras

När en ansökan om en särskilt förordnad vårdnadshavare ska göras

10 §

Beviljas barnet uppehållstillstånd, *skall* socialnämnden i den kommun där barnet vistas hos rätten väcka talan om eller anmäla behov av en särskilt förordnad vårdnadshavare enligt föräldrabalken, om inte särskilda skäl talar emot det. *Överförmyndaren skall* underrätta socialnämnden om att förutsättningar för en sådan talan eller anmälan föreligger.

När barnet har fått uppehållstillstånd, *ska* socialnämnden i den kommun där barnet vistas *skyndsamt* hos rätten väcka talan om eller anmäla behov av en särskilt förordnad vårdnadshavare enligt föräldrabalken, om inte särskilda skäl talar emot det. *Överförmyndarnämnden ska* underrätta socialnämnden om att förutsättningar för en sådan talan eller anmälan föreligger.

Behörig överförmyndare

Behörig överförmyndarnämnd

I fråga om behörig *överförmyndare* enligt denna lag finns bestämmelser i 11 kap. 25 § föräldrabalken.

¹¹ §
I fråga om behörig *överförmyndarnämnd* enligt denna lag finns bestämmelser i 11 kap. 25 § föräldrabalken.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2023.

1.13 Förslag till lag om ändring i lagen (2007:528) om värdepappersmarknaden

Bilaga 2

Härigenom föreskrivs att 1 kap. 11 a § lagen (2007:528) om värdepappersmarknaden ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 kap.

11 a §

I 16 kap. 10 a § föräldrabalken finns bestämmelser om skyldighet för värdepappersbolag att lämna uppgifter till *överförmyndaren*.

I 16 kap. 10 a § föräldrabalken finns bestämmelser om skyldighet för värdepappersbolag att lämna uppgifter till *överförmyndarnämnden*.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2023.

1.14 Förslag till lag om ändring i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400)

Härigenom föreskrivs i fråga om offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) att 32 kap. 4 § och rubrikerna närmast före 32 kap. 4 § ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

Överförmyndare m.m.

Överförmyndarnämnd

Överförmyndare och överförmyndarnämnd

Enskilda personliga eller ekonomiska förhållanden

32 kap.

4 §

Sekretess gäller hos *överförmyndare eller överförmyndarnämnd* i ärende enligt föräldrabalken *eller* lagen (2005:429) om god man för ensamkommande barn för uppgift om en enskilda personliga eller ekonomiska förhållanden, om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att den enskilde lider skada eller men.

Sekretess gäller hos överförmyndarnämnd i ärende enligt föräldrabalken, lagen (2005:429) om god man för ensamkommande barn *eller lagen (2017:310) om framtidsfullmakter* för uppgift om en enskilda personliga eller ekonomiska förhållanden, om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att den enskilde lider skada eller men.

För uppgift i en allmän handling gäller sekretessen i högst tjugo år.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2023.

1.15 Förslag till lag om ändring i patientsäkerhetslagen (2010:659) Bilaga 2

Härigenom föreskrivs att 6 kap. 9 § patientsäkerhetslagen (2010:659) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

6 kap.

9 §

En läkare eller tandläkare som är verksam inom den offentligt bedrivna hälso- och sjukvården är skyldig att, i den omfattning övriga skyldigheter i yrkesutövningen inte hindrar det eller det annars inte finns särskilda skäl mot det, utföra undersökningar och ge utlåtanden över dessa på begäran av länsstyrelse, domstol, åklagarmyndighet, Polismyndigheten eller *överförmyndare*.

En läkare som är verksam inom den offentligt bedrivna hälso- och sjukvården är på begäran av polisman skyldig att, i den omfattning övriga skyldigheter i yrkesutövningen inte hindrar det eller det annars inte finns särskilda skäl mot det, utföra en undersökning som innebär kroppsbesiktning av någon som är misstänkt för ett brott som kan ge frihetsstraff.

Begränsningen i skyldigheten att utföra undersökningar och ge utlåtanden gäller inte för läkare som är verksam huvudsakligen inom öppen vård och, när det gäller undersökning och utlåtande om alkoholphäverkan, inte heller för någon annan läkare.

I lagen (2005:225) om rättsintyg i anledning av brott finns det särskilda bestämmelser om utlåtanden i vissa fall.

En läkare eller tandläkare som är verksam inom den offentligt bedrivna hälso- och sjukvården är skyldig att, i den omfattning övriga skyldigheter i yrkesutövningen inte hindrar det eller det annars inte finns särskilda skäl mot det, utföra undersökningar och ge utlåtanden över dessa på begäran av länsstyrelse, domstol, åklagarmyndighet, Polismyndigheten eller *överförmyndarnämnd*.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2023.

1.16 Förslag till lag om ändring i lagen (2013:561) om förvaltare av alternativa investeringsfonder

Härigenom föreskrivs att 8 kap. 25 § lagen (2013:561) om förvaltare av alternativa investeringsfonder ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

8 kap.

25 §

En AIF-förvaltare och ett förvaringsinstitut är skyldiga att lämna ut uppgifter om enskildas förhållanden till förvaltaren och institutet, om det under en utredning enligt bestämmelserna om förundersökning i brottmål begärs av undersökningsledaren eller om det begärs av åklagare i ett ärende om rättslig hjälp i brottmål, på framställning av en annan stat eller en mellanfolklig domstol, eller i ett ärende om erkännande och verkställighet av en europeisk utredningsorder. Uppgifterna ska lämnas ut utan dröjsmål och i elektronisk form.

Bestämmelser om skyldighet för AIF-förvaltare och förvaringsinstitut att lämna uppgifter till *överförmyndaren* finns i 16 kap. 10 a § föräldrabalken.

Bestämmelser om skyldighet för AIF-förvaltare och förvaringsinstitut att lämna uppgifter till *överförmyndarnämnden* finns i 16 kap. 10 a § föräldrabalken.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2023.

1.17 Förslag till lag om ändring i lagen (2017:310) om framtidsfullmakter

Bilaga 2

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (2017:310) om framtidsfullmakter dels att 13, 17, 25 och 26 §§ ska ha följande lydelse, dels att det ska införas en ny paragraf, 4 a §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

4 a §

Om framtidsfullmakten skrivs under av fullmaktsgivaren eller vittnen elektroniskt, ska det göras med en sådan avancerad elektronisk underskrift som avses i artikel 3 i Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 910/2014 av den 23 juli 2014 om elektronisk identifiering och betrodda tjänster för elektroniska transaktioner på den inre marknaden och om upphävande av direktiv 1999/93/EG, i den ursprungliga lydelsen.

13 §

Rätten ska inhämta ett läkarintyg eller någon annan likvärdig utredning beträffande fullmaktsgivarens hälsotillstånd, om det inte är uppenbart obehövligt.

Fullmaktsgivaren ska ges tillfälle att yttra sig över ansökan, om det kan ske. Även fullmaktsgivarens make eller sambo och närmaste släktingar och *överförmyndaren* ska ges tillfälle att yttra sig.

Fullmaktsgivaren ska ges tillfälle att yttra sig över ansökan, om det kan ske. Även fullmaktsgivarens make eller sambo och närmaste släktingar och *överförmyndarnämnden* ska ges tillfälle att yttra sig.

17 §

Fullmaktshavaren har inte rätt att företräda fullmaktsgivaren i en fråga där fullmaktshavaren själv, fullmaktshavarens make eller sambo, fullmaktshavarens barn eller någon som fullmaktshavaren företräder är motpart eller av någon annan anledning kan ha motstridiga intressen.

Om fullmaktshavaren inte har rätt att företräda fullmaktsgivaren, ska *överförmyndaren* på fullmaktshavarens begäran utse en god man att företräda fullmaktsgivaren. I övrigt gäller föräldrabalkens regler om god man.

Om fullmaktshavaren inte har rätt att företräda fullmaktsgivaren, ska *överförmyndarnämnden* på fullmaktshavarens begäran utse en god man att företräda fullmaktsgivaren. I övrigt gäller föräldrabalkens regler om god man.

Fullmaktshavaren ska på begäran av *överförmyndaren* lämna redovisning för sitt uppdrag och upplysningar om fullmaktsförhållandet och vidtagna åtgärder.

Fullmaktshavaren ska på begäran av *överförmyndarnämnden* lämna en redovisning för sitt uppdrag och upplysningar om fullmaktsförhållandet och vidtagna åtgärder.

Överförmyndaren får besluta att framtidsfullmakten helt eller delvis inte längre får brukas av fullmaktshavaren, om han eller hon vid fullgörandet av uppdraget har gjort sig skyldig till missbruk eller allvarlig försummelse eller annars visat sig vara oförmögen att ta till vara fullmaktsgivarens intressen.

Överförmyndarnämnden får besluta att framtidsfullmakten helt eller delvis inte längre får brukas av fullmaktshavaren, om han eller hon vid fullgörandet av uppdraget har gjort sig skyldig till missbruk eller allvarlig försummelse eller annars visat sig vara oförmögen att ta till vara fullmaktsgivarens intressen.

Ett beslut enligt första stycket gäller omedelbart. Beslutet får överklagas till den tingsrätt som anges i 11 § andra och tredje styckena. Vid handläggningen i domstol tillämpas i övrigt lagen (1996:242) om domstolsärenden.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2023.

Remissyttranden över betänkandet Gode män och förvaltare – en översyn (SOU 2021:36) har lämnats av Arvika kommun, Barnombudsmannen, Blekinge tingsrätt, Borgholms kommun, Burlövs kommun, Diskrimineringsombudsmannen, Domstolsverket, Ekonomistyrningsverket, Enköpings kommun, Finansinspektionen, Föreningen Sveriges socialchefer, Föreningen Sveriges Överförmyndare, Försäkringskassan, Gotlands kommun, Gävle kommun, Göteborgs tingsrätt, Göteborgs universitet (juridiska institutionen), Götene kommun, Halmstads tingsrätt, Haparanda tingsrätt, Helsingborgs kommun, Hovrätten för Västra Sverige, Integritetsskyddsmyndigheten, Intressegruppen för assistansberättigade, Justitiekanslern, Kammarkollegiet, Kammarrätten i Stockholm, Kiruna kommun, Klippans kommun, Kronofogdemyndigheten, Lidingö kommun, Linköpings kommun, Lunds universitet (juridiska fakulteten), Länsstyrelsen i Dalarnas län, Länsstyrelsen i Norrbottens län, Länsstyrelsen i Stockholms län, Länsstyrelsen i Västernorrlands län, Länsstyrelsen i Västra Götalands län, Länsstyrelsen i Östergötlands län, Länsstyrelsen Skåne, Malmö tingsrätt, Migrationsverket, Myndigheten för delaktighet, Myndigheten för digital förvaltning, Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd, Norrköpings kommun, Optio AB, Pensionsmyndigheten, Riksdagens ombudsmän (JO), Riksförbundet Frivilliga Samhällsarbetare, Riksförbundet FUB, Riksförbundet Gode Män och Förvaltare, Riksföreningen JAG, Rädda barnen, Rättviks kommun, SeniorNet Sweden, Simrishamns kommun, Skatteverket, Skövde kommun, Socialstyrelsen, Solna tingsrätt, Sparbankernas Riksförbund, SPF Seniorerna, Statistiska centralbyrån, Statskontoret, Stockholms kommun, Sundsvalls kommun, Svea hovrätt, Svensk Försäkring, Svensk Inkasso, Svenska Bankföreningen, Svenska institutet för standarder, Sveriges advokatsamfund, Sveriges Kommuner och Regioner, Södertälje kommun, Södertörns tingsrätt, Umeå kommun, Uppsala kommun, Uppsala universitet, Västerås kommun, Åklagarmyndigheten, Ångermanlands tingsrätt, Älmhults kommun, Älvsbyns kommun, Örebro kommun, Örebro tingsrätt och Östersunds kommun.

Arbetsgivarverket, Barnrättsbyrån, Demensförbundet, Familjevårdens Centralorganisation, Fryshuset, Funktionsrätt Sverige, Journalistförbundet, Landsorganisationen i Sverige (LO), Lycksele kommun, Malung-Sälens kommun, Pensionärernas riksorganisation, Region Skåne, Region Sörmland, Region Västerbotten, Riksförbundet för Social och Mental Hälsa, Röda Korset, Strömstads kommun, Sveriges akademikers centralorganisation (Saco), Sölvesborgs kommun, Tjänstemännens centralorganisation (TCO), TU Medier i Sverige och Överkalix kommun har avstått från att yttra sig.

Yttranden har dessutom kommit in från Akavia, Akademikerförbundet SSR, Bergslagens överförmyndarnämnd, Ekerö kommun, Eskilstuna kommun, Göteborgs stad, Hjärnskadeförbundet Hjärnkraft, Jönköpings kommun, Lunds kommun, Luleå kommun, Länsstyrelsen i Örebro län, Malmö frivilliga samhällsarbetare, Malmö stad, Mjölby kommun, Nacka kommun, Nationellt kompetenscentrum anhöriga, Saco-S Domstol, Schizofreniförbundet, Stiftarna av Independent Living i Sverige och

